Henri

Troyat

Amélie

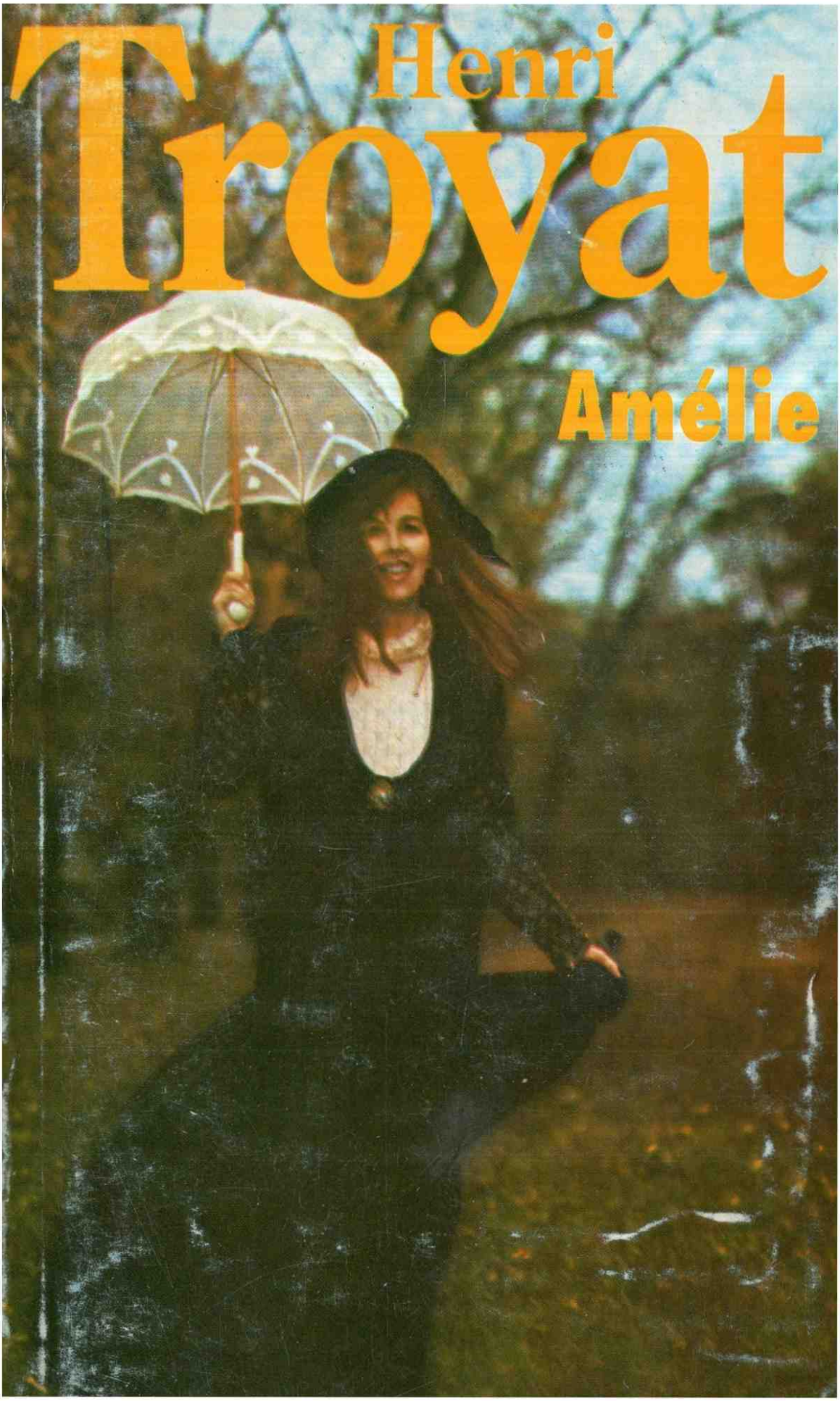

DESTINE

* *

Henri TROYAT

Consilier editorial
CORNEL SIMIONESCU

HENRI TROYAT
LES SEMAILLES ET LES MOISSONS
AMÉLIE
Tome 2
„PRESSES POCKET"
© Pentru versiunea română toate drepturile aparțin,
Editurii Venus, București, 1993

HENRI TROYAT

AMÉLIE

ROMAN

Traducere de
MARIA IVĂNESCU

EDITURA VENUS
BUCUREŞTI — 1993

PARTEA ÎNTÂI

1

Vinul urcă rapid până la gâtul sticlei. Denis închise robinetul, îi întinse sticla prietenului său și-și șterse fruntea cu dosul mânecii.

— Cinci sute ! zise Paulo. Am terminat repede.

Nu mai rămâneau decât douăzeci de litri de tras. În pivnița joasă și boltită, mireasma vinului se însoțea cu izul de piatră mucegăită, de pământ ud și reavăn. O lumânare firavă lumina butoaiele masive, așezate pe schelăria de lemn. În fund se aliniau sticlele pline a căror curbură scânteia cu molcome reflexe. Paulo înfundă dopul cu lopățica.

— Ei, ne tragem sufletul un pic ? întrebă el.

— Dacă vrei, zise Denis.

Paulo se așeză pe o cutie și-și aprinse o țigară. Fața lui slabă, cu nasul ascuțit ca un cioc, se dilată într-o expresie de beatitudine virilă. Dintre buzele lui întredeschise ieșea o panglică de fum. Denis îl privea cu admirație, dar nu îndrăznea să fumeze și el. Teama de a fi surprins de sora lui îl oprea la marginea ispitei. Firește, avea aceeași vârstă ca Paulo, dar cincisprezece ani petrecuți la țară formează un alt caracter decât cincisprezece ani petrecuți la Paris. Debarcat abia de trei luni din Corrèze, ținutul său natal, Denis era mândru de a fi câștigat atât de repede prie-

tenia unui parizian autentic. Mai erau și alți ucenici în lăcătușeria lui moș Buche, dar Paulo nu le acorda decât o atenție disprețuitoare. Era categoric în judecăți, dar atât de dezgheţat, atât de amuzant că până și tovarășii din jur râdeau de glumele lui ! Adesea, în taină, Denis se străduia să-i imite accentul de mahala. Ambiția lui era să-i semene întru totul noului său prieten.

— Dă-mi și mie o țigară, îi ceru el brusc.

— Te apuci și tu ? îl întrebă Paulo.

Denis aruncă o privire spre tavan. Chepengul pivniței fiind închis, nu era nici o primejdie. Luă țigara pe care i-o întinse Paulo, o băgă în gură și-și aplecă fața către flacăra chibritului.

— Nu sufla, trage ! râse Paulo.

Denis trase adânc și un fum înțepător îi umplu capul. Își stăpâni tusea. Ochii i se umflară de lacrimi. Pe moment, vru s-arunce țigara, dar sub privirea atentă a lui Paulo se răzgândi, continuând să tragă curajos nori groși de fum care-i întorceau stomacul pe dos.

— Ce părere ai ? îl întrebă Paulo.

— E bun, răspunse Denis.

Fapt e că, până la urmă, exercițiul i se păru, dacă nu agreabil, cel puțin inofensiv și amuzant. Se gândea cu încântare la farmecul noii sale vieți și regreta că prietenii lui din Chapelle-au-Bois nu erau acolo ca să-l vadă. Dacă i s-ar fi spus anul trecut că în curând avea să se instaleze în strada Montreuil, lângă sora lui, nu i-ar fi venit să creadă într-o prezicere atât de fericită. Totul fusese hotărât foarte repede, aproape fără știrea lui, după lehuzia Améliei. Ea dorise să se întoarcă la Paris, dar n-ar fi putut să se ocupe în același timp de comerț și de copilul ei nou-născut. Între timp, Justin, calfa, obținuse o reformă temporară și se întorsese acasă, reluându-și locul la fierărie. Nu mai era deci nevoie ca Denis să rămână pe lângă tatăl său. Eliberat de grijă, Jérôme insistase pe lângă Amélie să-și ia fratele cu ea pentru că, zicea el, o să se simtă mai puțin singură, mai puțin părăsită. Imediat ce sosi, plasă băiatul ca ucenic la domnul Buche, în atelierul de lăcătușerie al acestuia, aflat în curtea vecină. În pau-

zele de lucru, Denis o ajuta pe sora lui în cafenea. Patronul, înțelegător, îi lăsa mai multă libertate decât celorlalți.

Brusc, cei doi ridicară capetele : deasupra se auzi un pas greu, șovăitor.

— Un client ! constată Denis. Nu-i prea devreme !

Se auzi apoi pasul Améliei, ușor de recunoscut după bătaia tocurilor pe podea. Trebuia să-l servească pe noul client. În timp ce Denis asculta zgomotele casei, țigara se stinse. Se simți ușurat și spera ca incidentul să treacă neobservat.

— Vrei foc ? întrebă Paulo.

Denis se tulbură, roși :

— Nu, mai târziu. O fumez de două ori.

Și cu un gest neglijent, strecură țigara după ureche.

Paulo se întinse. Umbra lui făcu la fel. Înaltă și încovoiată, părea să știe mai multe decât el.

— Am vorbit destul, zise Denis. La muncă !

Ultimele sticle fură repede umplute, astupate și așezate în ordine. Cum mai rămăsese ceva vin pe fundul butoiului, Denis scoase robinetul din cep și, ajutat de prietenul lui, îl înclină deasupra unei căldări. Un lichid întunecat curgea prin cepul deschis. Trebuia filtrat înainte de a fi turnat în sticle pentru consumul imediat.

— Acum îmi oferi tu un rând, spuse Paulo.

Denis umplu două pahare. Băură cu înghițituri mici, respectuoase, suspinând și dând din cap. Paulo plescăi din limbă :

— Nu e rău !

— Cam neașezat, bombăni Denis pe un ton blazat.

Paulo își sumese centura. În lumina lumânării, fața-i deveni enigmatică și voluntară.

— Nu e numai asta ! exclamă el. I-ai zis surorii tale ?

Surprins de întrebare, Denis rămase un moment cu gura căscată, cu brațele atârnând.

— Nu încă ! răspunse el, în sfârșit. N-am avut timp.

— Trebuie să te grăbești ! Altfel n-ai să mai găsești loc în uzină. Gândește-te câți or să se înghesuie la banii ăștia !

— Am să-i spun diseară, după ce închide.

— Crezi c-o să fie de acord ?

— De ce să nu fie ? întrebă Denis.

De fapt, nu era chiar așa de sigur c-o va convinge pe Amélie și se temea chiar să n-o supere prezentându-i proiectul lui.

— O să ne fie bine acolo ! îl ispitea Paulo. Se pare că e plin de femei care muncesc alături de bărbați, prin ateliere. Frumoase și nu prea serioase. N-o să ne plictisim cu ele !...

— Ce să spun ? ! murmură Denis, fără prea multă convingere.

Paulo era atras de persoanele de sex feminin. Cu toate că încă nu cunoscuse nici una în intimitate, se pregătea, prin vorbe, să le facă să-și piardă capul pe toate câte-i vor apărea în cale. Datorită lui, Denis se putea mândri cu solide noțiuni de anatomie feminină. Ajungeau în conversațiile lor foarte departe în evocarea mecanismului amoros ; comparau cu nerușinare avantajele fizice ale femeilor pe care le întâlneau pe stradă. Ca să-și dea aere, Paulo vorbea deșucheat. Mai puțin înflăcărat decât el, Denis nu vedea în acest schimb de informații decât un fel de joc masculin ; amuzant pentru curiozitatea lui un timp, dar obosindu-l până la urmă prin repetarea cuvintelor mizere și a rânjetelor furișe. Când excitația prietenului i se părea evidentă, se străduia să abată conversația ca să mai domolească mințile înfierbântate.

— Ne vezi, ia zi, seara ieșind din uzină cu câte o puicuță la braț, mormăia Paulo ; și să le ducem într-un ascunziș mai întunecat ; pe malul Senei...

— Și pe unde vine uzina asta a ta ? îl întrebă Denis.

— La Courbevoie, imediat după pod.

— E departe !

— De ce să fie departe ! Mergem ca prinții cu metroul până la Porte Maillot. Și de acolo facem o plimbare pe jos ; toți muncitorii de la uzină au brașarde !

— De ce ?

— Pentru că sunt mobilizați pe loc !

— Și noi o să avem brasarde ?

— Poate... Nu știu... Sunt unii care poartă chiar plăcuțe de identitate la încheietură!

Denis uită de femei și se apucă să viseze la brasarde, la plăcuțele de identitate; sufletul i se umplu de dorință; țigara pe care o fumase, vinul pe care-l băuse îl cam năuciseră. Cu lumânarea și umbrele de pe pereți, se putea crede într-o ascunzătoare la trei sute de metri de nemți. Cumnatul lui care lupta în linia întâi devenise pentru el un personaj de legendă: eroic și invulnerabil. Dacă ar fi fost la curent cu planurile lui, ar fi obligat-o pe Amélie să fie de acord. Dar așa, Pierre era departe, iar Amélie atât de puternică, atât de încăpățânată!

Podeaua scârțâi din nou sub pașii clientului. Băuse, acum pleca. Într-o clipă, Amélie îl va striga pe fratele ei ca s-o ajute să închidă. Cu inima strânsă, dădu semnalul de plecare:

— Să urcăm.

Apucând lumânarea, se îndreptă spre scara îngustă și înțepenită, a cărei ultimă treaptă se sprijinea de cadrul chepengului.

Când ajunse la nivelul sălii, fu izbit de lumina lămpii, agățată de plafon și acoperită cu un con de hârtie groasă, albastră, respectând prescripțiile poliției; în spatele tejghelei, Amélie clătea paharele. Zărindu-i pe Denis și pe Paulo, izbucni în râs:

— Ia te uită cum arătați! Parcă v-ați fi tăvălit într-o pânză de păianjen!

— Am terminat, îi raportă el. Exact o sută douăzeci și cinci de sticle. Paulo mi-a fost de mare ajutor!

Amélie îi mulțumi lui Paulo. Ca întotdeauna când se afla în prezența unei femei, băiatul se legăna pe picioare, furișând un surâs. Denis îl conduse până la ușă și-i strânse mâna:

— Pe mâine, bătrâne.

— Pe mâine! Îmi spui ce-ai făcut!...

Schimbară o privire de complicitate, plină de hotărâre.

— Poți să închizi, Denis! îi strigă Amélie.

Se duse să aducă obloanele de lemn din bucătărie. Din locul în care se afla, Amélie zărea silueta fratelui ei, sprijinită de vitrina pe care numele localului se putea citi pe dos, în litere de

email alb: „La Ciclistul încununat". Casa Mazalaigue; Cafea: 10 centime ceașca; vin roșu sau alb: 10 centime paharul; aperitiv: 25 centime; telefon. Reziliase abonamentul la telefon ca să mai reducă din cheltuieli, dar inscripția rămăsese. Denis sprijini planșa grea de geamul vitrinei. Nu se mai zări haloul albastru al becului de gaz, plantat pe trotuarul din față, lângă intrarea spălătoriei. Amélie se aplecă deasupra sertarului și numără banii: 6 fr. 80. De două săptămâni, nu reușea să depășească șapte franci. În vremea aceea, cârciumile închideau la orele opt seara din ordinul prefecturii. Pe 10 mai, în sfârșit, primiseră autorizația să rămână deschise până la ora zece și jumătate, cu condiția să acopere lumina din salon și să renunțe la orice fel de iluminare a teraselor. Măsura, așteptată cu nerăbdare de toți cafegiii, nu ameliorase în nici un fel situația Améliei. Majoritatea clienților ei, aflați la vârsta mobilizării, plecaseră pe front; bătrânii luaseră alte obiceiuri. Se zicea că negustorul de cărbuni din colțul străzii Charonne nu făcuse niciodată afaceri mai bune. Amélie înțelegea bine că, în absența soțului ei, cafeneaua își pierduse interesul. O femeie ca ea, neliniștită, închisă, nu putea ține locul soțului ei în simpatia consumatorilor.

Ca să-și înfrângă amărăciunea, își mută gândul la copil. Într-o jumătate de oră, trebuia s-o schimbe, să-i dea ultimul biberon ca s-o culce apoi sătulă, curată și somnoroasă. I-ar fi plăcut să fi continuat să-i dea sân, dar fusese obligată să renunțe, laptele ei fiind prea sărac. Acum fetiței îi mergea bine. Buzele Améliei se întredeschiseră. Surâdea în gol.

Denis închise ușa și puse bara de fier, care scârțâi pătrunzând în lăcaș. Apoi, în tăcere, începu să ridice scaunele pe mese. Amélie îl mângâie cu privirea pe tânărul ei frate care îi devenise cel mai bun prieten. Purta un șort albastru — șortul lui Pierre — care-i ajungea până la glezne. Un puf de mustață îi umbrea gura. Ochii întunecați, cu gene lungi de fată, erau gânditori și parcă absorbiți de o viziune interioară. Făcând curățenie prin sală, se opri și-și trecu degetele prin părul negru, buclat deasupra frunții. Amélie puse banii într-o cutiuță de fier și murmură:

— Nu prea e cine știe ce!

— Cât? întrebă el.

— Șase franci optzeci.

— Cât nu coboară sub, e semn bun!

Vorbind, îi aruncă surorii lui o privire scurtă. Numai la ideea de a o înfrunta într-o discuție simțea cum i se înmoaie picioarele.

— Hai să ne culcăm! zise Amélie.

Venise momentul. Denis își înghiți saliva și făcu un pas înainte.

— Amélie, zise el, aș vrea să-ți spun ceva.

— Să-mi spui ceva? Ce?

— E ceva foarte important...

Argumentele lui o luaseră la vale. Nu mai știa cum să le oprească năvala.

— Grăbește-te, îi zise ea. E ora biberonului. Elisabeth o să-și piardă răbdarea!

Atunci, fără să-și mai pregătească frazele, Denis exclamă:

— Uite!... Din pricina lui Paulo... O să se facă turnător de obuze într-o uzină, la Courbevoie. Unchiul lui este contramaistru acolo. El o să-l angajeze luna viitoare. Ar putea să mă ia și pe mine, se pare...

Amélie ridică brusc capul și trăsăturile feței i se înăspriră:

— Vrei să lucrezi în uzină?

— Da.

— E tocmai la celălalt capăt al Parisului!

— O să plec cu o oră mai devreme...

— Ca să vii cu o oră mai târziu! Și să iei masa la cantină! Și eu să nu te mai văd toată ziua!

Denis recunoscu de la primele cuvinte că discuția se împotmolea.

— Poate, gemu el. Dar aș fi mai bine plătit decât la moș Buche! Merită să te gândești, nu?

— Nu mai am la ce să mă gândesc, îl repezi Amélie. Nu te duci nicăieri.

Luată pe neașteptate de propunerea lui Denis, nu vroia nici măcar să se gândească la avantajele pe care le-ar oferi o asemenea schimbare a existenței. Nici un fel de salariu n-ar fi putut s-o despăgubească pentru grija permanentă pe care i-ar purta-o fratelui ei, muncind atât de departe de ea, printre oameni necunoscuți. Sub influența cui ar putea să cadă dacă n-o va mai simți lângă el de dimineață până seara, gata să intervină la cea mai mică greșeală ? Chiar când era la moș Buche, avea senzația că scapă de sub supravegherea ei. Ar fi vrut să-i ia în brațe trupul ușor, nesigur și fermecător. De la moartea mamei lor, îl considera ca pe propriul ei fiu.

— Părinții lui Paulo l-au lăsat, mormăi el bosumflat.

— Ei le au pe ale lor, eu pe ale mele.

Brusc, încruntă sprâncenele și privirea se opri pe urechea dreaptă a fratelui ei.

— Ce-i cu țigara aia ?

Denis întoarse privirea. Obrajii i se îmbujorară.

— Ai fumat ? întrebă Amélie.

— Am încercat.

— Cu Paulo ?

— Da.

— Și ți-a plăcut ?

— Nu prea.

Amélie își reprimă un surâs. Teama fratelui ei era încă cea a unui copil. Cinci ani parcă se șterseseră dintr-o dată. Îl redescoperi școlar, cu bluza neagră, capișonul și saboții lui de copil.

— Fă-mi plăcerea și n-o mai lua de la capăt, i-o tăie ea scurt.

Denis ridică din umeri. Era furios că uitase țigara după ureche. Din pricina acestei greșeli, Amélie avusese câștig de cauză peste tot. Firește, ar fi putut să-i explice că era și un pic de patriotism în dorința lui de a turna obuze, dar ea ar fi fost oricum incapabilă să înțeleagă și să încurajeze un asemenea sentiment. Nu era decât o femeie. O femeie de numai douăzeci și unu de ani. Fără nici o experiență de viață. Trebuia s-o lași cu ideile ei.

— Mai ai ceva să-mi spui ? ! îl întrebă ea.

— Nu, bombăni Denis.

Se gândi cu tristețe la figura pe care o va face Paulo când îi va anunța vestea, aruncă jos chiștocul, plecă supărat capul și se îndreptă, târându-și picioarele, spre ușa din fund. Amélie îl urmă și stinse lumina.

Traversară amândoi curtea grosolan pavată, închisă din patru părți de fațadele gălbui ale caselor. Luna se oglindea în geamurile atelierului de tâmplărie al domnului Florent. O pisică neagră țâșni și se ascunse în spatele unei lăzi de gunoi. Denis avea inima grea ca piatra, îi venea greu să renunțe la visul lui. Amélie ridică ochii. În fiecare seară, înainte de a intra în camera ei, contempla peticul de cer prizonier, ca și cum ar fi fost singura imagine din lume pe care o avea în comun cu Pierre. Poate că, în clipa aceea, privirile lor se întâlneau în îndepărtata stea care veghea deasupra orașelor adormite dar și deasupra câmpurilor zguduite de obuze ? Ea încetini pasul. Într-adevăr, pe deasupra capetelor lor, o legătură fermecată părea să se stabilească între ei. Liniștea nopții era propice convorbirii sufletelor. Depărtarea deveni parcă mai ușoară. Denis își luă sora de braț. Se trezi, înconjurată de case, în picioare, pe pavajul inegal și în mâna dreaptă cu mica și neînsemnata cutiuță de fier în care se afla câștigul ei pe o zi.

2

— Te rog nu te mai amărî atâta ! o îndemna doamna Boursier, cu gura plină. Veștile, ca toate lucrurile, de altfel, nu-i nevoie să le aștepți, că vin ele !

Se instalase în bucătărioara strâmtă a cafenelei ca să-și bea cafeaua, în timp ce Amélie făcea toaleta de dimineață a copilului. Pe masă, acoperită cu o pătură de molton gros, Elisabeth, cu

brasiera șifonată, cu fundulețul gol, dădea din mâini și din picioare, scoțând țipete voioase. Pe fețișoara ei de păpușă, ochii străluceau ca două mari măsline negre. Perișorul șaten, buclat, se ridica într-un moț pe frunte. Prin ușa deschisă, se vedea salonul cafenelei, pustiu, tejgheaua lucitoare, sticlele cu etichete multicolore și podeaua proaspăt presărată cu rumeguș.

— Nu m-ar mira să primești o veste cu poșta de seară ! reluă doamna Boursier.

— Scrisorile de pe front vin întotdeauna dimineața, îi răspunse Amélie.

Doamna Boursier își duse ceașca la gură și, ridicând degetul cel mic, bău o înghițitură și suspină :

— Nu neapărat ! Cred că în ultima lună am primit o scrisoare pe la ora cinci după-amiaza. Ei ! Chiar în clipa în care Emmanuel îmi vorbea despre reumatismele lui.

— Se poate, fu de acord Amélie. În orice caz, sunt patru zile de când nu am nici o veste de la el.

— Și eu, șase ! completă doamna Boursier. Of ! Of, ce mizerie !

Războiul îi pria. În lipsa soțului ei, își regăsise un fel de a doua tinerețe. Lucra la domiciliu pentru o mare casă de modă, câștiga bine și-și petrecea serile pregătind bucate complicate și costisitoare pe care le mânca apoi singură în camera ei.

Cu un asemenea regim, carnea-i înflorise, privirea dobândise o strălucire lacomă și caracterul ei chiar devenise parcă mai amabil. În fiecare dimineață, venea la „Ciclistul încununat“ ca să stea de vorbă cu Amélie, pe care o îndrăgise, și să dea pe gât o ceașcă de cafea cu lapte însoțită de trei brioșe. Ea, care nu se fardase niciodată și se îmbrăca șleampăt, se pudra acum când se ducea la cumpărături în cartier. O pălărie de pai verde cu boruri largi îi încătușa părul. Cocoțate pe calotă, două păsăruici mov cu penele zburlite își țineau ciocurile deschise, parcă ar fi protestat împotriva unei apariții iminente a unor păsări de pradă.

— Păcat că nu poți să vii seara să cinezi la mine, adăugă ea. Am o rețetă nouă de tocăniță tuluzană...

Lăsă ceașca pe marginea plitei și mușcă dintr-o brioșă aurie, subțiindu-și delicat buzele. Jaboul i se umpluse de firimituri.

— Ah ! Și brioșele astea ! Nu mai sunt cum erau înainte de război ! Oare de ce o fi suprimat guvernul cornurile și nu brioșele ! Crezi că e o chestie inteligentă ?

Elisabeth își ridică amândouă piciorușele odată și scoase un țipăt iritat.

— Ia uite, căcăcioasa, e nerăbdătoare ! exclamă doamna Boursier.

Și, întinzând un deget, gâdilă copilul pe burtă ; acesta începu brusc să gângurească, lipindu-și bărbia de pieptul ei.

Améliei nu-i plăcea să se atingă cineva de copil în fața ei. Ca să pună capăt jocului doamnei Boursier, luă un burete, îl muie în căzănelul cu apă călduță și începu să frece gâtul, mânuțele și fețișoara Elisabethei care se sufoca între mânie și râs.

— Oh ! Mititica ! Oh ! Caraghioasa ! gângurea doamna Boursier. Ia uite la mânuțele ei ! La piciorușele ei ! Un înger, ai zice, de zahăr trandafiriu !

Insensibilă la laudele venite de la o profană, Amélie își continuă cu dexteritate spălatul. Plăcerea pe care o simțea să-și atingă și să-și ferchezuiască fetița era lipsită de orice dulcegărie. Nu se înduioșa de rotunjimile, gropițele și surâsul ei, dar era profund emoționată de acel gen de alianță animală, de curățenie răcoritoare și fragedă. Străină de această pasiune pe care n-o putea înțelege, doamna Boursier țopăia și-și frângea mâinile :

— Vai, vai ! Nu-mi place deloc ! Am apă în urechi ! Și chiar în năsucul meu frumos !

— Dă-mi, te rog, prosopul, îi ceru Amélie pe tonul unei moderații profesionale.

Chemată la ordine, doamna Boursier se execută prompt. Amélie înfășură copilul și-l strânse la piept ca să-l șteargă. O frecă insistent. Elisabeth își bălăngănea capul în contratimp, cu părul zburlit, cu buza împinsă înainte, gata de plâns, cu un strop de salivă în colțul gurii.

O voce răgușită strigă :

— E cineva acasă ?

Amélie se întoarse spre ușă și zări un client, în picioare în fața tejghelei.

— Poftim, poftim ! Vin acuma !

Bărbatul, un bătrân împăietor de păsări, din cartier, comandă un pahar de vin alb ; îl dădu pe gât, puse zece centime pe masă, își luă cascheta și plecă.

Amélie se întoarse în bucătărie, unde doamna Boursier o juca pe Elisabeth pe genunchi. Fetița râdea în hohote și întindea mânuțele spre cele două păsări mov de pe pălăria ei.

— Prinde-le ! Prinde-le ! Le vrei ? Uf ! Au zburat !

Un pic agasată, Amélie apucă fetița, o frictionă, o pudră cu talc și-i pieptănă părul. Mai fu obligată de vreo două ori să se întrerupă ca să se ocupe de clienții care intrau în cafenea. Când, în sfârșit, Elisabeth fu îmbrăcată și așezată în căruciorul ei, între masă și perete, cele două femei se dădură un pas înapoi ca s-o admire. Privindu-și fetița proaspătă și surâzătoare, îmbrăcată în rochița ei trandafirie cu picățele, Améliei îi păru rău că bărbatul ei nu era acolo s-o vadă. De două luni, de când începuse războiul, nu venise niciodată în permisie și nu-și văzuse încă fetița decât în cele două fotografii pe care i le trimisese ea. I se strânse inima de tristețe și de neliniște. O stare cu care se obișnuise de acum, o stare care o însoțea de dimineață până seara, când mai calmă, când izbucnind brusc, zgâlțâind-o și obligând-o să-și oprească mintea la o imagine înfricoșătoare. Cât timp va trebui să suporte chinul de a-l ști pe Pierre amenințat ? Dacă ar fi să se ia după ziare, războiul intrase într-o fază decisivă. După torpilarea Lusitaniei și folosirea gazelor asfixiante, nemții păreau că ridicaseră împotriva lor toate popoarele civilizate ale pământului. În cafenea, anumiți clienți, siguri pe ei după strălucitele ofensive franceze în Artois și Vosges, nu ezitau să prezică victoria până la sfârșitul anului 1915. Dar până atunci mai erau mulți oameni de ucis și de rănit. Și nu putea face nimic împotriva acestui masacru absurd. Să-ți aștepți rândul la moarte ca o vită dusă la tăiere.

Să accepți în fiecare zi amânările ca pe o recompensă. Amélie fu trezită din gânduri de zgomotul sfârlezei pe care Elisabeth o scutura în fața unei doamne Boursier ușor de fermecat:

— Știi că mă recunoaște? Se uită la mine altfel decât la ceilalți! Ar fi bine dacă ai lăsa-o la mine într-o după-amiază.

Amélie nici nu catadicsi să-i răspundă; o rumoare de voci groase și nedeslușite se auzi în cafenea. Erau primii clienți de la ora nouă, care-și aduceau cu ei pâinea, brânza și pastrama. Înaintă spre ei cu o sprinteneală comercială. Erau vreo șase, veniți din atelierele de lăcătușerie și tâmplărie din vecinătate. Îi cunoștea pe toți și-i salută, chemându-i pe fiecare pe nume. Era una din rețetele de amabilitate învățate de la soțul ei. Se aflau printre ei și domnul Buche și Denis, cam slăbănog în salopeta albastră de lăcătuș, cu șapca lui cu viziera din piele pusă pe o ureche. Comenzile curgeau voioase:

— Unul mic alb!... Unul la fel!... Un piccolo!...

Denis se strecură în spatele tejghelei ca să-și ajute sora. Tot servindu-și clienții, mesteca o bucată de cârnat care-i umfla când falca stângă, când pe cea dreaptă. Un gât de vin alb îl ajută să-și înghită îmbucătura. Respiră ușurat, cu ochii înlăcrimați și-și întrebă sora în șoaptă:

— Nici o scrisoare?

— Nu, îi răspunse Amélie.

— Cea mică e bine?

— Da, du-te să-i duci paharul domnului Florent. Spune-i să se așeze la o masă; o să-i fie mai bine.

Când toate paharele fură pline, Denis se duse în bucătărie. Noroc că doamna Boursier se pregătea să plece. Îi luă locul pe scaun, lângă căruciorul în care Elisabeth, foarte vioaie, gângurea de mama focului în limba ei. Rămase un timp privind-o și surâzându-i, dar gândul nu-i prea era la ea.

Grija lui cea mare era convorbirea pe care o avusese cu Paulo. Nu zisese nimic auzind vestea. Îl plângea pe Denis, dar nu-i refuză stima lui. Iar Denis ținea mai mult la această stimă decât la visul lui de a turna obuze. De altfel, nici Paulo nu părăsise

încă atelierul. Cine știe dacă nu va rămâne și el până la urmă la moș Buche, în ciuda dorinței lui de câștig. Poate că după un timp va putea și el s-o convingă pe sora lui? Speranța nu era încă pierdută. Realiza cu stupoare că dorea inconștient o prelungire a războiului. I se făcu rușine de gândul lui. Privirea dulce și întunecată a nepoțelei îi pătrunse până în adâncul inimii. Îi dădu o cutie de chibrituri goală și o lingură ca să se joace. Începu să bată cu lingura în cutia de chibrite. Era fericită. Prin ușa întredeschisă îi auzea pe consumatori vorbind zgomotos. Atras de conversație, Denis reveni în cafenea. Domnul Florent comenta succesul francezilor de pe colinele de la Lorette. Mustața lui albă și ochii albaștri confereau un fel de autoritate fiecărui cuvânt pe care-l spunea. Citind comunicatul de dimineață, era convins că străpungerea victorioasă avusese deja loc, pe undeva prin apropiere, în sectorul nord, ceea ce le permitea bravilor noștri infanteriști să ia dușmanul de guler. Fără a-l contrazice cu tot dinadinsul, moș Buche, care profesional ținea de mecanică, pretindea că decizia militară nu aparținea soldaților sleiți de puteri, ci noului material întrebuințat. În sprijinul părerii sale cita extraordinarul bombardament de la Karlsruhe al unei veritabile flote de douăzeci și trei de aeroplane, plecată din Nancy.

— Închipuie-ți un pic că, în loc de douăzeci și trei de aparate, s-ar fi lansat două sute. Ar fi putut face praf toate gările germane. Nici muniția, nici haleala n-ar mai fi avut cu ce ajunge. Cu burțile și armele goale, nemții s-ar fi predat pe loc...

Denis își aduse aminte că domnul Buche tocmai încheiase un contract pentru o comandă de piulițe destinate unei uzine de avioane.

— Nu cred în aparatele mai grele decât aerul, i-o tăie domnul Florent.

Obrajii domnului Buche se înroșiră. Înfipt pe picioarele lui scurte, cu ochii pătrunzători, cu mustața zbârlită, ripostă supărat:

— Să dea Dumnezeu ca nici nemții să nu creadă, ca și tine, Florent; numai că taubele lor nu stau degeaba. Și asta nu e

decât începutul. Nu e un război la care mergi cu pieptul înainte. E un război al tehnicii. Inginerii o să-l câștige!

— Nu te sfătuiesc să le spui asta flăcăilor care-și lasă pielea găurită în prima linie, bombăni domnul Florent. Eu am un fiu pe front, Buche!

Domnul Buche nu avea nici un fiu pe front; dar avea două fete de măritat. Luă remarca domnului Florent ca pe o insultă personală; bărbia îi tremură o secundă și exclamă cu o voce amenințătoare:

— Fie! Să admitem, ca să-ți fiu pe plac, ție și fiului tău, că raidul avioanelor noastre de la Karlsruhe n-a folosit la nimic, că e vorba de o simplă fantezie militară, de o glumă, de o farsă!...

Câțiva clienți protestară. Chiar contramaistrul domnului Florent găsea că raidul peste Karlsruhe era o minunată faptă de vitejie care le dădea mari speranțe. Conversația deveni generală. Fiecare își dădea cu părerea. Se deschiseră jurnalele. Se compărară informațiile. *L'Humanité, Le Petit Parisien, L'Écho de Paris, Le Matin*, toate spuneau aproape același lucru. Se liniștiră. Profitând de zarvă, Amélie îi șopti fratelui ei:

— Nu mai am vin alb. Du-te repede și mai adu!

Denis ridică chepengul, aprinse o lumânare și coborî, spre marea lui părere de rău, în pivniță. Era convins că dezvăluiri pasionante se vor produce la tejghea în lipsa lui. Totuși, abia coborât în semiobscuritatea din subsol, își uită necazul. Sticlele pe care le așeza într-un coș erau proiectile explozive de la 90 la 155. Se ridică de la pământ, punând piciorul pe prima treaptă. A șasea era putredă. Fu cât pe ce să cadă: un gol de aer. Încă trei trepte și se va afla deasupra orașului Karlsruhe, în zori, la 2000 de metri altitudine. Vocea surorii lui îl izbi pe când trecea, duduind, chiar pe deasupra obiectivului:

— Hai, Denis! Te aștept!

Cu misiunea îndeplinită, ateriză în liniile franceze, unde oamenii mâncau și beau fără să-i dea cea mai mică atenție. Tonul dezbaterii se schimbase. Se ajunsese la o destindere. Domnul Buche și domnul Florent fraternizau în fața paharelor goale pe

care el se grăbi să le umple. Mai intrară doi muncitori. Se înghesuiră să le facă loc. Figurile decorative zugrăvite pe pereți surâdeau imperturbabile acestui grup de bărbați care le sufla fumul țigărilor drept în nas. Denis calculă rapid în minte că la zece cenți paharul, Amélie va câștiga doi franci chiar de dimineață. Era bine.

— Denis, șterge repede tejgheaua în fața domnului Florent.

— Denis ! Adu-mi paharele goale.

— Denis ! O aud pe cea mică plângând. Du-te și vezi ce are !

Cea mică plângea pentru că scăpase lingura pe jos. El i-o ridică și i-o întinse. Fetița o înhăță cu o bucurie sălbatică, cu ochii plini de lacrimi.

— Denis ! Te cheamă domnul Buche.

Domnul Buche terminase de băut și acum își ștergea mustața cu degetul arătător.

— Salut tuturor ! Vii cu mine, băiete ?

Își așeză mâna pe umărul lui Denis ca și cum s-ar fi sprijinit de un discipol. Ieșiră împreună. Ceilalți îl urmară aproape imediat.

După ce cafeneaua se goli, Amélie se întoarse lângă copil și începu să tricoteze. Până la ora aperitivului n-o mai deranja nimeni. Un pic înainte de prânz, doi clienți necunoscuți o surprinseră cu biberonul în mână.

— Dubonnet de două ori.

Lăsă biberonul pe tejghea și luă sticla de pe raft. Dând pe gât paharele, cei doi clienți se uitau prostește la laptele alb și spumos din flaconul cu tetină roșie în vârf : unul din ei dori să intre în conversație cu patroana. Dar Amélie se scuză că nu le poate ține companie și fugi să-i dea biberonul Elisabethei, care plângea de foame.

Între timp, Denis se întoarse pentru prânz. Îi încălzi tocana de iepure cu cartofi.

Două spălătorese, doamna Louise și doamna Germaine, sosiră pe când se aflau la masă. Veneau drept din spălătorie și fețele lor roșii păreau opărite sub snopul de păr unsuros. Înainte

de război, Amélie le primea întotdeauna fără plăcere pentru că purtarea lor era deosebit de grosolană. Dar de când cu mobilizarea, acestea se schimbaseră mult. Nici nu le mai trecea prin cap să glumească cu tânăra stăpână a cafenelei, cu soțul pe front și un copil mic în odaia din spate. Puțin mai lipsea și ar fi luat tot cuibul sub protecția lor.

— Ai primit vreo veste de dimineață, o întrebă doamna Louise.

— Nu, dădu din cap Amélie. Dar voi ?

— Nici noi. Numai că pentru al meu nu mă tem : e la Rennes, în cazarmă. Dă-ne și nouă două Picon, frumoaso. Mi-a scris că vine în permisie în august sau septembrie. Și al tău vine până la sfârșitul anului !

— Nu mai cred nimic ! le răspunse Amélie.

— N-ai dreptate ! o contrazise doamna Germaine. Guvernul a promis ! Franța trebuie repopulată !

Amélie roși ușor ; se temea că vorbăria femeilor ar fi putut trezi gânduri necuvenite fratelui ei. Și cum el se arătă nerăbdător în spatele tejghelei, îl chemă :

— Vino să-ți mănânci strugurele, Denis !

— Mai bine ai veni la mine să mănânci struguri, îl invită doamna Louise. Ai mei sunt mai buni, mai aurii, mai mustoși.

Denis crezu că e politicos să râdă și se așeză. Tot ce știa despre femei îi veni în minte pe loc : sânii, ciudata conformație a sexului, felul cum făceau copii... Amélie îl privi bănuitoare.

— Ia uite-o pe sora ta cea mare cum se mai dă de ceasul morții ! râse Germaine. Nu-i face nimeni rău frățiorului tău. Am vrut doar să-i facem un bine !

— Mai bine ați tăcea, le amenință Amélie cu degetul.

— Sângele e de vină ! se scuză doamna Louise trăgând de corsaj pentru a-l desface la piept. Nu știu dacă pe front e cald, dar în spălătorie știu că e !

Mai băură un pahar fiecare și plecară după ce o făcură pe Amélie să promită că în viitoarea scrisoare pe care i-o va trimite lui Pierre îi va transmite salutări de la „spălătoresele“ din cartier.

Denis strânse masa și spălă vasele. Paulo răsări în pragul ușii:

— Ești gata?

— Nu chiar.

— Grăbește-te! Moș Buche nu e în toane bune!

După ce băieții plecară, Amélie închise cafeneaua și ieși să-și plimbe fetița. Știa că nu va mai avea clienți până la ora patru. Împingând căruciorul, se îndreptă, după obiceiul ei, spre strada Philippe-Auguste. Soarele încălzea fațadele sărăcăcioase ale caselor. Majoritatea prăvăliilor erau deschise. Ici, colo, pe vitrine, patronii lipiseră afișe albe pe care scriseseră: „Casa Franceză"... „Casa Arhifranceză..." În vitrina farmacistului, o caricatură uriașă, îl reprezenta pe kaiser morocănos: „Se simt pierduți pentru că pasta de dinți nemțească nu seamănă cu minunatul Calladol francez". Un pătrat de hârtie îngălbenită fusese fixat cu piuneze de oblonul de lemn al unei ceasornicării. Cerneala se decolorase: „Prăvălie închisă din pricina mobilizării proprietarului". Mai departe, o spălătorie anunța un deces încadrat într-un mare chenar negru: „Mort pe câmpul de onoare".

Alături de *faire-part*, spânzurau tarifele pentru lenjeria obișnuită și pentru lenjeria fină. Pe stradă trecea puțină lume. Întâlni un muncitor trăgând în urma lui un cărucior încărcat cu mobilă nouă de culoarea mierii. Prăvăliașii stăteau la aer în pragul ușilor. Unii o salutau pe Amélie și se aplecau s-o vadă pe Elisabeth, în ținuta de plimbare, cu o fundă roșie în păr și zorzoane la mânuță. Semnele de interes flatau amorul propriu al tinerei femei. Traversă bulevardul Voltaire și ieși în strada Philippe-Auguste care se încălzea la soare, largă, ordonată și liniștită. Se așeză pe o bancă, la umbra unui copac prăfuit. Trei furgoane militare trase de cai defilară prin fața ei; acoperite cu prelate. Doi soldați mergeau pe jos în urma lor. Elisabeth întindea gâtul ca să vadă două vrăbii certărețe adunate în jurul câtorva firimituri de pâine. Amuzată, bătea din palme, ușurel; pumnuț lângă pumnuț, scoțând exclamații stridente, ca și cum ea însăși ar fi aparținut lumii păsărilor. Apoi, pe neașteptate, începu să se strâmbe și să plângă. Era nervoasă. Îi ieșeau primii dinți.

Amélie îi dădu jucărioara s-o sugă. Copilul se calmă. Pleoapele i se închiseră pe jumătate. Ținând mâna pe marginea căruciorului, Amélie îi imprima un balans regulat.

În jurul ei, Parisul continua să zumzăie pașnic și monoton. Țara se instalase în atmosfera de război. Ritmul comunicatelor regla existența întregii națiuni. Între orele publicării lor în ziare, uimitoare știri zburau din gură în gură : kaiserul se întâlnise cu papa și-i promisese că încheie pacea în patruzeci și opt de ore, un grup de spioni fusese descoperit în catacombe, tunul de calibru 2 trimitea obuze care ucideau treizeci de dușmani odată. Se comparau scrisorile de pe front, de la o casă la alta, se înfigeau steguleţe în hărți de front, se credea în eroism, în Franța, în puritatea sângelui vărsat, în apropiata victorie a dreptății asupra barbariei teutone. Totuși, teatrele, cinematografele își redeschiseseră porțile. Aprovizionarea redevenise aproape normală. Anumite linii de metrou funcționau până la unsprezece seara. Numai luminația străzilor fusese mult micșorată. Și nici taxiuri nu mai existau aproape deloc. Chiar trăsurile erau rare. Oamenii nu se mai aventurau cu nici un chip dincolo de limitele cartierului lor, trăiau cu încetinitorul, în neliniște, socotind zilele, numărând banii. Ca toate soțiile celor mobilizați, Amélie se bucura de o alocație de un franc douăzeci și cinci, cu majorarea de cincizeci de centime pentru fiecare copil mic. Era puțin. Din fericire, aplicarea moratoriului îi permitea amânarea unor datorii comerciale. Încercă să se intereseze de mișcarea străzii. Se zăreau mai multe femei decât bărbați pe trotuar. Se uita la acești rari privilegiați, funcționari, muncitori, comisionari, mici rentieri cu fețele pașnice, zicându-și : „Acela e mai în vârstă decât Pierre, celălalt e mult mai tânăr, iar cel de acolo e cam de vârsta lui. De ce nu e pe front ?“ O femeie în doliu ieși din casa din față. O văduvă de război, fără îndoială ! Amélie ar fi vrut să știe totul despre femeia necunoscută. „De când își pierduse soțul ?“ Văduva de război intră într-o băcănie. Ceva mai târziu, un băiat și o fată se refugiară sub un portic să se sărute. Fetișcana, aplecată pe spate, cu pălăria strâmbă, își lăsa fața în voia pupăturilor.

Amélie întoarse capul de la perechea fericită. Cerul albastru, lumina blândă, umbra copacului îi sporeau melancolia. Un sentiment de adâncă nedreptate fizică puse stăpânire pe ea. Legănându-și copilul, se gândea la gura lui Pierre, la mâinile lui, la umeri, la mirosul lui când se culca peste ea. Cuplul se depărtă. Amélie îl urmări din ochi, își imagină o cameră, un pat, albeața pielii dezvelite. Simți că se sufocă. Hotărî că nu mai putea rămâne inactivă; mai avea două cămăși ale lui Denis de cârpit, niște ștergare de tivit, rufele fetiței de pregătit pentru bătrâna doamnă Rousseau care se obligase să le spele. Înveselită de perspectiva treburilor care o așteptau acasă, se ridică, ocoli banca și împinse căruciorul în direcția străzii Montreuil. Înteți pasul ca să-și dea iluzia că nu avea timp de pierdut.

Era ora trei și jumătate când ajunse acasă. Elisabeth dormea profund, cu degetul în guriță și obrazul în pernă. Lăsă căruciorul în curte, înveli bine fetița în păturică și întinse o perdeluță deasupra capotei. Deschise ușa cafenelei și se instală în bucătărie, aducându-și cutia de croitorie. Curând sosiră Denis, domnul Buche și doi vopsitori de la domnul Florent pentru pauza „de patru". După ce se termină și pauza se întoarseră cu toții la treburile lor. Bătrâna doamnă Rousseau, ridată, mucegăită, cu capul între umeri și burta înainte, veni să ia rufele. Locuia în camera nr. 2 și-i plătea chiria Améliei făcându-i mici treburi de spălătorie și menaj. Între timp, Elisabeth se trezise. Amélie o aduse în bucătărie ca s-o schimbe și să-i dea biberonul. Domnul Buche lăsase ziarul pe un scaun. Un titlu se etala gros și negru pe pagina desfăcută: „Intervenția italiană neliniștește serios înaltul comandament german". După ce-și băuse porția de lapte, calmată, Elisabeth se juca în cărucior cu propriul ei papuc. Amélie apucă jurnalul vrând să citească articolul. Chiar în acel moment vocea poștașului răsună la intrarea în cafenea:

— O scrisoare pentru dumneavoastră, doamnă Mazalaigue!

„Scumpa mea soție,

Nu ți-am scris de câteva zile, pentru că în sectorul nostru a fost mare zgâlțâială. În sfârșit, acum e din nou liniște. Ne-au retras și ne-au trimis pentru refacere la Pierre-la-Treiche, în apropiere de Toul. După orele grele pe care le-am petrecut, aici totul ni se pare minunat! Războiul nu este departe, dar poți să-l mai uiți. Zăresc femei trecând și mă întreb: de ce nu e a mea? Femei, copii! Îți dai seama? Mă dezobișnuisem. Camarazii vorbesc de vreo două, trei săptămâni de răgaz. Dar nu cred. Tot ce se spune pe la noi e fals. Ne promiseseră că ne vor duce direct în spatele frontului, în Provins! M-am bucurat când am auzit. Atât de aproape de Paris! Ai fi putut cere un permis la Comisariat ca să vii să mă vezi! Dar nu; contraordin: să ne oprim la Pierre-la-Treiche. În plină zonă de război. Mi-a părut rău, trebuie să-ți spun. În sfârșit, să nu ne plângem. Plutonul meu e cazat în hangarul unei văduve, doamna Leblond, al cărei soț a fost ucis în septembrie '914. Cu toate acestea nu e deloc amabilă cu noi și-și petrece timpul spionându-ne dacă nu suntem gata să-i furăm ceva. În privința permisiilor nu se știe nimic. Dar să nu disperi. Este imposibil să ne mai țină prea mult timp în linia întâi. Rezistența umană are limitele ei. Dar tu, ce mai faci? Cum o mai duci? Sper că nu te obosești prea mult ținând cafeneaua, având grijă și de fetiță în același timp, care trebuie să fie foarte frumoasă, dacă e să mă iau după ultima fotografie pe care mi-ai trimis-o. Spune-i lui Denis că-i mulțumesc că-i atât de harnic. E un noroc să-l ai lângă tine în această încercare. Tatăl tău ce-ți mai scrie? Cum mai e viața la Chapelle-au-Bois? L-ai mai văzut pe domnul Hautnoir? Nu e supărat de puținătatea câștigului nostru? Probabil că înțelege că tu faci toate eforturile din lume și că dacă n-ar fi fost războiul am fi cumpărat de la el de trei ori mai mult vin. Ai făcut vreun angajament cu proprietarul? Încasezi regulat alocațiile? N-ai necazuri cu locatarii imobilului? Ține registrul la zi. Și dacă ai necazuri, nu șovăi să te adresezi comisarului din cartier. A fost întotdeauna atât de a-

mabil cu noi. Te va sfătui. Ciudat e că aici, în ținutul acesta neamenințat de nimic, mi se pare că te iubesc mai mult decât înainte. De îndată ce mă gândesc la tine, totul în cap se topește. Aș vrea să fiu cu tine, într-un pat adevărat, să te mângâi și să uit de tot restul. Îți scriu stând pe o rogojină. Un cocoș cântă undeva. Se apropie ora mesei. Mă grăbesc să închei scrisoarea ca să poată pleca chiar în seara asta. Răspunde-mi repede. Transmite salutări tuturor prietenilor din cartier. Îi sărut pe Elisabeth și pe Denis cu mult drag și semnez cu un sărut lung pentru tine.

Soțul tău care te iubește, Pierre.

12 iunie 1915"

Amélie se refugiase în bucătărie ca să citească scrisoarea. Când ajunse în josul ultimei pagini, bucuria ei era atât de mare că regreta că nu o putea împărtăși cu nimeni pe loc. Cafeneaua era pustie. Mașinal își plimbă privirea pe oale, pe scutecele întinse deasupra sobei, pe fața Elisabethei, de parcă ar fi cerut o aprobare pentru tulburătoarea dezordine din sufletul ei. Soțul ei era în refacere la Pierre-la-Treiche. O săptămână sau două, avea dreptul să se gândească la el fără teamă. Într-adevăr, atât timp cât era în primejdie, era soldat, adică un personaj misterios, glorios, depărtat, inaccesibil. În afară de pericol, redevenea bărbat. Trăia în aceeași lume cu ea. Nici un obstacol serios nu-i mai despărțea pe unul de celălalt. Această certitudine o uimi, năucind-o. În atelierul vecin se auzea cum se băteau cuie într-o ladă. Elisabeth clipea la fiecare lovitură de ciocan. Amélie apropie scrisoarea de ochi ca să se convingă că era adevărat. Anumite fraze se desprindeau din text, parcă încărcate de o putere specială de convingere: „Zăresc trecând femei și mă întreb: de ce nu e a mea?..." „M-am bucurat când am auzit. Atât de aproape de Paris! Ai fi putut cere un permis la Comisariat..."

De ce oare se mai afla ea aici când soțul ei petrecea cincisprezece zile de repaus în spatele frontului? Nu trebuia să facă orice ca să-l vadă înainte de a fi prea târziu? Abia-i veni în cap

ideea că toată ființa ei i se abandonă entuziasmată. Își șopti cu ochii ficși, cu dinții strânși:

„Da, da, așa trebuie să fac... Așa și nu altfel..."

Începând din clipa aceea, evenimentele se înlănțuiră cu repeziciunea unui vis. Închise cafeneaua, ieși în curte și o strigă pe doamna Rousseau care călca rufe în fața ferestrei:

— Doamnă Rousseau! Doamnă Rousseau! Vreți să-mi faceți un serviciu? Trebuie să mă duc la comisariat și...

— La comisariat? exclamă doamna Rousseau. Ce s-a întâmplat? Ai necazuri?

Amélie își stăpâni cu greu enervarea și graba:

— Nu, vreau doar niște informații! Pot să vă rog s-o țineți pe Elisabeth până mă întorc?

— Bineînțeles! Cu cea mai mare plăcere!

— Mulțumesc, doamnă Rousseau. Nu lipsesc, oricum, mai mult de o oră. Mă întorc să-i dau biberonul.

După ce dădu toate instrucțiunile, intră în odaia ei și scoase din dulap mantoul de vară cenușiu, garnisit cu funde negre și pălăria neagră cu boruri late, căptușită cu satin alb. Era prima oară după mobilizare când se îmbrăca astfel. Gesturile sacadate îi trădau nerăbdarea. În oglindă apăru brusc o imagine din vremurile trecute: o foarte tânără persoană, subțire, elegantă și palidă, cu privirea gravă: soția lui Pierre.

Comisarul de poliție își așeză mâinile vineții de o parte și de alta a sugativei, aplecând spre ea fruntea plesuvă. Amélie fu uimită de asemănarea sprâncenelor cu mustățile la fel de negre și de stufoase.

— Regret, dragă doamnă Mazalaigue, îi spunea el, cu toată bunăvoința mea, îmi este imposibil să fac ceea ce-mi cereți.

— Cum adică e imposibil? exclamă ea.

Sub efectul uimirii, tot sângele i se urcase în obraji.

— Ei, da! Dacă am da permis tuturor soțiilor celor mobilizați care vor să-și întâlnească soții, unde am ajunge?

— Dar ce e rău în asta, dacă sunt în refacere?

— În zona de război!

Cu degete nervoase își deschise poșeta, scoase scrisoarea lui Pierre și-o puse pe birou:

— Citiți și dumneavoastră, domnule comisar.

Acesta luă scrisoarea, aruncă o privire din pură politețe și-o înapoie Améliei, întinzând mâna peste masă. Ea se supără de puținul interes pe care-l arătase comisarul scrisorii și reluă pe un ton mai puțin sigur:

— Înțeleg că nu pot să mă duc pe front în zona rezervată soldaților! Dar de ce să nu mă pot duce acolo unde mai sunt și alte femei?

— Femeile acelea au domiciliul acolo, slujba, îi răspunse comisarul.

— Care e diferența? Sunt tot femei! Dacă au dreptul să trăiască în ținutul acela, înseamnă că prezența femeilor nu-i stânjenește. Și dacă nu-i stânjenește în general, atunci...

Comisarul ridică mâna dreaptă și o lăsă să cadă cu latul palmei pe masă:

— Vă repet, doamnă Mazalaigue, că sunt ordinele autorităților militare. Nu mă aflu aici ca să le discut, ci ca să le aplic.

— Poate că trebuie să mă adresez altcuiva?...

Nu îndrăzni să spună „cuiva mai de sus". Comisarul schiță un surâs:

— Nu, doamnă. Sunt singurul în măsură să vă răspund.

Ea puse scrisoarea înapoi în poșetă. Mâinile îi tremurau. În ciuda evidenței, nu putea accepta ideea că demersul, început cu atâta speranță, se încheia cu un eșec. Cu cât i se demonstra imposibilitatea proiectului pe care-l concepuse, cu atât se încăpățâna să-l creadă rezonabil. Fără să se uite la comisar, murmură:

— Bine. Aveam intenția să petrec opt zile cu soțul meu, dar dacă spuneți că regulamentul o interzice, mă voi mulțumi cu patruzeci și opt de ore.

Comisarul clătină din capul lui mare și roșu strâns în gulerul alb:

— Nici să nu vă gândiți ! Nici patruzeci și opt, nici douăsprezece ore ! Nu pot să fac nimic pentru dumneavoastră.

Ea primi lovitura în plin. Trebui să se declare învinsă.

— E îngrozitor ! șopti. Eram atât de sigură !... Venisem... cu scrisoarea... Într-adins !...

Vocea i se frânse în gât. Palidă și fără forță, se uita disperată la omul amabil din fața ei care refuza să înțeleagă că ea nu era o femeie ca oricare, că nu putea trăi fără Pierre și că era stupid și nedrept să-i împiedice să se întâlnească după o atât de lungă despărțire. Acum ce să facă ? Să mulțumească și să plece ? Deasupra unui clasor de dosare verzi, spânzura portretul generalului Joffre. Avea un aer bătrânicios și sever. I se vedeau decorațiile. Comisarul se ridică și el. În picioare, în fața ei, o privea fix.

— Sunt mâhnit, îi vorbi el. Dac-aș fi putut... dac-ar fi existat vreo modalitate...

Nu-și încheie fraza. Amélie înțelese că i se făcuse milă de ea și se enervă. Acum se grăbea să se întoarcă acasă, unde să poată plânge, departe de toți, în odaia ei. Se îndreptă repede spre ușă. Comisarul o opri, punând mâna pe clanță :

— Nu plecați așa, doamnă Mazalaigue. Sunt atât de mâhnit !...

— Eu nu sunt mâhnită, domnule comisar, îi răspunse ea cu o voce slabă. Sunt decepționată.

— Oh ! Da... firește !...

Se lăsă tăcerea. Comisarul își băgă un deget după gulerul fals și se scărpină după ceafă, meditativ. Pe frunte, ridurile formau o scăriță ale cărei trepte se opreau brusc în locul unde odinioară începea părul.

— Ah, ce porcărie... ce porcărie ! exclama întruna.

Vizibil, nu se hotăra s-o lase să plece. Ea se sprijini de zid. Abia o mai țineau genunchii. Brusc, comisarul își bombă pieptul, înfigându-și două degete în jiletcă. Mustața i se întinse într-un surâs.

— Oricum, soțul dumneavoastră nu e la Pierre-la-Treiche ! mormăi el.

Întâi crezu că-și bate joc de ea :

— Și unde e atunci, domnule comisar ?

— În altă parte.

— Dar v-am arătat scrisoarea !

— Să zicem că n-am văzut-o.

Pronunța vorbele pe un ton morocănos care o uimi pe tânăra femeie. Unde voia să ajungă ? Temându-se să nu compromită totul cu o replică nepotrivită, șopti :

— S-ar fi putut, într-adevăr, să nu v-o fi arătat.

— Deci, reluă el, soțul dumitale nu e la Pierre-la-Treiche. Dar cunoașteți pe cineva în acel loc...

Amélie începuse să înțeleagă. O speranță, încă vagă, se ivea la orizont.

— Firește, domnule comisar.

— Ai putea să-mi dai un nume ?

Întrebarea o deconcertă. Făcu un efort să-și amintească. Dar mintea îi era goală.

— Caută bine, o îndemna el cu blândețe.

Era un joc ; el o ajuta să găsească cuvântul cheie. Încurajată, închise pleoapele și le deschise, rostind brusc :

— Doamna Leblond, văduva. Are o fermă la Pierre-la-Treiche.

— E vreo rudă ?

Amélie se sfii să mai continue a minți.

— Nu, mărturisi ea.

Dar comisarul se prefăcu a nu fi auzit :

— Ce legături de rudenie sunt între dumneavoastră ? Verișoară, mătușă ?

— E... e mătușa mea, rosti Amélie.

Își simți fața arzând de rușine.

— Perfect, continuă comisarul. Și mătușa asta e foarte bolnavă, nu-i așa ? Vă cheamă la căpătâiul ei. Ați primit o scrisoare de la ea...

— O scrisoare ?... Cum ?...

— Da, o scrisoare... Ați uitat să mi-o aduceți ? Păcat ! Putem să ne lipsim de ea...

— Mulțumesc, domnule comisar, răspunse Amélie dintr-o singură suflare.

În timp ce ea era gata să leșine de rușine și de recunoștință, comisarul se reașezase la masă. Mâna lui groasă se adună în jurul unui mic condei. Înclină capul într-o parte și începu să scrie. Ei aproape că i se făcuse frică de norocul care i se ivise. Atâta fericire după atâta chin îi dădea o senzație de irealitate. „Numai să nu se răzgândească ! Să nu fie o capcană !“ Nu mai îndrăznea nici să sufle. Se făcuse micuță de tot. Se auzeau oameni vorbind și tușind în camera de alături, unde stăteau agenții de poliție. Prin fereastra deschisă, ajungea până la ea clinchetul unui tramvai depărtat. Condeiul luneca greu pe hârtie. În sfârșit, comisarul aplică un pătrat de sugativă galbenă pe pagină și se răsturnă în fotoliu. Chipul își reluă expresia de severitate administrativă.

— Poftim, îi zise el, am notat cererea dumitale de permis pentru Pierre-la-Treiche, unde locuiește mătușa dumitale, doamna Leblond, văduva, a cărei sănătate cere îngrijiri urgente. Motivul e serios. Veniți mâine la mine, la aceeași oră. Am să vă spun ce am obținut.

Ajunsă în stradă, avu impresia că trupul ei își pierduse greutatea. Abia atingea pământul călcând. „Am reușit. Am să-l revăd. Și el, care nu bănuiește nimic !“ Evident, mai erau câteva dispoziții de dat înainte de plecare. Dar știa că totul va fi cât se poate de bine. Ca și cum Pierre ar fi ajutat-o de departe, era de ajuns să-și pună o întrebare ca să găsească răspunsul pe loc. Elisabeth ? I-o va încredința doamnei Boursier : „Știu că se va bucura de hotărârea mea ! M-a rugat de atâtea ori să i-o las și ei pe Elisabeth ! Știu că lângă ea nu-i va lipsi copilului nimic ! De altfel, fetița o iubește mult. E de ajuns să le vezi împreună !...“ Cu Denis era mai ușor de aranjat : „E băiat mare ! E timpul să învețe să se descurce singur. Va fi, de altfel, și o excelentă ocazie de a vedea dacă e capabil să se poarte cum trebuie în viață când nu sunt eu lângă el !“ Mai rămâne cafeneaua : „Ei bine, o va

închide! La puținul câștig pe care-l aduce în acest moment, paguba nu va fi mare". Ideile îi veneau în minte în ritmul ușor al pasului. Ar mai fi putut exista alte douăzeci de impedimente, le-ar fi rezolvat cu aceeași ușurință. Nemaiputând să-și păstreze secretul fericirii, se duse direct la atelierul domnului Buche. Denis lucra alături de Paulo, la o masă, lângă fereastră. În spatele lor se zăreau figuri întunecate, luciri de fier și foc. Un bomfaier scrâșnea. Văzând-o pe Amélie intrând, toți bărbații ridicară brusc capul.

4

După Mirecourt, trenul, obosit, intră în întârziere. Cu cât Amélie era mai nerăbdătoare, cu atât roțile trenului se învârteau mai încet. Un peisaj verde și banal defila vibrând în cadrul ferestrei. Câmpul nu știa de război; casele erau toate în picioare, recolta intactă, din pădure nu lipsea o creangă măcar. Era o căldură uscată. Locomotiva șuiera destul de des. Banchetele de lemn trosneau. În compartiment nu erau decât un domn cărunt și decorat, cu buzunarele umflate de ziare, două femei în doliu, mamă și fiică, fără îndoială, și un militar tânăr, în uniformă de infanterist, care lucra probabil într-un birou, dacă te luai după servieta de piele pe care se sprijinea. Fețele tuturor erau morocănoase, cu pleoapele înroșite și obrajii lucioși. Obosiți după o noapte de nesomn petrecută în vagon, îmbucaseră ceva pe genunchi, pe la șase dimineața. Acum, sătui și somnolenți, nu se mai mișcau. În aer nu se mai simțea decât mirosul de mâncare. Un ghemotoc de hârtie pătată de grăsime vibra între picioarele bătrânului domn, în ritmul zgâlțâiturilor. Amélie, nefiindu-i foame, se mulțumi să sugă o bomboană de mentă. Umerii și ceafa îi amorțiseră din pricina poziției incomode în care dormise. Din

cauza marelui ocol impus convoaielor civile prin Troyes, Culmont-Chalindrey și Pont-Saint-Vincent, fusese obligată să plece din Paris, în ajun, la ora zece patruzeci și cinci seara. De trei ori se urcaseră jandarmii ca să le controleze permisele. Totul fusese în ordine. Dacă orarele aveau să fie respectate, trebuia să ajungă la destinație în jurul prânzului. Era o zi de duminică. Pierre va fi scutit de corvoadă. Poate avea norocul să ajungă acolo înainte de masă! Gândindu-se la această primă masă în comun, luase cu ea cutii de conserve, pâine albă, cârnați, ciocolată și o sticlă de vin vechi, toate băgate într-un sac de pânză. Ținuta ei era elegantă și practică în același timp. Ca să pară cât mai seducătoare în ochii soțului ei, își pusese un taior bleumarin cu coleretă de dantelă crem, cam demodat, dar care-i venea bine. Fusta, strâmtă, era crăpată în partea de jos cam treizeci de centimetri, permițându-i jocul picioarelor în mers. Pălăria neagră cu boruri largi completa fericit tot ansamblul. Ca să se apere de soare împrumutase de la doamna Boursier o umbrelă cu desene azurate pe un fond crem. Savura dinainte încântarea lui Pierre când o va vedea înaintând spre el atât de împodobită. Ce de exclamații, ce de întrebări, câte sărutări în perspectivă! Doamna, văduva Leblond le va închiria o cameră. Ei vor trage obloanele și se vor arunca nebuni de dragoste pe unul din acele paturi mari de țară ale căror cearșafuri miroseau a fân. Înăbușindu-se pe jumătate, ea-i va pune întrebări despre viața lui, el nu-i va răspunde, preocupat numai s-o dezbrace și să-i sărute flămând umerii, sânii, pântecul. Imaginea acestei îmbrățișări era atât de precisă că Amélie roși și aruncă vecinilor ei o privire neliniștită, ca și cum aceștia ar fi putut citi pe chipul ei că era gata să se dea unui bărbat. Întoarse ochii spre fereastră. Peisajul nu se schimbase aproape deloc. Stâlpii de telegraf se succedau la intervale foarte lungi. Un fum acru intra în compartiment. Ca să-și mai înșele așteptarea, Amélie se strădui să se gândească la fetița ei, la Denis. Înainte de a pleca, o instalase pe Elisabeth cu leagăn cu tot la doamna Boursier. Micuța nu manifestase nici un fel de surprindere, trezindu-se într-o cameră necunoscută. Buna ei dispo-

ziție sfârșise prin a o liniști pe Amélie. Nu se va întâmpla nimic rău dacă fetița își va primi biberonul cu zece minute întârziere sau dacă Denis va fuma o țigară cu Paulo la ieșirea din atelier. De acum înainte, nimic pe lume nu va mai conta decât acest lent avans al roților unui vagon de clasa a treia spre acel punct ales în veșnicie pentru întâlnirea unui bărbat cu o femeie. Trenul se opri într-o haltă, de unde plecă aproape imediat, fără ca nimeni să mai urce. Câțiva kilometri mai încolo se opri din nou. Cât timp pierdut ! Parcă s-ar fi aflat într-un convoi de omnibuze. Fiecare haltă avea dreptul la cinci minute de staționare, Vezelise, Tantonville, Clerey-Omelmont, Ceintrey... Amélie descifra inscripțiile cu un sentiment de ranchiună. La Pulligny-Autrey, se ridică și-și luă din plasă sacul de pânză, poșeta și umbrela. Soldatul o ajută să pună totul pe banchetă. Ea îi mulțumi și se reașeză. Se apropiau de Pont-Saint-Vincent. Acolo trebuia să coboare și să ia legătura spre Pierre-la-Treiche. Timidă, întrebă dacă mai sunt călători care mergeau în aceeași direcție. Nu, toți își continuau drumul spre Nancy. Numai domnul cel bătrân era la curent cu orele trenurilor :

— Mai aveți cam două ore de așteptat.

— Și drumul cât mai ține ?

— De la Saint-Vincent la Pierre-la-Treiche ? O, nu e departe. Altădată trenulețul nu făcea până acolo decât vreo trei sferturi de oră.

Își deschise poșeta și verifică dacă permisul e acolo, în buzunarul secret, închis cu un buton.

Micile halte erau toate construite la fel, după același model. Se auzeau ușile trântindu-se. De fiecare dată, la plecare, locomotiva provoca o zgâlțâitură puternică : Pierreville, Xeuilly, Bainville...

— La următoarea coborâți, o anunță domnul cel bătrân.

Instinctiv, Amélie puse mâna pe mânerul poștei. Nu uitase oare ceva acasă ? În sfârșit, trenul se opri în fața unui zid cenușiu. O voce strigă :

— Pont-Saint-Vincent !

Amélie deschise ușa și coborî pe peron. Soldatul o ajută să-și ducă bagajele și-i zise:

— La revedere, domnișoară!

Fu uimită să audă că i se spune domnișoară. Nu-i văzuse verigheta? Avea un chip frumos, imberb și bolnăvicios. O dată cu ea mai coborâră și alți călători. Îmbătată de aerul curat, tânăra femeie rămase o clipă nemișcată, ca și cum ar fi încercat să înțeleagă ce i se întâmplă.

Locomotiva scoase un jet de aburi și se urni scrâșnind. După plecarea trenului, gara se vădi pustie și tăcută, toropită de soare. Câteva persoane se grăbeau spre ieșire. Oamenii se îmbrățișau. Vorbeau tare. Un hamal bătrân încărca valizele pe un căruț. Trei soldați, bărboși, murdari, cu arma pe umăr, stăteau de vorbă cu un bărbat care purta pe cap o caschetă cu viziera lăcuită: șeful gării, probabil. Se apropie de el și-l întrebă:

— Trenul pentru Pierre-la-Treiche, vă rog?

— Suprimat! îi răspunse omul pe un ton sec, fără să-i acorde măcar o singură privire.

Crezu mai întâi că nu auzise bine.

— Cum adică, suprimat, domnule?

— Foarte simplu. Nu mai există.

— De ce?

Acesta întoarse spre ea o față slabă și gălbuie pe care doi ochi foarte mici și foarte depărtați de nas străluceau cu o severitate imbecilă. Era, fără îndoială, mândru de importanța lui și fericit s-o poată manifesta în termeni atât de categorici.

— Ordinul autorităților militare, îi răspunse. Călătorii nu au dreptul să meargă mai departe.

— Dar am permis de trecere.

— Cu sau fără permis, accesul dincolo de linia retrasă a frontului este interzis civililor.

— Atunci de ce nu m-au prevenit de la Paris?

— Pentru că domnii de acolo nu se ostenesc să citească circularele.

Amélie simți c-o părăsesc puterile, că nu mai avea curajul să discute, să protesteze în gol. Trebuia oare să se întoarcă din drum, fără să-l vadă pe Pierre, fără să-l îmbrățișeze, când era pe punctul de a-l întâlni ? Omul din fața ei o privea imperturbabil. Făcu un efort ca să se stăpânească și-i zise încet :

— Domnule, e imposibil... Trebuie să fie o cale... Vreau să ajung la soțul meu, la Pierre-la-Treiche...

— Și aveți permis pentru asta ? o întrebă șeful gării pe un ton ironic.

— Nu, nu pentru asta.

— Nu sunteți deci în regulă ?

— Ba da... Firește... La Comisariat mi s-a spus...

Înțelese că era gata să-și compromită ultimele șanse și tăcu privind în lături. Unul dintre soldați încetă să-și mai mestece chiștocul și mormăi :

— De ce nu mergeți pe jos, doamnă ?

Amélie ridică brusc capul :

— Pe jos ?

— Evident, e o aruncătură de băț. Cincisprezece kilometri. Sunt mulți jandarmi ! Dar o să găsiți o căruță care să vă ia.

— Vă mulțumesc, așa o să fac.

Chipul șefului de gară se încreți într-o expresie disprețuitoare. Améliei îi fu teamă că ar putea-o împiedica să-și pună proiectul în aplicare. Dar, fără îndoială, nu era în puterea lui să o facă, pentru că se mulțumi să-i spună :

— Ce faceți în afara gării nu mă privește. Eu v-am prevenit doar. Dacă o să fiți prinsă...

— Cine vrei și dumneata s-o prindă ? exclamă soldatul râzând. Nu se ocupă nimeni de ea !

Supărat, șeful de gară săltă fluierul în podul palmei și se depărtă șchiopătând. Avea nu picior mai scurt decât celălalt.

— Nu te uita la el, reluă soldatul, se crede șeful frontului. Dar ce ți-a spus despre tren e adevărat. Va trebui să mergi pe jos o bucată de drum.

— Nu mă sperie, domnule, rosti cu semeție Amélie.

— Cu pantofiorii ăștia din piele de nou-născut ? îi atrase atenția celălalt soldat. Ai să-ți rupi repede gleznele !

Al treilea suspină :

— Te-am fi condus cu mare plăcere dacă nu eram de serviciu la gară. Într-o duminică ! Îți dai seama ? Ce mizerie de meserie !

— Ați putea să-mi arătați drumul ? îi întrebă Amélie.

— E foarte simplu, interveni primul. Ieșind din Pont-Saint-Vincent, o faci la stânga și o ții pe malul Mosellei, spre Sexey-aux-Forges...

Amélie repetă mental indicațiile și le surâse celor trei protectori. O conduseră până la portiță. Mult timp după ce se despărți de ei, mai păstră amintirea privirilor lor marcate de o curiozitate zeflemitoare.

Ca în fiecare duminică, Jérôme Aubernat se duse la mormântul soției lui. Crucile cimitirului se acoperiseră de brumă. Pe câmpurile din împrejurimi, ciorile își disputau, cârâind, ultimele grăunțe. Cerul se albăstrea. Ziua avea să fie frumoasă și caldă. În picioare, în fața grilajului pe care-l făcuse cu mâinile lui, Jérôme încerca să-și spună că Maria se bucura de vizita lui. Totuși, îi venea din ce în ce mai greu să creadă că ea era cu adevărat acolo, la câțiva metri sub pământ, imobilizată pentru totdeauna, ca o infirmă condamnată să stea închisă în casă. De doi ani și jumătate de când murise, i se părea mereu vag că ea se vindecase, ieșind din ascunzișul ei și răspândindu-se în câmpul pe care-l iubise atât. Nu cumva stătea meditativ în fața unei încăperi goale ? Poate nu aici trebuia s-o caute, ci pe drum, în curtea fierăriei, pe malul apei... Poate se scula în zori și nu se întorcea în cimitir decât o dată cu venirea nopții ca să se culce... Refuză să accepte aceste idei ciudate și plecând capul, tulburat, începu să-i dea raportul săptămânal. Era un fel de recitare interioară, destinată s-o pună pe Maria la curent cu tot ceea ce se întâmplase în familie. Când își sfârși expunerea, simți sentimentul reconfortant că fusese înțeles. Soarele începuse să-i încălzească ceafa. Era timpul să plece dacă voia să ajungă la ruinele din

Veixou și să se întoarcă pentru prânz. O duminică din două își impunea această plimbare. Acolo, sus, se gândea la lucruri grave, importante, înflăcărate. Alții se duceau la biserică, el, care nu credea în predicile preoților, își înălța sufletul contemplând vechile pietre galo-romane. „Ei bine, mă duc acum", își zise el. Și, sigur că e aprobat, se depărtă de mormânt.

Ca să ajungă la Veixou, trebuia să traverseze târgușorul, ale cărui case joase și cenușii de-abia deschideau ochii. Trecând prin fața primăriei, se opri să citească și el comunicatul din ajun, afișat pe ușă: „Un contraatac dușman a fost respins... În ciuda gazelor asfixiante, trupele noastre și-au menținut pozițiile aproape în toate punctele... O spărtură în flancul nostru stâng a fost repede remediată..." Alături era afișată lista morților din comună: „Roubaudy, Chastagnoux, Fonfrede, Madrange..." Fiecare nume era un chip. Cum toată lumea se cunoștea în ținut, nu existau dureri ascunse. Bucuriile se ascundeau, dar doliul se etala la lumina zilei. Câteva femei în doliu se adunaseră deja la ușa bisericii, cu sfânta carte de rugăciuni în mâini. Dumnezeu le aștepta la oră fixă. Ele îi vor oferi rugăciunile lor, cerându-i în schimb să le cruțe pe ele, pe soții și pe fiii lor... Și dacă nu avea să le împlinească rugămințile, ele oricum tot nu se vor supăra, ci vor spune că n-au știut să se facă înțelese. Și dacă le va cruța, își vor atribui un merit exclusiv. Tot criticându-le, își dădu seama că le invidia pentru credulitatea lor neobosită. În acest univers amenințat de haos era greu să trăiești fără o convingere, fie ea chiar absurdă.

Curtea școlii era pustie. Printr-o fereastră deschisă, la parter, se vedea harta Franței, cu toate fluviile și afluenții lor șiroindu-i pe față. Jandarmeria dormea, închisă, cu mirosul ei de jandarmi. La spălătorie, o singură femeie bătea rufele. Râul murmura săltând peste pietre. Podul alb se continua cu drumul la fel de alb. Blândelor preerii le urmau pâlcuri de tufișuri rare care vor ceda și ele curând locul despletitelor ferigi. Urcușul era greu și Jérôme se străduia să nu încetinească pasul. Stabilise o dată pen-

tru totdeauna timpul trebuincios să ajungă la Veixou: o oră și douăzeci de minute.

Ajuns în vârful colinei, ascultă rumoarea venind din vale. Un praf fin de zgomote se ridica din casele depărtate, din staulele calde, din grămezile de gunoi din vârful cărora cântau cocoșii. Cocoșii tăcură și, pentru o clipă, stăpânul lumii fu un câine care lătra înverșunat într-o fermă. Apoi un clopot răsună în aerul pașnic. Dangătul lui îl însoți mult timp pe Jérôme. Când nu-l mai auzi, se întrebă dacă se oprise sau nu-l mai auzea din cauza distanței. Acum cobora pe o cărare șerpuită spre larga vâlcea de la Veixou, de unde se puteau zări deja grămezile de granit desprinse. De când fuseseră abandonate săpăturile, buruienile, mărăcinii, ferigile reintraseră în posesia domeniului lor. Ruinele templului și ale termelor, scoase la lumină altădată de echipe de săpători, se scufundau din nou sub greutatea unei vegetații de nepătruns. Încăpățânată, ștergea urmele muncii oamenilor.

Jérôme se așeză pe o piatră acoperită de ciuperci gălbui, plimbându-și privirile peste ruinele din jur. Nicăieri, în altă parte, nu devenea atât de conștient de extrema lui neînsemnătate. Într-un loc consacrat amintirii unei civilizații distruse, noțiunea de război chiar își pierdea din actualitate. Pentru generațiile viitoare, oamenii care se lăsau uciși în această frumoasă zi a anului 1915 nu erau mai de plâns decât cei care căzuseră, chiar aici, cu mii de ani în urmă, sub loviturile hoardelor barbare. Secretul fericirii era să trăiești judecând prezentul cu aceeași seninătate ca și cum ar fi fost deja trecut. Dar era posibil să meditezi mereu în felul acesta? Te străduiai în zadar să fii înțelept, încetul cu încetul existența intra în drepturi, te sufoca din toate părțile, asemenea acestor tufișuri care rodeau bătrânele pietre. Credea că se gândește la galo-romanii care odinioară populaseră orășelul, la munca lor, la iubirile, disputele și miresmele bucătăriilor de atunci, și totuși atenția lui fu acaparată de Amélie, Pierre, Denis, Elisabeth. Curând nu se mai gândi decât la ei și neliniștea îl copleși din nou. Ultima scrisoare a Améliei se mai odihnea încă în buzunarul lui, deși o primise deja de șase zile. Nu-i răspunsese încă.

Nu numai din vina lui. Lipsa lui de instrucție îl stingherea să scrie. Cu toate că putea citi un text tipărit, era incapabil să scrie corect și trebuia să-i dicteze corespondența doamnei Pinteau. Or, erau anumite lucruri pe care nu le putea spune unei străine, fie ea chiar o persoană cum era aceasta, serviabilă, ștearsă și cinstită. „Asta e, chiar astăzi, după ce mă întorc, o s-o rog să mă ajute. Dacă nu, Amélie o să înceapă să creadă că sunt bolnav sau că nu mă mai gândesc la ea." Ideea îl întristă. Dragostea pe care i-o purta fiicei lui sporise de când aceasta plecase și de când Pierre era mereu în pericol de moarte. Ce păcat că nu voise să renunțe la comerțul ei și să se întoarcă la Chapelle-au-Bois cât va ține războiul! „Încăpățânată ca maică-sa, își zise el. Când ia o hotărâre..." De fiecare dată când o compara pe Amélie cu Maria, ele creșteau, și una și alta, în stima lui. Fără să fi uitat câte pățise din pricina caracterului ei intransigent, era fericit că fiica lui îi semăna întrucâtva. Absorbit de reveria lui, le surâse amândurora, contemplând ferigile pe care un vânt ușor le aplecase peste dalele nemișcate. Unduirile lor, repetate la nesfârșit, evocau mișcarea generațiilor aplecându-se, rând pe rând, sub același vânt. Minutele treceau grele ca orele.

Brusc, un suflu cald îi învălui mâna și-l făcu să tresară. Lângă el răsărise un câine, cu blana albă și roșcată, care-l privea drept în ochi, dând din coadă. De unde răsărise? Nu era nici o stână, nici o fermă prin apropiere. Botul lui întredeschis îi dădea un aer vesel. De talie mijlocie, urât și murdar, dar binedispus, după toate aparențele. Jérôme îi mângâie spinarea și, ridicându-se în picioare, se întinse. Câinele ridică laba și o așeză pe un bloc de granit secular. Și alți câini o făcuseră în vremea galo-romanilor.

Soarele topise ultima dâră de brumă. O căldură uscată cobora din cer. Era timpul să se întoarcă. Pășind apăsat, Jérôme o apucă pe drumul spre casă. Câinele îl urma.

— Ei, nu vrei să pleci? îi strigă el.

Câinele rămase pe loc. Jérôme porni din nou. La o răscruce, se întoarse să se uite înapoi. Câinele venea în urma lui. Aruncă

cu o piatră în el ca să-l alunge. Animalul adulmecă piatra care căzuse alături de el, ciuli urechile și se îndepărtă fugind.

— Să nu te mai întorci ! bombăni Jérôme. Altfel...

Străbătu coasta, nu se opri pe platou să răsufle, apucând pe drumul larg și pietros care cobora spre târg. Umbra i-o lua înainte tremurând pe taluz. O altă umbră, mai scundă, îl urma din spate. Curând se topiră una în alta.

— Tot tu ? i se adresă Jérôme. Dar n-am nici o fărâmă de pâine să-ți dau ! Ce-ți închipui ?

Câinele ridică spre el o privire vinovată și tandră. Nu cerea nimic. Voia doar un stăpân.

— Nu ! îl respinse Jérôme. Vino, dacă vrei, un moment, dacă te distrează, dar numai atât !

Câinele fu de acord. Din când în când, Jérôme cobora privirea spre tovarășul lui. Își ținea coada ridicată, capul sus, foarte mândru că merge alături de un om. Intrigați de acest nou venit, câinii din împrejurimi veniră să-l miroase pe la spate. Nu le dădu decât o atenție politicoasă și-și continuă drumul. „De ce s-o fi atașat de mine ? se întreba Jérôme. Mă iubește, așa, fără să mă cunoască ? Bănuiește că și eu l-aș putea iubi ?“ Singurătatea lui era așa de mare că era de ajuns această prezență animală pentru a-l înveseli. Coțofana lui domesticită murise cu o lună în urmă, înecată într-un cazan de fierărie. „Maria ar fi mulțumită să-i aduc un câine în casă ?“ Își puse întrebarea și răspunse tot el, afirmativ. Când trecu din nou prin fața bisericii, oamenii ieșeau de la slujba de ora unsprezece : multe femei și câțiva bărbați. Predica preotului le înmuiase inima. Aveau cu toții un aer de sfințenie pe față. Își dădură bineț e :

— E al dumitale câinele ?

— Pare foarte blând și foarte oropsit !

— Îi iei la dumneata ?

Câinele aștepta, cu limba atârnând, să ia sfârșit discuția asupra destinului său. Sosind în fața casei, își pierdu și ultimul dram de siguranță. Se oprise în prag, refuzând să intre în bucătărie. Doamna Pinteau scoase țipete de revoltă văzându-l. Potaia asta

o să murdărească toată casa. Era plin de purici, iar purtările lui nu puteau fi decât cele ale unui câine vagabond.

— O să doarmă în fierărie, i-o tăie Jérôme, pe un ton care nu admitea replică. Dă-i ceva de mâncare ca să-și mai vină în fire.

Și, lăsând-o pe biata femeie cu gura căscată, duse câinele în atelier, îi trecu o sfoară lungă pe după gât și-l legă de nicovală.

— Să fii cuminte, îl sfătui el. Mă întorc acuși!

Mai târziu, îi aduse o gamelă cu pâine muiată. Câinele se aruncă la oala cu mâncare, plescăind cu limba în zeamă. Labele îi tremurau de plăcere.

— Mănâncă! Mănâncă! murmura Jérôme. Măcar de ți-aș ști numele! Cum să-ți zic? Ești un derbedeu, un *leti*, cum se zice la noi, un drac...

La cuvântul drac, câinele ciuli urechile.

— Drac! reluă Jérôme, deosebit de înveselit. Îți place? Drac! Drac!

Îi dădu o strachină cu apă și se întoarse în bucătărie. Doamna Pinteau pregătise o mâncare de macaroane. După obiceiul ei, mânca în picioare, lângă chiuvetă, în timp ce Jérôme își lua prânzul, singur la masă, mestecând încet, bând puțin și tăcând. Rămase așa mult timp, visător, în timp ce ea spăla vasele. Apoi o anunță:

— Doamnă Pinteau, aș vrea să-i scriu o scrisoare fiicei mele.

Chipul doamnei Pinteau se rotunji într-un surâs de amabilitate. Obrajii i se împurpurară. Exclamă:

— Ce idee bună v-a venit, domnule Aubernat! Mă duc imediat să aduc cele necesare!

Nu-i trebui mai mult de cinci minute ca să se instaleze în fața lui, cu cerneala, condeiul și hârtia cu antet a casei Aubernat: „Băcănie, mercerie, fierărie, potcovărie — o medalie de bronz, două medalii de argint". Jérôme era stingherit de privirea curioasă și servilă pe care doamna Pinteau i-o arunca pe deasupra ochelarilor, coborâți până la jumătatea nasului. Întorcând privirea, tuși și începu cu voce șovăitoare:

„Scumpa mea Amélie,

Profit de această zi de duminică ca să-ți răspund la frumoasa scrisoare pe care am primit-o de la tine, iar doamna Pinteau ține condeiul. Mă gândesc că la ora asta te afli, probabil, în cafenea, cu Denis drept ajutor și că trebuie să fie foarte plăcut, mai ales dacă ai ceva mai mulți clienți decât duminica trecută... Dar cel mai important este dacă ai primit vești de la iubitul tău soț, așa cum sper, dacă pruncul e bine sănătos, după cum la fel sper..."

— După cum la fel sper..., repeta doamna Pinteau.

— Nu dictez prea repede ? o întrebă Jérôme.

— Nu, domnule Aubernat. Vă urmăresc destul de ușor !

Muie condeiul în cerneală, cu un gest delicat, ca și cum ar fi așezat o floare într-un vas.

„E teribil, reluă Jérôme, dar nu putem face nimic pentru cei care luptă, numai să așteptăm, răbdători, nemișcați pe la casele noastre..."

— Ei, da, mititica ! suspină doamna Pinteau. Ce lung trebuie să i se pară timpul. Încerc să mă pun în locul ei...

Temându-se să nu profite de ocazie pentru a-i vorbi încă o dată despre soțul ei, mort de șaptesprezece ani, Jérôme se grăbi să continue :

„Înțeleg foarte bine că ești neliniștită, și eu sunt la fel, și ca tată, și ca socru, poți să mă crezi. Aici totul e bine. Magazinul vinde articole de mercerie și băcănie cu mult spor, datorită doamnei Pinteau care se ocupă de el..."

Căută sfârșitul frazei, cu sprâncenele încruntate și încheie :

„... cât o țin puterile."

— Mulțumesc, domnule Aubernat, zise doamna Pinteau, înflorind la auzul complimentului.

„Mă descurc bine cu fierăria cu ajutorul lui Justin și avem mult de muncă, dat fiind că mulți fierari din ținut au fost mobilizați, ceea ce înseamnă că suntem chemați cam peste tot. Ne cam lipsește fierul și lucrăm mai ales cu fier vechi. De la gară am primit o comandă pentru întreținerea uneltelor și, în sfârșit, am primit banii de la jandarmerie pentru caii pe care i-am potcovit...“

Condeiul alerga umplând hârtia goală. Jérôme se scărpina în bărbie. Înainte de a începe scrisoarea credea că nu-i vor ajunge nici zece coli ca să aștearnă toate gândurile care-i trecuseră prin cap o săptămână. Și iată că deja îi pierise elanul. Să fi fost prezența doamnei Pinteau atât de stânjenitoare ? Perplex, se ridică și începu să se plimbe prin odaie.

— Ar trebui poate să-i povestiți ce se întâmplă prin ținut ! îl îndemnă doamna Pinteau.

— Nu se întâmplă nimic pe aici.

— Credeți ? Și băiatul lui Calamisse care a murit la Vosges ?... Și Madrange ?...

— Nu sunt lucruri pe care să le scrii unei femei cu bărbat pe front.

— Ba da ! Tocmai de aceea ! Prin comparație va fi mai puțin nefericită !

— Nu, nu-i scrie asta, refuză Jérôme.

Doamna Pinteau sugea capătul condeiului, cu o expresie de școlăriță îngrijorată :

— Atunci... atunci... spuneți-i că doamna Dieulafoy a donat o mie de franci Crucii Roșii... că... că Antoinette Eyrolles nu mai are vești de la logodnicul ei de două luni, că familia Ferrière a cumpărat un pământ prost, lângă râu.

În timp ce vorbea, un zgomot ușor lângă ușa deschisă îi atrase atenția lui Jérôme. Câinele se culcase pe prag, cu botul pe labe,

cu fruntea încreţită, cu ochii trişti. Îşi rupsese sfoara. Un capăt îi mai atârna de gât.

— Vino, Drac! îl chemă Jérôme.

Doamna Pinteau tresări.

— Dumnezeule, a scăpat!

— Ciorba dumitale i-a dat putere!

— Şi-l laşi să intre aici?

— De ce nu?

Îşi lăsă umerii în jos, învinsă de autoritatea stăpânului. Câinele intră în odaie, cu paşi mici, prudenţi. Labele zgâriau podeaua.

— Continuaţi, doamnă Pinteau, zise Jérôme:

„Astăzi am fost la Veixou. Am adus cu mine un câine. Nu-i place doamnei Pinteau, dar mie-mi place chiar foarte mult..."

— Doar n-o să-i scrieţi aşa ceva, totuşi! îl opri doamna Pinteau.

— Nu-i adevărat?

— Ba da.

Suflă contrariată şi întoarse pagina. Jérôme îşi lăsase mâna în jos şi cu vârful degetelor scărpina câinele după urechi:

„Va fi pentru mine un bun prieten, te asigur. I-am pus numele Drac. Doamna Pinteau i-a dat prima lui ciorbă..."

Ţintuită pe scaunul ei, doamna Pinteau scria mai încet, o respiraţie neregulată îi ridica pieptul bogat. Fireşte, era mândră că Jérôme vorbeşte despre ea în scrisoare, dar nu-i plăcea că totul se lega de un câine.

„După-amiază am să mă duc la iarmaroc, acolo unde se întâlnesc cei prea tineri sau prea bătrâni ca să mai plece pe front. Vom vorbi despre război şi bineînţeles vom spune prostii. Cine e informat? Nici măcar generalii, poate... Mă întreb ce fac aici eu,

un bătrân de care nimeni n-are nevoie, iar bărbatul tău care-ți lipsește atât de mult e în linia întâi...“

— Domnule Aubernat ! se plânse doamna Pinteau.
— Ce e ?
— N-aveți dreptul să spuneți asta !
Bătea din pleoape peste o privire topită de emoție.

„Apoi mă voi întoarce la fierărie, să mai dreg câte ceva, ca să mai ușurez ziua de mâine. Nu-ți face griji în privința mormântului mamei tale, e bine îngrijit, ca și întreaga casă, de altfel. Închei și te îmbrățișez, rugându-te să-i îmbrățișezi, de asemenea, pe Denis și pe Elisabeth...“

— Spuneți-le că-i îmbrățișez și eu ! suspină doamna Pinteau.

„Și doamna Pinteau mă roagă s-o fac și pentru ea“, adăugă Jérôme.

Tăcu. Câinele îl privea ca și cum ar fi înțeles totul. Doamna Pinteau scrise ultimele cuvinte și-i întinse condeiul lui Jérôme. Acesta se așeză și, grav, literă cu literă, se semnă în josul paginii.

5

Greutatea genții de voiaj îi trăgea Améliei brațul în jos, obligând-o să meargă cu un umăr mai ridicat decât celălalt. Degetele amorțite îi lunecau pe mânerul de piele. Prin pingelele subțiri cea mai mică piatră îi rănea tălpile. Umbrela pe care o ținea în mâna stângă filtra razele de soare, dar n-o apăra de căldura lor. Pălăria îi strângea tâmplele. Bluza i se lipise de piele.

Blestema ideea de a-și fi pus fusta strâmtă care, în ciuda despicăturii, o obliga să facă pași mici și împleticiți. „Dacă aș fi știut, m-aș fi îmbrăcat altfel!“ De o oră de când plecase din gară, nu întâlnise, până dincolo de Sexey-aux-Forges, decât o bătrânică încovoiată sub greutatea unui coș și doi țărani glumeți care se postaseră la marginea drumului ca s-o vadă trecând. N-avea nevoie să le audă comentariile ca să-și dea seama că era ridicolă, șchiopătând și gâfâind, în frumosul ei taior bleumarin cu coleretă albă. Dar ce puteau spune despre ea, n-o interesa. Singurul lucru important era să știe dacă mai avea puterea să continue așa până la Pierre-la-Treiche. Cu toată voința ei, întinsă ca o coardă, încerca să-și nege oboseala: „El e acolo. Îl voi vedea. Numai de mine depinde să ajung cu cinci minute mai devreme!“ În ciuda îndemnurilor lăuntrice, de la o clipă la alta, între gândul ei nerăbdător și trupul pulbere de oboseală, dezacordul se agrava. Mintea o lua înainte, dar picioarele abia o urmau. O porțiune de urcuș îi tăiase respirația. Își fixă un punct de reper: pâlcul de copaci rămuroși care umbreau drumul. Ajunse la el mergând ca un automat, lăsă geanta și umbrela și se așeză pe o piatră. Corsetul îi frigea talia. Își frecă una de alta mâinile roșii și umflate. Respiră îndelung mireasma ierburilor, ascultă ciripitul păsărilor, fără să se gândească la nimic. Un clopot suna departe, atât de molcom, de monoton! Dangătul lui delicat îi aduse tinerei femei aminte de duminicile pașnice de la Chapelle-au-Bois. De tatăl ei, cu gulerul fals și cravata lui neagră, fără treabă, surâzător și demn. De mama ei, încinsă cu un șorț curat, supraveghind mâncarea. Denis care tropăia de nerăbdare în bucătărie, grăbit să-și întâlnească prietenii la iarmaroc. „Pierd timpul. Trebuie să plec.“ Se ridică și fu gata să țipe de durere. Genunchii îi erau ca plumbul. Firește, n-ar fi trebuit să se așeze. Să-i fie învățătură de minte. „Nu mă mai opresc.“ Strângând din dinți, apucă bagajul și umbrela, obligându-se să mute un picior după altul. Cu fiecare pas, durerea devenea mai violentă. Își descheie botinele la gleznă. Tocurile îi fugeau călcând prin gropi. O căruță se apropie din sens invers. Calul venea în galop. O

femeie îl ținea de hățuri. Amélie o privi disperată cum se depărtează într-un nor de praf spre Pont-Saint-Vincent. Să nu mai fie nici un sat până la Pierre-la-Treiche ? Drumul continua prin pădure. Firește, căruțele preferau drumul mare, de cealaltă parte a Mosellei, atunci ea cum să le întâlnească ? Tăind de-a dreptul prin pădure ? Risca să se piardă pe cărări. Epuizată, perplexă, lăsă geanta de voiaj jos, își scoase pălăria și-și șterse fața cu o batistă prea mică. „Pierre ! Pierre !“ Urechile i se umplură de un bâzâit neplăcut. Parcă ar fi avut un motor în cap. Era gata să se neliniștească de această nouă senzație, când zgomotul se preciză în urma ei, se amplifică, nu în tâmple, ci în spate. Zgâlțâită de un elan de bucurie, se întoarse pe călcâie și văzu un uriaș camion militar venind spre ea, cu viteză mică, bălăbănindu-se. Imediat își puse pălăria. În picioare, în mijlocul drumului, era sălbatic de hotărâtă să nu lase să-i scape ultima șansă care i se oferea. Frânele scârțâiră. Camionul se opri. Doi soldați se aflau în față. Șoferul și încă unul. Se uitau la ea zâmbitori, dar fără răutate. Tineri și nebărbieriți. Cel care nu conducea purta ochelari. Se apropie de ei și le zise cu o voce stinsă :

— Domnilor, vreau să ajung la Pierre-la-Treiche. N-ați putea să mă luați și pe mine ?

— Nu prea e voie, îi răspunse șoferul.

— Trebuie să-mi găsesc soțul, îi rugă Amélie. E caporal în Regimentul 300. Trebuie să mă ajutați !

Cel cu ochelari îi dădu un cot celuilalt :

— Ce zici, Colin ?

— Cred că nu putem s-o refuzăm, răspunse Colin. Numai că nu putem s-o urcăm în față, lângă noi ; ne prind imediat ! Iar în spate nu-i prea comod. Ne întoarcem la Toul cu niște cartofi pe care i-am luat de la Pont-Saint-Vincent. Va trebui să vă ascundeți în fund, printre saci...

— Nu-i nimic, va fi foarte bine, se grăbi să accepte Amélie.

— Foarte bine... cu o condiție : să nu ne controleze la intrarea în tabăra fortificată, reluă Colin. În sfârșit, o să vedem cum o să ne descurcăm !

— Unde zici că e soțul ?

— Caporal în Regimentul 300 infanterie, cantonat la Pierre-la-Treiche.

Șoferul ridică o sprânceană :

— Stai, nu cred că Regimentul 300 se mai află la Pierre-la-Treiche ! Azi-dimineață, venind încoace, i-am văzut pregătindu-se de plecare.

— Nu se poate ! exclamă Amélie. Soțul meu mi-a scris că sunt aici în refacere pentru cincisprezece zile !

— În meseria asta nu există ordin fără contraordin ! Abia te-ai așezat și trebuie s-o ștergi ! Parc-ar face într-adins ca să te dezguste pentru totdeauna !

Copleșită de decepție, deschise larg ochii, privind la cei doi bărbați, ca și cum toată fericirea ei ar fi atârnat de bunăvoința lor.

— Și unde să se fi dus atunci ? murmură ea.

— Nu prea departe, firește. Băieții pe care i-am văzut se îndreptau spre Toul. Acolo ai să-l găsești !...

Liniștită pe jumătate, lăsă ochii în jos.

— Ei, mergem ? întrebă Colin.

— Mergem, bineînțeles, se repezi să răspundă Amélie.

— Ajută-mă, Maroger.

Cei doi bărbați coborâră și ridicară panoul de lemn din spatele camionului. Apoi, sărind înăuntru, se apucară să deplaseze sacii, trăgându-i cu amândouă mâinile ca să facă un pic de loc în mașină. Amélie se uita la ei, inertă, neînsuflețită. Călătoria pe care o întreprinsese cu o voioasă siguranță îi părea acum un fel de sfidare aruncată destinului. Pe măsură ce avansa spre țintă, totul se complica prostește, totul devenea incert și ostil.

— Gata, dacă vrei să urci...

Își făcu mâinile căuș, la cincizeci de centimetri de pământ, și le prezentă în chip de scară tinerei femei.

— Ține-te de ușori, o sfătui Colin. Și, hopa, sus !

Stingherită de fusta ei strâmtă, Amélie se urcă destul de greu în camion. Apoi mai trebui să escaladeze și câțiva saci ca să

ajungă la locul pe care i-l rezervaseră soldații. Aceștia întinseseră câteva pături aspre de cai, pentru ca ea să se poată instala în voie. Colin îi aduse bagajul și ieși pe burtă, târându-se de-a-ndăratelea, pe genunchi și pe coate. Ea se ghemui cu picioarele adunate lângă ea, cu spatele sprijinit de perete. Privirea i se izbea de un meterez de forme mari și neregulate, umflate pe flancuri.

— Bine, constată Colin. De-acolo de unde ești nu te poate vedea nimeni. Nu stai prea înghesuită ?

— Nu, domnule.

— Atunci, la drum. Dacă ai nevoie de ceva, bați în oblon. Dar să nu te arăți înainte de a ți se spune...

Îl auzi punând panoul la loc în spatele mașinii și fixându-l cu piroane. După ce lăsară și cele două părți ale prelatei, nu se mai zări lumina. Auzi scrâșnetul cizmelor soldățești pe drum. Cu un fel de tuse furioasă, motorul intră în funcțiune. Camionul înaintă încet și caroseria lui prost încheiată scârțâia la fiecare hârtoapă. Înecată într-o obscuritate caldă, verzuie, înăbușitoare, Amélie respira mirosul cald al cartofilor și al prafului de lemn. Nu mai lupta, se lăsa dusă. Ceea ce avea să se întâmple nu mai depindea de voința ei.

Crengile copacilor zgâriau prelata în trecere. Camionul se opri. O voce de bărbat se auzi din dreapta :

— O încărcătură de cartofi, domnule sergent.

— Să văd.

Amélie își vârî capul între umeri. Își apăsă inima cu mâinile de parcă ar fi vrut s-o reducă la tăcere. Cineva ridică părțile laterale ale prelatei. O rază de soare aprinse conturul sacilor. Apoi totul intră din nou în întuneric.

— Bine, dați-i drumul !

Colin nu oprise motorul, iar Amélie crezuse că va demara imediat. Dar îl mai auzi întrebând :

— Nu știți, domnule sergent, or mai fi băieții din Regimentul 300 la Pierre-la-Treiche ?

— De ce ?

— Avem un prieten acolo...

— Nu mai e nimeni. Ultimii au plecat acum o jumătate de oră.

— Mulțumesc, domnule sergent.

De data asta mașina se smuci, parcă împinsă de o forță nouă și porni bubuind la drum. Zgâlțâită din toate părțile, Amélie se agăță de saci ca să-și țină echilibrul. Dinții îi clănțăneau. Pălăria îi alunecase pe ceafă. O ridică cu mâna bâjbâind și încercă s-o prindă în păr cu agrafele. Unde erau ? Ce se întâmpla afară ? După vreo cincisprezece minute de alergătură dezordonată, șoferul micșoră viteza. Prin bâzâitul domolit al motorului, Amélie percepu rumoarea grea, răbdătoare, monotonă, a unei mulțimi în marș. Camionul se imobiliză de tot, de parcă s-ar fi împotmolit în nămolul unui fluviu cu ape murmurătoare. Lovituri de pumn se auziră în peretele cabinei. Țipă vocea lui Maroger :

— Doamnă ! Doamnă ! trec băieții din Regimentul 300. Veniți să vedeți !

Amélie se târî peste saci, se sprijini de un umăr și sări jos. Tremura din tot corpul. Slăbită, năucă, contempla întregul cortegiu, trecând cu încetineala unui coșmar. Încovoiați, târșind picioarele, soldații, toți la fel, înaintau, cot la cot, fără să-și vorbească, drept înaintea lor. Ea citi numărul regimentului pe ecusoanele de la gât : 300. Paturile puștilor se clătinau precum crengile unei păduri în bătaia vântului. Ranițele umflate, portcarturile cocoșate li se legănau pe șale. Din când în când, fețe necunoscute, murdare de praf și sudoare, se întorceau spre Amélie aruncându-i priviri, când obosite, când lacome, când indiferente. Își fixă privirea pe un lungan slăbănog care avansa încheind plutonul și-l prinse din urmă, alergând după el :

— Caporal Pierre Mazalaigue se află printre voi ?

Fără să se oprească omul întrebă :

— Mazalaigue de la Compania 17 ?

Ea pășea mărunt și repede ca să se poată ține după el.

— Da, domnule...

— E la Toul de azi-dimineață. Se va îmbarca la ora trei, cu prima jumătate a Regimentului 300. Noi facem parte din al doilea contingent. Ne vor îmbarca la ora cinci...

— Vă îmbarcați, dar unde vă duceți ?

— Asta nu se știe. Ar fi prea ușor ! Sunteți vreo rudă de-a lui ?

— Sunt soția, murmură Amélie. Am venit să-l văd...

— Puteți să-l vedeți ! Nu-i decât ora douăsprezece !

Două rânduri de soldați le ascultau conversația.

— Cum să-l găsesc ? se bâlbâi ea.

— La gară, o sfătui omul. Faceți cumva să vă lase să intrați în gară. Chiar și o oră, două împreună tot e bine, nu ?

Continua să meargă în marginea coloanei. Capul i se umplea de nenumărate tropăituri. Auzea râsete, glume deocheate pe seama ei. Astfel, la capătul călătoriei sale, cele câteva zile de fericire conjugală la care visase se reduceau la o oră, două de conversație grăbită pe un peron de gară. Și trebuia să fie mulțumită chiar și pentru atât.

— Dacă mergeți cu camionul, ajungeți repede la Toul, reluă omul. Grăbiți-vă, ce figură o să facă când o să vă vadă !

— Îl cunoașteți cumva ? întrebă ea cu un freamăt de bucurie.

— Firește, cine nu-l cunoaște pe aici ? E un camarad bun !

Surâdea binevoitor.

— Mulțumesc, domnule, îi răspunse Amélie.

Se opri. Îi lăsă să meargă înainte. Alte figuri trecură, alte ranițe, alte bidoane, alte chipiuri, alte puști...

Băiatul care închidea plutonul se întoarse și-i făcu un gest cu mâna în semn de salut. Amélie se întoarse lângă camionul tras la marginea drumului.

— Nu e acolo ? o întrebă Maroger.

— Nu. E la Toul. Pleacă la ora trei.

Camionul se opri pe o străduță pustie, în spatele gării. Colin și Maroger o ajutară pe Amélie să coboare. Le fusese teamă, la intrarea în oraș, când, încă o dată, jandarmii voiră să verifice

încărcătura. Dar totul trecuse cu bine. O privire aruncată înăuntru, un ordin scurt și mașina își continuase drumul. Cei doi camarazi tot mai râdeau. Amélie nu mai știa cum să le mulțumească. Le oferi și niște bani, dar ei o refuzară. Atunci ea le dădu o bucată de ciocolată pe care o scoase din poșetă.

— Nu avem nevoie de asta ca să ne amintim de dumneata.

Înainte de a se urca în cabină, îi indicară drumul pe care trebuia să apuce și se scuzară că n-o puteau însoți.

— Locul e prea supravegheat. S-ar putea să dăm de belea.

După ce camionul se depărtă, Amélie se îndreptă spre gară. Ajungând pe esplanadă, se trezi brutal amestecată într-o mulțime în care dominau chipiurile, galoanele, gențile de piele și butonii de aramă strălucitori. Era prima oară când vedea atâția ofițeri adunați la un loc. Se neliniști. Și Pierre ? Unde era ? Cum să ajungă până la el ? Cine din această mare adunare de grade, cu insigne prestigioase și figuri obosite, o va îndruma ? O locomotivă șuieră, făcând-o să tresară : nu pleca oare trenul lui Pierre ? Un hamal o împinse. Purta pe umeri o marmită. Ea se luă după el. În fața intrării principale se ținea un sublocotenent spătos, cu fața roșie și rotundă. Era probabil însărcinat cu menținerea ordinii. Trăsăturile îi erau înțepenite de importanța misiunii ; n-avea decât o bănuială de mustață, sprâncene blonde și ochi de copil. Se apropie de el și-i murmură timidă :

— Domnule, vă rog, aș vrea să ajung pe peron să-mi văd soțul.

Sublocotenentul lipi călcâiele și duse mâna la chipiu :

— Cine este soțul dumneavoastră, doamnă ?

— Caporal Pierre Mazalaigue, Compania 17.

Chipul sublocotenentului se întunecă. O luase drept soție de ofițer.

— Îmbarcarea nu se face aici, doamnă, zise el, ci în gara de mărfuri.

Ultima lovitură o dădu gata. Înainte chiar de a înțelege ce se întâmplă, nu mai văzu lumea decât printr-o perdea de lacrimi.

— Nu vă mâhniți atât de tare, doamnă, nu-i departe...

Îl auzi dând explicații, sfaturi, rostind nume de străzi. Dădea tristă din cap:

— Scuzați-mă, domnule... Nu înțeleg nimic... Sunt prea obosită... N-o s-o găsesc niciodată.

Muiat de disperarea din vocea ei, sublocotenentul aruncă o privire în stânga, în dreapta, ca să se asigure că nimeni nu-l observa și-i zise în șoaptă:

— Așteptați o secundă. Am să vă dau un planton să vă însoțească.

Se trezi pe o stradă mărginită de copaci, alături de un soldat care mergea lângă ea, târșindu-și pașii. Din fericirea, nu era vorbăreț. În starea de înfrigurare în care era, i-ar fi fost foarte greu să-i răspundă. O luară pe o stradă înțesată de furgoane, camioane, bucătării rulante, ambulanțe. Mai departe zări niște hangare, ale căror acoperișuri de tablă străluceau în soare.

— Aici e? întrebă ea.

— Da, răspunse soldatul. Intrați pe poartă. Urcați taluzul, o să-l vedeți. Nu e nevoie să merg mai departe?...

— Nu. Îți mulțumesc.

Apucă geanta, își netezi fusta și înaintă singură spre poartă. Ajunsă în vârful taluzului, fu gata să leșine. Un tren lung de marfă era tras într-un câmp pustiu. Fațadele rectangulare ale vagoanelor de marfă, toate la fel, se întindeau pe o singură linie, până foarte departe. Prin ușile deschise, soarele lumina așternutul de paie. Încă nu începuse îmbarcarea. Cât vedeai cu ochii, în jurul căii ferate mișunau uniforme albastre la care, ici, colo, câte un pantalon de bătrân infanterist adăuga o pată de culoare roșie. O rumoare surdă de vorbe, de tuse, de clinchete urca din mijlocul acelei turme de bărbați prăbușiți în praf, claie peste grămadă. Având sub ochi întregul spectacol, Amélie se strădui să-l fragmenteze, de parcă ar fi vrut să se asigure că nu era pradă unui vis. Dar, în orice parte și-ar fi întors privirea, descoperea aceiași infanteriști anonimi, cu gâtul gol, cu fața lucitoare de sudoare. Unii sforăiau cu gura căscată, cu mâinile sub ceafă și centura desfăcută; alții beau din bidoane, își legau moletierele,

cotrobăiau prin ranițe, citeau o scrisoare, se descălțau, se scărpinau cu toată mâna vârâtă prin deschizătura vestonului. Printre insulele pe care le alcătuiau trupurile lor se vedeau saci, cartușiere, mănunchiuri de puști așezate în picioare. În aerul cald plutea un miros de piele și transpirație acră.

Era oare posibil ca Pierre să se afle printre nenorociții care vor fi expediați, ca vitele, spre o destinație necunoscută ? Cum să facă să-l găsească ? Cum să-l cheme din mulțimea care-l înghițea și-l reducea la neant ? Îngrozită de mișcarea informă a fețelor necunoscute, Amélie stătea acolo, neputincioasă, ca în fața valurilor mării. Plânsul lugubru al unei locomotive îi reaminti că nu mai avea timp de pierdut. Coborî panta acoperită de iarbă îngălbenită și se opri în fața unui soldat tinerel, așezat pe un sac. Văzând-o, rotunji ochii și scoase un șuierat de admirație :

— Vă îmbarcați cu noi, domnișoară ?

Avea un accent parizian.

— Aș vrea să-l văd pe caporalul Mazalaigue, de la Compania 17, îi răspunse ea.

Soldățelul linse țigara cu limba și o băgă în gură :

— Ia te uită ! Mazalaigue, zici ?

— E aici ?

— Depinde pentru cine.

Glumea, cu ochii mijiți, cu o expresie batjocoritoare.

— Sunt soția lui.

Soldatului îi căzu falca. Țigara îi rămase lipită de buza inferioară.

— Fir-ar să fie ! Ce noroc are ! O să-l căutăm, doamnă !

Se aplecă spre vecinul lui și-i strigă :

— Zi mai departe ! Nevasta lui Mazalaigue îl caută !

— Ce ?

— Ți-am spus că-l caută pe Mazalaigue nevastă-sa ! Umflatule !

Roșie de rușine, Amélie auzi apelul transmis din gură în gură :

— Ziceți mai departe... Nevasta lui Mazalaigue îl caută !... Ziceți mai departe... Îl caută nevastă-sa !...

În timp ce voci aspre urlau cuvântul de ordine tuturor ecourilor, tânăra femeie cerceta din ochi risipa de uniforme decolorate și fețe supte. Din ce parte avea să răsară ? Brusc, de departe, dinspre stânga, o siluetă îndesată se ridică.

— Iată-l ! i se adresă soldatul, care se ridicase în picioare și rămăsese lângă ea.

Cineva tot mai urla :

— Ziceți mai departe... Soția lui Mazalaigue îl caută...

Cu inima bătând să-i spargă pieptul, Amélie privea un bărbat încă greu de deslușit, apropiindu-se, croindu-și drum printre trupurile întinse pe jos. Să fi fost oare chiar el ? Încercă să-l recunoască de la distanță. Era asemenea tuturor, îmbrăcat într-o uniformă prăfuită și pășea stângaci, bălăngănindu-și brațele. Jumătatea de sus a frunții era alburie, în timp ce dedesubt fața-i era ca de cenușă. O barbă neagră și deasă îi mânca obrajii. Numai când îi zări ochii fu sigură că-l găsise. Un țipăt îi sfâșie gâtul :

— Pierre ! Pierre !

Ea făcu un pas înainte. El o prinse în brațe. Prăbușită la pieptul lui, se lăsa în voia unei fericiri nebune care o izola în centrul lumii. Rumoarea mulțimii se depărta ca tunetul unei furtuni potolite. Erau suspendați în vid. În afara jocului. De neatins. O voce familiară coborî adânc în ea :

— Amélie !... Cum ai reușit ?... Nu s-a întâmplat nimic, nu ?

— Nu, nu... Am să-ți explic mai târziu. Când am aflat că ești în refacere, n-am mai rezistat... Asta-i tot... Trebuia să te văd !...

— Și te-au lăsat să vii ?

— Bineînțeles !

— Nu-mi vine să cred ! Tu, aici ! Amélie a mea ! Soțioara mea !

Îi frământa umerii cu mâinile lui aspre, apoi se depărta ca s-o vadă mai bine, o învăluia într-o privire plină de uimire apoi și-o apropia din nou, o strângea lângă el, topind-o în căldura și forța lui. Și ea, care cheltuise atâta voință pentru a-l găsi, nu

mai fu decât o femeie năucă și temătoare. Neliniștea o cuprinse din nou, ca o veche suferință care nu se lasă uitată.

— Chiar trebuie să pleci la ora trei ?

— Da, Amélie... Dar nu te gândi... Nu încă !...

— Am venit prea târziu ! gemu ea.

— De ce ? Nu e prea târziu ! Suntem împreună ! Îți închipui ce înseamnă pentru mine ?... Împreună !

— Pentru atât de puțin timp !

— Te rog să nu mai vorbești ! O oră și jumătate !... E de necrezut ! Nesperat !... Eu cu tine, o oră și jumătate, amândoi, ca înainte !...

Ea aruncă o privire peste umărul soțului ei și văzu că toată lumea se uita la ei.

— Nu există cumva un loc unde am putea fi mai liniștiți ? murmură ea.

— Unde vrei să mergem ?

— Acolo, mai lângă gard... sau după hambar...

— Soldații sunt peste tot... Și au să mai vină încă ! Restul regimentului nu pleacă decât la cinci...

— Știu, șopti Amélie, i-am văzut pe cei din Regimentul 300 pe drum... Ce noroc au !

Pierre surâse brusc și se lovi cu pumnul stâng în palma dreaptă :

— Am o idee. Așteaptă-mă aici.

— Ce vrei să faci ?

El nu-i răspunse și se îndepărtă în grabă. Îl văzu parlamentând cu un grup de soldați care jucau cărți deasupra unei cutii. În câteva minute, se întoarse cu un chipiu pe cap și o tunică încheiată până sus. Avea un aer vesel și decis.

— S-a aranjat, zise el. Camarazii care se vor îmbarca la ora trei vor lua și efectele mele, iar eu voi pleca la ora cinci cu ceilalți, în ultimul convoi. Ne vom aduna la sosire.

— Ai dreptul să faci asta ? îl întrebă ea.

— Dacă nu-l am, mi-l iau singur, răspunse el furios. Când îți întâlnești soția după unsprezece luni de despărțire, poți să-ți acorzi două ore de repaus suplimentar !...

Imprudentă când era vorba de ea însăși, devenea rezonabilă când Pierre își asuma singur riscul unei hotărâri.

— N-aș vrea să ai necazuri din pricina mea !

— Ce necazuri ? Camarazii mei știu consemnul. În vraiștea îmbarcării nimeni nu va remarca absența mea. La capătul drumului, voi fi prezent la apel. Asta contează. Vino, să plecăm !

— Unde mă duci ?

— Oriunde ... Departe de aici... Să găsim o cafenea, să ne așezăm, să stăm puțin de vorbă. Nu spre centru : e plin de gradați... Mai degrabă spre cimitir...

Fără să-i dea răgaz de gândire, o trase spre ieșire. În trecere, apucă geanta de voiaj pe care o lăsase pe taluz. În stradă, avură o secundă de ezitare. La dreapta ? La stânga ? Pierre nu prea se orienta.

— Pe aici, zise el, în sfârșit. Da, acum îmi dau seama...

Un șir de furgoane înainta cu un zgomot asurzitor pe mijlocul șoselei. Trompetiștii exersau într-o curte vecină. Cu toate că linia frontului nu era departe, bubuitul canonadei nu se auzea.

— Nu te duc prea repede ? o întrebă Pierre.

— O, nu...

Mintea. Pantofii o rodeau cumplit. Curând, Pierre o lăsă de braț. Îi era teamă să nu fie observat ? Nu se obișnuise încă să-l vadă îmbrăcat soldat, cu chipiul șifonat, cu barbă și galoane de lână pe manșete. Un bărbat deghizat pășea lângă ea. De câteva ori, surprinse printre pleoape privirea unui om hăituit. Fără îndoială, în ciuda dorinței lui de a părea foarte sigur de el, nu se putea bucura, gândindu-se la fericirea obținută pe furiș. Spionând mișcările străzii, continua să pună întrebări cu vocea lui gravă, un pic răgușită, ale cărei inflexiuni o tulburau :

— Elisabeth ce face ?... Cui ai lăsat-o ?... Ești sigură că va avea grijă de ea ?... Și Denis... Și cafeneaua ?...

Ea-i răspundea cât putea de precis, grăbită să-l abată de la orice grijă ca să-l aibă numai pentru ea. Se întâlniră cu un căpitan și Pierre îl salută cu o față inexpresivă, cu mâna la chipiul lui cel verde. Pe Amélie o încercă un ușor sentiment de sfială. Căpitanul îi întoarse salutul și trecu, mândru și mustăcios. Pierre se apropie de nevasta lui:

— Zici că Elisabethei i-au ieșit doi dinți? A început să vorbească?

— O, Pierre, e prea devreme la opt luni!

— Firește! Nu mă pricep deloc! De unde vrei să știu aici? Merge în picioare?

— Da, numai dacă se ține de mobilă. Dacă ai vedea-o cum se fâțâie, agățată de barele unui scaun! Nu mai pot s-o las fără supraveghere... Noroc cu doamna Rousseau și cu Denis care mă ajută...

Furgoane cu muniții treceau bubuind pe pavaj. Doi ofițeri veneau în urma lor călare. Întoarseră capul după Pierre.

— Or să mă înhațe până la urmă cu geanta asta de voiaj în mână, bombăni el.

Îi salută.

— Vrei s-o duc eu? întrebă Amélie.

— Nu, stai un pic... Nu pot să te las să duci tu bagajele, bombăni el. Vorbeai de Denis... E mulțumit de munca lui la domnul Buche?...

— Foarte mulțumit. Închipuie-ți că voia să se facă turnător de obuze! Firește că m-am împotrivit...

— Măi să fie! Un locotenent de-al nostru pe bicicletă. O să mă prefac că nu l văd. Lăsă ochii în pământ. Afișă o expresie de mânie

— E departe?

— Da, răspunse Amélie.

— Să căutăm rapid un colț mai ferit! Pe aici parcă răsar gradații din pământ...

— Ești neliniștit?

— Nu... Vreau numai să fim mai repede singuri...

— Nu prea ne bagă în seamă.

— Asta s-o crezi tu! Nu-i cunoști!

Își legăna capul, încăpățânat, ca un școlar vinovat care se plânge de profesorii lui:

— Cât mai ești în linia întâi mai merge. Dar de îndată ce treci în refacere, își scot pârleala în privința disciplinei!...

În timp ce el vorbea, Amélie observă trei ofițeri cu chipiuri importante, venind din față. Călcau în același pas. Jambierele de piele luceau în soare. Două ordonanțe veneau în urmă, cărând gamelele. De data aceasta, Amélie fu cea care dădu alarma:

— Atenție, mai vin!

— Bine, bombăni Pierre. Am înțeles. Ia-ți bagajul până nu ne observă...

Ajuns în dreptul gradaților, coborî de pe trotuar ca să-i lase să treacă și-i salută regulamentar. Unul singur îi răspunse, ridicând o mână moale, fără să-i arunce măcar o privire. Amélie se înfurie. Se despărțise de un om liber și găsea un servitor. „Cât trebuie să sufere! Și ce mult îl iubesc!"

— Uf! răsuflă el. Ce-a fost mai greu a trecut. Dă-mi geanta!

Se angajară pe o străduță laterală. Mai făcură câțiva pași și se opriră în fața unui hotel-restaurant, cu fațada zugrăvită în galben. Vitrinele erau pictate cu rozete. Prin ușa deschisă se vedea traversa de rogojină așezată pe parchetul ceruit. Un câine bătrân somnola pe prag.

— E ceea ce ne trebuie, zise Pierre.

Intrară. Salonul era întunecat și răcoros. În spatele tejghelei trona o femeie, cu tenul rozaliu și părul cenușiu, grasă, surâzătoare. Un brutar, sprijinit de tejghea, își bea tăcut vermutul. Era singurul client. Un vis! Pierre alese o masă, în fund, într-un colț mai ferit, și comandă o sticlă de vin roșu. Se așezară unul lângă altul. Amélie se simțea intimidată, ca și cum ar fi ieșit pentru prima oară împreună. Fără să-i fie străin, nu mai era pentru ea omul a cărui viață fusese zi și noapte împletită cu a ei. El îi prinsese mâinile pe sub masă și i le strângea,

frământându-le și scoțând suspine. Patroana îi observa cu coada ochiului.

— Camarazilor nu le venea să creadă, zise el într-un târziu. Aș vrea totuși să aflu cum ai reușit să te fofilezi până aici.

— Am cerut un permis la comisariat.

— Și ? Ai luat trenul ?

— Da. Până la Pont-Saint-Vincent.

— Și de acolo ?

— M-am descurcat. Nu s-a întâmplat nimic. Dar tu ? Nu ești obosit ? Nu ai nevoie de nimic ? Unde ați fost înainte de Pierre-la-Treiche ?

— La Suippe, apoi la Cuperly.

— A fost greu ?

— Să nu mai vorbim, îi răspunse el.

Și ochii lui priviră în altă parte. Oasele maxilarelor se mișcau nervos sub perii aspri ai bărbii. Slăbise, îmbătrânise. Riduri lungi îi brăzdau fruntea, subliniate de praful negru. Respira tare, umflându-și nările :

— Într-o zi, poate, îți voi povesti... mai târziu...

— Da, mai târziu, fu ea de acord. Acum, hai să mănânci.

— Mai am încă în burtă ciorba de la cazarmă.

— Ți-am adus lucruri bune.

Își puse geanta pe masă, o deschise și scoase câteva provizii.

— Ești drăguță, îi mulțumi el.

— Lasă vinul ăla, ți-am adus ceva mai bun. Uite !

Îi întinse sticla astupată cu un strat gros de ceară roșie.

— Ce-i asta ?

— Nu-ți aduci aminte ? Faimosul Bordeaux pe care l-ai comandat cu o lună înainte de mobilizare. Îți plăcea așa de mult ! Mi-au mai rămas zece sticle. Le păstrez ca pe ochii din cap. Ai un tirbușon ?

— Da, îi răspunse el.

Îi surâse cu un aer încurcat, luă sticla între genunchi, o destupă, adulmecă, umplu paharele. Mâna îi tremura.

— Ei bine, pentru întâlnirea noastră, îi ură el.

Ciocniră. Ecoul clinchetului ușor curse adânc în ea. Tulburată, se repezi să-l întrebe pe un ton fals drăgăstos :

— Cum e ? La fel de bun ?

Își dădu seama că-i vorbește ca unui bolnav.

— Parcă și mai bun. Sau unde m-am dezobișnuit eu !...

Amélie insistă să mănânce cu ea un pic de pâine cu pateu și cârnat. Începu ea, ca să-i dea exemplu. Mânca și el, dar în silă și neluându-și privirea de la ea :

— Dumnezeule ! Ești aici ! Atât de aproape de mine ! Atât de frumoasă ! Atât de frumoasă ! Cum poți fi atât de frumoasă ?

— Nu mai vorbi așa ! Nepieptănată, cu pălăria sucită și vârful nasului lucios...

— Ești frumoasă ! reluă el cu un fel de disperare încăpățânată. Asta e ! Frumoasă ! Foarte frumoasă ! Și eu...

Nu-l lăsă să-și termine fraza, întrebându-l :

— Până când putem rămâne aici, Pierre ?

— Va trebui să plecăm pe la patru și jumătate.

— Și cât e ceasul ?

Scoase din buzunar un ceas.

— Ora două și cinci minute.

— Deja !

Își mai turnă un pahar și-l bău cu înghițituri mici, mijindu-și ochii.

— Mi-aduc foarte bine aminte. L-am procurat de la domnul Hautnoir. Cincizeci de sticle. Ultima oară am băut din el când am sărbătorit o mare comandă primită de domnul Florent... Ce-am mai râs în seara aia, ce-am mai râs...

Învârtea paharul pe jumătate gol în mâini de parcă ar fi vrut să mai citească și alte imagini din acel timp trecut. Cu un nod în gât, Amélie îl implora să fie calm, încercând să se convingă că, în ciuda a toate, era fericită.

Brusc se ridică, împingând scaunul.

— Unde te duci ? întrebă el.

— Lasă-mă, vin imediat.

Stăpâna restaurantului nu mai era la tejghea. Putea fi auzită mânuind cratițele în spatele unei uși. Luându-se după zgomot, Amélie intră într-o bucătărie mică, curată și însorită.

— Ce dorește doamna? o întrebă patroana, ștergându-și mâinile de șorț.

— Aveți o cameră de închiriat?

— Pentru cât timp?

— Pentru această după-amiază.

Patroana își umflă ușor bustul și gâtul ei deveni de două ori mai gros:

— Nu prea închiriem camere cu ora... Ați face bine să mergeți la „Hôtel de la Marne"... Nu-i departe...

Amélie se simți privită bănuitor: pălăria prea elegantă, poșeta, costumul cu colereta șifonată. O judeca după înfățișare. Stăpânindu-și sfiala, murmură:

— N-avem timp, doamnă. Soțul meu pleacă peste două ore.

— Peste două ore? Da, da, înțeleg!... Și ziceți că soldatul acela este soțul dumneavoastră?

— Bineînțeles, doamnă!

— Ah, ce nenorocire!

— Vă rog, doamnă...

Figura patroanei se lumină:

— O să vă dau tot camera nr. 3... Stați să mă duc după cheie...

Dispăru și se întoarse curând, cu cheia în mână și un ștergar curat pe braț.

— E o cameră frumoasă. V-o dau pe trei franci. E bine?

— E foarte bine, se bâlbâi Amélie. Vă plătesc chiar acum...

Scoase din poșetă trei monede. Una căzu pe podeaua de gresie. Amélie se aplecă s-o ridice, ceea ce-i spori stinghereala. Dar sacrificiul impus pudorii ei dădea măsura iubirii pentru Pierre. Se ridică.

— Puteați plăti și după aceea, zise patroana, strecurând monedele în șorț. Dacă vreți să mă urmați, v-aș arăta...

— Nu e nevoie, doamnă, o refuză Amélie.

Patroana clipi din ochi și-i adresă un surâs de complicitate feminină :

— Sunteți grăbită !

— Da, doamnă, o aprobă Amélie.

— Atunci luați cheia și prosopul și mergeți singură. Scara e în fundul sălii. Urcați la primul etaj. Și imediat, în stânga, Găsiți dumneavoastră...

Amélie reveni în restaurant, se apropie de masă și zise în șoaptă :

— Vino, Pierre.

El se miră :

— Unde vrei să mergem ?

— Am închiriat o cameră, îi răspunse ea.

— Tu ? Cum ai reușit ?

Prea emoționată ca să vorbească, ea se mulțumi să-i arate un botic plin de drăgălășenie. Pierre strânse proviziile, ridică geanta de voiaj și o urmă. Patroana ieșise din bucătărie și-i privea trecând. Curiozitatea ei era binevoitoare. Îi plângea, îi invidia poate. În orice caz, își imagina urmarea. Era insuportabil ! Ajunși în cameră, respirară ușurați. Mobilierul se compunea dintr-un pat, un scaun și o măsuță de toaletă, pe jumătate mascată de un paravan de hârtie galbenă, plină de urme de muște. Fereastra era larg deschisă. Soarele intra în voie. Amélie trase obloanele, dar lumina, strecurându-se printre lamele de lemn, risipea și aurea penumbra, încât se putea vedea chiar și cel mai mic obiect. În clipa în care luase hotărârea, nu se gândise nici ce vor spune, nici ce vor face, de îndată ce se vor trezi singuri între patru pereți. Acum se simțea încurcată de prea marea libertate care li se oferise după unsprezece luni de așteptare. El lăsase geanta de voiaj într-un colț și acum se uita la nevastă-sa cu un aer îndrăgostit și stingher.

— Fă-te comod, Pierre, îl invită ea. Poate că ți-e cald.

— Și tu ?

— Mă dezbrac și eu. Chiar că am nevoie !

Se străduia să pară degajată ca să-i dea curaj și să se elibereze pe ea însăși de neliniștea care o apăsa.

— Ești tare frumos îmbrăcată ! observă el.

— Cu tot praful de pe drum, cred, mai degrabă, că arăt a cenușăreasă ! De ce nu stai jos ?

— Bine, bine !

Se așeză stângaci pe marginea patului și-și lăsă mâinile pe genunchi.

— E un taior foarte practic pentru drum. De altfel, îl știi.

— Oh ! Da, da ! Îmi amintesc. Nu ți-ai mai cumpărat și alte rochii, alte pălării ?

— Firește că nu ! De ce mă întrebi ?

Își scoase pălăria, o puse pe scaun, luă un pieptene și-și aranjă părul într-o oglindă cu rama de bambus, agățată de perete.

— Părul tău ! zise el.

— Ce e cu părul meu ?

— Nimic.

Lăsă capul în jos. Ea se prefăcu a nu înțelege. Începu să râdă și trecu în spatele paravanului ca să-și răcorească mâinile și fața. După un moment de ezitare, își scoase pantofii încinși, ciorapii rupți de atâta mers și taiorul prea strâmt în umeri și sub braț. Apoi, în picioarele goale, numai cu un ilicuț de in, ieși din ascunzătoare ca să-l surprindă. El nu se mișcase. În privirea care o întoarse spre ea se citea admirație și teamă.

— Ce molatic ești ! îl dojeni ea.

Vru să-l ajute să-și descheie tunica, dar el se dădu înapoi :

— Nu mă atinge !

— Doar nu vrei să stai așa, Pierre ?

— Ba da.

— De ce ?

— Pentru că... pentru că...

Fața i se strâmbă. Ochii i se umplură de lacrimi. Cu o grimasă de furie și de rușine strigă :

— Pentru că sunt murdar, Amélie !... Pentru că miros urât !... Pentru că am păduchi !...

Năucită, ca sub efectul unei palme, rămase o clipă nemișcată, cu mintea rătăcită. Mila îi umpluse inima și stătea gata să i-o frângă. Brusc făcu un pas înainte, îi luă capul în mâini și-l sprijini de pieptul el. El se zbătu, dar fără putere :

— Nu, Amélie... Lasă-mă... Mi-e rușine...

Dar ea se aplecă peste el, îi sărută părul, fruntea, respiră mirosul de sudoare, se îmbătă de mizeria nemărturisită :

— Taci, Pierre !... Chiar nu înțelegi nimic !... Te iubesc !... Te iubesc !...

— Cum poți să mă iubești ?

— Dar ce-ți închipui ? Credeam că am să te găsesc altfel ? Bărbierit sau bărbos, nu schimbă nimic ! Ești tot tu !... Pierre al meu... bărbatul meu !

Lipită de el, îi simțea trupul mare de bărbat puternic, slab și musculos, contractându-se, tremurând lângă pântecul ei. O voce hohotitoare îi răscoli măruntaiele :

— Oh, Amélie... te-am dorit adesea !... Eram nebun !... Și acum că ești aici...

Ea se suise cu un genunchi pe pat și încerca să-i mângâie fața care se ferea de ea. Buzele i se striveau, i se zgâriau de obrazul bărbos. Un suspin pe care el nu-l prevăzuse și nu-l putuse împiedica îi răni gâtul :

— Ce-au făcut din mine ? Mi-e silă !...

Lacrimile îi frigeau pleoapele arse de vânt. Nu-l văzuse niciodată plângând. Tulburată, nu se mai gândea să-i ațâțe iubirea, ci să-i ușureze chinul.

— Nu te mai gândi, îl consola ea. Lungește-te. Odihnește-te.

Din instinct, abordase un ton matern care-l emoționa. Respira mai liniștit ; o lăsă să-i scoată tunica. Cămașa murdară, ruptă îi atârna pe piept. Două pete mari de sudoare îi marcau subsuorile. Amélie remarcă plăcuța de identitate lucind la încheietura mâinii : un nume, un număr. Bărbatul ei pregătit pentru moarte. Alungă repede gândul și încercă să surâdă :

— Te simți, oricum, mai bine așa !

— Da, murmură el. Iartă-mă...

Se întinse cu mâinile sub ceafă și cu picioarele pe marginea patului, ca să nu murdărească pătura :

— Ce confort !... Mă afund !... Aproape că uitasem !...

Ea se așezase de-a curmezișul și-i mângâia fruntea cu mâna, ușor :

— Continuă, șopti el. E atât de bine...

Visa cu privirea pierdută :

— Dac-aș fi știut că vii, măcar m-aș fi bărbierit. Cred că te-ai speriat când m-ai văzut !

— Deloc !

— Stăteam atât de prost la Pierre-la-Treiche ! Nici un minut de răgaz. Exerciții și iar exerciții...

— Credeam că ești în refacere.

— Eram în refacere pentru că nu mai exista nici un risc.

— Și acum unde vă duceți ?

— Nu se știe.

— În prima linie ?

— Probabil.

Se înfioră, înghețată de semnificația teribilă a răspunsului. Nu mai trebuia să stea pe gânduri. Mașinal, își plimba degetele pe fruntea aspră și asudată, urmând conturul obrazului, al bărbiei, învăța să-i recunoască fața, pipăind-o ca o oarbă.

— Data viitoare, ai să-mi anunți vizita, reluă el. O să mă spăl, o să mă parfumez, am să mă fac frumos...

Voia să glumească ; un surâs slab îi întinse buzele.

— Dacă-ți spun că te iubesc mai mult așa, îl liniști ea.

— Nu-mi vine a crede.

— N-ai dreptate. Îți închipui că ești foarte inteligent și nu-ți trec prin cap decât idei stupide...

Vorbind, îi strecură mâna în despicătura cămășii, atinse pielea caldă în dreptul inimii. Acolo bătea viața, prețioasă, primejduită. Brusc, Amélie se prăbuși, gemând peste trupul acestui bărbat pe care-l iubea și pe care voiau să i-l ia :

— Nu spune nimic !... Strânge-mă !... Tare !... Am nevoie de tine !

O dezolantă panică se amesteca în dorința lui. O cuprinse violent în brațe și, lăsându-se în voia simțurilor, redeveni bărbat. Nu-i mai era rușine. O domina. Îi boțea gura într-un sărut imperios. Topită de recunoștință, ea îl lăsa s-o dezbrace și s-o frământe cu mâinile lui mari care-și căutau drum spre pielea ei. Înainte chiar de a reuși s-o dezbrace de tot, se aruncă peste ea strivind-o cu greutatea, căldura și agitația lui. Un spasm subit îl înțepeni, imobilizându-l. Deschizând ochii pe jumătate, văzu chipul lui Pierre crispat într-o expresie de tandră suferință. Suflul plăcerii continua în ea, se calma, schimbându-se într-o nevoie de blândețe și protecție.

Mai târziu, desfăcură patul și se dezbrăcară de tot. O iubi cu mai multă pricepere și mai puțină sălbăticie. Voluptatea îi cuprinse în aceeași clipă, tulburătoare, minunată. Când totul se termină, ea se ghemui în brațele lui. Amorțită de plăcere, abia dacă se mai gândea la ceva. Nici măcar nu-și mai dorea o nouă îmbrățișare. Și fără îndoială, epuizat, domolit, nici el nu mai dorea. Abia acum își gustau profunda bucurie, ușurați, încrezători. Cuvinte simple le veneau pe buze :

— Dragostea mea... Sunt atât de fericit !...

— Și eu, Pierre... E de necrezut cât ne iubim !...

— Mi se pare că nu e adevărat... Că e prea mult...

El tăcu, dar ea-i simțea cu atât mai mult prezența. Îl auzea trăind alături de ea, respirând, plescăind ușor din buze, frecându-și picioarele sub cearșaf. Timpul curgea între ei într-un flux regulat și încetinit. Vise stupide îi bântuiau. Ea spera că Pierre va adormi doborât de oboseală, lăsând să treacă ora de plecare, că nimeni nu va băga de seamă și că, scăpați de grijile războiului, își vor sfârși amândoi zilele în acest loc retras. El își pusese ceasul pe noptieră. În tăcerea camerei, tic-tacul se amplifica, încetul cu încetul, evocând travaliul unui animal răufăcător. „O secundă... și încă o secundă...“ Ea ar fi vrut să-și astupe urechile. Mai aveau atât de puțin timp în fața lor. O jumătate de oră ! Trei sferturi de oră, poate ! Pierre se ridică într-un cot, se uită la ceas și suspină :

— Oh, Amélie !...

— Ce e ?

— E ora patru. Trebuie să mă pregătesc.

Ea nu avu nici măcar forța să protesteze. Se îmbrăcară fără să scoată o vorbă. Pe jumătate ascunsă sub paravan, se uita la el cum își înfășura moletierele, cum își încheia tunica de bumbac, albastră, veche și murdară, făgăduit tuturor servituților și pericolelor războiului. Bocancii cu ținte scrâșneau pe parchet. Se mișca greoi. Murmura :

— Amélie, vreau să te rog ceva : nu mă conduce până la gară. Mi-ar fi prea greu. Rămâi aici. În această cameră. În camera noastră. Așa voi avea impresia că ne-am despărțit pentru moment, că te voi regăsi curând, înțelegi...

Stăpânindu-și lacrimile, ea își exprimă acordul printr-o mișcare din cap. Apoi, parcă trezită de o idee importantă, se repezi la geanta de voiaj. Mai rămăseseră cârnați, pâine, ciocolată. Fusese gata să uite. Fără să se grăbească, împachetă proviziile într-o hârtie, străduindu-se să le lege bine cu o sfoară. Fiecare gest întârzia despărțirea. Când totul fu gata, când nu mai avu nimic de făcut, nimic de zis, Pierre luă pachetul cu mâna stângă, în cea dreaptă ținându-și chipiul. Parcă ar fi fost un școlar pregătit să se întoarcă la pension.

— Ei bine, gata ! Să-i îmbrățișezi pe cea mică și pe Denis pentru mine. Salută pe toată lumea. Și nu-ți face griji... Îți voi scrie...

Vocea i se înecă. Ea se sprijini de el. Dar el nu făcu gestul de a o strânge în brațe, ca și cum s-ar fi temut că, îmbrățișând-o, nu s-ar mai fi putut despărți de ea. Amélie se ridică în vârful picioarelor. El își lăsă capul în jos. Pentru ultima oară, își lipi buzele de gura care i se refuza. Cu blândețe, o îndepărtă. Îl auzi zicând în șoaptă :

— Mulțumesc, Amélie... Mulțumesc pentru tot... Te iubesc...

O privire disperată îi biciui obrazul. Ușa se trânti. Rămăsese singură.

— Și la întors cum te-ai descurcat ? o întrebă domnul Buche.

— N-a fost ușor, îi răspunse Amélie. Permisul meu era stabilit pentru Pierre-la-Treiche și eu ajunsesem la Toul, unde, normal, n-aveam dreptul să pășesc. Sublocotenentul de serviciu din gară, acela care mă informase și înainte, m-a scos din încurcătură. M-am întâlnit iarăși cu el. I-am explicat totul. S-a oferit să-mi ia bilet și m-a condus până la tren, fără să-mi ceară nici un document. Dacă nu l-aș fi întâlnit, ce m-aș fi făcut !

— Te-ai fi descurcat, îi zise domnul Florent, ai curaj ! Te felicit !

Clienții obișnuiți se înghesuiau în fața tejghelei. Toți erau curioși să audă povestirea Améliei care sosise chiar în dimineața aceea din călătorie, la ora opt. În timp ce ea deschidea cafeneaua pentru dejun, doamna Rousseau se duse după Elisabeth la doamna Boursier. Trecuse o oră de când bătrâna doamnă plecase. Amélie începuse să-și piardă răbdarea :

— Oare ce-o fi făcând de atâta timp ?

— Parcă nu știi, o liniști Denis, cum stă de vorbă pe drum cu toată lumea...

Cu mânecile suflecate, ridica paharele goale de pe tejghea și le spăla imediat.

— Și, în afară de asta, se interesa domnul Buche, cum stăm cu moralul oamenilor ?... Ai fost aproape de ei. Ce crezi ?

Amélie se tulbură :

— Păreau foarte obosiți și murdari...

Domnul Florent voia să știe opinia lui Pierre despre mersul operațiunilor.

— Am vorbit foarte puțin, mărturisi Amélie.

Pândea ușa : doamna Rousseau tot nu se arăta. Era de neînțeles.

— De acord, o aprobă domnul Florent, dar totuși, în ansamblu, credea într-o ofensivă generală sau în acțiuni răspândite pe tot frontul ?

— El nu crede nimic, suspină Amélie. Când ne-am despărțit nici măcar nu știa încotro va pleca ! Îi duc fără să le spună unde...

— Au avut multe pierderi ?

— Nu mi-a spus.

— Și pe camarazii lui nu i-ai întrebat ?

— Nu.

Înghesuită între domnul Buche și domnul Florent, grataragioaica scoase o exclamație de indignare :

— Ce întrebare ! Parcă n-ar fi avut altceva de făcut, biata de ea !

Bărbații schițară un zâmbet discret, dar Amélie nu-și putu stăpâni roșeața din obraji.

— Sunteți toți niște brute, îi amenință cu degetul grataragioaica. Atâta delicatețe cât la becurile de gaz !

Admirându-și sora pentru curajul de care dăduse dovadă în călătoria ei, Denis era totuși supărat pe ea pentru că se dovedise incapabilă să-l informeze asupra câtorva puncte importante : luase oare parte Pierre la atacurile la baionetă ? Câți nemți omorâse ? Ofițerii din regimentul lui ieșeau întotdeauna primii la atac, înaintea soldaților ? Dacă ar fi fost s-o crezi pe Amélie, ea petrecuse două ore cu soțul ei vorbind despre casă, despre tatăl și fratele ei, despre Elisabeth și comerț. Nu merita să mergi atât de departe pentru o conversație atât de banală ! Pe la ora nouă și douăzeci, clienții începură să se împrăștie. Denis se retrase ultimul, împreună cu domnul Buche. Amélie rămase în prag să pândească sosirea doamnei Rousseau. „Nu poți, cu adevărat, să te încrezi în nimeni, se gândea ea. Mai bine m-aș fi dus chiar eu.“ Brusc, șirul gândurilor îi fu întrerupt : zărise silueta îndesată a doamnei Rousseau, coborând strada Montreuil, legănându-se de pe un picior pe altul. Singură. Furioasă. Cu mâinile goale. Amélie se repezi la ea :

— Și Elisabeth ? Unde e Elisabeth ?

Doamna Rousseau mormăi, plină de dispreț:

— Am sunat, am bătut... Doamna Boursier nu răspunde!

— Nu-i acasă?

— Ba da, dar cred că doarme!

— La ora asta?

Intrară în cafenea.

— Da, doamnă Mazalaigue, îi răspunse doamna Rousseau, la ora asta! Își bagă vată în urechi ca să nu audă dacă bate cineva. Cu viața pe care o duce, are nevoie de somn! Altfel nu ține la tăvăleală!

Neliniștea puse stăpânire pe Amélie:

— Ce tot spuneți acolo, doamnă Rousseau? Explicați-mi, vă rog...

— Nu e nimic de explicat! Nu v-ați gândit ce faceți când ați încredințat-o pe Lisette acestei persoane, în loc să mi-o lăsați mie!

— Am lăsat-o pentru că doamna Boursier, lucrând acasă, putea s-o supravegheze mai bine pe fiica mea.

Doamna Rousseau își înălță capul atât cât îi permitea spatele ei încovoiat și zise molfăind din buze cu dispreț:

— În privința asta pot să spun că a fost supravegheată! Au fost chiar doi care au păzit-o!

— Doi?

— Ei da, doamna Boursier nu trăiește singură!

— Cum?

— Primește la ea un bărbat.

— Nu se poate, se bâlbâi Amélie.

— Ce, nu știați? De mai mult de o lună! Tot cartierul știe.

— Și soțul ei?

— Soțul ei e pe front!

— Atunci ar trebui...

— Ce să spun! Nici nu-și mai dorește să se întoarcă. Și-a găsit unul mai bun! Băcanul din strada Tunis...

— Domnul Toupetain?

— Chiar el ! Un bărbat de cincizeci de ani. Tatăl unei fete al cărei logodnic lucrează la fabrica de tutun. Se întâlnește de cinci ori pe săptămână și-i aduce pateu de gâscă și prăjituri. Și ce chef se încinge ! Doamna Toupetain acceptă pentru că magazinul e pe numele soțului și e obligată să înghită totul. Iată cine-mi e doamna Boursier ! Ziua face croitorie, iar noaptea se distrează. Și micuța Elisabeth, în leagănul ei, lângă ăștia doi, nu credeți că e o rușine ?

Amélie își imagină scena și se înfioră. Un val de oroare se ridică în ea la ideea că fiica ei petrecuse două nopți într-o cameră în care doi adulteri se dedaseră la jocuri amoroase.

— Îngrozitoare creatură ! scrâșni ea printre dinți.

Acum înțelegea totul : brusca prosperitate a doamnei Boursier, mâncărurile fine, pălăriile noi, toaletele elegante. Și Elisabeth care mai era încă acolo ! Trebuia s-o scoată repede din această atmosferă de depravare.

— Mă duc eu acolo ! exclamă ea. Și vă jur că doamna Boursier o să audă când am să bat la ușă.

Doamna Boursier locuia pe strada Montreuil, colț cu strada Tunis. După ce sună, Amélie auzi o pereche de papuci lipăind, ușa se întredeschise puțin ca apoi să se deschidă larg :

— Doamna Mazalaigue ! Ce surpriză plăcută ! Intrați ! Chiar acum hrăneam fata...

Evident, doamna Boursier abia se dăduse jos din pat. I se vedea fața jilavă, vineție, de sub o claie de păr încâlcit. Ochii ei mici și porcini abia se întredeschideau de somn. Își puse un halat peste cămașa de noapte și întrebă :

— Ați reușit să vă vedeți soțul ? Cum ați călătorit ?

Fără să-i răspundă, Amélie traversă camera, trecu în spatele unui paravan de creton trandafiriu cu ramuri albastre și-și descoperi ușurată fetița, culcată în leagăn, cu biberonul gol în mâini, cu gurița mânjită de lapte și privirea vioaie.

— Ce drăguță a fost cu mine în absența dumneavoastră ! zise doamna Boursier.

Elisabeth lăsă biberonul și întinse mânuțele spre mama ei. Amélie își ridică fetița cu frenezie, o strânse la piept, o acoperi cu sărutări, ca și cum, fiind gata s-o piardă, se îndoia încă de norocul de a o fi găsit. Fetița râdea de plăcere că era astfel smucită și frământată.

— Vedeți ce sănătoase suntem și ce bine arătăm, doamnă! susura doamna Boursier cerșind laude.

În ciuda ferestrei deschise, o duhoare de mâncare cu usturoi plutea în aer. Vasele murdare stăteau vrăfuite pe masă. Mașina de cusut ținea între ace un val de țesătură mov. Amuțită, strângându-și fata în brațe, Amélie se întoarse în mijlocul camerei și se opri în fața patului desfăcut. Pernele șifonate, cuverturile date în lături, cearșafurile boțite, totul în acest cuib mărturisea despre voluptuoasa luptă care se dăduse cu numai câteva ore mai înainte. Un val de greață îi întoarse stomacul tinerei femei. S-ar fi putut retrage imediat fără explicații, dar nu voi să plece înainte de a-i spune doamnei Boursier ce avea de spus. Aceasta se apropiase și-i întindea păturile fetei, zicându-i:

— Înveliți-o să nu răcească la picioare.

Amélie se execută fără să scoată o vorbă de mulțumire.

— Dar nu mi-ați povestit dacă l-ați văzut pe domnul Mazalaigue, reluă doamna Boursier.

Urmă o clipă de tăcere.

— S-a întâmplat ceva rău acasă la dumneavoastră? întrebă doamna Boursier.

— Mai degrabă la dumneavoastră nu merge ceva, se răsti Amélie.

Și fără să-i lase doamnei Boursier timp să se dezmeticească, continuă pe un ton fremătător:

— Ați abuzat de buna mea credință propunându-mi să-mi păziți fetița când nu aveați dreptul s-o faceți în situația dumneavoastră!

— Dar ce are situația mea? se bâlbâi doamna Boursier.

— Nu e în ordine!

— Cine v-a spus?

— Oamenii din cartier!... Toată lumea!... Nu încercați să negați!... Știu și numele celui cu care vă întâlniți în odaia dumneavoastră!...

Doamna Boursier tresări. Nasul și bărbia i se ascuțiră. O lucire arogantă îi fulgeră ochii. În spatele ei se zărea fotografia domnului Boursier, surâzând extaziat, acceptând totul.

— Viața mea privată nu privește pe nimeni! i-o reteză ea.

— Nu m-aș ocupa de viața dumneavoastră privată dacă nu v-aș fi încredințat copilul, o fulgeră Amélie.

— Doar nu v-am estropiat-o? întrebă doamna Boursier, râzând obraznic.

— Ați amestecat-o în mizeriile vieții dumneavoastră!

— A și văzut ea multe! De după paravan...

Replica neașteptată o deconcertă pe Amélie. O clipă, printr-un efect de ciudată dedublare, se imagină lovind-o pe femeia care i se împotrivea. Dar Elisabeth îi ținea mâinile legate și o împiedica să acționeze. Săltă greutatea dintr-o mișcare a coapsei și murmură:

— Eu nu discut detaliile... E un principiu...

— Principiu! Principiu! țipă doamna Boursier. O mucoasă de opt luni... Și dumneavoastră o culcați în aceeași cameră!

— Nu văd legătura!

— O să vedeți când va veni soțul în permisie! O să se întâmple același lucru ca și aici, nici mai mult, nici mai puțin! Și tot în fața ei!

Amélie își crispă mâinile pe trupul fetiței care gângurea dulce.

— Acela va fi soțul meu, tatăl ei! răspunse ea cu demnitate.

— Vedeți să nu facă vreo diferență la vârsta ei!

— Ea nu, doamnă Boursier, ci eu! Vă repet că purtarea dumneavoastră este incalificabilă! Și asta cu atât mai mult cu cât soțul dumneavoastră e pe front!

— Nu eu l-am trimis!

— El își riscă viața în acest moment și dumneavoastră... Cochetați cu primul venit... Înșelați cu lașitate un om absent care se bate pentru Franța !... Îi dezonorați căminul !...

— Dacă ar fi aici, nu i-ar păsa ! Nu-l cunoașteți ! De zece ani de când îmi pune coarne, a venit și rândul meu să mă răzbun...

— Ar fi trebuit să fi așteptat sfârșitul războiului ca să vă răzbunați, după cum ziceți !...

Doamna Boursier își puse mâinile în șolduri și-și legănă furioasă capul :

— Dumneavoastră ați așteptat sfârșitul războiului ca să vă căutați bărbatul ? Vă mânca undeva ! Nu mai aveați astâmpăr !

— Vă interzic să faceți comparație !

— Și totuși trebuie ! Și dumneavoastră și eu suntem la fel ! Avem nevoie ! Natura !

— Sunteți de-a dreptul mârșavă ! șuieră Amélie.

Întoarse ușor capul ca să se ferească de Elisabeth, amuzată s-o apuce de bărbie și de gură, care se mișcau în efortul conversației.

— Mârșavă sunteți dumneavoastră ! i-o întoarse doamna Boursier. Să mă învăț minte să mai fac servicii ! Ar fi trebuit să bănuiesc că nu sunteți decât o moftangioaică ! Fă-mi-o, dar nu vorbi ! O virtute ca asta e mai rea decât viciul !

Gata să-și iasă din fire, Amélie se salvă prin dispreț :

— Inutil să mai țipați, doamnă Boursier, zise ea calm. Injuriile dumneavoastră nu mă ating. Soțul meu este prieten cu al dumneavoastră, nu mi-am făcut decât datoria să vă atrag atenția că vă aflați pe un drum greșit...

— Nu vrei să-i scrii chiar acum, pe loc ?

— N-o să-i scriu, dar vă interzic de azi înainte să veniți la cafenea !

— Ce să zic, o să-mi lipsească tare !

— Și vă mai rog să-mi lăsați leagănul și lucrurile fetiței la portăreasă. Va veni fratele meu să le ia.

— Până atunci, ușa e acolo, dați-vă osteneala să ieșiți !...

Aranjându-și copilul în căușul brațelor, Amélie ieși ținându-și capul sus, sigură că acționase onorabil.

A doua zi, așteptă în zadar vești de la soțul ei. Poștașul nu-i aduse decât o scrisoare de la tatăl ei, tristă și blândă. Se gândi la zilele monotone ale lui Jérôme în casa rămasă prea mare pentru el, la ruinele de la Veixou pe care acesta le vizita cu o ciudată devoțiune, la câinele adunat de pe drumuri, la doamna Pinteau, la fierărie, la vecini. Era o altă lume. O insulă de pace și de amintiri. Dar Amélie n-ar mai fi suportat să trăiască acolo. La Paris era mai aproape de război și de bărbatul pe care-l iubea. Viața la cafenea își reluă cursul normal. Doamna Boursier nemaivenind, doamna Rousseau își dublase atențiile față de Elisabeth. Un client venise să închirieze o cameră la hotel. Amélie nu avea decât două camere ocupate din șase (una de doamna Rousseau, care nu plătea, cealaltă de domnul Clapeton, gravorul, care muncea pe sponci, bea prea mult calvados și avea datorii mari la chirie). Ar fi răsuflat mai ușurată dacă ar fi avut încă un locatar. Era un văduv de cincizeci de ani, mic de statură, nervos, bolnăvicios, pe nume Anatole Lubin, muncitor într-o uzină de conserve pentru armată. Fără să se lase rugat, îi plăti chiria pe trei luni înainte.

Mai trecură două zile, tânjitoare, inutile. În sfârșit, vineri dimineața, pe când Amélie ajunsese la capătul puterilor, poștașul îi aduse scrisoarea pe care o aștepta.

Se repezi la ea:

„Scumpa mea,

Îți scriu ca să te pun la curent cu un lucru extraordinar. Duminică, urcând în vagon, alături de ceilalți, mintea mi-era plină de dulci imagini. Ideea de a pleca din nou pe front mă întrista peste măsură. După o clipă, am scos capul pe fereastră: ciudat! Trenul care trebuia să meargă spre nord părea, mai degrabă, s-o fi luat spre vest. Le-am zis camarazilor. Citeam numele gărilor. Nici o îndoială! Ne duceau departe de front. Și unde crezi că am ajuns? Într-un locșor liniștit al cărui nume nu ți-l pot spune. De data

aceasta, suntem în refacere și pentru o perioadă mai lungă. Căpitanul crede că vom sta pe aici patru sau cinci săptămâni. Dar asta nu-i nimic ! Închipuie-ți că unul dintre camarazii mei are o mătușă care locuiește la Flesselles, în apropiere de Amiens. Se numește doamna Joséphond și vrea să ne cumpere cafeneaua din strada Montreuil. Ar putea fi o excelentă afacere. Tu ce crezi ?...“

Amélie se întrebă dacă soțul ei nu înnebunise, reciti ultimele rânduri și continuă din ce în ce mai neliniștită :

„Te sfătuiesc să nu lași să-ți scape ocazia ; necazul e că dacă, așa cum sper, te vei decide să vinzi, va trebui să vii la Flesselles să discuți condițiile cu persoana : doamna Joséphond este din nefericire suferindă și în acest moment nu se poate deplasa. Comisarul de poliție îți va elibera un permis, la vederea acestei scrisori, vizat de primărie...“

O lumină se făcu în mintea Améliei : era vorba de un subterfugiu pentru a înșela cenzura. Pierre se afla la Flesselles și o invita și pe ea să vină !

„Firește, drumul îți va da multă bătaie de cap. Dar face ! Important este să poți vinde cafeneaua. Nu merită osteneala ?“

Fiecare frază o umplea acum de bucurie. Se amuză de felul cum strecura subînțelesurile. I se părea chiar că sub această formă deghizată, Pierre era și mai fermecător.

„Camarazii cărora le-am arătat fotografia ta sunt de părere că ești frumoasă. Mulți dintre ei au scris soțiilor lor despre ceea ce ai făcut tu, sfătuindu-le să-ți urmeze exemplul. Numai că, săracii de ei, nu-și prea fac iluzii ! Nu toate femeile au curajul Améliei mele. Nu mă gândesc acum decât la cum vei vinde cafeneaua doamnei Joséphond. Ce bine va fi ! Închei scrisoarea și deja încep să aștept răspunsul. Repede ! Repede !

Te îmbrățișez cum îți place ție. Sărut-o duios pe micuța noastră. Și nu-l uita nici pe Denis. Aș vrea atât de mult să-ți văd chipul citind această scrisoare!

Pierre"

Până seara, Amélie trăi într-o stare de bucurie febrilă. Era încă prea devreme pentru a-i pune pe consumatori la curent cu viitoarea ei călătorie. Dar veselia și zăpăceala ei îi făcuseră să bănuiască deja că era cu mintea în altă parte. În mai multe rânduri, uită comenzile și greși restul. Denis, singurul care știa secretul, își urmărea sora pe furiș. După cină, îi zise că ar vrea să meargă să joace biliard cu prietenul său Paulo. Cum i-ar fi putut refuza această favoare, când ea însăși era fericită? Îi dădu câțiva bănuți și-l privi plecând cu un sentiment de duioșie. Cafeneaua era goală; până la închidere nu mai aștepta clienți. Singurătatea nu-i displăcea Améliei, pentru că i se oferea astfel răgazul să se gândească în voie la drumul pe care avea să-l facă: „Dacă Pierre, așa cum mi-a promis, îmi va trimite o scrisoare semnată de această doamnă Joséphond, comisarul, binevoitor, nu-mi va refuza cu siguranță un permis de liberă trecere pe motiv de afaceri. Fetița o voi lăsa la doamna Rousseau. O să mă îmbrac cu o rochie verde, comodă la mers, o să-mi pun o pălărie ușoară..." Mintea îi era plecată la întâlnirea cu Pierre, mâinile aranjau paharele, sticlele, ștergeau tejgheaua și ordonau banii în cutie. Se pregătea se tragă obloanele în fața prăvăliei când în cafenea intrară două femei. Amélie nu le văzuse niciodată. Una era micuță, brunetă, cu umerii pătrați, un bust lat și o față tânără și uscățivă. Cealaltă, pufoasă, înaltă și blondă, destul de frumoasă, purta ochelari, dând impresia că privește departe. Purta o pălărie garnisită cu cireșe care păreau reale.

— Doamnele doresc ceva? întrebă Amélie.

— Doamna Mazalaigue, nu? i se adresă micuța brunetă.

— Da.

— Eu sunt doamna Vernac și ea e prietena mea, doamna Soufaneix.

Pronunță aceste două nume cu un aer de complicitate radioasă, de parcă ar fi fost sigure că Amélie, auzindu-le, își va manifesta pe loc bucuria. Amélie, surprinsă, tăcea și surâdea politicos. În mintea ei nu exista nici Soufaneix, nici Vernac. În sfârșit, la întâmplare, murmură :

— Doriți să serviți ceva, doamnelor ?

— Cu plăcere, îi răspunse doamna Vernac. Două cafele, nu-i așa, Georgette ? Nu ne sfiim, doar suntem între noi, soții ale Regimentului 300. Nu-i așa ?

Amélie tresări, îmblânzită, cu inima bătându-i repede :

— Soții dumneavoastră sunt tot la 300 ?

— Firește ! În aceeași companie cu domnul Mazalaigue, răspunse doamna Soufaneix. Nu v-a spus ?

— O, ba da... Unde mi-o fi capul ?... Scuzați-mă ! se bâlbâi Amélie.

Mințea, nu avea curajul să le spună acestor femei că Pierre nu citase numele soților lor în scrisorile lui.

— Un trio inseparabil ! reluă doamna Vernac. Camarazi de tranșee, asta spune tot ! Nu i-ați văzut pe domnul Vernac și pe domnul Soufaneix când ați fost la Toul ?

— Vai, nu, din păcate, răspunse Amélie. Aveam atât de puțin timp la dispoziție !

— Înțeleg foarte bine, îi răspunse doamna Soufaneix. Ei, în orice caz, v-au văzut !

— Unde ?

— La gara de marfă, când îl căutați pe domnul Mazalaigue ! Ne-au scris... cifrat, firește...

Agasată de publicitatea care se iscase în jurul persoanei ei, Amélie manevră rapid robinetul percolatorului și le oferi cafeaua :

— Vă rog să luați loc, doamnelor.

Se așezară toate trei în jurul mesei.

— Ați primit vești proaspete ?

— Chiar azi-dimineață, îi răspunse doamna Vernac.

— Am primit și eu o scrisoare azi-dimineață, mărturisi Amélie.

— Atunci sunteți la curent!

— Cu ce?

— Sunt la Flesselles. Ne așteaptă...

Surprinsă de acest plural, Amélie se bâlbâi.

— Domnul Mazalaigue v-a scris, probabil. Ne vor trimite fiecăreia cu poșta viitoare o scrisoare a unui comerciant din Flesselles. Le vom folosi ca documente justificative pentru a cere permis de liberă trecere...

— Veți merge deci și dumneavoastră? întrebă Amélie.

— La drept vorbind, bombăni doamna Vernac, nu prea ne-am hotărât!

— Da, întări doamna Soufaneix, bărbații noștri nu prea-și dau seama!... Dumnezeu știe cât de mult am vrea să-i vedem! Dar să plecăm așa, la întâmplare, nu e oare primejdios? Când mă gândesc că cenzura le-ar fi putut deschide scrisorile!...

Amélie tăcea, pradă unei probleme de conștiință. Să le sfătuiască pe doamnele Soufaneix și Vernac s-o urmeze, chiar gândindu-se c-ar fi putut avea neplăceri, sau să le descurajeze și să-și cruțe liniștea ei personală? La modul egoist, ar fi preferat să călătorească singură, să ajungă singură la Flesselles. Dar nu le putea refuza ajutorul experienței sale acestor femei care aveau și ele bărbați pe front și aceștia mai erau pe deasupra și prietenii lui Pierre. El îi incitase, fără îndoială, să-și cheme soțiile. Fie că voia sau nu, era moralmente obligată să le ajute.

— Ce părere aveți, doamnă Mazalaigue? reluă doamna Vernac. Avem vreo șansă de reușită?

— Sunt convinsă, le asigură Amélie cu o hotărâre care-i făcu și bine și rău în același timp.

— Dar sunt și riscuri...

— Riscurile nu sunt prea mari. Răul cel mare care ni se poate întâmpla este să ne oprească în drum și să ne întoarcă la Paris.

— Și sancțiunile? Sancțiunile administrative? suspină doamna Soufaneix, sorbind un gât de cafea fierbinte.

Se și vedea mergând cu capul în piept între doi jandarmi.

— Liniștiți-vă, le sfătui Amélie. Cu hârtii în regulă și cu puțin curaj, putem trece.

Ar fi vrut să-și rezerve puțină independență și adăugă fără prea mare speranță :

— Evident, va trebui să plecăm eșalonat, la trei, patru zile.

— Vai de mine, ce spuneți ? exclamă doamna Soufaneix. După părerea dumneavoastră, n-ar trebui să călătorim împreună ?

— Călătorind împreună, există primejdia să fim remarcate, le sfătui Amélie.

— Credeți ? Ne putem urca în compartimente diferite. La Amiens, în momentul verificării permiselor, ne prefacem că nu ne cunoaștem...

— În aceste condiții de ce să plecăm în grup ? întrebă Amélie.

Doamna Vernac dădu din umeri :

— Dacă suntem împreună, ne va fi mai puțin teamă. La nevoie, ne dăm curaj una alteia, ne ajutăm...

— Pentru mine e simplu, gemu doamna Soufaneix, nu plec decât cu dumneavoastră !...

— Dar e absurd ! exclamă Amélie.

— Deloc ! Dumneavoastră ați încercat, ați reușit... Aveți curaj, practică... Singură, numai cu Yvonne, n-aș îndrăzni niciodată !

Dădu din cap și cireșele care-i împodobeau pălăria se ciocniră una de alta. Doamna Vernac goli ceașca și zise :

— Ne-am adresat dumneavoastră pentru că bărbații noștri așa ne-au recomandat, la sfatul domnului Mazalaigue.

— Bine, vom pleca împreună, toate trei. Dar în ce arondisment locuiți ?

— Eu în arondismentul șase, prietena mea în paisprezece.

— E bine ! Dacă am fi depins de același comisariat, am fi trezit bănuieli depunând în același timp trei cereri pentru o călătorie la Flesselles.

— Sunt în relații foarte bune cu polițistul de la comisariat, le anunță doamna Vernac.

— Eu pe al meu nu-l cunosc, se amărî doamna Soufaneix.

— Probabil că va trebui să-i dai ceva, o sfătui Amélie. Și dacă va întreba unde se află soțul dumneavoastră, spuneți-i că pe undeva prin Vosges.

— Înțeleg! Înțeleg! șușoti doamna Soufaneix, pe care numai ideea minciunii o îngrozea de pe acum.

— Merg și eu cu tine să-l văd, Georgette, o liniști doamna Vernac, vorbindu-i pe un ton hotărât.

— Mulțumesc, Yvonne. Credeți c-am putea încerca o asemenea expediție?

— Firește, răspunse simplu Amélie.

I se strânse inima. Din pricina acestor două intruse, aventura, pe care o visase ca pe o cursă nebună în căutarea fericirii, se transforma într-o expediție colectivă, un pic ridicolă, a trei neveste plecate să-și caute soții mobilizați.

— Bravo! se bucură doamna Vernac. Îmi plac soluțiile rapide. De îndată ce vom primi scrisorile, vom începe demersurile. Vreți să notați telefonul și adresa mea? Vopsitoria Vernac, 63, strada Notre-Dame-des-Champs, Fleurus, 10-12. Puteți să mă sunați la orice oră din zi. În ce ne privește, vă vom trimite o pneumatică.

Doamna Soufaneix, nevindecată încă de temerile ei, îi surâdea Améliei ca o convalescentă medicului:

— Dragă doamnă Mazalaigue! Am atâta încredere în dumneavoastră; v-aș urma la capătul pământului! Parcă mi-a și venit pofta să-mi fac bagajele!

Entuziasmul ei de novice o emoționă pe Amélie. Își uită pentru o clipă ranchiuna și le zise pe un ton de competență și protecție:

— Să nu vă luați decât strictul necesar! Va trebui poate să mergem o bucată de drum pe jos...

— Și de îmbrăcat, cum ne îmbrăcăm?

— Cum nu se poate mai simplu și mai practic! Nu fuste strâmte, nu corsaje ajustate. Pantofi cu toc plat...

Doamna Soufaneix îi sorbea cuvintele. Capetele li se apropiară, o atmosferă de conspirație le învălui.

— Eu am un costum mai vechi, zise doamna Soufaneix: o fustă și o jachetă de serj, albastre. Credeți c-ar merge?

— Firește.

— Eu rămân cum sunt, declară doamna Vernac.

Purta o rochie-sac, de culoarea prunei, strânsă la mijloc cu o centură de panglică învârstată.

— Mai doriți cafea? le întrebă Amélie.

— Nu! Nu! exclamă doamna Soufaneix. Și așa nu pot să dorm! Sunt atât de enervată!

În clipa acea, Denis intră în cafenea prin ușa din spate.

— Uite-l și pe fratele meu! îl prezentă Amélie.

Denis părea încurcat și preocupat. Stângaci, salută femeile și se așeză la o masă alăturată:

— Știi, i se adresă Amélie, doamnele vor să facem drumul împreună.

— A, da? Foarte bine, răspunse el, privind în podea.

— Am auzit că aveți o fetiță fermecătoare, așa mi-a scris soțul meu, zise doamna Soufaneix. Am putea s-o vedem?

— Acum doarme.

— Biet îngeraș! Să n-o deranjăm. Cine se va ocupa de ea în lipsa dumneavoastră?

— Am o persoană de încredere.

— Și băiatul? Nu vă e teamă să-l lăsați singur?

— O, nu, în privința lui sunt liniștită, zise Amélie. E atât de harnic, de cuminte!...

Pronunțând aceste cuvinte, se uită la fratele ei și-l văzu stând cu fruntea plecată ca și cum coroana pe care i-o oferise ar fi fost prea grea pentru capul lui. Doamna Vernac dădu semnalul de plecare, ridicându-se. În picioare, abia dacă părea mai înaltă decât stând jos.

— E timpul să ne întoarcem în cantonamentele noastre, spuse ea chicotind un pic soldățește. Sper să nu vă supărați c-am năvălit așa aici, fără să vă avertizăm.

— Nu-i nimic! Bine ați făcut...

Decepția o slăbea ca o boală fizică. Pe pragul ușii mai schimbară proteste amabile, complimente, surâsuri și, în sfârșit, cele două vizitatoare dispărură, foșnitoare în întuneric. Amélie se întoarse spre Denis și murmură:

— Hai la culcare! Sunt ruptă de oboseală.

Denis clătină din cap. O grimasă jalnică îi trăgea colțurile buzelor în jos. Ea se neliniști pe loc:

— Nu ți-e bine?

Denis îi aruncă o privire vinovată și gemu:

— Oh, Amélie, e îngrozitor!

— Ce e îngrozitor?

— Un pic mai devreme... am fost la „Chope d'or" cu Paulo... Am jucat biliard...

„Asta e! își zise ea. O fi lovit bila prea tare și o fi rănit pe cineva." Inima i se strânse.

— Ei bine, spune odată! strigă Amélie.

— Albul masca roșul, reluă el. Am vrut să fac „masa", așa...

Schiță un gest cu brațul drept ridicat, cu mâna stângă sprijinită pe o masă invizibilă:

— Un domn m-a învățat cum să fac. Și poc! N-am avut noroc!... Cu capătul tacului am sfâșiat postavul de pe masa de biliard!...

Amélie, care se aștepta la ceva mai mult, răsuflă vizibil ușurată.

— Nu e grav! Se poate repara.

— Da, firește, o vor repara, dar va trebui să plătesc.

— Costă mult?

— Da și nu... E muncă de specialist, bineînțeles!...

— Cât?

— Patronul a zis că nu știe încă exact. Cum s-a rupt pentru prima oară, s-ar putea să coste cincisprezece, douăzeci de franci!

— Cât?

— Poate că mai puțin, murmură el speriat.

— Douăzeci de franci! repetă Amélie cu o voce schimbată. Îți dai seama, Denis?...

Cu un gest din mână o opri ca să-i dea de înțeles că se gândise și el la tot ce avea ea să-i spună:

— Patronul m-a pus să semnez o hârtie că eu sunt de vină, dar i-am explicat — nu m-am sfiit — i-am explicat că nu s-ar fi întâmplat dacă tipul acela nu m-ar fi sfătuit să fac o „masă". Unul pe care nici măcar nu-l cunosc! Oare de ce s-o fi amestecat? E vina lui!

Amélie se lăsă copleșită de disperare. Ce zi! Femeile acelea se agățau de ea, Denis sfâșia postavul de pe masa de biliard! Douăzeci de franci pentru reparație, când ea nu avea decât banii de drum! Ce făcuse ca să merite o asemenea năvală de necazuri într-un timp atât de scurt? Nervii întinși ca o coardă o trădau. Începu să țipe:

— Dar și tu ești un prost!... Și neatent pe deasupra!... Trebuie să fiu mereu lângă tine!...

Vărsându-și mânia, sunetul propriei voci, ascuțit, plângăreț, o umplu de rușine. În fața ei, Denis, livid, nu scotea nici o vorbă. Lacrimi cât boabele îi apărură în ochi. Continuă să-l dojenească, coborând vocea, dar deja îi era mai milă de el decât de ea însăși. Tăcu. El mormăi:

— N-am avut noroc, Amélie! Se mai întâmplă!...

Fraza banală o tulbură brusc. Cu o mișcare inconștientă, îi puse capul pe umăr. Îl auzea respirând lângă obrazul ei.

— Nu-i nimic, îl mângâie ea. Am să aranjez cu patronul. O să plătim mai târziu. Nu te mai gândi...

Rămaseră mult timp așa, strânși unul lângă altul, nefericiți și înduioșați, fiecare gândindu-se la ale lui.

Ploaia începu să cadă din nou, deasă și monotonă. Aplecându-se pe fereastră, Amélie privea drumul noroios, doi copaci zgribuliți într-o grădiniță și clopotnița din Flesselles, dungată de aversele de ploaie. Satul fiind plin ochi de trupe, Pierre și cu ea fuseseră fericiți să se poată aciua într-un han, situat ceva mai departe de aglomerație. Când aflase că și ei erau proprietarii unei cafenele, patroana, dintr-un elan de solidaritate profesio-

nală, le instalase un pat pliant în podul casei. Doamna Soufancix și doamna Vernac avuseseră mai puțin noroc, pentru că soții lor nu găsiseră decât o singură cameră pentru toți patru la doamna Joséphond, care le mai ceruse pe deasupra și un preț foarte piperat. Cele două cupluri profitau cât puteau de cameră în timpul zilei și se mulțumeau cu un simplu paravan ca să se izoleze noaptea. Amélie se miră că niște femei puteau accepta o asemenea promiscuitate în raporturile lor amoroase și chiar în timpul somnului. Sosiseră de patruzeci și opt de ore la Flesselles după o călătorie dificilă.

La Amiens, controlul permiselor de liberă trecere era efectuat de niște ofițeri bătrâni și bănuitori care aplicau regulamentul cu o severitate glacială. În ciuda rugăminților Améliei, refuzaseră să le mai lase pe cele trei femei, ale căror bagaje li se păruseră suspecte, să-și continue drumul. O după-amiază întreagă rătăciră prin oraș în căutarea cuiva care să „le treacă". În sfârșit, un brutar care ducea pâine trupei le luase în căruță cu el. La sfatul lui, se legaseră cu basmale, ca să pară niște țărănci. Îi cunoștea pe toți jandarmii din ținut. Oprit de patru ori pe drum, de patru ori ieșise din încurcătură glumind. Ajunse la capăt, Amélie le mărturisi celor două doamne că până în ultimul moment se îndoise de reușită.

Temerile pe care le înduraseră împreună n-o apropiaseră deloc de tovarășele ei. Le considera vorbărețe și stingheritoare. Îi părea rău că Pierre și cei doi prieteni hotărâseră să mănânce împreună în odaia din spate a cafenelei. Venită să-l vadă singur, îndura greu amestecul străinilor în intimitatea lor conjugală, dar nu îndrăznea să spună nimic pentru a nu-i contraria sentimentele de camaraderie. Cu toate că bărbații erau teoretic în refacere, aveau obligația să răspundă la apel, să se supună tot timpul corvezilor, reviziei echipamentului, exercițiilor de marș și tir. În după-amiaza aceea, Pierre plecase cu toată compania la un antrenament de aruncare a grenadelor. Noroc că erau grenade de instrucție, umplute cu pământ. Nevestelor li se recomandase să nu se arate prea mult pe drum. Prezența lor era tolerată datorită

unor gradați cu vederi mai largi, dar aceasta nu trebuia să devină ostentativă. Flesselles cunoștea de un timp o mare animație. Toate șurile erau ocupate. Pe câmpurile din împrejurimi se ridicaseră o mulțime de corturi. Căruțe, coviltire, ambulanțe se înșirau de o parte și de alta a drumului. Acest furnicar de lume nu-ți prea dădea ghes să ieși la plimbare. În ziua aceea, doamnele Vernac și Soufaneix, obosite, doriseră să rămână cu Amélie după prânz. Ea însă le trimisese acasă, pretinzând că nu se simte bine și că, în absența soțului ei, dorea să se odihnească. De fapt, își trecuse timpul făcând ordine în pod, unde sub o vastă desfășurare de pânze de păianjen, se îngrămădeau scaune rupte, cutii de vesélă scoasă din uz și cufere cu boturile căscate din pricina bulendrelor înghesuite în ele. Acum însă făcuse ordine. Mobilele și cutiile, împinse lângă perete, lăsau un spațiu larg pentru patul așezat în mijloc. Un taburet șchiop sprijinit în butuci folosea de suport pentru o lumânare înfiptă într-un flacon gol. Podeaua era măturată, stropită, grinzile podului curățate de straturile de praf și fum. Într-un paner de nuiele, acoperit cu o bucată de perdea veche se aflau două oale cu apă și un căzănel. Alături, într-un pahar ciobit, se odihnea un buchețel de maci și gălbenele. Amélie descoperise sub un maldăr de fiare vechi o covată în stare bună. Se spălase și se gândea că Pierre va face la fel când se va întoarce. Îl aștepta dintr-o clipă în alta. Muște mari se izbeau de pereți. Aversa, răpăind pe șindrile, nu reușea să alunge căldura sufocantă care domnea sub acoperiș. În ce hal se vor întoarce bărbații, murdari, uzi! Ce idee să-i duci la aruncat grenade pe o asemenea ploaie! Nu dăduseră oare destule probe pe front? Părăsi lucarna, se întoarse, ascultă. După un timp, recunoscu rumoarea încă depărtată, înăbușită, a unui regiment în marș. Ei erau! Ca și în ajun, se vor opri la celălalt capăt al târgului, se vor alinia, vor răspunde la apel, vor asculta raportul. După ora cinci, repaus. Existența Améliei se organiza, de bine de rău, în jurul acestor ritualuri militare. Supusă felului de a folosi timpul și vocabularul soldaților, devenea cu adevărat o soție de soldat. Permisul de liberă trecere mai era valabil încă trei zile. Trei zile...

O viață! Încet se dezlipi de pervaz și se apropie de un ciob de oglindă fixat în perete. Cu ochii mijiți, se lăsă în voia deliciilor unei nerăbdări sigure că va fi recompensată.

Pierre apăru, în sfârșit, așa cum și-l imaginase, cu cizmele murdare de noroi galben, cu uniforma leoarcă și fumegândă. Își aruncă chipiul pe pat, își sprijini arma de ușorul ușii și deschise brațele spre nevasta lui.

— Ah! Ce frumos arăți! strigă ea râzând. Dumnezeule! Repede! Repede! Schimbă-te!...

— Stai puțin! Nu mai recunosc nimic. Pe cuvântul meu, ai curățat și ai aranjat totul! Ai pus și flori!

— Le-am cules din spatele casei!

— Ce mai nevestică am! Ar trebui să te luăm cu noi! Cu tine orice cocioabă devine confortabilă!

Își scoase tunica, moletierele, bocancii. În picioarele goale, cu cămașa descheiată la gât, semăna din nou cu soțul ei. Nu se mai sătura să-l vadă viu, sănătos. Ar fi vrut s-o îmbrățișeze. Ea îl respinse pentru că se arăta prea înflăcărat și, stăpânindu-se, îi turnă apă în covată.

— Vino să te speli. Între timp am să-ți curăț hainele...

El se supuse și, în timp ce se stropea ușor, scoțând suspine de satisfacție, în picioare, gol, în mijlocul coveții, ea încerca să-și ascundă sfiala trebăluind foarte aferată. Curăță bocancii de noroiul gros, îi șterse moletierele, pantalonii, vestonul („Ce de lucruri ai în buzunare! Toate îți trebuiesc?"), aruncă o batistă murdară, o înlocui cu una curată, atinse grijulie piesele de echipament la fel de viril misterioase ca și centironul, diagonala, cartușiera, bucurându-se în fața unui nasture gata să cadă („Se vede că n-a fost cusut de o femeie!"), băgă ața în ac, se aplecă deasupra lucrului, cu un aer profesional și indispensabil. Din când în când, privirea îi luneca, parcă din întâmplare, pe trupul bărbatului, cu o floacă de păr pe piept, pe sub braț și pe sub burtă. Își reprimă un frison și se grăbi să se gândească precum gândește o mamă de familie: „Ce mult a slăbit! E îngrozitor!"

— Cu ce mă șterg, Amélie?

Îi aruncă un ștergar pe care el îl prinse din zbor:

— Știu că am tras astăzi! „Caruso" avea o zi proastă!

Aflase încă din ajun: i se spunea „Caruso" sergentului Lacaruse, devenit aproape afon de cât își urla comenzile.

— Și ce-ați făcut? Ați aruncat tot timpul grenade? îl întrebă ea.

— Asta s-o crezi tu! Marș, alergări pe diferite tipuri de teren. Exerciții de târâre... Parc-am fi niște recruți!...

Ea se indignă ușor, ca și cum ar fi fost vorba despre un elev indisciplinat care-i relata mizeriile îndurate în clasă. Hotărât, bărbații adunați la un loc și îmbrăcați în uniforme, se copilăreau cu toții, mai mult sau mai puțin. În ciuda ororilor războiului, aveau ceva pueril în grijile, supărările și supunerea lor. Pierre era pe cale să-și tragă izmenele, când cineva bătu la ușă:

— Cine e? întrebă el.

O voce gâfâită îi răspunse:

— Eu sunt, Soufancix. Poți să vii un moment?

— Intră!

— Nu. Te aștept jos. Trebuie să-ți vorbesc. Grăbește-te.

— Vin! strigă Pierre.

Se îmbrăcă rapid:

— Trebuie să plec, Amélie. Nu stau mult. E vorba, probabil, de Poulletin, un nou venit în companie. Lacaruse vrea să-i salte permisia pentru că și-a pierdut jumătate din efecte la Pierre-la-Treiche. Încercăm să vedem ce se poate face.

Vărsă apa murdară din covată într-o căldare, o apucă de toartă și se îndreptă spre ușă:

— Cu ocazia asta, duc și căldarea în curte.

Rămasă singură, Amélie șterse podeaua și aranjă covata lângă perete. După zece minute, Pierre se întoarse. Iritarea îi asprise conturul maxilarelor și-i subțiase buzele sub mustața mai deasă acum decât altădată. I se păru frumos, puternic, dar îl întrebă totuși fără prea multă teamă:

— E vorba de Poulletin?

— Nu, îi zise el. Soufaneix și Vernac au necazuri. N-au unde să se culce în noaptea asta.

Ea tresări :

— Ia te uită ! De ce ?

— Au sosit doi locotenenți de la Amiens în subzistență la Regimentul 300, iar primăria le-a eliberat un bilet de cazare la doamna Joséphond.

— Dar camera e ocupată !

— Da, numai că e ocupată neregulamentar de soldați cu nevestele lor. Îți dai seama ?

— Unde sunt acum ?

— Și-au lăsat bagajele jos, la patroană, și au plecat să caute altceva.

— Crezi c-or să găsească ?

El dădu din cap.

— Cu siguranță că nu. Știu eu ce știu. Nu se găsește nimic în văgăuna asta. Și nu pot nici să doarmă cu nevestele lor în cantonament, pe paie, la un loc cu soldații !

— Evident, se bâlbâi Amélie.

— Suntem prieteni, reluă el, prieteni și cu soțiile lor. Nu avem dreptul să-i lăsăm așa necăjiți. Dacă nu vor putea să se cazeze undeva, va trebui să-i luăm cu noi aici.

— Cu noi ? exclamă ea. Nu te gândești ?

— Ba da, Amélie ! Ce vrei, nu se poate altfel...

Ea își imagină această convieţuire mizerabilă. Rogojini pe jos. Măruntele servicii pentru o căldare de apă și lumânarea, dezbrăcatul pe întuneric... Toată fericirea ei se dusese pe apa sâmbetei. Stinghereala, ciuda îi îmbujoraseră chipul.

— E îngrozitor, Pierre ! gemu ea.

— Da, e îngrozitor, murmură el. Și pentru mine mai mult decât pentru tine ! Doream atât de mult să fiu singur cu soțioara mea, singur încă trei nopți ! Parc-ar fi fost prea frumos !...

Tandrețea vocii ca și a privirii atinse în ea un punct sensibil.

— Ești supărată pe mine, Amélie ?

O generozitate feminină, însetată de sacrificii o împinse violent spre pieptul soțului ei. Consternată, înghițindu-și lacrimile, îi zise :

— Ne-am înțeles, Pierre. Dacă nu găsesc nimic, am să vorbesc eu cu patroana cafenelei. Va fi de acord și ne va împrumuta două saltele. Am văzut că are o rezervă. Vom încerca să nu ne împiedicăm prea mult unii de alții...

O privi o secundă cu recunoștință, apoi, înconjurând-o cu amândouă brațele, ridicând-o puțin, o legănă, șoptindu-i :

— Mulțumesc, Amélie. Eram sigur că vei înțelege.

Ca în fiecare seară, la cină, se adunau toți șase în odăița din spate a cafenelei. Vernac și Soufaneix se reîntorseseră cu buza umflată din expediția lor. Acceptară cu entuziasm propunerea Améliei. Nevestele lor aveau lacrimi în ochi.

— Ce bună sunteți ! suspină doamna Soufaneix. N-aș fi îndrăznit niciodată să vă rog ! Mă și vedeam obligată să dorm sub cerul liber !

— Ne vom face toți mici ! zise doamna Vernac. Nici nu veți băga de seamă că suntem pe aici !

De obicei, mâncau ce li se dădea la cazarmă. Omul de corvoadă le aducea, pe ascuns, șase rații de carne și cartofi într-o gamelă. De data aceasta, Vernac, ca să-și dovedească recunoștința, refuză mâncarea de la cazan și comandă patroanei jambon, cartofi prăjiți și vin. Abia împlinise douăzeci și cinci de ani și era la fel de scund ca și nevastă-sa, blond, îndesat și mereu bine dispus. Nici Soufaneix nu era mai bătrân, dar avea un fel de distincție naturală, cu fața lunguiață și măslinie, tăiată de o mustață castanie, cu ochii bulbucați și felul lui de a vorbi, șovăitor, precaut, temător, ca și cum și-ar fi pierdut respirația până la încheierea frazelor. Amélie îl considera simpatic și se bucura că Pierre se împrietenise cu el. În rest, grijulie să-și ascundă decepția, se străduia să fie mai veselă decât de obicei, lăsând impresia că acest proiect de coabitare fusese cea mai arzătoare dorință a ei. Conversația fusese foarte animată. Vorbiră

de adjutantul Lacaruse, de sergentul Rossi, de Poulletin, de permisiile pe care le anunțau mereu și care nu mai veneau niciodată, de pierderile înregistrate de regiment în sectorul Remenauville și de viitoarele operații militare care, după părerea lui Soufaneix, aveau să se termine brusc prin intervenția solemnă a papei Benedict al XV-lea, imediat ce acesta va ordona beligeranților să depună armele.

După prânz, toată lumea se cățără în pod ca să-și instaleze dormitoarele. Amélie dădu dovadă de o energie și de un simț al organizării remarcabile. După instrucțiunile ei, bărbații ridicară mobilierul deasupra cuferelor, pentru a obține cât mai mult spațiu posibil. Saltelele împrumutate de la patroană fură așezate la doi metri unele de altele, pe un strat gros de paie care le izola de podea. Dar nu era suficient : scotocind prin lăzi, tânăra femeie descoperi cuverturi vechi de lână, roase de ploșnițe, care puteau, la nevoie, folosi drept paravane. Pierre, Vernac și Soufaneix le fixară cu clești de rufe pe sforile întinse de-a latul încăperii, împărțind spațiul în trei compartimente de dimensiuni aproape egale. La căderea serii aprinseră lumânările.

— E minunat ! exclamă doamna Soufaneix. Parcă am fi într-un tren !

Doamnele își făcură vizite dintr-o cameră în alta, Amélie se afera ca și cum ar fi primit oaspeți în propria ei casă :

— Stați bine, doamnă Soufaneix ? Nu e prea tare ?... Și dumneavoastră, doamnă Vernac ? Nu mai aveți nevoie de nimic ?... Vreți să vă dau o cutie pentru lucrurile personale ?...

Încercând mereu să le ofere câte ceva, căuta în mod inconștient să amâne clipa în care va trebui să se culce alături de soțul ei, atât de aproape de aceste cupluri pe care micile cuverturi în formă de paravane nu reușeau să le facă uitată prezența. Patul pe care trebuia să-l ocupe împreună cu Pierre se afla la marginea stângă a alinierii, lângă ușă. Îi avea vecini pe Soufaneix ; spera să fie mai discreți decât ar fi fost cuplul Vernac. Încerca să se liniștească la gândul acesta. Pierre zise :

— Și acum, fiecare la casa lui !

Își urară noapte bună râzând. Amélie se retrase în adăpostul rezervat lor, așezându-se pe marginea patului tremurând, înfiorată. O lumină gălbuie se strecura prin țesătura cuverturii atârnată în fața ei. O umbră se deplasa în această lucire difuză. Era doamna Soufaneix, care se dezbrăca. Cum se aplecase ca să ridice ceva, haina i se ridică vădind o crupă proeminentă. La celălalt capăt al podului, bocancii lui Vernac căzură cu zgomot. Doamna Vernac lăsă să-i scape un chicot repede înăbușit. Se auzi vocea lui Soufaneix care șușotea :

— Ce să fac cu ceasul ? Unde să-l pun ?

— Aici, dragule, lângă saltea, îl sfătui doamna Soufaneix.

— Da, mulțumesc !...

— Ajută-mă să mă deschei la spate !

Respirația precipitată a lui Soufaneix dădea de veste că nu prea se descurca. În sfârșit, se auzi un foșnet mătăsos de rochie căzând ca o coroană în jurul gleznelor. Tusea lui Vernac răsuna pe sub bolți. Pierre își cercetă un timp, atent, nevasta :

— Tu nu te dezbraci ?

Ea clătină din cap. Atenția nu i se putea dezlipi de aceste rumori intime, de gesturile pe care le ghicea, le imagina ca o parodie a celor făcute de ea adineaori în fața soțului ei. Brusc, iubirea ei nu mai era singura din lume. O respirație caldă i se strecură la ureche :

— Ce e, Amélie ? Nu ți-e bine ?

— Nu mai pot, Pierre, murmură ea. E peste puterile mele... Ia-mă repede de aici !...

— Unde vrei să mergem ?

— Oriunde... În câmp... Am chef să merg, să fiu singură cu tine...

— Ai dreptate, la urma urmei, să-i lăsăm. Ne întoarcem după ce vor fi adormit.

Ieșiră în vârful picioarelor. În cazarmă încă nu se sunase stingerea. Câțiva clienți mai jucau domino în salon și patroana, așezată lângă ei, îi chibița, tricotând. Afară noaptea era caldă și întunecată. Nici o stea pe cer, și totuși nu ploua ; drumul se

întindea în fața lor, presărat cu bălți albastre printre pâlcurile negre de tufișuri. Un vânt umed foșnea printre crengile care-și așteptau somnul suspinând îndelung.

Ca să fie siguri că nu se vor întâlni cu nimeni, urcară taluzul, continuându-și drumul pe marginea câmpului. Amélie se strângea lângă Pierre, de parcă i-ar fi implorat protecția împotriva a tot ceea ce ar fi amenințat iubirea lor. Ah ! Să evadeze din compania altora, să fie singuri în întuneric, până la sfârșitul timpurilor ! Abia formulă această dorință că se și simți vinovată. Uitase de Elisabeth care avea nevoie de ea tot atât cât și Pierre și poate chiar mai mult în acest moment. Dacă voiajul i-ar fi fost o reușită, și-ar fi putut justifica prezența în aceste locuri prin marea fericire pe care o trăise aici. Dar aventura se terminase atât de lamentabil, cu bărbații și femeile acelea găzduite într-un pod, încât regreta acum că-și încredințase fetița în mâinile unei străine.

— De ce nu spui nimic, Amélie, o întrebă el. La ce te gândești ?

— La Elisabeth. Doarme, probabil, la ora asta.

— Ești îngrijorată c-ai lăsat-o acolo ?

Nu îndrăzni să-i mărturisească adevărul și șopti :

— Nu, cu doamna Rousseau sunt liniștită !

— Curând ai s-o revezi.

Vocea îi era atât de tristă că o încercară remușcările, ca și cum îndepărtându-și pentru o clipă gândul de la el, i-ar fi furat ceva din bucuria exclusivă care-i revenea de drept. De îndată ce se afla lângă Pierre se neliniștea pentru copil, de îndată ce era lângă copil se neliniștea pentru Pierre. Sfâșiată între aceste două impulsuri contrare, nu mai știa unde-i era datoria, unde-i era fericirea. Se împiedică de un mușuroi, se dezechilibră, salvându-se în brațele soțului ei. Buzele li se uniră cu atâta dulceață că ea dori să moară cu el în secunda următoare. Pierre își aruncă mantaua pe pământul ud ; se prăbușiră pe ea, înlănțuiți, stângaci. Ea gemu și se apără când el vru să-i ridice fusta :

— Să nu ne vadă cineva !... Te rog !...

Senzația de răceală care-i cuprinse coapsele îi spori rușinea; se ridică într-un cot, căzu la loc, își pierdu capul și, renunțând la orice pudoare, se abandonă în mâinile acestui răpitor tăcut, misterios, înfricoșător, născut din noapte, a cărui greutate o țintuia la pământ. Cu el era umbra întunecată a cerului, suspinele arborilor, mirosul apei, legănarea ierbii care o pătrundea, răspândindu-i-se în carne cu un freamăt de voluptate. În sfârșit, se despărți de ea, slăbit de o plăcere prea rapidă și-i șopti:

— Îți cer iertare... N-a fost prea bine... Poate n-ar fi trebuit...

Ea îl strânse din nou în brațe, atrăgându-l în căldura și dezordinea veșmintelor ei. Părea atât de nefericit și ea-l putea consola atât de ușor!

Când își reluară plimbarea, vântul se mai liniștise peste câmpia care-și înălța tufișurile, sorbind ultimele picături ale ploii. Trecură de un șir de căruțe cu coviltir, cu hulubele goale, imobilizate la marginea drumului. O cărare tăia câmpul, în dreapta. La capătul acestei fâșii glodoase și cenușii, Amélie zări o vagă construcție din care se strecurau ici și colo slabe raze de lumină.

— Ce e acolo? întrebă ea.

— Acolo? Ai să vezi. Dar să nu faci zgomot...

Ținând-o de mână o conduse până-n preajma construcției, un hangar de fapt:

— Apropie-te, privește...

Scândurile din care erau făcuți pereții erau pe alocuri dislocate. Amélie își lipi ochiul de o crăpătură și Pierre de o alta. Spectacolul pe care-l descoperea îi strânse inima ca o apariție ireală. Într-o penumbră roșiatică, hangarul înalt și larg își arăta schelăria de bârne necioplite. Lungi pânze de păianjen atârnau din tavan ca niște fâșii dese dintr-o țesătură. Munți de paie urcau în valuri succesive până aproape de căpriorii de sub acoperiș. Această masă aurită și țepoasă era găurită de multiple cuiburi, exploatată, locuită până-n cele mai retrase unghere. Ca să vadă mai bine, soldații foloseau țărușii de la corturi, legați cap la cap, înfipți chiar în culcuș cu o lumânare fixată în vârf. Steluțele luminoase, răspândite fără nici o ordine, pretutindeni, evocau

pregătirile unei sărbători secrete. În jurul fiecărei luminițe, se vedeau grupate siluete gheboase, părând să celebreze cine știe ce rit misterios. Totuși, la o privire mai atentă, se observa că oamenii aceia jucau cărți, curățau puști, scriau scrisori. Un murmur de voci, de tuse, de suspine ajungea până la urechile Amélei. Un soldat se ridică, făcu vreo doi pași prin paie, înfundându-se până la genunchi, clătinându-se și căzând într-o groapă din care nu se mai ridică.

— Sunt camarazii din compania mea, șopti Pierre.

— Stăteai și tu cu ei înainte de a veni eu ? îl întrebă Amélie.

— Firește ! Vezi, acolo, în fund, în stânga... e Poulletin... alături e Touillade, bucătarul nostru... cel mai aproape de noi, ceva mai jos, e Toulouzac, gură mare, dar fără pereche când e vorba de situații grele...

— Bieții de ei ! suspină Amélie.

— De ce ? E un cantonament bun, dacă am avea întotdeauna de astea !

— Și aici te întorci peste trei zile ?

— După plecarea ta, da...

Ea îl strânse de mână. Contemplându-i pe acei oameni adunați în hangar, înțelese mai bine cum va fi viața lui Pierre după plecarea ei. Îl vedea în gând, prăbușit în paie, vorbind cu băieții, scriind o scrisoare soției lui. În jurul lui se vorbește despre familie, despre muncile agricole, despre rețetele culinare, despre logodnicele de departe : „Uite cum se face la noi... Când o să ne întoarcem... ai s-o vezi pe sora mea... La prima permisie îți promit o haleală !...“ Atâtea umile vise, atâtea proiecte, atâtea regrete amoroase pluteau pe deasupra capetelor lor că Amélie crezu că mărturisirea fiecăruia se afla chiar în inima ei. O lumânare se stinse, după aceea încă una. Chipurile se ștergeau. Câteva forme greoaie înfășurate în pături se rostogoliră în paie. Dar conversațiile continuară în șoaptă pe întuneric.

Amélie îl luă pe Pierre de braț, ca să se asigure că era lângă ea, și nu acolo, cu ceilalți. Cum putuse să se plângă de soartă când se afla lângă soțul ei, când atâția oameni sperau în zadar ?

Ideea podului și a celor două cupluri adormite acolo n-o mai înfricoșă. Se gândi chiar cu satisfacție ca la un refugiu dorit.

— E timpul să ne întoarcem, Pierre.

O luară pe drumul de întoarcere, lăsând în urma lor vaporul de scânduri, eșuat în noapte cu încărcătura lui de vise.

— Vezi, nu-i chiar așa de rău, îi șopti Pierre.

Se dezbrăcară în grabă, se strecurară sub pături și împreună suflară în lumânare. Amélie se cuibări în brațele lui Pierre și se înfioră de plăcere, simțindu-se atât de strâns ținută. În clipa aceea ușa podului scârțâi îndelung. Era familia Soufaneix; și ei se îmbrăcaseră și ieșiseră, la rândul lor, ca să se plimbe pe câmp.

— Dorm, murmură Soufaneix. Vino.

Se culcară făcând foarte puțin zgomot. O lumânare se aprinse dincolo de paravan. Gesturi vagi se desenau pe ecranul presărat cu mici găuri luminoase. Lumina se stinse, totul intră în ordine.

Pierre ațipi primul. Amélie îi primi sărutul, îl auzi mormăind cuvinte neînțelese apoi, cu o emoție nesfârșită, ghici că, fără să slăbească îmbrățișarea, își pierdea cunoștința, se cufunda în somn, în timp ce ea încerca să mai rămână încă puțin trează pentru a savura, cât mai mult timp posibil, fericirea de a-i veghea în întuneric somnul.

PARTEA A DOUA

1

Spre mijlocul lunii august 1915, Amélie, care nu-și mai văzuse soțul din zilele petrecute la Flesselles, începu, cu temei, să-și aștepte soțul în permisie. Îi vorbea despre acest eveniment în fiecare scrisoare. Listele erau alcătuite de comandant. Prima grupă de permisionari pornise la drum. Plecau câte opt, la fiecare douăsprezece zile, pe rând. Dacă nu se dădea nici un contraordin, rândul lui va veni cam pe la începutul lui septembrie. În privința operațiunilor militare, povestea, fără să se sinchisească de cenzură, că regimentul lui se afla când în tranșee, în apropiere de Neuville, când în refacere, lângă Noyelle. Punând cap la cap aceste informații fragmentare și hărțile publicate în jurnale, Améliei nu-i venise greu să înțeleagă că Regimentul 300 lua parte la luptele faimosului Labirint. Comunicatele semnalau angajamente foarte dure în partea aceea, cu bombe, grenade și petarde. Dar exista oare sector care să nu fie considerat amenințat pe acest imens front care se-ntindea din Flandra până-n Elveția ? „Război de uzură" ; o sintagmă care revenea adesea în articolele cotidiene și conversațiile clienților. Pacea era tot mai departe. Trebuia să-și limiteze speranța la un obiectiv mai modest : Pierre o săptămână la Paris. Amélie nici nu îndrăznea măcar să se gândească la ce va urma. Perspectiva unui viitor prea îndepărtat îi dădea amețeli,

de parcă formulând proiecte de durată și-ar fi depășit dreptul și ar fi chemat duhurile rele peste ea. Domnul Lubin, noul locatar, care-și lua acum cina la cafenea, declara că negustorii de tunuri din lumea întreagă erau de acord să prelungească masacrul profitabil industriilor lor. Dar el avea o psihologie maladivă și o fire acră, ceea ce-l împingea, natural, spre pesimism. Domnul Florent avea mai mult bun-simț când zicea că victoria va fi a bravilor noștri soldați, obținută cu baionetele. În privința domnului Buche, el continua să-și pună toată încrederea în progresele aviației franceze. Zeii lui se numeau Guynemer, Navarre și Pégoud. Îi comunicase entuziasmul său lui Denis, care-și procurase fotografiile celor trei eroi și le lipise în camera lui.

Într-o dimineață, pe la ora nouă, Amélie avu surpriza să-l vadă pe Emmanuel Boursier în cafenea, intrând și plantându-se în fața ei, hilar, tuns la piele, cu obrajii arși de soare. Sosise în permisie în ajun și se scuză că nevastă-sa nu-l putuse însoți în această primă vizită: avea o lucrare urgentă de predat și nu se putea dezlipi de mașina de cusut. Avea vești de la Pierre? Pe unde era? Ce se mai auzea prin sectorul lui? Amélie îi povesti cele două călătorii ale ei, i-o arătă pe Elisabeth, la care el se uită lung, grav, înainte de a declara: „Îi seamănă leit!". Mai veni de câteva ori, tot singur, la ora aperitivului, și răspunse cu plăcere la întrebările clienților privind luptele la care luase parte în Argonne. Dar tot vorbind de victorii, de bombardamente strategice și de înaintări sub focul bateriilor germane, nu înceta să surâdă absent, ca și cum aceste evenimente extraordinare ar fi însemnat foarte puțin pe lângă cele trăite la Paris. Evident, era subjugat de farmecul întoarcerii la existența conjugală. Amélie era stingherită să-l vadă atât de fericit și să nu-i poată spune că n-avea de ce să fie. Credulitatea soțului condamna definitiv femeia. Era posibil ca minciuna acestei creaturi să rămână nepedepsită? Emmanuel Boursier pleca din nou pe front, fără ca vreo umbră de bănuială să-i fi stricat sejurul din spatele frontului. Doamna Boursier îl însoți, cu lacrimi în ochi, până la tren. Chiar în aceeași seară, după părerea doamnei Rousseau, care

stătea la pândă, domnul Toupetain, băcanul de pe strada Tunis, își reluă rușinoasele isprăvi lângă femeia infidelă. Amélie, care-și interzisese să-i spună chiar lui Pierre reproșurile pe care avea să i le facă soției celui mai bun prieten al său, se întreba dacă trebuia să mai continue să acopere o asemenea nerușinare. Dar înțelepciunea avu câștig de cauză : „Are și așa destule griji, bietul de el, la ce bun să-i mai adaug și eu aceste jalnice istorii de înșelătorie. Când va reveni la Paris, va înțelege el și singur". În fiecare zi, după ora trecerii ultimei poște, își zicea că a doua zi dimineața va avea cu siguranță o scrisoare de la soțul ei, în care-i va anunța data exactă a sosirii. Primise, una după alta, trei cărți poștale, mâzgălite cu creionul și al căror text aproape identic o uimi : *„Răbdare. Ne vom revedea curând, dar nu pot preciza când... În acest moment, gândul ne este la altceva..."* Fără îndoială, se afla din nou în tranșeele din acel înfricoșător Labirint, pe care comunicatele îl citau cu un neliniștitor respect. Pe 27 august factorul îi înmână Améliei un plic cu marginile negre, al cărui aspect o îngrozi. De la prima privire, recunoscu scrisul : Marthe Vasselin ! Ultimele întâlniri între cele două femei le provocaseră multe decepții, încât, de la începutul războiului, Amélie nu-și mai frecventase prietena din copilărie. Presimțind o nenorocire, deschise scrisoarea cu mâini tremurătoare :

„Draga mea Amélie,

Vreau să-ți anunț o veste foarte tristă : soțul meu nu mai este. Locotenentul Gilbert Vasselin a căzut ca un erou, în fruntea companiei sale, pe 24 iulie, la Ban de Sept, în Petits Vosges. Atins de un glonț direct în piept, a mai avut puterea, rostogolindu-se, să-și mai încurajeze oamenii strigând : «Înainte ! Trăiască Franța !» Am aflat acum cincisprezece zile vestea acestei morți glorioase și nesfârșitei mele dureri i s-a adăugat o mare mândrie. Gilbert nu și-ar fi dorit un alt fel de sfârșit, sunt sigură. Pierzându-l, am oferit țării mele ceea ce am avut mai scump pe lume. Da, neputând purta sabia, mi-am sacrificat fericirea pentru cauza comună. Te cunosc destul de bine, Amélie, ca să cred că și tu simți și gândești ca mine

în această clipă. Sper că soțul tău, plecat cu credință în apărarea aceluiași ideal, a fost cruțat de ce-i mai rău. Ne-am pierdut una de alta de la primele bubuituri ale războiului. În liniștea mea rănită, mi-amintesc cu duioșie de orele petrecute împreună. N-ai vrea să-mi faci o vizită ? Chipul tău drag și vocea ta mi-ar aduce o mare alinare. Bănuiesc că ești prinsă în timpul zilei cu munca în prăvălia ta. Vino spre seară. După cină sunt întotdeauna acasă. Nu e nevoie să mă previi. Mă vei vedea așa cum sunt de când îmi port crucea pentru Franța.

Întotdeauna cu credință,

Marthe".

În aceeași seară chiar, cinând mai devreme decât de obicei, Amélie îi dădu ultimul biberon Elisabethei, ultimele recomandări lui Denis cum să închidă cafeneaua, luă metroul și plecă să-i facă o vizită Marthei Vasselin, care locuia pe strada Sufofren, în apropiere de Champ de Mars. O subretă cu șorț alb îi deschise ușa, o introduse în salon și se retrase spunându-i că o va anunța pe doamna.

Intimidată, Amélie se apropie de o măsuță din împletitură de nuiele pe care trona o uriașă fotografie a lui Gilbert Vasselin în uniformă, cu o bucată de eșarfă neagră legată în colțul ramei. În fața imaginii, pe măsuță, se odihneau în cutiuța ei Crucea Legiunii de Onoare, câteva hârtii, o pereche de binocluri, o pipă și un portofel. Aceste relicve funebre nu se potriveau cu aspectul confortabil al camerei îmbrăcate în mătase galbenă și plină de mobile scunde cu picioarele răsucite. Pe pereți stăteau agățate gravuri reprezentând ciobănași și ciobănițe îndrăgostite. O lampă cu picior aurit răspândea o lumină de soare în amurg, printr-un abajur de dantelă groasă trandafirie, spumoasă. Prevenită de un foșnet de mătase, Amélie întoarse capul. Marthe venea spre ea, cu brațele deschise, cu talia subțire. Veșmintele de doliu îi accentuau paloarea grăsulie a feței și blondul strălucitor al părului. Avea o privire cam absentă și mirosea a violete. Cele două prietene se îmbrățișară îndelung, în tăcere. Când Amélie își regăsi

stăpânirea de sine era așezată într-un fotoliu în fața Marthei, care, cuibărită în fundul unui balansoar, își tampona ochii cu batista.

— Îți mulțumesc că ai venit atât de repede, îi zise Marthe. Prietenia ta îmi face bine!

— E îngrozitor! gemu Amélie. Nu știu ce să spun. Mă doare enorm pentru tine! Aș vrea atât de mult să te ajut, să-ți ușurez chinul, dar mă simt năucă, neputincioasă...

Marthe ridică bărbia:

— Nu doresc neapărat să fiu consolată, draga mea Amélie.

— Nu ești prea singură, totuși? Ai prieteni în jurul tău?

— Mai mulți chiar decât aș fi crezut. Din toate părțile îmi sosesc scrisori de condoleanțe. Am primit o scrisoare admirabilă de la generalul comandant al diviziei: îl cunoștea personal pe Gilbert. Scrisori de la căpitanul lui, de la ordonanță. Toți îl iubeau și-l respectau.

— Nu mă surprinde, îi zise Amélie făcând un efort.

— Da, Amélie, tu, care l-ai cunoscut, tu știi ce ființă excepțională era soțul meu! Era prea mare pentru noi, prea curat! Ne depășea cu tot sufletul lui înflăcărat...

Amélie înclină capul în semn de acord. Venită la Marthe într-un elan de tandrețe generoasă, simțea acum emoția descrescând și răcindu-se. Emfaza prietenei sale o stingherea. În fața acestei morți, gândurile îi erau atât de simple, că șovăia să și le exprime, de teamă ca nu cumva să nu găsească tonul potrivit. În cele din urmă, întrebă:

— Dar cum s-a întâmplat? Ai știri mai precise?... O certitudine?...

— Nimic în plus față de ceea ce ți-am scris, îi răspunse Marthe. De altfel, nici nu vreau să știu mai mult. Un glonț ucigaș și un strigăt pentru Franța! Ascultă citarea de pe ordinul de zi al armatei. Am învățat-o pe de rost: „Ofițer de o bravură și de o înflăcărare exemplară. S-a oferit întotdeauna pentru misiunile periculoase. Înflăcărându-și oamenii, i-a antrenat la atac, pe 24 iulie

1915, și a căzut glorios sub focul dușman, apărând orașul Launois".

— Evident, o moarte magnifică, se declară de acord Amélie.

Se afla pe o scenă și recita cuvinte în care nu credea.

Privirea Marthei o fixă, albastră și strălucitoare ca emailul.

— E ciudat, reluă ea, după o scrută tăcere, cred că dacă mi s-ar fi spus la începutul ostilităților: „Soțul dumneavoastră trebuie să moară pentru ca patria să învingă", i-aș fi răspuns: „Luați-l și salvați Franța!".

Amélie încerca să-și înfrângă agasarea care începuse să pună stăpânire pe ea în prezența acestei văduve admirabile. Oare părerile lor nu coincideau pentru că aparțineau unor medii diferite? Parcă n-ar fi vorbit despre același război. Pentru Amélie, care avusese ocazia să vadă soldați și să le asculte confidențele, operațiunile militare nu evocau decât scene hidoase sau jalnice. Recunoscând că trebuia, cu orice preț, să-ți aperi țara împotriva unei agresiuni, nu găsea nimic mare, nimic nobil în acest măcel colectiv. Faptul de a dori victoria nu i se părea incompatibil cu oroarea pe care i-o inspirau mijloacele întrebuințate pentru a o obține. Marthe, în schimb, părea să-și hrănească exaltarea din chiar violența în care atâția bărbați își riscau viața. Războiul ei era aurit, cu panaș și trâmbițe. Pentru ea nu existau murdăria, păduchii, frica, suferința, ci numai regimente de bravi soldați cu inima înflăcărată, conduși la atac de ofițeri tunși și frizați, frumoși ca niște arhangheli. Brusc, Amélie simți nevoia să strige: „Marthe! Nu-i adevărat!... Eu i-am văzut!... Nu sunt cum îți închipui tu!..." Dar, din respect pentru doliul prietenei ei, tăcu.

Între timp, Marthe se ridicase și luase pachetul de hârtii care se afla pe măsuță, în fața fotografiei.

— Am să-ți citesc câteva pasaje din aceste scrisori, o anunță ea. Toate sunt de o noblețe extraordinară. Am fost sfătuită să le adun și să le public într-o carte.

— Ar fi foarte bine, o aprobă Amélie.

Ca să poată citi, Marthe se așeză lângă o veioză, pe o pernă de puf cu dungi aurii. Teancul de foi se odihnea, ca un cuib, pe

genunchii ei. În timp ce căuta în vraful de scrisori pe cele mai edificatoare, Amélie se întreba care ar fi fost propria ei reacție în fața unei asemenea dureri. Sălbatică, singuratică, pudică, n-ar fi arătat scrisorile soțului ei celor din jur, le-ar fi păstrat tăinuite, ca pe durerea ei, până la sfârșitul timpurilor. Lăsată o clipă în voia gândurilor, remarcă brusc că Marthe citea deja de un timp, cu o voce forțată :

„Ca întotdeauna, oamenii mei sunt uluitor de bine dispuși, veseli, curajoși și devotați. Nemții fug ca niște lași din fața baionetelor noastre. Mă întrebi care ar fi dorința mea cea mai fierbinte și-ți răspund fără ezitare : să fim trimiși pe frontul Alsaciei ! Toți soldații mei împărtășesc această dorință sacră. Scumpa provincie pierdută, vrem s-o recucerim și s-o scăldăm cu sângele nostru, pentru ca să devină pe veci franceză..."

Bombardată de zumzetul cuvintelor sublime, Amélie compara în sinea ei scrisorile modeste ale lui Pierre cu această epistolă în care fiecare frază părea să fie scrisă pentru a fi citită în public. Își aduse aminte de Gilbert Vasselin, așa cum îl cunoscuse — cu umerii înguști, cu fruntea bombată, cu pretențiile și politețea lui afectată — și nu putea crede că îmbrăcând uniforma devenise pur și simplu un personaj demn de a fi dat exemplu generațiilor viitoare. Marthe luase o altă scrisoare, dar stilul era același :

„Iubirea ta, suflet scump, dublează forța brațului meu. Când ai onoarea ca Franța să-ți fie patrie și Marthe soție, nu există pericol pe care să nu arzi de dorința de a-l înfrunta cântând... Ne adăpostim în tranșee și suntem disperați de starea de inactivitate. Ardem de dorința de a pune mâna pe ei și de a-i face pilaf ; iartă-mi cuvântul argotic militar, dar el exprimă bine gândul nostru, al tuturor..."

Citind, Marthe își înțepenise bustul, iar chipul ei luase o expresie de sălbatică voință.

— Nu mă satur citind aceste scrisori, îi mărturisi ea. Mai vrei să auzi una ?

— Cu multă plăcere.

— Nu asta... E un pic prea intimă... Aici e în cantonament și nu scrie decât despre plimbări și lecturi... Ah ! uite un pasaj interesant : *„Alaltăieri, am fost obligați să ne repliem din ordinul comandantului. Unii dintre oamenii mei plângeau de furie. Ce mult îl costă pe un soldat francez să întoarcă spatele dușmanului... Ei sunt toți ca mine... Nu vor odihnă, nu vor repaus...“* Ce crezi ? Nu e o simplitate tulburătoare ?

— Ba da, o aprobă Amélie.

Așezată în lumina lămpii rotofeie, alături de fotografie și Crucea Legiunii de Onoare, asista, nemișcată, la nașterea unei legende. Bucată cu bucată, un erou se construia sub ochii ei. Nu mai era sigură de dreptatea ei în fața atâtor probe adunate pentru a o convinge. Unde era adevărul ? De partea lui Pierre, trăind, suferind și revoltându-se, sau de partea celui mort purtat în triumf ?

Marthe împături scrisoarea, plecă pleoapele și conchise :

— Iată, scumpa mea Amélie, cine era locotenentul Gilbert Vasselin. În portofelul pe care-l vezi pe masă, se află o fotografie de-a mea. Glonțul dușman a găurit-o, lovindu-l în inimă.

Urmă o clipă de tăcere. Marthe reașeză pachetul la loc. O mică pendulă sună discret pe șemineu.

— Și soțul tău ? Ai vești bune ?

— Da, răspunse Amélie.

— N-a venit încă în permisie ?

— Nu. Îl aștept pe la începutul lunii viitoare.

— Îmi dau seama cât de nerăbdătoare ești !

— Oh ! Da... murmură Amélie.

Îi era rușine de norocul ei și nu îndrăznea să-i mărturisească acestei soții de ofițer, atât de respectuoase cu gradele militare, că-l văzuse pe Pierre pe ascuns de două ori.

— Unde e acum ? o întrebă Marthe.

— La Regimentul 300, prin apropiere de Labirint.

— Un sector strălucit, zise Marthe. Am văzut fotografii în *Illustration*. Ce spune în scrisorile lui ?

Amélie se tulbură :

— Nimic precis. Luptele sunt foarte grele. Au suferit pierderi mari. Dar nu se plânge...

— Ca și al meu, zise Marthe.

— Da.

Apoi Marthe o întrebă binevoitoare despre cafenea, despre Denis și tatăl ei, despre Elisabeth.

— Trebuie neapărat s-o văd ! Îmi închipui că e un înger !

— Da, e fermecătoare, într-adevăr, mărturisi Amélie.

Marthe își aruncă o buclă de păr blond spre tâmplă și un suspin îi ridică pieptul rotund, sub corsajul de muselină neagră plisată mărunt.

— Ah ! Cum mi-aș fi dorit și eu un copil de la Gilbert, un fiu !... L-aș fi crescut în cultul tatălui său...

Amélie se simțea din ce în ce mai prost și dorea să plece. Dar Marthe o servi cu un sirop de căpșuni :

— Gustă-l, te rog, lui Gilbert îi plăcea atât de mult !

Amélie duse paharul la gură în amintirea lui Gilbert. Simți pe limbă gustul dulceag...

— Ce-ți mai fac părinții ? o întrebă ea.

— Tata are mai multă clientelă ca niciodată și tot mai mult ca niciodată suferă de reumatismele lui. Mama, în schimb, se simte bine. Au suferit mult din pricina doliului meu și m-au rugat să mă duc să stau cu ei la Limoges.

— Poate că au dreptate...

— Nu voi părăsi Parisul.

— Ce crezi că ai să faci aici ?

— Vreau să mă devotez scumpilor noștri soldați, să mă ocup de o societate de binefacere sau să urmez cursuri de infirmieră...

— E o idee foarte bună !

— Nu-i așa ? Când mai vii să mă vezi ?

— Curând... Îți voi da un semn, promise Amélie.

Dar știa de pe acum că nu-și va ține promisiunea. Fusese Marthe odinioară prietena și confidenta ei ? De când se căsătoriseră, nu mai avuseseră nimic în comun. Chiar nefericirea nu le mai putea apropia. Încet, se ridică :

— Trebuie să plec.

— Așa de repede ?

— Mi-e teamă să nu pierd ultimul metrou.

Marthe o conduse până-n anticameră. Se mai sărutară o dată. Amélie, primind în nas un miros de parfum de violete, iar în ochi priveliștea unei priviri înlăcrimate, se consideră lipsită de milă, surâse și bâlbâi un „pe curând", grăbindu-se să plece.

2

În ciuda intenției sale, de atâtea ori declarată, de a deveni turnător de obuze, Paulo rămăsese în cele din urmă în atelierul de lăcătușerie al lui moș Buche. Tenebroase intrigi îl împiedicaseră pe unchiul lui să-l angajeze la Courbevoie. Locul era dorit de prea multă lume. Trebuia să aștepte o altă ocazie. Eșecul îl liniști pe Denis care, timp de câteva săptămâni, se temuse că va pierde un prieten de care nu se putea lipsi. Acum avea două motive de bucurie : Paulo nu va mai pleca, iar Pierre își anunțase sosirea. A doua zi după vizita la Marthe Vasselin, Amélie primise, într-adevăr, o scrisoare de la soțul ei care preciza, în sfârșit, data sosirii : 6 septembrie. O săptămână ! Cum se aflau într-o sâmbătă, Denis îi propuse surorii lui să meargă la cinema ca să sărbătorească vestea cea bună. O dată sau de două ori pe lună își permiteau această distracție, după lungi dezbateri de conștiință. Bineînțeles, luau întotdeauna locurile cele mai ieftine, aproape de ecran. La „Voltaire-Palace" rula chiar atunci un nou film în serial : *Vipera cu ochi albaștri*. Dar Amélie nu dori s-o

lase singură pe Elisabeth, care răcise și tușea: „Du-te cu Paulo, dacă-ți face plăcere!“ Denis avu impresia că în ziua aceea ar fi putut să-i ceară și luna de pe cer și ea tot nu s-ar fi mirat. Un surâs cam bizar îi lumina permanent fața. Se deplasa parcă zburând și vorbea cântând: „E transfigurată de dragoste“, își zicea Denis. Formula îi plăcea și-l incita la visare. Din ce în ce mai mult, în conversațiile cu Paulo revenea chestiunea înclinației bărbaților pentru femei. Exista oare vreo legătură între curiozitatea cu care cei doi prieteni priveau, de exemplu, corsajul revărsat al unei spălătorese și pasiunea exclusivă, sălbatică care o împingea pe Amélie să încalce toate interdicțiile pentru a-și întâlni soțul pe front? Lui Denis îi era greu să creadă. Și mai greu încă îi era să-și imagineze sora dedându-se unor gesturi a căror natură Paulo o descrisese exact în cursul conversațiilor lor informative. De îndată ce încerca să evoce scena, o căldură dezagreabilă îi urca în obraji și se grăbea să-și mute gândul în altă parte.

După-amiaza, în atelier, ca în fiecare sâmbătă, nu era decât muncă de împachetare și livrare. Paulo și Denis, ocupați să închidă cutii în curte, puneau la cale ieșirea lor de seară. Se înțeleseseră să-l ia cu ei și pe ucenicul Gustave, care nu era prea deștept, dar le promisese că le va oferi țigări în antract. Toți trei văzuseră fotografiile filmului expuse la ușa cinematografului. Eroina, cu păr lung, blond și despletit, era chiar idealul lor de femeie. În timp ce stăteau de vorbă, moș Buche îi chemă să le dea banii. Avea o expresie hotărâtă, o mustață țepoasă și privirea aspră. De vreo trei zile era prost dispus pentru că aviatorul Pégoud fusese ucis într-o bătălie aeriană. Denis luă suma care i se cuvenea cu o justificată mulțumire. Faptul că trebuia să i-o dea surorii lui nu-l împiedica să se simtă provizoriu bogat, independent și adult. Își dădură întâlnire pentru ora opt, în față la „Voltaire-Palace“.

Sală, încă luminată, se umplea încet, în timp ce în fosa orchestrei, mascată de o perdea roșie, pianistul și violonistul își

încercau instrumentele într-o cacofonie de suspine languroase și atingeri rapide de corzi. Așezați în rândul al doilea, cei trei prieteni se întorceau să se uite la noii veniți, conduși la locurile lor de plasatoare. Aproape toți spectatorii erau oameni din cartier. Se recunoșteau, se salutau de la un rând la altul. Între pereții roz-bombon, decorați cu lire, fluiere și zorele prăfuite, publicul se pregătea în blând tumult să-și ia revanșa asupra realității cotidiene.

— Uite-l pe moș Buche cu cele două fete! șușoti Denis.

— Cea mai tânără e bine făcută, observă Paulo. Nu m-aș strâmba s-o am în pat...

— Mie îmi place cea mare, opină Gustave.

— Parcă-i o scândură de călcat! se scutură Paulo. Nu prea ești mofturos! Pentru ca o femeie să fie nostimă, trebuie să ai pe ce pune mâna.

Denis aprobă această judecată categorică, dar își exprimă rezerva în favoarea celor aparent slabe. Paulo căută una cu privirea prin sală:

— Cea de colo, poate.

— Te înșeli! E o iluzie!

Își dădură coate, pufniră în râs, ațâțându-se unul pe altul, încântați de curajul viril al remarcilor pe care le făceau. În căldura care sporea, mirosul mulțimii se preciza, amestec de parfum, de catifea jilavă și caramele mentolate. Scaunele trosneau. Evantaie de hârtie se agitau peste fețele asudate. Brusc, din adăpostul în care se ascundeau muzicanții țâșni o melodie antrenantă și toate conversațiile încetară. Pe ultimele note, se făcu întuneric. Spectacolul începea cu un jurnal de actualități. Pe ecran defilau imagini de case în ruină, de drumuri ploioase și arbori smulși. Erau imagini de război „proiectate cu autorizația Statului-Major". Din când în când, în afară de acest cenușiu săltăreț, apăreau figuri palide de soldați, mărșăluind cu spinarea încovoiată sau primind decorații în fața trupelor aliniate. În sală se auziră murmure gâtuite de emoție. Li se părea că recunosc câte un cătun ruinat, un pod de cale ferată, un chip. Denis, cu mâinile jilave,

se întreba dacă n-avea să vadă, din clipă în clipă, pe pânza magică, figura dragă și mișcătoare a lui Pierre. Dar imaginilor de de front la urmară imediat saluturile optimiste între generali și oameni politici, stoluri de infirmiere așteptând sosirea unui tren de răniți, cozi în fața Băncii Franței pentru plățile în aur, surâsuri ale alsaciencelor în costume naționale și flăcările înaltelor furnale în care se forja oțelul victoriei.

Primul episod din *Vipera cu ochi albaștri* oferi spectatorilor alte subiecte de admirație și neliniște. Blonda orfelină, închisă într-o pivniță de răpitorul ei, cu chip bestial și sprâncene stufoase, își rodea legăturile cu dinții ei de perle și fugea traversând parcul, urmată de patru molohi lătrând sălbatic. Publicul era cu sufletul la gură. Paulo, Gustave și Denis își întindeau gâturile spre ecran, gata să se arunce în ajutorul tinerei fete, al cărei păr flutura despletit în bătaia vântului. Într-o clipă, ea ajunse pe acoperișul unui hangar, dar monstrul, ca s-o oblige să coboare, nu ezită să dea foc unei clăi de paie sprijinite de perete. Flăcările urcau. Sadicul își freca mâinile. Și nefericita, cu ochii spre cer, plângea cu lacrimile șuvoi. „Totuși, cineva se ocupa atent de soarta grațioasei orfeline.“ Litere negre dansau pe fondul alb. Un om mascat sosi în goana calului, pe un teren de aviație, sări de pe cal, se urcă într-un aeroplan, decolând în acordurile torențiale ale pianului și vibrațiile nebune ale corzilor viorii. Deasupra clădirii, învăluită într-un fum gros, plana acum o pasăre ciudată, asiduă și știutoare. Chiar în momentul în care schelăria era pe punctul de a se prăbuși într-o explozie de scântei, un lasou, aruncat din carlingă, prinse eroina de talie și o ridică, ușoară ca o pană, în aer.

— Fir-ar să fie ! șușoti Denis.

Trădătorul ridică pumnul spre nori. O siluetă blondă se legăna la capătul unui fir în spațiu. Pilotul, cu pălăria în bătaia vântului, își ridica puțin masca, arătându-și dinții strălucitori. Avea oare să-și arate acum fața ? Nu ! Curiozitatea exacerbată a spectatorilor se izbea de un oblon negru. O inscripție țâșni din

întuneric: „Cine era? Unde mergea?“ Următorul episod: „Prețul trădării sau porumbița în ghearele fiarei!“

Luminile se aprinseră deasupra unei mulțimi care revenea greu la realitate.

— E chiar mai frumos decât mi-am închipuit, zise Denis.

— Ai văzut figura cu lasoul? suspină Gustave.

— E un truc, zise Paulo.

— Cum adică un truc? exclamă Denis. Fata? Avionul? Nu poți să știi nici tu!

Paulo dădu din umeri:

— Cum crezi că pot ridica o femeie la înălțimea aia?

— Totu-i să ințești bine! opină Denis. Cu mult antrenament...

Un chicot îl făcu să privească în spate. În urma lui și mai într-o parte, zări o femeie roșcovană, lăptoasă și rotunjoară, ascunzându-și gura după mâna înmănușată. Auzise conversația și nu se putuse împiedica să nu izbucnească în râs. Și totuși, Denis nu avu impresia că ar fi spus ceva ridicol. Roși de enervare, îi aruncă o privire răzbunătoare necunoscutei și întrebă cu voce tare pentru a-și afirma maturitatea și libertatea manierelor:

— Fumăm o țigară, băieți?

Sala se golea pentru antract. Se ridicară nestingheriți, își strânseră centurile și se îndreptară, dându-și aere, spre galeria de la intrare. Acolo, în mijlocul mulțimii, își aprinseră țigările și continuară să dezbată diferite scene din film. După un timp, Denis o zări pe roșcovana care venise în urma lor și-i asculta, spionându-i pe furiș, prefăcându-se că se interesează de imaginile afișate pe pereți. Învăluit într-un nor de tutun, se simțea mai sigur pe el. Șușoti:

— Ce-o fi vrând asta de la noi?

Paulo rânji cu superioritate:

— Am agățat ceva! De ce te miri?

— Ce mare brânză! se strâmbă Denis. Are pe puțin treizeci de ani!

— Poate, îi răspunse Paulo, dar nu e rău făcută, dacă o privești mai atent. Și apoi roșcovanele au temperament!

— Pentru mine nu prea, zise Denis, dând fumul pe nări.

— Mi-ar plăcea mai mult fata lui Buche, oftă Gustave.

— Nu te pricepi, îl repezi Paulo.

Vorbeau în șoaptă, dar, brusc, ca și cum n-ar fi pierdut nici un cuvânt din conversația lor, femeia se întoarse pe tocuri. Pe fața ei, presărată de pistrui, ochi-i străluceau ironici. Încet, buzele ei cărnoase se întredeschiseră lăsând să se vadă o dantură solidă. Surâse și două gropițe îi apărură în obraji. Denis primi o privire directă. Inima i se opri în loc. Femeia se îndepărtă și dispăru — fustă neagră, jachetă și pălărie mov — prin ușa care ducea în sală. Scena nu durase mai mult de trei secunde. Denis scoase un suspin de ușurare.

— Ei bine, bătrâne, îi zise Paulo, dacă n-ai înțeles!...

— Ce vrei să înțeleg?

— I-ai căzut cu tronc. Știi ce-ți rămâne de făcut?

Denis șovăi totuși să se prevaleze de acest succes personal:

— Nu-ți face griji!

— Te-ai dezumflat?

— Pun pariu că n-ai curaj să vorbești cu ea!

— De ce nu? se miră Denis. Dacă mi-ar plăcea, n-aș fi acum aici cu voi!

— Mă faci să râd! îl persiflă Paulo.

Iritat de intonația sceptică a prietenului său, Denis întrebă scurt:

— Nu mă crezi?

— Nu, îi răspunse Paulo.

— Nici eu, i se alătură Gustave.

Soneria care anunța sfârșitul antractului le întrerupse cearta. Urmară mișcarea mulțimii care se revărsa spre ecran. În timp ce se apropiau de scaunele lor, Paulo murmură:

— E un scaun liber lângă ea!

— Și? întrebă Denis plin de umor.

— Du-te lângă ea.

— Du-te tu, dacă-ți place!

— Nu mie mi-a făcut cu ochiul!

— Nici mie, replică Denis.

— Ba da, nu se lăsă Paulo, nu îndrăznești să profiți. Ți-e frică de muieri!

Rănit în amorul propriu, Denis se semeți. N-ar fi putut suporta ideea ca Paulo să-l creadă un laș în fața femeilor. Cu sentimentul că face o prostie pe care o va regreta mai târziu, dar pe care nu o putea evita, bombăni:

— Da, bine! Am să-ți dovedesc!

Deranjă patru persoane așezate până când ajunse lângă femeia roșcovană. Cu o voce abia perceptibilă, întrebă:

— E liber locul de lângă dumneavoastră, doamnă?

Spera ca ea să răspundă nu. Dar ea înclină capul, surâse și deloc stingherită îi răspunse:

— Da, domnule.

Aruncă o privire spre Paulo și Gustave; le ghici admirația de la distanță și se felicită că primise provocarea. Bâjbâind, cei doi își găsiră în cele din urmă scaunele în rândul din față. Acum Denis îi vedea din spate și, nemaifiind urmărit de privirile lor, se simți singur, încurcat și neajutorat.

— V-ați părăsit prietenii? întrebă doamna.

— Da, se bâlbâi Denis.

Se crezu dator să-i explice:

— De unde eram, vedeam prost!

— Nici de aici nu se vede mai bine, reluă ea. Ecranul e prea aproape.

— Mai puțin aproape, oricum.

— V-a plăcut primul film?

— Mult.

— Mie nu prea. Povestea era incredibilă. Hambarul în flăcări, fata aceea pe care o ridicau cu un capăt de sfoară!...

— Era foarte bine jucat, oricum!

— Ah, asta da! Și actrița e foarte frumoasă.

— Da, răspunse Denis.

Doamna chicoti. În sală se făcu întuneric. Denis se ghemui pe scaunul lui. Toate posibilitățile de întoarcere fiindu-i tăiate, izolat, amenințat de un miros de heliotrop, regretă amarnic că-și părăsise prietenii. Prezența necunoscutei îi strica plăcerea de a urmări filmul. Nu ca să fie cu ea venise el la cinematograf. Se gândi să se ridice și să plece... Dar ce-ar crede ea ? Și ce va spune Paulo ? Pianul și vioara cântau o arie complicată. Doamna se aplecă spre Denis și-i murmură la ureche :

— Ce vârstă aveți, domnule ?

Uimit de această întrebare, preferă să se îmbătrânească cu câteva luni, pentru orice eventualitate, și-i răspunse :

— Șaisprezece ani împliniți.

— V-aș fi dat șaptesprezece, optsprezece !

Regretă pe loc de a fi fost prea modest în calculele lui. Paulo și Gustave se întoarseră spre el. Văzându-l atât de aproape de străină, își imaginau probabil că totul mergea strună. Era o slabă mângâiere pentru încurcătura în care se afla din vina lor.

Filmul, intitulat *Abisurile inimii omenești*, începea cu un bal mascat în înalta societate pariziană. Fiul stăpânilor casei, un derbedeu subțire și sarcastic, o sedusese pe guvernanta fratelui său. Din dragoste pentru el, ea nu ezită să fure o pudrieră ornată cu diamante pe care o invitată o uitase neglijent pe un colț de masă. Captivat de poveste, Denis o mânca din ochi pe nefericita creatură care se ascunsese cu obiectul furat în grădina inundată de lumina lunii. Pe când aceasta se așeza înlăcrimată pe o bancă de piatră, Denis simți o mână umedă și agilă căutându-i mâna. Nu îndrăzni să se miște, plin de teamă, abia respirând, cu sângele bubuindu-i în urechi. Într-o clipă degetele lui se treziră strâns înlănțuite de cele ale vecinei lui. Îi simțea în nări mirosul părului roșcat. Pe furiș, îi aruncă o privire. Luminată de fasciculul de lumină care venea din fundul sălii, figura ei era palidă, ca de porțelan, buzele violete și pupilele lucitoare, fixe și misterioase. Aplecată spre el, îl privea cu un aer lacom. Își aminti că lui Paulo îi plăcuse. „Are dreptate. N-am văzut-o bine !“ Situația era atât de incredibilă că nu știa dacă trebuie să se bucure sau

să se nelinișteasca. Își mută privirea pe ecran: povestea care se derula acolo era mai puțin pasionantă decât aceea pe care o trăia el, așezat pe scaunul lui. Doamna nu vorbea, dar suspina, se foia pe scaun, făcându-l să scârțâie. Imagini incoerente defilau în sunetele muzicii. O fugă prin ploaie, dansuri într-o tavernă, un duel, scrisori rupte, focuri de armă și descinderea poliției la locul crimei. Mâna lui Denis înțepenise într-o mână străină. Nu se gândi să rupă contactul, grijuliu să fie politicos. Paulo și Gustave nu se mai întorceau. Denis regreta, dar se consola că aceștia se lămuriseră în privința lui. Dacă relațiile lui cu femeia s-ar fi putut limita doar la atât, seara i s-ar fi părut foarte reușită. Se trezi că-i era teamă de sfârșitul filmului. Acesta veni foarte repede, anunțat de o melodie funebră în care violonistul și pianistul dădură măsura artei lor. Frumoasa guvernantă, rănită în pântec de un glonț, muri pe un pat de spital strângând la piept fotografia celui care o adusese pe ultima treaptă a degradării. Lumina se aprinse brutală, revelatoare. Femeile suflau zgomotos, ștergându-și nasurile înainte de a redeveni ele însele. Paulo și Gustave se ridicară. Vecina lui Denis îi lăsă mâna. El șovăi. Ce să facă? Să-i spună bună-seara, să-i mulțumească, s-o întrebe cum o cheamă? Prietenii îl așteptau, îl supravegheau, uluiți de curajul lui. Publicul începuse să părăsească sala.

— Doriți să facem câțiva pași împreună? murmură necunoscuta.

— Cu plăcere, doamnă, îi răspunse Denis.

Ieși cu ea. Paulo și Gustave îi urmau respectuoși de la distanță. Ajunși în stradă, doamna se învioră:

— Ce aer înăbușitor în sala asta de cinema! Cum te cheamă?

— Denis Aubernat.

— Ce curios!

— De ce?

— Pe mine mă cheamă Denise... Denise Langoustier. Cu ce te ocupi în viața de toate zilele?

— Sunt ucenic lăcătuș, doamnă.

— E o meserie frumoasă ! Eu sunt casieriță la „Galeries Parisiennes“. Le știi ?

— Nu.

— Va trebui să vii să le vezi. E un magazin mare unde se găsesc de toate. A trebuit să mă hotărăsc să muncesc după moartea soțului meu...

— A murit în război ? întrebă Denis.

— Nu, cu două luni mai înainte. Nu mi-a rămas nici măcar o pensie. Așa se explică...

Ciripea cu o voce ascuțită și se fandosea legănându-se în mers. Noaptea era calmă și blândă. Pe bulevardul Voltaire, spectatorii se risipeau în grupuri gălăgioase. Din loc în loc, un bec de gaz capișonat desena pe trotuar un cerc palid de lumină. Denis se gândi că Amélie îl aștepta probabil și că-i va fi greu să-și justifice întârzierea. Dar, pe de altă parte, cum să-i fi spus acestei femei, atât de amabilă, că era grăbit să se întoarcă acasă pentru că îi promisese surorii lui că nu va hoinări pe străzi ?

— Locuiți departe ? îndrăzni, în sfârșit să întrebe.

— Bulevardul Voltaire, în apropiere de Place de la Nation. De ce întrebi ?

— Numai așa.

— Ai vrea să urci până la mine ? reluă ea.

Speriat, se bâlbâi :

— Oh, nu !

Ea îl amenință cu degetul.

— Mincinosule ! Te-aș invita la mine dacă promiți că vei fi cuminte...

Denis respiră adânc :

— Voi fi cuminte, doamnă...

— Vom bea un ceai, vom sta de vorbă și apoi vei pleca, ca un băiat mare și serios ce ești ! De acord ?

Visul continua. După ce urcă pe urma tocurilor doamnei Langoustier, a cărei fustă se mula pe fund la fiecare mișcare, pătrunse într-o odaie curată și parfumată. Mobilierul de lemn vopsit în trandafiriu se sprijinea pe pereții tapetați în trandafiriu,

iar o lampă cu abajur trandafiriu răspândea o lumină trandafirie, evocând interiorul unei scoici. Denis nu mai văzuse niciodată un cuib atât de elegant, unde totul purta amprenta îndeletnicirilor feminine.

— E frumos la dumneavoastră ! remarcă el.

— Îți place ? L-am făcut din nimicuri. Totul e să știi ce vrei. Așază-te. Mă duc să pun la fiert apa pentru ceai !...

Intră într-o odăiță care-i servea de bucătărie, dădu drumul apei să curgă, zăngăni cratițele și reapăru fără pălărie, fără taior, într-un corsaj transparent. Părul ridicat în coc părea și mai roșu sub lumina discretă. Inexplicabil, lui Denis îi era teamă. Îl obligase să se așeze pe un scaun scund, iar ea se așezase pe marginea patului ținându-și un genunchi cu mâinile și capul lăsat pe spate.

— Vorbește-mi despre tine. Ai o familie ?

— Stau cu sora mea. Ține o cafenea pe strada Montreuil.

— E foarte aproape de aici. E măritată ?

— Da... Numai că soțul ei e plecat pe front.

— Biata de ea ! E foarte tânără, nu ?

— Nu chiar atât de tânără !

— Ce vârstă are ?

— Douăzeci și unu de ani !

— Ești nemaipomenit ! exclamă doamna Langoustier râzând.

Denis își dădu seama că făcuse o gafă și se îmbufnă. În acest moment nu-i făcea plăcere să vorbească despre Amélie.

— Îți iubești mult sora ? continuă doamna Langoustier.

— Da, doamnă.

— Și părinții ? Unde sunt ? Ce fac ?

— Tatăl meu e fierar la Chapelle-au-Bois.

— Pe unde vine asta ?

— În Corrèze.

— Și mama ?

— Mama a murit.

Doamna Langoustier tresări și pe chipul ei se citi compasiunea.

— Dumnezeule ! oftă ea. Când ?...

— Sunt mai mult de trei ani.

— Îmi închipui ce durere e în tine !... Mai ales că, probabil, nici nu era prea bătrână !

Denis prinse din zbor ocazia ca să-și repare gafa :

— O, nu ! Abia împlinise patruzeci de ani !

Doamna Langoustier îi mulțumi cu un surâs plin de tristețe. Ochii i se umeziră, îmblânzindu-i privirea. Se gândea la nefericirea lui Denis. El se simțea stingherit de a-și fi introdus toți membrii familiei în camera trandafirie. Amintirea lor îi scădea, în mod curios, curajul. Parcă ar fi redevenit copilul de odinioară.

— Cu cine semeni ? îl întrebă doamna Langoustier.

— Cu mama, se pare, murmură Denis.

— Eram sigură ! exclamă ea. Ți s-a mai spus că ești un băiat frumos ?

— Nu, doamnă.

— Cu atât mai bine, zise ea mijind ochii.

Apa clocotea în ibric. Doamna Langoustier se ridică, ieși și se întoarse cu platoul pe care se aflau două cești și ibricul.

— Să-l lăsăm să se infuzeze, zise ea.

Dar vocea ei era atât de gravă că era greu să-ți imaginezi că vorbea despre ceai. Platoul îi tremura în mâini. Îl așeză pe masă. O linguriță căzu pe jos. Denis se aplecă s-o ridice. Ridicându-se se trezi foarte aproape de femeia roșcovană, care-l privea tăcută, fermecată, ca și cum s-ar fi întâmplat o minune.

— Chiar n-ai nici o iubită, nimic ?

— Nu, doamnă.

— Cu ochii ăștia atât de frumoși ? Pe ei i-am remarcat întâi la cinematograf. Ochii și gura...

Tulburat de această privire pătrunzătoare, Denis își pierdu și ultimul dram de siguranță.

— Și pe tine, îl întrebă doamna Langoustier, ce te-a atras la mine ? Fii sincer.

Înnebunit, Denis căută un răspuns satisfăcător, roși, plecă privirea și bâigui :

— Părul dumneavoastră, doamnă.

— Eram sigură ! exclamă ea. Îți plac roșcovanele ?

— O, da, doamnă !

— De ce-mi spui doamnă ?

— Ei, pentru că sunteți doamna...

Se apropiase și mai mult de el, aproape atingându-l, în picioare în fața lui, respirându-i sub nas, caldă, emoționată, parfumată.

— Eu nu sunt o doamnă, eu sunt prietena ta. Ai vrea să fiu prietena ta ?

— Da.

— Atunci spune-mi Denise.

— Denise...

— Încă o dată.

— Denise, Denise, repetă el prostește.

— Eu am să-ți spun Denis, reluă ea. Micul meu Denis ! Atât de frumos, atât de proaspăt !...

Denis ar fi vrut să dea înapoi, dar era prea târziu. O gură devorantă i se lipi de buze, în timp ce două brațe îl luară de umeri, de parcă ar fi vrut să-l împiedice să fugă. Violentat, scotocit, înghițit, abia avu timp să se gândească că ceea ce i se întâmpla era extraordinar, că-i va povesti mâine lui Paulo, dar acesta n-avea să-l creadă. Apoi conștiința lui se aburi, nu mai fu atent decât la gestul unei mâini nervoase care-l trăgea de cravată și-i descheia cămașa.

Când ieși de la doamna Langoustier, pe străzi nu mai era nimeni. Sub haine mai păstra încă senzația sărutărilor ei. Molesit de mângâieri, cu partea de jos a pântecului golită și gura înfierbântată, pășea zicându-și : „Asta e ! Sunt bărbat ! Am o iubită ! O iubită roșcovană !“ Acest detaliu capilar parcă-i sporea triumful. N-ar fi crezut niciodată că trupul lui, din care nu-și făcea nici un fel de vanitate, ar fi putut deveni obiectul adorației unei femei experimentate. Când se gândea la ea, o revedea, înnebunită, aruncându-se asupra lui, gustându-l, adulmecându-l cu o poftă de nesăturat. Cuvinte surprinzătoare îi răsunau în urechi :

„Îngerul meu, minunea mea, trubadurul meu, perla mea..." În ceea ce-l privea, trebuia să-și mărturisească, era mai degrabă decepționat de plăcerea acestor îmbrățișări repetate. Era, firește, foarte plăcut, dar de aici și până la a pretinde că nu era nimic mai minunat pe lume!... Cu timpul, poate... Și obișnuința... Ca țigara... Îl pusese să promită că va reveni a doua zi. Și-ar fi dorit și el. Pentru Amélie, care, firește, nu trebuia să bănuiască nimic, va ieși cu Paulo și Gustave. Numai nu cumva să stea trează și să-l aștepte în seara asta! I-ar fi pus o sumedenie de întrebări despre motivele întârzierii nepermise și n-ar fi știut ce să-i spună ca să nu-i stârnească bănuieli.

Intrând în curte, era atât de neliniștit, că se opri să-și tragă sufletul. În odaia Améliei nu ardea lumina: întuneric, liniște. Dormea, probabil. Camera lui era chiar lângă a ei, la parter. Noroc că la plecare lăsase fereastra întredeschisă. Își scoase încălțările, sări pe fereastră și se dezbrăcă rapid, fără să mai aprindă lumina. O dată băgat în pat, temerile lui dispărură. Destins, glorios, se gândea la noua lui condiție, hotărând că lui îi plăcuseră întotdeauna roșcovanele, că asta de acum era un pic prea coaptă, dar foarte frumoasă și că mulți bărbați i-ar invidia norocul. Pleoapele i se îngreuiară. Respiră profund, se întoarse cu fața la perete și adormi cu o femeie în brațe.

3

Agățată de soțul ei, Amélie îl dirija prin mulțimea de soldați veniți în permisie care se scurgea prin ieșirile Gării de Est. Trenul, anunțat pentru ora unsprezece și jumătate dimineața, nu sosise decât la ora trei după-amiaza. Urmară formalitățile de ștampilare a permiselor. Funcționarul, bănuitor, verifica la nesfârșit documentele de culoare trandafirie. Dar Amélie, care

așteptase în tot acest timp la bufetul gării, apoi pe peron, nu-și mai aducea aminte de nerăbdarea ei. Pierre era lângă ea. Pentru șase zile. Restul nu mai conta. Nu se mai sătura privindu-l. Neras, obosit, năuc, cu fruntea arămie și uscată.

— Denis a venit și el cu mine, dar n-a mai putut să stea. Bietul de el, era tare necăjit ! O să-l vedem diseară !

— Da, diseară, da, foarte bine...

Îi surâdea cu un aer absent. Zgomotul și lumina îl zăpăceau. Ieșit pe esplanadă, se opri uimit că Parisul mai era în același loc. Trecerea de la o viață la alta fusese prea bruscă. Și, ca și cum pericolul de pe front l-ar mai fi urmărit încă, trebui să facă un efort ca să-și îndrepte bustul și să nu privească temător în jurul lui. Unde erau satele ruinate și arborii făcuți țăndări ? Unde era pământul mișcător al câmpurilor ? Sub picioarele lui, asfaltul scotea un sunet sec, plăcut. Cerul, strâns între acoperișuri nu mai era acel abis nesfârșit, amenințător, pe care ieri încă îl mai cerceta cu un junghi de neliniște în capul pieptului. Zumzetul ce îi ajungea la urechi era alcătuit din mii de zgomote pașnice, între care se distingeau, din când în când, apelul unei trompete, clopoțelul unui tramvai, galopul regulat al unui cal sau strigătul unui vânzător de ziare. Minunea caselor înalte intacte, a prăvăliilor deschise, a femeilor și copiilor umplând trotuarele.

— Să luăm o trăsură, propuse Amélie.

Urcară în prima trăsură din șir. Amélie dădu indicațiile necesare vizitiului :

— Strada Montreuil nr. 59.

Pierre tresări. Cuvintele simple îl tulburară. Se întorcea acasă. Avea o adresă. Un domiciliu precis. Echipajul se puse în mișcare. Mirosul de baligă și piele... Legănarea arcurilor scârțâitoare... Pocnetul precis, sunând a gol, al copitelor pe pavaj... Pierre își aminti brusc sosirea Amélie, tânără mireasă, la Paris. Închiriaseră ca și acum o trăsură, cu același vizitiu și același cal. Ea privea totul plină de încântare. O dusese acasă la el. Astăzi rolurile sunt inversate. El e provincialul. Ea vorbea, el n-o prea auzea, fascinat de spectacolul străzii : bulevardul Magenta, frun-

zele copacilor, chioșcurile de ziare, sensul giratoriu al trăsurilor în Piața Republicii, bulevardul Voltaire, un agent de poliție cu bastonul alb, cârciumi, farmacii, brutării, măcelării, o vitrină plină de tunici albastre, chipiuri cu galoane aurite și mănuși gălbui pentru ofițerii aflați în vizită, o gură de metrou, afișe, atâtea afișe!

Nu se schimbaseră: „Cereți un Dubonnet, un vin tonic, o *quinquina*". Nici vaca aceea cu ugerul mare de pe „Ciocolata Vinay"; nici copiii pofticioși de pe „Phosphotine Fallières", cățărați ca niște vrăbii în jurul unui borcan uriaș de „reconstituant". Oamenii treceau, veneau, intrau în magazine, traversau strada. Pierre se aștepta să nu vadă decât femei, bătrâni și copii la Paris. Cum se face că, în ciuda atâtor bărbați mobilizați pe linia întâi, au mai rămas atât de mulți în spatele frontului? Ce făceau aici atâtea uniforme noi, atâtea costume purtate pe niște umeri robuști? Erau oare permisionari sau din cei care se puseseră la adăpost? Avu, ca un fulger, intuiția unei mari înșelătorii, ale cărei victime erau el și camarazii lui. Acum, prins între două sentimente contrare, era în același timp fericit să-și descopere orașul așa cum îl păstrase în amintire și nefericit că nu distingea de la prima privire urmele războiului. Cu cât se apropia mai mult de țintă, era șocat de constanța decorului. Colțul străzii Montreuil, fațadele murdare, cu răni mari de tencuială căzută, ferestrele nealiniate, porțile căscate, deschizându-se prin niște curți întunecate, trăsuri staționând în fața atelierelor cu vitrine prăfuite, clădirea cu luminatoare a spălătoriei, în sfârșit, cafeneaua orbită de panourile de lemn și dominată de firma: „La Ciclistul încununat". Casa Mazalaigue. I se puse un nod în gât. Trăsura se opri. Amélie scotea banii din poșetă.

— Am închis cafeneaua. Vom fi liniștiți până la ora șapte. Hai, vino!...

Când pătrunseră în curte, câteva capete se arătară la ferestre, muncitorii ieșiră din atelierul domnului Florent. Râdeau văzându-l, îi strângeau mâna, îl băteau pe spate.

— Mai târziu, o să stați de vorbă cu el mai târziu, îi opri Amélie.

Apoi strigă :

— Doamnă Rousseau ! Repede ! Repede !

Pierre se trezi în camera lui. Obloanele erau pe jumătate închise. Căpătâiele de aramă ale patului sclipeau ca niște stele. Doamna Rousseau apăru, dispăru cu un pocnet de ușă. Se auziră pași îndepărtându-se. Amélie se apropie de soțul ei. Ținea în brațe ceva trandafiriu și mișcător. Îi zise :

— Fiica ta, Pierre.

Topit de încântare, nu îndrăzni s-o atingă : mâinile-i erau murdare. Chiar respirația lui, i se părea, ar fi fost de ajuns să murdărească fețișoara ei nevinovată.

— Ia-o în brațe, îl rugă Amélie.

— Nu, murmură el, nu acum !... Ce mare s-a făcut ! Ce frumoasă e !...

Fetița-l privea cu ochii mari, rotunzi, cu sprâncenele arcuite. Privirea ei insistentă pătrundea în el, făcându-și loc până în adâncurile ființei lui. Era fericit să se lase astfel invadat, violentat de un efect de hipnoză puerilă. Brusc, înțelese că Elisabeth nu existase cu adevărat pentru el până acum. Firește, acolo, departe, nu trecea nici o zi fără să se gândească la fetiță, dar ea-i ocupa numai imaginația, în viața lui încă nu-și găsise locul. Era o reprezentare abstractă, o fotografie, un prenume. Pentru el, ea abia acum venise pe lume, noua ființă instalându-se între el și soția lui. Paralizat de respect, văzu o mânuță care se întindea spre catarama centurii. Ce era el pentru acest copil ? Un străin, un trecător îmbrăcat în albastru !

— Uite, Elisabeth ! exclamă Amélie. E tata ! S-a întors tata !

Pentru copil, cuvântul nu însemna nimic. Continua să zgârie insistent catarama centironului cu mânuța ei mică. Apoi, schimbându-și părerea, apucă un nasture al tunicii, întinse gâtul și, încântată de descoperire, zâmbi. Surâsul ei pătrunse în inima lui Pierre, ca un dar al încrederii.

— Ai văzut ? zise el. Îmi face semne ! Ce drăguță e ! Dă-mi-o !

O luă în brațe stângaci, o cântări, fu uimit să constate cât era de ușoară, de vulnerabilă și, totuși, perfectă în cele mai mici detalii ale chipului! Un nas adevărat, o gură adevărată, părul și ochii adevărați! Și unghiuțele infime și dodoloațele de carne dulce de la încheietura mâinii și a gleznei! Aplecându-se peste ea, îi atinse ușor obrazul cu un sărut timid, îi respiră mirosul de lapte crud și de migdale. Speriată de străinul care o strângea la pieptul lui, Elisabeth avu o mișcare de recul. Fețișoara i se înroși, se strâmbă. Era gata să plângă? Lui îi fu frică să nu-i displacă.

— Ei bine! Ce are? exclamă el consternat.

— Îi ies dinții, e nervoasă, răspunse Amélie. Lasă-i timp să se obișnuiască.

— E adevărat, reluă el râzând, vin aici ca și când ea ar trebui să mă cunoască, o iau în brațe, o sărut!... Se întreabă probabil ce se întâmplă!...

O așeză delicat pe pat. Fetița încetă brusc să se mai strâmbe, se rostogoli pe burtă, ca și cum ar fi vrut să măsoare spațiul destinat activității ei.

— E puternică! zise Pierre. E uimitor la vârsta ei!

— Ba deloc, e normal!

— Crezi? N-am mai văzut un copil atât de plăcut și de isteț.

— Pentru că n-ai fost atent la ei!

O strigă:

— Lison! Lison! Elisabeth!

Copilul înălță capul auzindu-și numele și-l privi drept în ochi. El îi întinse un deget, ea-l apucă, se ridică pe picioruțe, se clătină cu un piuit de bucurie.

— Ia te uite! murmură Pierre. Stă în picioare!... Merge!...

Elisabeth făcu doi pași pe piciorușele ei fragile, îndoite pe jumătate și căzu în fund.

— Minunat! Și e fiica mea!

Clătină din cap, neîncrezător, cu ochii umezi și buzele tremurătoare. În clipa aceea, cineva bătu la ușă.

— Cine e? întrebă Amélie.

— Eu, Denis!

Intră ca o furtună, se aruncă de gâtul lui Pierre, îl îmbrățișă, se dădu un pas înapoi, ca să-l admire în ținuta lui de soldat venit de pe front.

— Arăți minunat ! constată el.

— Nu ești prea mofturos !

— Îmi placi așa ! Nu ești prea obosit ?... Te simți bine ?... Unde ți-e pușca ?... N-ai adus cu tine o gamelă ?... Arată-mi bidonul...

Zăpăcit, Pierre contempla băiatul înalt și osos care avea trăsăturile lui Denis și totuși părea un altul. Cât crescuse în câteva luni ! Chipul lui își pierduse aerul copilăresc, dar nu era încă cel al unui bărbat, mai lipsea puțin ca să devină. Îl asurzea pe Pierre cu întrebările lui. Elisabeth, culcată în pat, își scosese botoșeii și se juca cu piciorușele ei goale. Cineva strigă de dincolo de fereastră :

— Cum, nu știți ?... Ba da !... A sosit !...

— Când ?

— Mai înainte !

— Unde sunt ?

— În casă. Nu-i deranjați !

Denis luă chipiul lui Pierre, îl examină cu gravitate și-l puse pe cap, în fața oglinzii. Chipiul, prea mare, îi căzu peste urechi.

— Vrei să te schimbi ? întrebă Amélie.

— Numai o clipă !... spuse Denis. N-ați văzut încă noua cască Adrian ?

— O așteptăm...

— În ziare scrie că e atât de solidă, încât, dacă toată lumea va purta o asemenea cască, vor fi de două ori mai puțini răniți...

— O să vedem când o vom avea.

— Nu cântărește decât șapte sute de grame și e făcută dintr-o singură bucată !...

— Ești mai bine informat decât mine.

O trăsură intra în curte, săltând pe pavaj :

— E domnul Florent ! Are livrări astăzi...

— I-ai cerut domnului Buche permisiunea de a lipsi astăzi ? întrebă Amélie ca să oprească vorbăria fratelui ei.

— Bineînțeles ! răspunse Denis. Doamna Rousseau a venit la atelier să mă anunțe ! Gândește-te și tu că n-avea cum să mă refuze ! Vor veni cu toții aici pentru aperitiv. Se vor aduna mulți la tejghea, te avertizez... Rămâi în uniformă, Pierre ?

— Oh, nu !

— De ce ?

— Pentru că m-am săturat de ea !

— Măcar în seara asta ! Să te vadă și ei !...

— Lasă-l în pace pe Pierre, îl dojeni Amélie. Pleacă de aici imediat ! Pierre trebuie să se spele, să se odihnească...

— Atunci, pe curând !

— Da, da...

— O să ne povestești totul...

— Îți promit.

Denis puse chipiul pe masă și ieși în fugă. Elisabeth începuse să scâncească. Sugea un capăt de cuvertură.

— O chinuiesc dinții, zise Amélie.

Din nou voci în curte :

— Nu-i nimeni în cafenea ?

— Nu, patroana e cu soțul ei, care a venit în permisie...

— Și nu mai deschide ?

— Pe la șase, șapte...

Pierre o trase pe Amélie de încheietura mâinilor și o sărută lung pe gură. Ea se înăbușea de strânsoarea îmbrățișării și, pentru a putea respira, își întoarse capul și se depărtă de el. El o strânse din nou pătimaș lângă el. Gata să cedeze, ea șopti :

— Fii cuminte, Pierre... cu zgomotul... cu toată lumea în curte...

— Nu-ți bate capul cu ei.

— Stai s-o duc pe Elisabeth la doamna Rousseau, zise ea surâzând.

Amélie se îmbrăcă prima și-i pregăti lui Pierre haine civile, așezându-le pe un scaun. Le verificase și le periase, o ultimă dată, în ajun. Uniforma va fi dusă chiar mâine la vopsitorie. În timp ce ea trebăluia prin cameră, Pierre se moleșea în căldura cearșafurilor. Mușchii i se relaxau. Gândurile-i erau vagi și îngăduitoare. Amélie trebui să-l mustre ca să se ridice:

— Ce bine mă simțeam aici!

Spălat, ras, înțelese, în sfârșit, că era în permisie. Degetele își pierduseră obișnuința de a mai încheia un nasture, de a mai înnoda o cravată. Costumul îi era prea mare. Îmbrăcându-l, i se păru de o lejeritate ireală. Parcă ar fi avut o rochie de femeie pe el. Nici pantofii nu aveau greutate. Încălțat în ei, picioarele îi fugeau în toate părțile, prinse parcă de pofta de a dansa, de a zbura. Călcând, simțea striurile podelei prin talpa subțire. Aerul se strecura prin partea de jos a pantalonului, răcorindu-i gleznele surprinse că se mișcau în voie.

— Te iubesc mai mult așa! i se adresă Amélie pe un ton de lăcomie amoroasă.

El se privi în oglindă și descoperi un țăran ars de soare, îmbrăcat în haine de duminică și se cercetă cu neîncredere.

— Vino repede, continuă Amélie. Să deschidem cafeneaua. O mulțime de oameni așteaptă să te vadă!...

Ieși în urma ei, întinerit și imponderabil, parcă luat de o pală de vânt.

După închiderea atelierelor, mica sală a cafenelei se umplu de lume. Amélie și Denis se ocupau de clienți. Pierre trebuia să răspundă la prea multe întrebări, să strângă prea multe mâini, să golească prea multe pahare ca să mai aibă timp să le dea o mână de ajutor. Erau acolo domnul Florent, domnul Buche, domnul Clapeton, muncitori tâmplari și lăcătuși, lăcuitori, grataragioaica din față și mulți alții ale căror nume le uitase sau pe care nu-i văzuse niciodată. Toți îl tratau ca pe un erou, cu toate că el nu avea decât sentimentul că e doar un supraviețuitor. În fumul țigărilor, figuri lacome se întindeau spre el:

— Care e impresia ta ? Suntem pe drumul cel bun ?

— Se pare că țarul a luat personal conducerea armatei ruse. Nu le va fi ușor nemților. Acolo, la voi, ce se spune ?

— E adevărat că va fi o mare ofensivă în Champagne ?

— E adevărat că ați suferit pierderi grele ?

Pierre surâdea, zicea două vorbe, clătina din cap. Firește, era emoționat de interesul pe care acești oameni cumsecade îl purtau prin el evenimentelor militare. Ar fi vrut să-i mulțumească vorbindu-le ca în ziarele pe care ei le citeau. Dar îi era imposibil să folosească limbajul unui om care stăpânește situația când era implicat în ea până-n gât, iar vederile lui de ansamblu se limitau la mișcările companiei lui. Nu se simțea mai în largul său nici când i se cerea să povestească întâmplări din tranșee. Și atunci i se părea că tot ce ar putea povesti ar suna fals. Prezența acestui auditoriu, însetat de povestiri înflăcărate sau comice, îl împiedica să se exprime cu sinceritatea pe care o dorea. O prăpastie îl despărțea de cei care veniseră să-l asculte. Pentru ei războiul era o chestiune de vorbe. Se ocupau de el câteva ore pe zi, în restul timpului văzându-și de treburile lor pașnice și profitabile.

Un sfert din ei abia dacă erau angajați în această aventură. El, în schimb, era băgat până-n gât. Viața lui era acolo. Lângă ceilalți care simțeau ca și el... Ce făceau oare acum Soufaneix sau Vernac ? Lor nu le venise încă rândul la permisie. Stăteau poate într-un adăpost, vorbeau, jucau cărți sau se căutau de păduchi. Sau poate că erau de planton ; sau cine știe... Gata să se lase descurajat, îi aruncă o privire Améliei și se bucură s-o vadă atât de frumoasă.

— N-aveți vreun păhăruț de absint să ne oferiți, doamnă Mazalaigue ? Să serbăm și noi această zi ?

— Știți foarte bine că e interzis, domnule Clapeton.

— Așa, o dată, n-o să știe nimeni !

— Și dacă mă prinde ?

— Mergem toți să vă eliberăm !

— Așa e, oferă-le câte un absint acestor domni.

— Nici prin cap să nu-ți treacă ! exclamă Amélie aruncându-i o privire severă. De altfel nici nu am.

— Atunci, măcar un rând de vermut, se rugă Pierre ; ofer eu.

Ciocniră. Cu fruntea îngreuiată, cu limba împleticită, Pierre admira ușurința neobosită a soției lui care mânuia sticle, pahare, lua parte la conversație și încasa banii surâzând. Păstrase amintirea unei Amélii timide și reticente în spatele tejghelei. Cât de mult se schimbase ! Își chema clienții pe nume, le cunoștea preferințele, îi întreba despre treburile lor. Era oare întotdeauna atât de binevoitoare sau sosirea bărbatului ei o stimula ? În orice caz, profitase de sfaturile lui. Casa era pe mâini bune. Constatarea care ar fi trebuit să-l liniștească îi spori melancolia.

— Și o halbă pentru domnul Buche !

Denis întoarse robinetul și Amélie luă spuma cu o paletă. Cu coatele pe tejghea, domnul Florent, tragic, enumera morții din cartier. Pierre îl asculta distrat. Îi muriseră atâția camarazi în Artois, că-i era greu să se mai înduioșeze la auzul numelor citate de domnul Florent. Și moartea avea o altă valoare, după cum se petrecea pe front sau în spatele lui. Pe front, cadavrul era lipsit de orice fel de poezie. Din cauza duhorii. Chiar un prieten, trecut în moarte, devenea doar o carcasă stingheritoare. Aici totul se înfrumusețea, se revărsau flori și lacrimi peste hoit. Își aduse aminte de Pouletin, horcăind, cu burta spintecată, rămas în sârma ghimpată. Îl auziseră toată noaptea, fără să se poată duce după el : era prea aproape de liniile dușmane. O treanță agățată de sârmele de oțel. O sperietoare pentru ciori. Și peste toate, ploaia. Se întâmplase în ajunul plecării lui în permisie. Pierre lăsă capul în jos. Fețele râzătoare se deformau prin perdeaua de fum. Ar fi dorit să nu mai vadă pe nimeni, să rămână singur cu Amélie, să uite, să uite...

— Și Parisul cum ți s-a părut, Pierre, îl întrebă domnul Buche.

Încurcat, neștiind ce să răspundă, Pierre coborî în pivniță, chipurile să aducă niște sticle, de fapt dorind să se așeze în întuneric și să nu se mai gândească la nimic.

4

A doua zi de dimineață, trezindu-se, Pierre își plimbă privirea în jur, stupefiat. O fracțiune de secundă se întrebă unde se afla și ce se întâmplase, unde-i erau camarazii; apoi își aminti că era în camera lui, în permisie, și fu uimit că locul de lângă el era gol. Ceasul de pe noptieră arăta ora opt și zece. E posibil să fi dormit atât de târziu? Elisabeth nu mai era în leagănul ei. Cum putuse Amélie să se scoale, să se îmbrace și să iasă din cameră cu fetița fără să-l deranjeze? Probabil că era deja în cafenea la ora asta, ca de obicei. Firește, n-avea nevoie de el ca s-o deschidă. Fie că el era sau nu acolo, comerțul mergea bine. Ieșit din joc, vedea salonul, clienții, soția, așa cum erau în absența lui, așa cum vor fi chiar dacă el nu se va mai întoarce din război. Nu era mai bine așa? Ar fi preferat să știe Amélie, lăsată de capul ei, era incapabilă să conducă propria ei casă? În felul acesta, cel puțin, n-avea de ce să se neliniștească pentru viitorul ei. Se ridică, trase perdelele, deschise obloanele. Cerul era cenușiu și foarte jos. Menajerele se interpelau de la o fereastră la alta. Din atelierul domnului Florent se auzea un zgomot infernal. În cafenea? Obișnuiții nu vor întârzia să apară pentru micul dejun de la ora nouă. De ce veneau atâția oameni la „Ciclistul încununat"? Pentru calitatea vinului, pentru confortul din salon? Firește că nu! Cine era acest domn Lubin, slăbănog și pretențios și pe care Amélie îl trata cu atâta considerație? Ieri seară cinase la o masă vecină cu a lor. Amélie era mândră că avea un chiriaș în semipensiune. Datorită acestui aranjament, fără să cheltuiască prea mult pentru bucătărie, îi creștea beneficiul la sfârșitul lunii. Visul ei era ca și alți clienți să ia masa de prânz la ea. Se declara capabilă să țină un mic restaurant. Totul era absurd. Dar Pierre nu avea curajul să i-o spună. Nu o convinsese el să deschidă cafeneaua? Ar fi putut acum să-i reproșeze că se interesa de o meserie ale cărei avantaje chiar el i le lăudase de atâtea ori? În curând avea să plece pe front, iar soția lui va continua să ofere

de băut tuturor celor care prin vârsta sau ocupațiile lor erau scutiți de război. Și îi va scrie că veniturile au crescut, iar el va fi obligat să se bucure alături de ea. Își căută cu privirea uniforma militară. Amélie o ascunsese. Chiar bocancii, centironul, chipiul dispăruseră, aranjate fără îndoială într-un fund de dulap. Locul fusese curățat. Nimic din această cameră nu mai trebuia să-i aducă aminte că era soldat. „Biata de ea! Își închipuie că mă voi gândi mai puțin la război dacă n-am uniforma sub ochi?" Se apropie de lavabou, începând să se bărbierească și să se spele. Briciul, pămătuful, săpunul își luaseră locul pe etajeră, ca și cum s-ar fi întors pentru totdeauna acasă, ca și cum trebuia să-și reia definitiv obiceiurile lui de om liber. Periuța de dinți, înfiptă în pahar, arbora și ea un aer civil. Pieptenul, demobilizat, se sprijinea de o cutie de pudră. Haina așezată pe marginea scaunului, cămașa albă, cravata... Săpunindu-și obrajii, încerca să reînvie epoca în care se instalase aici cu Amélie. Mobilele nu urmaseră evoluția vremii. Patul, dulapul cu oglindă, masa pe care se aflau o călimară, hârtie și un condei nu erau de actualitate. Se potriveau unei alte vieți. Rămăseseră cu un an în urmă. Și era un an care valora cât o existență. În orice parte s-ar fi întors, se izbea de aceeași impresie de decalaj între el și obiectele familiare. Nimic nu se mai lega de acest decor dintr-o altă epocă. Cuibul lui, destinul lui erau în altă parte.

Intrând, găsi cafeneaua goală. Refugiată în mica bucătărie, Amélie îi dădea biberonul Elisabethei. Înduioșat de spectacolul copilului trăgând cu obrăjorii umflați din tetină, Pierre uită pe moment de gândurile pesimiste care-i întunecaseră clipele la trezire. Își sărută soția, se distră cu fiica lui, entuziasmat de gânguritul și strâmbăturile ei; o jucă pe genunchi cu un sentiment grav și orgolios. Denis și Paulo sosiră primii pentru micul dejun. Consumatorii obișnuiți sosiră pe rând. Din nou, sala mică se umplu de zgomot de pahare ciocnite și de conversații. Amélie îl lăsă pe Pierre să se ocupe de clienți. Vorbiră de evenimentele militare, domnul Florent reluă ultimul comunicat: „În Artois, duel de artilerie... În Argonne, luptele au luat amploare... În

Alsacia, pe Linge, un atac german, sprijinit de gaze asfixiante, a fost respins..." Domnul Buche a scos din buzunar o hartă a Franței, uzată la îndoituri. Frontul era desemnat cu o linie trasă apăsat cu creion roșu:

— Tu unde ai fost, de fapt, Pierre?

— Aici.

Capetele se aplecară peste încârligătura de linii și puncte care numai pentru Pierre evocau un peisaj de măruntaie sfârtecate, de copaci arși, de resturi albe și hidoase care fuseseră odinioară biserici, case, cimitire. Apoi toată lumea se risipi, schimbând grijile unui război depărtat cu cele ale atelierului de alături. Pierre o ajută pe Amélie să spele și să aranjeze paharele. Îi anunță câștigul: trei franci douăzeci. Era mulțumit:

— Și asta nu e decât începutul! Acuși vor veni și spălătoresele.

— Mai există o zi a spălătoreselor? întrebă el.

— Firește! De ce nu?

Ea avea dreptate: de ce nu? Nimic nu se schimbase în spatele frontului. Acestea ieșiră din spălătorie puțin înainte de prânz. Neschimbate: roșii, însetate, robuste și vorbind tare. Văzându-l pe Pierre, scoaseră exclamații de bucurie:

— Te-ai întors, porumbelule!

— Cât e de frumos!

— Ei, ce tot spui și tu, îi prieste să mai stea pe lângă nevestică.

Doamna Louise și doamna Germaine îl sărutară pe amândoi obrajii.

— Ne lași și pe noi să-l adulmecăm puțin, Amélie?

— Ah, bine mai miroase un bărbat!

Comandară vin alb.

— În sănătatea dumneavoastră, le zise Pierre.

— Să știi, i se adresă doamna Louise, cât suntem noi pe aici, n-ai de ce te teme. Veghem asupra patroanei. Dacă-i vrea cineva răul, îl ucidem cu maiurile...

Amélie râdea îngăduitoare, afabilă, fără nici o stânjeneală. După plecarea clientelor, zise:

— Sunt amabile.

Pierre își aminti de aversiunea pe care o manifesta altădată față de spălătorese. O privea cu uimire. Dar ea nu părea să-și dea seama de transformările care se operaseră în ea.

De îndată ce Denis se întoarse de la atelier, ea așeză masa de prânz, care se compunea din rasol de vacă și cartofi fierți. Pierre nu mâncase niciodată ceva mai bun! Hrana simplă avea o savoare care-l umplea de mulțumire. Vinul era un Bordeaux vechi care-i parfuma limba, fără s-o încleieze. Pâinea era cu adevărat albă, crocantă, aurită. Muștarul își făcea simțită iuțeala, răspândind un miros care-i pișca plăcut nările. Farfuriile albe, paharele curate, tacâmurile strălucitoare, șervetele învârstate... Abia îndrăznea să se atingă de ele! Elisabeth asista la prânzul familiei, așezată pe un scaun înalt, cu masa coborâtă în fața ei și o lingură în mână ca să se joace. Gângurea și-și întorcea capul în toate părțile, cu barbețica în formă de semilună legată la gât. Denis, care-i promisese doamnei Langoustier că-și va petrece seara cu ea, pregătea, îngrijorat, pretextul care să-i permită să-și justifice ieșirea. Când ajunseră la brânză, reuși să declare că Paulo îl aștepta, după cină, la o partidă de biliard. Reacția Améliei fu satisfăcătoare. Totuși, găsi cu cale să povestească în fața soțului ei istoria umilitoare cu ruperea postavului. Pierre se distra pe socoteala lui Denis.

— Sper că vei fi mai prudent de data asta, îi zise ea. Te duci tot la „Chope d'Or"?

— A, nu, protestă Denis. Patronul nu ne mai lasă să intrăm până nu plătim toată reparația. Îi mai datorăm șase franci! Ce jigodie!...

— Și atunci unde te duci?

— Cred că la „Marius", la „Nation".

— Nu știam că joci biliard, îi zise Pierre. Vreau să văd și eu. La ce oră te duci?

— Pe la opt și jumătate, se bâlbâi Denis. De ce?

— Poate am să vin și eu să te admir împreună cu Amélie.

Denis se simți pierdut. Roși până la rădăcina părului...

— Nu e cine știe ce, bâigui el.

— Te stânjenesc ?

— Nu prea sunt în formă. Joc prost. În altă zi, poate. Să fiu mai în formă...

Trase o dușcă de vin.

— Bine, bine, râse Pierre. Nu mai insist.

Doi clienți intrară să bea o cafea. Denis, ușurat, umplu ceștile și rămase în spatele tejghelei, ascultând vorbăria noilor veniți. De îndată ce terminară, se grăbi să plece la atelier unde lăsase, zicea el, o treabă urgentă de făcut și care nu mai suferea amânare.

La ora două, Amélie închise cafeneaua și ieși cu Pierre s-o plimbe pe Elisabeth. Împingea căruciorul pe strada Montreuil, iar el pășea alături de ea, cu pas măsurat, ținându-și capul sus și bălăngănindu-și brațele. Ea era mândră să se afișeze cu el în cartier. Lumea îi saluta, le invidia norocul. De câte ori nu făcuse drumul acesta în vis, cu soțul și fiica ei ! Dar și-ar fi dorit ca Pierre să se bucure deplin de această fericire atât de mult așteptată. Fără să-i fi mărturisit ceva, ea ghicea că purta prea multe amintiri. Ar fi putut oare în atât de puține zile să-i redea gustul vieții ? Brusc se îndoi de puterea pe care o avea asupra lui, de forța ei.

— În general, îi povesti ea, mă duc cu Elisabeth până în strada Philippe-Auguste. Acolo mă așez pe o bancă, privesc strada și mă gândesc la tine. Vrei să mergem acolo sau vrei să ne plimbăm prin altă parte ?

— Nu-ți schimba, te rog, nici un obicei.

— Ne întoarcem până la ora trei și jumătate. Înainte de patru oricum nu vine nici un client.

— Cu atât mai bine, cu atât mai bine, mârâi el, dând cu piciorul într-o coajă strivită pe trotuar.

Ea remarcă aerul lui supărat și-l întrebă :

— Te supără faptul că închid de la două la patru ?

— Absolut deloc.

— Atunci de ce pari atât de trist ?

— Dar nu sunt trist.

— Nu te vezi ! S-ar zice că nu-ți face plăcere să te plimbi cu noi.

O salută pe brutăreasa care privea de pe pragul ușii și-i zise :

— Nu spune asta, Amélie ! E o încântare să fiu cu soția și cu fiica mea, fără să-mi mai poruncească cineva. Dar totul e atât de nou pentru mine ! Nu sunt pregătit ! Am impresia că trăiesc ca-n puf...

— O să te obișnuiești foarte repede. Nu te mai gândi la război...

— Pentru moment nu războiul mă preocupă...

— Dar ce ?

— Viața ta departe de mine.

Ea-i surâse.

— Ai putut constata că n-am de ce mă plânge...

— Da... da...

— Evident, nu mai câștigăm ca înainte : mulți clienți au plecat, alții își restrâng cheltuielile... Mă descurc și eu cum pot cu cei care au mai rămas.

— Te descurci foarte bine, Amélie.

Încruntă sprâncenele și adăugă aproape în șoaptă :

— Poate chiar prea bine !

Stupefiată, încetini pasul și-i aruncă o privire surprinsă. El șovăi să-și precizeze gândurile care-l chinuiau de dimineață. Ea era atât de fermă, atât de sigură pe ea ! Cum s-o convingă fără s-o rănească ? Mai era timp să ocolească subiectul. Dar nu putea rămâne cu apăsătoarea ranchiună din inimă. Se înăbușea. Amélie întrebă :

— Ce vrei să spui, Pierre ?

Elisabeth scăpase din mână jucărioara. Pierre o ridică și i-o întinse. Mai făcură câțiva pași în tăcere. Apoi murmură :

— M-am gândit mult, azi-dimineață, în camera mea. Am înțeles anumite lucruri pe care acolo departe nu le înțelegeam.

Trebuia să te văd la lucru. Te ocupi de cafenea cum nu se poate mai bine. Ai devenit sigură pe tine. Câștigi chiar ceva bani. Dar, crede-mă, nu e un comerț pentru tine, Amélie... Nu e locul tău în spatele tejghelei...

— Dar așa ai vrut tu! replică ea pe un ton apăsat.

— Eram amândoi! Acum ești singură.

— Nu văd unde ar fi schimbarea...

— O femeie singură într-o asemenea afacere...

— Eu nu sunt o femeie singură! Am un soț! Toată lumea știe...

— Un soț care e pe front. E ca și cum n-ai avea. De ce-ți închipui că vin clienții la „Ciclistul încununat", în loc să se ducă la „Marius", de exemplu, sau la „Chope d'Or"?

— Din prietenie pentru noi!

— Din prietenie pentru tine, Amélie. Și când zic „prietenie" trebuie să înțelegi altceva...

Ea înțepeni sub șocul indignării:

— Ești nebun!

— Îi cunosc pe bărbați, Amélie. O femeie frumoasă ca tine, e firesc să-i atragă. Plătindu-și paharul cu același preț ca oriunde, își oferă și plăcerea de a-ți arunca ocheade, de a-ți face complimente...

— Îndrăznești să-mi reproșezi?...

— Eu nu-ți reproșez nimic. E un angrenaj. Un cuvânt îl atrage pe celălalt. Un surâs ispitește un altul. Și eu cum apar în această poveste? Soția mea făcând grații în fața unei bande de învârtiți, în timp ce eu și camarazii mei ne frângem gâturile!

Amélie strânse mâinile pe bara căruciorului pentru a-și stăpâni orice gest negândit. Zdruncinată în cuibul nacelei, Elisabeth dansa agitându-și brațele ca un șef de orchestră.

— Unde vrei să ajungi, Pierre? îl întrebă Amélie. Îmi fac cinstit meseria...

— De acord. Dar nu e o meserie frumoasă pentru o femeie. Asta e tot. Nu pot pleca liniștit, dacă știu că vei continua să trăiești în felul acesta!

— În ce fel ? Mă tratezi de neserioasă, așa, drept în față ?

— Nu te tratez de neserioasă, dar nu vreau ca ceilalți să-și imagineze...

Nu-și termină fraza ; era neliniștit de drumul pe care-l angaja supărarea lui. Dar era prea târziu să mai dea înapoi. De altfel, aceste cuvinte trebuiau spuse. După aceea, totul va fi clar între ei. Ca să-și mai domolească violența vorbelor, încercă s-o prindă pe Amélie de braț. Ea se desfăcu, smucindu-se :

— Nu !

Elisabeth se aplecase periculos peste marginile căruciorului. O secundă și ar fi căzut. Amélie o ajută să se reașeze și o amenință cu degetul să stea liniștită. Din nou, Pierre încercă să se apropie de soția lui.

— Lasă-mă ! strigă ea. Îți interzic...

El reacționă cu mai multă brutalitate decât prevăzuse :

— Tu nu poți să-mi interzici nimic. Aici eu comand !

De la începutul războiului, pierduse obiceiul de a mai asculta de o altă voință decât de a ei proprie. Această chemare la ordine o uimi. Cu tot avântul oprit, furioasă și slabă, se bâlbâi :

— Ce vrei să fac ? Să-i privesc pe clienții obișnuiți cu o față de lemn ? Să-i dau afară ?

— Aș vrea să închizi cafeneaua până se termină războiul.

— E foarte simplu ! Uiți de banii pe care-i datorăm domnului Hautnoir.

— Nu vei fi obligată să plătești, dacă închizi. Există un moratoriu...

— Și până atunci din ce trăiesc ?

— Te întorci la Chapelle-au-Bois, cu Elisabeth și Denis !

— Niciodată, îl înfruntă ea, ridicând bărbia într-o mișcare de bravadă.

— Ba da, Amélie !

— Nu, Pierre !

Ea îi ținea piept. Era mai mult decât putea îndura. Orbit de mânie, cedă tentației de a o lovi în punctul cel mai sensibil.

— De fapt, bombăni el, ai prins gust pentru o existență care nu-mi place ! Te simți flatată să ai clienți care-ți fac curte în fața tejghelei ! Te-ai plictisi fără ei, la Chapelle-au-Bois ! De aceea nu vrei să pleci !

Se aștepta la o replică biciuitoare, dar Amélie îl privi rece în ochi și-i zise fără să ridice vocea :

— Dacă așa crezi, atunci te plâng cu adevărat.

Intonația calmă și înțeleaptă îl tulbură. Amélie își revenise mai repede decât el. Avantajul era de partea ei acum. Rușinat de purtarea lui nestăpânită, bombăni :

— Atunci, vorbește... Spune-mi motivele tale !...

— Aici unde ai ajuns, mă întreb dacă mai ești capabil să înțelegi !

— Vrei să spui că mi-am pierdut mințile !

— Poate, Pierre. Dar în starea în care ești, mi se pare firesc. Gândește-te. Cafeneaua am deschis-o amândoi, am băgat în ea toți banii noștri, toate speranțele. E puțin, dar e a noastră. Nu poți să-mi interzici să mă ocup de ea. Războiul nu va dura o veșnicie. Când te vei întoarce, voi fi mândră să-ți predau totul în ordine ! Cu toate datoriile plătite. Îmi pare rău că nu-mi acorzi mai multă încredere...

Ajunseseră pe strada Philippe-Auguste. Pierre se simți dezorientat, scârbit, ca și cum s-ar fi trezit dintr-un coșmar. Zgomotul trăsurilor, foiala trecătorilor îl oboseau. Își pierduse obișnuința. Ca pentru toate, de altfel. Se îndreptă spre o bancă :

— Ne așezăm ?

— Nu, zise Amélie. Prefer să ne-ntoarcem.

— De ce ?

Ea nu-i răspunse, întoarse căruciorul și o luă înapoi. Pierre o urma, cu mâinile în buzunare, cu privirea în pământ. I-ar fi plăcut ca Amélie să-i mai vorbească pe tonul acela dulce dar ferm, care-i alina amărăciunea. Dar ea nu mai avea ce să-i spună. Era rândul lui să se justifice. Și el nu mai avea curaj. Convins că avea dreptate, nu putea totuși să-și înfrunte nevasta. Suspina.

Elisabeth îi adresă un surâs, iar el se simți stingherit ca de un semn de afecțiune nemeritat.

Ajungând acasă, Amélie deschise ușa cafenelei, împinse căruciorul copilului prin sala goală, până în bucătărie. În timp ce se ocupa de copil să-l culce, Pierre se așeză la o masă și își aprinse o țigară. Exact în aceeași clipă, un client în trecere intră în cafenea, își duse degetul la caschetă și se sprijini de tejghea.

Amélie se îndreptă sprintenă spre noul venit :

— Ce dorește domnul ?

Arborase, fără să se gândească, expresia ei amabilă de fiecare zi. Dar apropriindu-se de tejghea, surâsul îi dispăru de pe buze. Nu mai avea nici un chef să-l servească pe omul acela. Privirea tristă a soțului ei o urmărea. În minte îi mai răsunau și acum cuvintele lui umilitoare.

— Pierre, vrei să te ocupi tu de domnul, murmură ea. Nu pot să las fetița singură...

Și se întoarse în bucătărie. Pierre îl servi, stătu de vorbă cu el, ascultă distrat pașii care se îndepărtau, o ușă care se închidea departe. Când vru să-și caute nevasta, ea nu mai era în cafenea. Căruciorul copilului era gol. Ieși în prag. Nimeni. Traversă curtea cu pas rapid. Obloanele camerei erau trase, ușa apartamentului deschisă, dar cea de la cameră închisă pe dinăuntru cu cheia. Își lipi urechea de ea și avu senzația că aude un gângurit de copil, respirație și suspine. Zise :

— Amélie, deschide !

Nici un răspuns. Bătu în ușă, amenință cu pumnul.

Zadarnic. Ea voia să-l lase afară, ca să-l pedepsească. Manevra absurdă îl exasperă. Nu era el bărbatul care să bată culoarul așteptând ca nevastă-sa să consimtă să-i asculte scuzele.

— Ei bine, stai acolo dacă-ți place, strigă el. O să ieși când o să te plictisești !

De furie dădu cu piciorul în ușă. Tăcerea care urmă fu semnul hotărârii de a nu fi primit. Se îndepărtă, cu capul în jos, intră în cafenea, cu sentimentul dezagreabil de a-și fi stricat ziua și poate chiar permisia.

La ora patru, obișnuiții cafenelei revenire și o dată cu ei și Denis, care întrebă:

— Unde e Amélie?

— E obosită, îi răspunse Pierre. Se odihnește...

Umplu paharele cu gesturi bruște, refuză să se amestece în conversație și nu făcu nimic pentru a-i reține când se pregătiră de plecare. De îndată ce fură departe, închise cafeneaua și ieși din nou în curte, decis să spargă ușa, dacă Amélie refuza în continuare să-l lase să intre. Înfipt în fața ușii din lemn subțire, măsura obstacolul cu privirea, țipând: „Deschide!" și apăsând pe clanță. Surprins, văzu canatul deschizându-se cu ușurință. Intră în vârful picioarelor în camera pe care obloanele trase o învăluiau într-o dulce penumbră. Amélie era așezată, tot îmbrăcată, pe marginea patului. Nemișcată, mută, nu părea să bage de seamă că el venea spre ea. Se ridică brusc. Avu o clipă senzația că vrea să se ferească de el, să-l respingă. Dar ea se prăbuși la pieptul lui, gemând:

— Oh, Pierre!...

Se așteptase atât de puțin la această schimbare de atitudine, că mânia lăsă loc instantaneu unui elan de bucurie, de nesfârșită recunoștință. Eliberat de o mare grijă, îi acoperea fața chinuită cu sărutări. Nu se apăra, dar consimțirea părea să vină din oboseală. În sfârșit, se depărtă de el și zise privindu-l cu tristețe:

— Avem atât de puțin timp de petrecut împreună și în loc să ne bucurăm de el, tu strici totul! Cum poți să spui că mă iubești și să gândești atât de urât despre mine?

— Tocmai pentru că te iubesc! murmură el. Trebuie să mă înțelegi, Amélie. Viața acolo e dură... Omul cel mai înțelept poate înnebuni!... Și brusc sosesc aici unde nimic nu s-a schimbat și unde totul mă agasează...

— Chiar și eu?

Pierre căzu în cursă. Războiul făcuse din el un imbecil, un ingrat, o brută. Fără să se gândească, exclamă:

— Sunt gelos, Amélie!

Ea tresări și ochii i se rotunjiră, ca și cum i-ar fi mărturisit ceva incredibil, aproape jignitor.

— Gelos ? repetă ea cu sufletul la gură. Dar n-ai nici un motiv să fii.

— Ba da, Amélie. Gândește-te că sunt departe de tine, de mai bine de un an...

Amélie își duse mâna la pieptul care i se ridica și cobora într-un ritm înăbușitor. Își aduse aminte de doamna Boursier. Sângele i se iuți, înfierbântându-se :

— Crezi că nu-ți sunt credincioasă ? îl întrebă cu o voce care voia să rămână calmă.

— Dacă n-aș crede, n-aș fi aici, îi răspunse el. Am încredere în tine, îți jur ! Dar ceilalți... Ei te văd în fiecare zi, când eu nu pot să te văd, să stau de vorbă cu tine... te plac...

Îl luă de mână și i-o strânse puternic. Acum îl prinsese, și nu-i va mai da drumul.

— Îți faci gânduri prostești, Pierre ! îi zise ea cu blândețe.

— Poate, dar nu le pot împiedica.

— Bărbații care vin în cafenea sunt niște oameni cumsecade, reluă ea. Oameni care mă respectă pentru că te cunosc. Bătrâni cum sunt domnul Florent, domnul Buche, domnul Clapeton, domnul Lubin, puști ca ucenicii de la lăcătușerie. Nu fi atât de pornit împotriva lor... Poți fi un om de bine chiar dacă nu porți uniformă.

El dădu din cap :

— Știu... știu...

Ea schiță un surâs :

— Tu mă cunoști destul de bine pentru a fi sigur că n-aș suporta o situație degradantă. Dacă aș avea o cât de mică senzație că sunt în pericol, aș închide imediat cafeneaua, așa cum dorești tu. Sunt însă convinsă că te înșeli. Dacă ar fi să te ascult aș comite o nebunie pe care am regreta-o amândoi mai târziu. Iată de ce mă încăpățânez...

O asculta, mai liniștit, dar nu vindecat cu totul de chinul lui. Se simțea bolnav ; bolnav până-n adâncurile ființei lui, stăpânit

de impulsuri grosolane și necontrolabile. Niciodată nu va mai fi cum a fost. Se bâlbâi :

— Măcar de-ai avea niște prietene în jurul tău, aș fi mai liniștit ! Mi-ai scris că Marthe și-a pierdut soțul. Te-ai dus s-o vezi ?

— Nu, nu-mi face plăcere. Totul ne desparte. Se mișcă într-un alt mediu...

— Și doamna Soufaneix, doamna Vernac ?

— Au venit o dată la cafenea, după călătoria noastră împreună la Flesselles. De atunci, nu le-am mai întâlnit. Și nici nu mi-a fost prea dor de ele. Sunt simpatice. Dar de aici și până la a le căuta compania...

— Bine că mi-am adus aminte, era să uit : trebuie să le duc știri despre soții lor. Le-am promis prietenilor mei... Vii cu mine ?

— Firește !

— Și doamna Boursier ?

Amélie nu răspunse imediat. În starea de spirit în care se afla Pierre, se temea să nu-i sporească mânia dezvăluindu-i că doamna Boursier își înșela soțul cu băcanul din colț. Înghițindu-și indignarea, murmură cu un aer evaziv :

— E foarte ocupată cu munca ei de croitorie.

— Mi se pare ciudat, reluă el, că nu încerci să-ți faci prietene ! Nu te plictisești, așa, singură ?

— N-am timp. Îi am pe Elisabeth, pe Denis, și mai ales te am pe tine...

Ea îl trase spre pat. Se așezaseră : cuminți, îmbrățișați, obraz lângă obraz. În leagănul de lângă fereastră, Elisabeth respira liniștită.

— Într-o zi totul va fi ca odinioară, Amélie.

Cât îi plăcea în această clipă ! Cum simțea că e într-adevăr nevasta lui ! Mai mult, poate, decât în febra amorului. Dar îl aștepta acolo, foarte aproape, războiul. Gravitatea evenimentelor spori brusc pentru el, tocmai din pricina acestei siguranțe naive care venea dinspre Amélie și a cărei binefacere nu era capabil s-o împărtășească.

Seara, întorcându-se de la atelier, Denis se retrăsese în camera lui. Ieși un pic înainte de cină, cu părul ud, periat, pieptănat lins, cu gulerul curat, unghiile îngrijit tăiate și pantofii lustruiți ca niște obiecte de lemn prețios date proaspăt cu lac. În jurul lui plutea un miros de săpun. Își pusese o cravată a cumnatului său, albastră cu dungi roșii, înnodată în așa fel ca locul ros al vechiului nod să nu se vadă. Puful de pe buza superioară fusese aranjat cu briciul. Amélie era încântată de eleganța lui. Pierre observă cu un aer malițios :

— Știu că ți-ai dat osteneala pentru prietenul tău Paulo !

Denis roși și murmură :

— Am și eu dreptul să mă aranjez un pic când vreau să ies cu un prieten, nu ?

— Firește, îi lua apărarea Amélie. Nu-l tachina, Pierre. Am impresia că a devenit mai îngrijit de câtva timp și sunt mulțumită. Era timpul !...

Aduse supa și umplu farfuriile. Domnul Lubin își lua cina la o masă vecină, cu ziarul sprijinit de sticla de vin. Chipul lui arbora o expresie impasibilă. Din când în când, comenta câte o știre în câteva vorbe ; Pierre îi răspundea fără să lase lingura din mână. Erau de acord în multe privințe : disprețul față de discursurile politice, teama că Rusia nu va putea opri înaintarea germană, speranța că opinia americană va reuși să oblige guvernul să declare război... Amélie era fericită să constate identitatea de vederi între cei doi bărbați. După supă, ea le oferi brânză și salată de cartofi. La ora opt și jumătate, Denis își luă zborul, nerăbdător și distrat. Cafeaua o băură fără el. Apoi, domnul Lubin urcă în camera lui. Cum nici un client nu se mai arăta, Pierre și Amélie închiseră cafeneaua mai devreme decât de obicei.

Pierre se foi mult până să adoarmă. Obișnuit să trăiască în aer liber, se sufoca în cameră, în ciuda ferestrei larg deschise. Se trezi în puterea nopții, voi să bea un pahar cu apă, dar renunță de teamă să n-o deranjeze pe Amélie. O reverberație

albăstrie, lunară, pătrundea prin obloanele întredeschise. Precaut, se întoarse spre noptieră încercând să vadă ora pe ceasul deșteptător: era două și jumătate. Elisabeth scânci în somn în leagănul ei. Amélie își adunase un picior sub cuvertură. Se gândi din nou la discuția lor din ajun. Ea avea dreptate. Îl prinse dorința să-i mulțumească pentru luciditatea și franchețea ei. Îl chinuia setea; își înghiți saliva. În sfârșit, nemairezistând, se strecură ușor din pat și se ridică în picioare. Amélie nu se mișcă, iar el avu dulcea senzație că în somn chiar, ea nu înceta să-i aparțină. Cu o abilă încetineală, evitând mobilele, se îndreptă spre măsuța pe care se afla carafa de apă. Vocea Améliei se ridică în întuneric:

— Ce faci, Pierre?

— M-am sculat să beau puțină apă, șopti el.

— Încet, să nu trezești copilul...

Își turnă un pahar, îl bău pe nerăsuflate și se culcă la loc. Când o luă pe Amélie în brațe, ea adormise din nou.

5

Era ultima noapte pe care o mai petrecea în casa lui. Ploaia bătea în obloane. O lumină palidă și tristă se strecura în odaie. Avea să se lumineze curând. Pierre și Amélie se culcaseră târziu, după ce vegheaseră până la istovire. Le mai rămăsese atât de puțin timp de petrecut împreună că somnul era pentru ei un timp pierdut. Acum, ea dormea doborâtă de oboseală. Fața ei tristă se odihnea cu un obraz în pernă, cu o cută între sprâncene. Suferea în vis. Pierre se ridică ușor într-un cot. Să fi fost oare cu adevărat ultimele ore ale fericirii lor? Bine ar fi fost dacă ar fi trăit această permisie ca un călător grăbit, fără să manifeste vreun interes pentru oameni și lucruri, gândindu-se neîncetat la faptul că nimic din toate acestea nu-l putea opri pe loc. Dar,

după o scurtă acomodare, cedase tentației de a-și ocupa locul în lumea lui de odinioară. Cum va mai îndura disciplina dură a tranșeelor după ce fusese un om liber, iubit și răsfățat ? Acolo, era și el un soldat ca toți ceilalți : aici, era Pierre Mazalaigue, soțul Améliei, tatăl Elisabethei. Acolo, oricine îi putea ține locul ; aici, nimeni. Fusese mai puțin dezorientat când Amélie venise la Flesselles să-l vadă. Vizita ei în cantonament nu întrerupsese existența lui de soldat. Hotărât lucru, permisiile se dovedeau a fi niște ironii ale destinului. N-ar fi fost mai bine, pentru liniștea tuturor, să le fi suprimat pe toate ? Zicându-și acestea, Pierre știa că, abia ajuns pe front, nu va face decât să se gândească, febril, disperat la „următoarea", punând la cale proiecte după proiecte, până la sfârșitul războiului, până la moarte, poate. Se trânti cu fața în pernă. De furie, strânse pumnii. „Ce prostie !... De ce am venit aici ?... Înainte, totul era mai ușor !..." Amélie se răsuci în pat. Ceasul arăta ora șase. Dincolo de perete, se auzea apa curgând. Denis se spăla. Obținuse de la atelier învoirea să-l conducă pe cumnatul lui la gară. Pierre murmură :

— Amélie, dormi ?

— Nu.

— Știu.

Se ridicară. Ea era foarte calmă. În timp ce el se bărbierea, ea se ocupa de Elisabeth : scutece, biberon... Uniforma curată atârna pe un cuier. I se părea că, fără să-și dea seama, făcuse un pas decisiv reluându-și ținuta de soldat. Strângându-și cureaua, aruncă o privire prin cameră ; își luă rămas-bun de la odaia lui, de la trecutul lui. Denis bătu în ușă. Era palid, cu pleoapele umflate și surâdea pentru a-și ascunde tristețea :

— Uite... Sunt gata.

— Și noi.

Intrară toți trei în cafenea. Îi întâmpină un miros de închis, de vin trezit și de fum. Ca să nu fie deranjați de clienți, nu ridicaseră obloanele din față, se mulțumiseră să aprindă numai lumina. Nu părea a fi nici seară, nici dimineață. Un timp ciudat, o lumină falsă, o zi scoasă din curgerea zilelor celorlalți. Pe

trotuar se auziră pași. De mai multe ori cineva bătuse la ușă. De comun acord, nu răspunseră. Oamenii înțelegeau, plecau. Majoritatea clienților obișnuiți fuseseră preveniți. Denis pregăti cafeaua. Amélie umplea ranița cu provizii. Doamna Soufaneix și doamna Vernac aduseseră în ajun două pachete cu mâncare și scrisori pentru soții lor. Sacoșa era prea mică. Trebuia făcut un pachet cu cele două sticle de vin, cârnații și cutiile de sardele destinate lui Pierre. El o ținea pe Elisabeth pe genunchi și zicea:

— Mi-ai pus de zece ori mai mult decât e nevoie, Amélie. Nu te mai osteni atât...

Ea nu-l asculta: știa ce are de făcut. Fetița, terminându-și biberonul, gesticula, gângurea întruna. Nu se auzea decât ea.

Se așezară în jurul mesei pentru ultimul dejun. Cafeaua aburea în cești. Pierre mânca, bea, liniștit și grav, deja absent. Din instinct se temea să pronunțe vorbe care ar fi evocat trecutul sau ar fi angajat viitorul. Amélie ar fi vrut să spună ceva, dar nu știa ce. Ca o reacție la această tăcere neliniștitoare, Denis întrebă, a nu știu câta oară, la ce oră pleca trenul; dacă aveau să fie și ofițeri în vagoane și unde începea linia frontului... Conversația se mai însufleți. Fiecare încerca să pară puternic și rezonabil. Veniră și clipele vorbelor banale, anunțând iminența despărțirii:

— Te simți bine?... Nu ți-ai uitat permisul?... Mai vrei ceva bani?...

Și apoi momentul plecării. Denis ieși să caute o trăsură sau un taxi. Amélie o chemă pe doamna Rousseau, care trebuia să rămână cu Elisabeth. Bătrâna izbucni în lacrimi pe pragul ușii. Pierre o bătu pe umăr:

— Ei, hai, hai... Știam eu... Nu plânge... Socotesc că n-am să rămân pe acolo!

Ea dădea din cap, părând să zică nu. Pierre se uită la ceas:

— Ce face Denis? O să întârziem!

Minutele treceau. Ca să-și umple timpul, își controlă echipamentul. În sfârșit, o mașină opri în fața cafenelei. Pierre exclamă, aproape vesel:

— Ei, uite-o !

Amélie i-o întinse pe Elisabeth, fără să scoată o vorbă. Își sărută apăsat fetița și i-o dădu doamnei Rousseau, ale cărei suspine se transformară în hohote.

Strada era cenușie, umedă. O ploaie fină aburea udând acoperișurile, fațadele, pământul. Umbrele treceau acoperind umeri fugari. Denis deschise ușa unui taxi roșu.

— L-am găsit la „Nation", zise el mândru. Foarte greu prinzi unul, să știi !

Se îngrămădiră înăuntru. Mașina porni. Pierre puse mâna pe genunchiul Améliei. Strângea maxilarele și o privea intens. Toată fericirea lor încăpea într-un spațiu atât de mic ! Tot trecutul, toată neînsemnata lor poveste care nu avea valoare decât pentru ei ! Case, becuri de gaz, copaci lunecau dincolo de fereastra taxiului plină de picături tremurătoare. Așezat pe o strapontină, Denis se ferea să se uite la sora și cumnatul lui. Minutele erau atât de apăsătoare că Pierre ajunsese să dorească despărțirea ca pe o eliberare. Singur va suferi mai puțin, se gândea, decât aici, în fața lor, în prezența lor care prelungea în el nostalgia pentru tot ceea ce lasă în urmă :

— Nu te obosi prea tare cu munca în cafenea, Amélie... Închide duminica... Dacă te plictisești, sun-o pe doamna Vernac sau pe doamna Soufaneix...

Îi dădea sfaturi în care nici el nu credea. Inima îi bătea repede. Încă puțină răbdare și toate se vor sfârși ! Taxiul vira brusc și se opri. În fața lor se ivi un trotuar plin de soldați care-și târau picioarele, încărcați cu ranițe, pachete și sacoșe. Mâna Améliei se încleștă pe mâna lui Pierre. Ridicase capul. Privirea ei încărcată de teamă și de duioșie îl făcu să-l plece din nou, incapabil să suporte ideea că și ea suferea la fel de mult ca el. Șoferul bătu cu degetul în geamul despărțitor :

— Doamnelor și domnilor, am ajuns. Serviciul de ordine nu lasă mașinile să intre în curtea gării. Dacă vreți să coborâți...

Amélie deschise poșeta să plătească taxiul.

Era încă întuneric când companiile aliniate pentru preluarea schimbului se înșirară mormăind și tușind la marginea drumului. La apelul plutonului său, Pierre răspunse:

— Nu lipsește nimeni!

Întors din permisie cu o seară înainte, abia apucase să se culce într-o baracă unde nu erau destule paie pentru saltele și unde, printre scândurile bătute prost, intrau rafalele unui vânt înghețat. Frumoasă trezire! Sosise de la Paris ca să intre imediat în linia întâi! Sperase că va avea o zi, două de răgaz! Dar camarazii îl socoteau un norocos. Între timp, permisiile fuseseră anulate sau mai degrabă „amânate până la o dată ulterioară". Se spunea că în sectorul frontului unde se aflau ei se pregătea o mare ofensivă. Aveau de ce să se bucure amatorii de comunicate senzaționale. Vernac nu mai înceta să repete:

— Și eu care trebuia să plec săptămâna viitoare! Ce ghinion! Ah! Ticăloșii! Ne vor hali cu oase cu tot!

Soufaneix, dârdâind de febră, se prezentase în ajun la vizita medicală. Maiorul îi dăduse pilule de chinină, dar nu-l scuti de serviciu. Bolnav sau nu, trebuia să stai în rânduri. Aveau nevoie de toți acolo.

— N-am să rezist până la capăt! Am să crăp pe drum!

— Liniște în front! urlă adjutantul Lacaruse.

Orbecăind prin ploaie, se mai auzeau încă alergând întârziații. Alți caporali strigau la rândul lor:

— Nu lipsește nimeni!... Nu lipsește nimeni!...

Coloana se formă și porni în zgomotul armelor și al gamelelor. Bocancii plescăiau ca niște limbi în noroiul cleios. Ranițele grele îi împingeau pe oameni din spate. Pierre vedea pierzându-se în întuneric un furnicar de umeri acoperiți de țevile puștilor. Un tun bubuia undeva mai departe, continuu, greu de localizat, fără explozii. Uneori o lucire trandafirie pufnea pe cer. La început mai schimbară câteva vorbe să-și mai facă puțin curaj:

— Ei, ai văzut Parisul? Hai, povestește! Ce mai fac civilii? Și fetele? Au cu cine se consola sau s-ar cuveni să mergem acolo?...

Un șoc. Se ciocniră unii de alții:

— Ce-i asta ?

— Fiți mai atenți, căcăcioșilor !

— A venit din față !

— A venit din spate !

— Ce tâmpenie, să ne dea câte două sute de cartușe fiecăruia !

— Doar nu crezi că artileriștii ar trebui să-și ducă efectele în furgoane, ca turiștii !...

— Faceți loc : capul coloanei s-o oprit.

— De ce ?

— Retrăgeți-vă la marginea drumului.

Călcându-se pe picioare, oamenii se lipiră de taluzuri. Cei pe care urmau să-i schimbe veneau din sens invers. O defilare de fantome cocoșate. Se apropiau urmați de o duhoare de sulf și hoit. Din loc în loc, brancardierii își croiau drum, clătinându-se, îndoiți sub o povară nemișcată. Un murmur se auzi :

— Nu prea au aerul c-ar veni de la nuntă !

— Uite la locotenentul cu brațul în eșarfă !

— Ei, băieți, din ce regiment sunteți ?

— Frige pe acolo ?

— Mai e mult ?

— Ceva colibe sunt ?

Strigoii nici nu întorceau capul, mârâind răspunsuri neînțelese.

— Uite, se mișcă...

Un freamăt străbătu coloana, care se puse în mișcare. Canonada se auzea din ce în ce mai tare. Drumul desfundat era plin de bălți în care picioarele intrau până la gleznă.

— Afurisit noroi !...

— Strângeți rândurile ! Înaintați !... Înaintați !...

Pierre, în fruntea plutonului, o apucă pe drumul lung și îngust ce se ivise în fața lor. Erau încă în liniile secundare ale frontului. Câțiva oameni, așezați în pragul adăposturilor, priveau trecând compania de schimb. Era o treabă care nu-i privea. Aflându-se provizoriu la adăpost, făceau parte din spița celor care câteva zile se vor afla în linia întâi. Lângă o pânză de cort

acoperind pe jumătate o groapă se auzeau niște pașnice sforăituri.

— Mai sunt și din ăștia, cărora nu le pasă ! observă Vernac. Oricum, afurisită treabă !

Apa curgea de pretutindeni, din cer și de pe taluzurile alunecoase. Înotau într-un noroi în care bocancii se înfundau oblic. Ca să nu alunece, fiecare călca în urma lăsată de piciorul celui din față. Din hârtoapă în hârtoapă, drumul se gâtuia. Curând fură obligați să meargă de-a curmezișul, cu sacii, armele și ranițele râcâind terasamentul din care se desprindeau bucăți mari de pământ argilos. Un om căzu și fu auzit înjurând :

— Nu se mai termină o dată cu noroiul ăsta ?... Pe unde dracu suntem ?

Flăcăruia unei brichete. Cineva își aprinsese o țigară. Vocea adjutantului tuna :

— Lumina ! Cine e cretinul ?... Putem fi reperați !...

O răspântie. Niște geniști veneau de pe un drum lăturalnic. Întâlnirea nu fu deloc amicală. Noii sosiți trăgeau după ei cufere, suluri de sârmă ghimpată.

— Dați-vă un pic în lături, să putem trece cu tot calabalâcul ăsta !

Din spate, înaintau alți soldați ducând, doi câte doi, niște cadavre legate cu sfori de un par. Era plutonul însărcinat cu ridicarea morților. Francezi ? Germani ? Nu se știa. Era prea întuneric. Ploaia se întețise ; Soufaneix gâfâia :

— Nu mai pot ! Nu mai pot ! Lăsați-mă aici !...

— Înaintați, Dumnezeii voștri !

Coloana vină la stânga, apoi la dreapta, se insinuă într-o galerie acoperită, ieși la aer pe o pistă, în câmp deschis.

— Grăbiți-vă ! Să nu ne descopere...

Oamenii alergau năuci, cu spatele îndoit, grăbiți să ajungă din nou în spatele unei ridicături de pământ. Din toate părțile focuri de avertisment și explozii deschideau aripi de foc pe cerul murdar. Ajunseră, gâfâind, rupți de oboseală, în tranșeea următoare.

— Nu lipsește nimeni ?

— Soufaneix ?

— E aici.

— Ce mai așteptați ? Repede, repede !...

Prea obosiți ca să mai protesteze, soldații își aranjară săltând din umeri, greutatea din spate, o foșgăială viermuitoare însuflețea culoarul. Pierre își legă o batistă în jurul gâtului ca să oprească apa care-i curgea prin deschizătura tunicii. Un miros grețos îi umplea gura. Treceau prin fața latrinelor. Se gândi că numai cu câteva ore mai devreme era încă un om curat, bărbierit, îmbrăcat în haine ușoare, având o casă, un pat, o femeie...

Din când în când, vibrațiile luminoase de pe cer dezvăluiau adăposturi răsturnate înconjurate de sârmă ghimpată, bucăți de pânză de cort găurite, un picior sfârtecat ieșind dintr-o tranșee. Biciuite de zgomotul exploziilor, urechile se înfundau, devenind niște bucăți de carne inerte agățate de cap. Trebuia să deschizi gura ca să restabilești presiunea aerului. Năucit de vacarm, Pierre nu mai avea nici un fel de reacție. Dacă ceilalți mergeau, venea și el în urma lor. Când se opreau, se oprea și el. Locotenentul care conducea compania blestema la intrarea într-o tranșee. Planul care i se înmânase nu era clar.

— Ne-am rătăcit ! gemu Soufaneix.

— Dacă-i așa, ne întoarcem.

O petardă își urcă vârful aprins, foarte sus, lingând cerul cu o corolă de lumină trandafirie. În adâncul tranșeei, toate vizierele scânteiară ca niște solzi de pește. Surprinși de aurora artificială, oamenii nu se mai mișcau, cu ochii ieșiți din orbite, cu inima golită de sânge. Gloanțe le șuierară pe deasupra capetelor. Alte petarde se ridicară plutind grațios în spațiu. O explozie furioasă cutremură pământul sub ei. Cu o singură mișcare, tot omenetul se trezi în noroi pe burtă.

După câteva secunde de zăpăceală, o voce urlă :

— Un rănit !

— Unde ?

— Dați-vă la o parte !

Un om trecu, susținând un altul, înlănțuiți ca doi bețivi. O figură albită, cu bule albăstrii în jurul gurii.

— Cine e ?

— Pascalot, din compania a cincea.

Răsuflară ușurați. Nu era unul de-al lor.

— Mai strânși... Mai strânși...

Trupa înainta mereu, asurzită de bubuitul bombardamentelor, orbită de jerbele de flăcări și piatră pulverizată.

— De aici nu mai scăpăm !

— Cine-s acolo, în față ?

— Brancardierii !

— Iarăși !

— Plăcut sector !

— Mie-mi spui ?

Zorile se iveau în spatele unei perdele de ploaie, când compania ajunse în sfârșit într-o groapă destul de largă, mărginită de pământ proaspăt, săpat și înconjurat de saci de ciment. Un miros dulceag de mormânt plutea în jurul excavațiilor practicate în pământ. Pierre și plutonul lui se instalaseră într-un adăpost îngust, pe jumătate năruit și sprijinit cu scânduri. Lacaruse recruta noi cercetași, dar toți se scuzau că nu era rândul lor, unul fusese de corvoadă la bucătărie ieri, celălalt de patrulă în ajun...

— Nu vreau să aud nimic ! urla Lacaruse.

Cei desemnați ieșiră din vizuină, îndobitociți, furioși, târându-și patul armei prin noroi.

Spre dimineață, canonada se calmă încetul cu încetul. Mai liniștiți, soldații comentau ultimele detunături care salutau ivirea zorilor :

— E un 120 lung, de-al nostru !...

— Ah, ăsta-i un 155 scurt, care latră așa !...

— O bășină de iepure, 77 ăsta al lor ; un fleac de două parale!

— Ia uite !... un 210 !... Ăsta-i ceva serios !...

— Gata !... Nu mai trag... Se odihnesc și artileriștii !...

Pierre ieși din ascunzișul lui ca să respire un pic de aer proaspăt și se apropie de un crenel. În fața ochilor se întindea o câmpie sfârtecată, pustiită, în care bălți rotunde tremurau în gropile obuzelor.

Ici și colo, pâlcuri de copaci calcinați, vrafuri de sârmă ghimpată, zburlite ca niște arici, trupuri de oameni rostogoliți și înțepeniți în noroi. Ploaia șiroia pe vasta întindere cu ridicături zdrențuite și cenușii. Aburi urcau ca din niște oale misterioase îngropate în noroi. O răpăială izbucni destul de departe, în stânga. Lacaruse trecu în fugă:

— Ce i-a apucat ?... Sunt nebuni...

Liniștea reveni, apăsătoare, umedă. Pierre se întoarse în adăpost. Soufaneix, prăbușit într-un colț, clănțănea din dinți. Vernac deschisese o cutie de sardele din pachetul adus de Pierre și mânca lacom, stând pe vine, rezemat de peretele tranșeei, cu umerii și capul acoperit de o pânză de cort, apărându-se de apa care șiroia de sus; fără să deranjeze pe nimeni, Pierre se așeză pe sac, lângă ușa adăpostului, aproape de lumina zilei. Mâinile îi erau înțepenite de frig; suflă puternic în ele ca să le încălzească. Apoi scoase din buzunar un creion și o bucată de hârtie. Hârtia era moale ca o bucată de postav. O așeză pe un carnețel cu scoarțe ceruite, muie mina de plumb în gură și încet, desenând bine literele, începu să scrie:

„Scumpa mea soție,

Așa cum ți-am promis, îți scriu câteva cuvinte imediat ce am ajuns aici. Totul e cum nu se poate mai bine și nu ai de ce te îngrijora pentru mine, care sunt sănătos și nu-mi lipsește nimic — dacă n-ar fi dorința de a te avea în brațe. Era atât de bine, îți amintești ? Eu nu mă gândesc decât la asta. Sper să nu ne facă să așteptăm prea mult până ne vor lăsa să ne întoarcem acasă...“

6

Denis era cât pe ce să scape din mână paharul pe care tocmai îl clătea. Doamna Langoustier intrase în salonul cafenelei. Chipul ei arăta foarte energic sub pălăria mov ale cărei boruri foarte lăsate o obligau să întindă gâtul ca să vadă în fața ei. Din fericire, în cafenea se aflau vreo cinci clienți pentru aperitivul de seară. Destul pentru ca Amélie să fie foarte ocupată. Zărind o clientă pe care n-o cunoștea, Amélie i se adresă:

— Ce dorește doamna?

Fără să-i răspundă, doamna Langoustier înaintă spre colțul tejghelei unde se refugiase Denis, cu o cârpă în mână, cu un aer chinuit. Înfiptă în fața lui, îi comandă cu voce tare:

— Un Dubonnet.

Denis lăsă capul în jos, de parcă l-ar fi copleșit tonul imperativ al comenzii. I se muiaseră picioarele.

— De ce ai venit? șușoti el, servind-o.

— Nu pot să te primesc mâine, îi zise ea.

— De ce?

— S-a ivit o piedică. Vine o familie din provincie. Ne întâlnim în seara asta, în loc de mâine.

În jurul Amélei, conversațiile, o clipă întrerupte, fură reluate zgomotos. Basul domnului Florent domina tumultul:

— Cade cam prost, se bâlbâi Denis.

— De ce?

— Am promis să ies cu prietenii.

— Ce să spun! Or să iasă fără tine.

— Da. O să încerc să aranjez...

Vorbea din vârful buzelor, privindu-și pe furiș sora, îngrozit la ideea că l-ar putea surprinde vorbind atât de aproape cu o necunoscută. N-ar fi bănuit niciodată că doamna Langoustier ar fi putut împinge atât de departe curajul până la a veni să-l caute la cafenea. Probabil că-l iubea foarte tare dacă-și asuma asemenea riscuri!

— Atunci ne-am înțeles, puișor ? La ora nouă, ca de obicei ?

Denis se întoarse ușor, primind privirea Améliei drept în față. Îi observa. Bănuia ceva. Va veni la ei, le va pune întrebări, va exploda de furie.

— Ca de obicei, șopti el.

Doamna Langoustier își goli paharul și aruncă zece cenți pe tejghea :

— Ajunge ?

— Da.

Pălăria mov se întoarse încet. Doamna Langoustier se îndepărtă de tejghea și trecu în pas vioi pe lângă clienți.

— La revedere, doamnă, i se adresă Amélie pe un ton profesional.

Doamna Langoustier o salută cu o mișcare din cap și ieși. Amélie se apropie de fratele ei și-l întrebă :

— Cine e doamna ?

Denis tresări :

— Doamna ?... O, nimeni...

— O cunoști ?

— Da... Puțin... O mătușă... O mătușă a lui Gustave, cred... A venit o dată cu el până la atelier... Acum trecea pe aici și a intrat să bea un pahar...

— Ai fi putut să mi-o prezinți, îl dojeni Amélie cu asprime. E un lucru absolut obligatoriu în comerț.

Luă moneda de pe tejghea și se întoarse la casă consacrându-se clienților serioși. Dar, încercând să se intereseze de vorbăria lor, în gând era foarte departe de ei, gata să uite chiar de prezența lor. Plecarea lui Pierre o năucise ca un accident. Din ajun, trăia într-un pustiu fizic aproape insuportabil. Singurătatea pe care o trăise înainte de a-și revedea soțul i se părea de invidiat în comparație cu tortura pe care o îndura acum. Pierre îi scrisese probabil, ieri seara, imediat ce sosise în cantonament, dar nu va primi scrisoarea decât peste două zile. De acum înainte tot ce va mai avea de la el vor fi câteva bucățele de hârtie îndoite și băgate într-un plic. Cât timp, oare ? Trei luni ? Șase luni ? Nu va

mai rezista până atunci. Se va duce să-l caute, cum făcuse la Flesselles, când se va afla în refacere. Dar oare comisarul de poliție va mai fi de acord să-i dea un permis de câte ori va cere ea ? Vocea domnului Florent o trezi din vise :

— Frumoșii dumneavoastră ochi sunt prea triști de când a plecat soțul dumneavoastră, doamnă Mazalaigue. Gândiți-vă puțin și la noi. Zâmbiți-ne, vă rugăm...

Tristețea Améliei era atât de profundă că vorbele lui amabile, în loc să o ușureze, o emoționară și mai tare. Stăpânindu-și lacrimile, îi zâmbi bătrânului tâmplar mustăcios care o privea cu bunătate :

— Nu-i nimic, domnule Florent. Așa, un nor. Cu ce să vă servesc ?

— Dar sunt servit și chiar foarte bine !

Amélie ridică din umeri, rușinată de neatenția ei :

— E adevărat.. Unde mi-e capul ?

— Dă-mi și mie ziarul tău, Florent, i-l ceru domnul Buche.

— Nu e nimic în el.

— Trebuie să știi să citești printre rânduri...

— Citește mai degrabă scrisoarea de la fiul meu ! Povestește multe lucruri ciudate...

— Când vine în permisie ?

— Înainte de sfârșitul lunii, cred...

Restul conversației se îneca pentru Amélie într-un clipocit de vorbe inutile. Obosită și rămasă fără treabă, cercetă din ochi fețele care stăteau aliniate în fața tejghelei. Numai bărbați. Ciudat : altădată nu se simțea deloc stingherită să se deplaseze printre privirile lor masculine. Obișnuiții cafenelei erau pentru ea indivizi fără un sex precis, foarte curtenitori luați în ansamblu, și a căror unică preocupare era să-și mai astâmpere setea în pauzele muncii lor. Declarându-i că acești domni o găseau pe gustul lor, Pierre semănase în mintea ei de femeie stânjeneala ; de la această dezvăluire, nu mai avea în fața clienților ei aceeași ușurință în mișcări. I se întâmpla să se depărteze brusc de un client, dacă i se părea că o privea prea insistent ; uneori un

compliment banal o făcea să roșească și trebuia să se gândească mult ca să admită că omul care-l rostise nu avea nici un fel de intenție jignitoare față de ea. La capătul tejghelei, o calfă a domnului Florent, domnul Paul, cu o coamă neagră și deasă, cu pomeții roșii și gâtul puternic, o contempla de câtva timp cu un aer extaziat, învârtind un pahar gol în mâinile lui deformate și vârtoase. „De ce se uită așa la mine?... Oare numai așa, întâmplător?... Nu, sunt nebună!... Îl cunosc bine!... Un om însurat, tată a patru copii..." Ea îi zâmbi ca să răscumpere bănuiala jignitoare de care se făcuse vinovată. Bărbatul îi surâse. „N-ar fi trebuit să-i surâd, se gândi ea imediat. Mă port prea drăguț cu ei. Pierre avea dreptate..." Această vigilență continuă o epuiza. O cuprinse brusc nerăbdarea de a-i vedea plecați pe toți acești oameni care o obligau să trăiască mereu la pândă. Se apropia vremea cinei; se duse în bucătărie și, văzându-și fetița, uită de toate ideile ei stupide. Domnul Lubin sosise și el și acum își atârna în cuierul de lângă fresca celor patru anotimpuri paltonul și pălăria. Clienții își plătiră consumația și plecară unul după altul, zicând din prag:

— Bună seara la toată lumea!

Ea le răspundea tuturor fără să se mai arate ocupată s-o schimbe pe Elisabeth. Denis strânse paharele și șterse tejgheaua. Apoi se retrase în camera lui ca să-și perie hainele, să se pieptene și să-și lustruiască pantofii; în seara asta ieșea cu prietenii lui. Cină în grabă și cu atât de puțină poftă că Amélie se întrebă dacă nu cumva era bolnav.

Gustave și Paulo veniră să-l ia chiar în clipa în care se ridica de la masă. Când ajunseră toți trei în stradă, Denis privi în urmă peste umăr și le spuse în șoaptă:

— Nu vă supărați, nu pot să merg cu voi în seara asta!

— Ce? Iar ne lași pentru roșcovana ta?

— Ei, da, bătrâne. Închipuie-ți că a venit până la cafenea ca să-mi spună că vrea să mă vadă în seara asta în loc de mâine!...

— E în patru labe după tine! zise Paulo. Dar, oricum, nu ești la ordinele ei!

— Nu, fu de acord Denis, jignit. Dar ce vrei să fac ? Nu mai poate trăi fără mine ! Trebuie s-o înțelegi și pe ea !

Făcură câțiva pași împreună, tăcuți, ținându-și capul înclinat, așa cum șade bine unor bărbați care meditează la o problemă importantă.

Ca să nu rămână în urma lui Denis în cunoașterea treburilor amoroase, Paulo trecuse și el de la teorie la practică. Numai că, având mai puțin noroc decât prietenul lui, trebuise să se mulțumească, pentru inițiere, cu o prostituată din strada Rosiers.

— Crede-mă, îi zicea el, curvele sunt de preferat. N-ai probleme. Și pentru banii pe care-i dai ești răsplătit cum se cuvine. Și nici nu se țin pe urmă după tine să te plictisească !

— Da, îl aprobă Gustave, care era încă un inocent în materie de femei, cel mai neplăcut e când se îndrăgostesc !

Știind că prietenii lui îl invidiau că are o amantă adevărată, Denis, binevoitor, fu de acord cu ei în privința inconvenienței unei legături serioase. Se opriră în fața vitrinei luminate de la „Marius".

— Nu cred că stau mult la ea, le zise Denis. Vin și eu după aceea la voi. Noroc la biliard...

— Noroc și ție, îi zise Paulo, dându-i un pumn în spate.

Izbucniră toți trei într-un râs brutal, viril. Apoi, Denis o luă singur pe bulevardul Voltaire, pustiu, larg și întunecat.

Când trecu din nou prin fața vitrinelor de la „Marius", obloanele erau deja trase și toate luminile stinse. Se culcaseră cu toții. Era foarte târziu. Fără să disprețuiască plăcerea pe care o simțise în preajma doamnei Langoustier, lui Denis îi păru totuși rău că-și neglijase încă o dată prietenii. Paulo avusese dreptate să-i atragă atenția în privința intransigenței unei metrese. Evocase creaturile fatale din unele filme care anulează orice simț moral în bărbatul care are nenorocul să cadă în capcana farmecelor lor perverse. „Asta nici măcar nu-i frumoasă și e și bătrână. N-o iubesc și n-ar trebui să mai accept ordinele ei..." Se străduia să-și sporească indignarea împotriva ei și se gândea chiar s-o rupă cu

ea pentru a-și afirma tăria de caracter, dar, numai după o clipă, nu mai avea în el decât o singură dorință : s-o întâlnească, să se lase răsfățat de ea, sărutat și să piardă noțiunea timpului în penumbra camerei trandafirii. Brusc, își dori ca Amélie să-l surprindă în momentul în care străbătea curtea. După un asemenea scandal, despărțirea ar fi inevitabilă ! „Nici o doamna Langoustier... Gata... Pentru totdeauna !“ L-ar fi trimis înapoi la Chapelle-au-Bois ca să-l vindece de înclinația lui pentru femei ? Dar, în spatele obloanelor nu se zărea nici o lumină. Cum lăsase fereastra întredeschisă, putu să intre în odaia lui fără probleme.

„O puternică ofensivă aliată în Champagne și Artois.“ Toate ziarele celebrau succesul acestor atacuri care obligaseră inamicul să abandoneze pozițiile socotite până atunci de necucerit. „Pregătirea artileriei... Atacul la baionetă... Potop de schije și foc... Rezistența îndârjită a nemților refugiați într-un cimitir...“ Știrile care soseau zilnic, începând cu data de 25 septembrie, o obligau pe Amélie să trăiască într-o stare de anxietate funebră, din care nimic n-o mai putea scoate. Pierre se afla în zona luptelor. Nu primise de la el decât o singură scrisoare de când plecase. Se spunea că pierderile erau enorme. Îl vedea deja rănit, mort, dispărut. Uneori, noaptea se trezea brusc, avertizată, parcă, în vis că de acum totul era inutil. În sfârșit, o carte poștală, din 1 octombrie, o mai liniști :

„Totul merge bine, scumpa mea soție, dar am trăit clipe grele, după cum îți închipui și tu. Mulți camarazi lipsesc la apel. Am fost aduși în spatele frontului pentru refacerea efectivului. Îți scriu dintr-un sat în ruină. Moralul e bun și cu sănătatea stau bine. Nu fi deci îngrijorată. Îți voi scrie mai amănunțit mâine. Duioase sărutări de la el tău Pierre“.

În sufletul ei se înfiripară noi speranțe. Ziarele nu mai semnalau decât neînsemnate acțiuni locale, rectificări ale liniei frontului, întotdeauna victorioase. Generalisimul Joffre publică un

ordin de zi, consemnând victoria. Amélie, care nu-i scrisese tatălui ei decât o singură dată cât durase permisia, îi trimise acum două scrisori una după alta, ca să-l liniștească.

Duminică, pe 10 octombrie, Denis își duse sora să admire trofeele de război din Champagne și Artois, expuse în curtea Domului Invalizilor. Amélie o luase cu ea și pe Elisabeth. Strângându-și fetița în brațe, se distra de gângureala și strâmbăturile ei, privind parcă distrată celălalt spectacol. Era o mare de oameni în incinta de piatră cenușie. Ținută în loc de un baraj de sfori, mulțimea se îngrămădea să vadă cât mai de aproape monștrii de oțel care semănaseră atâta moarte în jurul lor, înainte de a fi reduși la tăcere și transportați la Paris ca să-i distreze pe gură-cască. Tunuri de calibru mai mare sau mai mic, obuziere, mortiere, mitraliere, toate purtând încă urmele de noroi din câmpia Champagne. Unele erau în întregime albe, pietrificate parcă într-o substanță cretoasă și zgrunțuroasă. De departe, părea o artilerie destinată fantomelor. Soldații de gardă le dădeau explicații curioșilor. Domni care nu se pricepeau discutau meritele calibrelor 77 german și 75 francez. Doamne cu pălării, toate înflorate, întindeau mâinile pe deasupra sforii ca să atingă respectuoase o roată, o chiulasă sau un scut. Denis trecea de la o piesă la alta, se ridica în vârful picioarelor ca să privească în interiorul gurilor de foc, rugând-o pe Amélie să mai stea numai o clipă. Dar copilul se făcuse greu în brațele tinerei femei. Își pierduse răbdarea.

Se întoarseră acasă pe la ora cinci și, imediat, primiră vizita doamnei Rousseau, care le pândea sosirea de la fereastra camerei. Răsări în fața lor cu acel aer de bucurie reținută care-i era propriu când un eveniment important se întâmpla în cartier și avea șansa să fie singura avizată. De data aceasta, printr-o excepție, era o veste bună: în absența Améliei, se prezentase un bărbat pentru a închiria o cameră. Doamna Rousseau îl văzuse, îi vorbise și-l rugase să revină în aceeași seară pe la ora opt pentru a discuta condițiile cu patroana. Era corect îmbrăcat și părea cinstit.

— Cam ce vârstă avea ?

— În jur de treizeci, nici mai mult, nici mai puțin...

— De ce nu e mobilizat ?

— E spaniol.

— Spaniol ! repetă Amélie, încruntând sprâncenele.

Neavând ocazia să frecventeze străini, nu-și putea stăpâni niciodată un sentiment de neîncredere în privința lor. Aceștia gândeau și trăiau după legi care nu se potriveau cu obiceiurile franceze. Măcar dacă ar fi aparținut vreunei națiuni aliate ! Un belgian, un italian, un englez, un rus chiar, la nevoie... Dar un spaniol ? Ce făcea la Paris ? Și de ce alesese „Ciclistul încununat" drept adăpost ? Doamna Rousseau o liniști :

— Mi-a explicat totul. Au venit mulți muncitori specializați din Spania în Franța pentru a-i înlocui pe ai noștri, plecați pe front. A sosit cu un grup de prieteni. Lucrează la Vincennes într-o fabrică de plăci de ghips.

— E muncitor ?

— Maistru.

— Vorbește franțuzește ?

— Da, cu accent... Dacă vrei părerea mea, mi s-a părut a fi de bună condiție...

În ciuda acestor recomandări, Amélie ezită între plăcerea de a avea un nou client în hotel și teama de a intra în contact pentru prima oară în viață cu un bărbat care nu era de nația ei.

— Cred că va dori să ia masa de seară la cafenea, reluă doamna Rousseau.

— V-a spus el ? întrebă Amélie.

— Da. Voia să știe cât i-ați lua pentru semi-pensiune.

Ultimele vorbe reușiră s-o convingă pe Amélie că noul venit era demn de interes.

— Bine. Voi vedea. Numai să vină ! Poate că și-a găsit ceva prin cartier. De hoteluri nu ducem lipsă...

Deschise cafeneaua cu ajutorul lui Denis, o culcă pe Elisabeth în bucătărie și așteptă nerăbdătoare vizita necunoscutului. La șapte și jumătate, domnul Lubin veni să se așeze la masa lui, ca

de obicei, pentru cină. Tușea mult și se plângea de o durere în capul pieptului. În ciuda rugăminților tinerei femei, se mulțumi să ciugulească ceva din farfurie și urcă în camera lui, fără să se atingă de desert. La ora opt și zece, în sfârșit, ușa de la stradă se deschise lăsând să treacă un bărbat pe care Amélie îl recunoscu din capul locului a fi spaniolul despre care-i vorbise doamna Rousseau. Era foarte înalt, cu umeri lați, cu fața smeadă, pomeții proeminenți și bărbia albăstrie din pricina bărbii. Părul, de un negru lucios, cobora în bucle pe obraji. Sprâncenele dese și îmbinate îi acopereau ochii mari și întunecați, de o strălucire apoasă. O mustață fină, parcă desenată în cărbune, mijea deasupra buzei de sus. Dinții îi scânteiau albi, carnasieri, luminând o mască slabă și întunecată :

— Doamnă, am venit pentru cameră...

Vorbea cu o voce joasă, sâsâind într-un fel ciudat, ca și cum limba i s-ar fi ciocnit în fiecare clipă de gingii :

— Sunt la curent, îi răspunse ea. Am înțeles că vreți și masa de seară ?

— Da, doamnă... *por favor*... dacă nu e prea scump pentru mine...

— Condițiile sunt aceleași ca și ale tuturor clienților mei, zise ea cu o ușoară suficiență în ton, adică rezonabile. Camera și masa, fără vin, o sută de franci pe lună.

Spaniolul clătina trist din cap.

— E mai mult decât speram. Cu ce câștig nu pot să plătesc atât.

Ea majorase prudent tariful pentru a-și păstra o posibilitate de discuție.

— Cât ați putea plăti ? îl întrebă ea.

— Optzeci de franci.

— De data asta nu pot eu să accept, domnule, îl refuză ea pe un ton ferm. Dar am o cameră mai puțin frumoasă decât cea pe care v-o destinasem inițial...

— Pentru mine va fi destul, oricum...

— Aș putea să v-o las, cu masă cu tot... să vedem... la...

Se prefăcu absorbită într-un calcul foarte serios și-i spuse:

— Nouăzeci de franci. Minimum.

— Merge. *Muchas gracias...*

— Plătiți o lună în avans.

— Firește.

— Aș putea să vă întreb cum vă cheamă?

Își îndreptă bustul și anunță, cu ochii scânteind și pielea întinsă pe un măr al lui Adam foarte proeminent:

— Antonio Fernandez Villarrubia.

S-ar fi zis că prezentându-se își declina titlurile de noblețe. Impresionată de acest patronim, Amélie plecă ușor capul și murmură:

— Foarte bine. Când credeți că vă puteți muta, domnule Villarrubia?

— Cam în cinci zile, dacă este posibil. Pe 15 octombrie...

— Dacă nu vă mutați decât pe 15 și doriți să vă păstrez camera va trebui să-mi plătiți un aconto.

— Plătesc pentru toată luna înainte.

— Numai dacă vreți. Altfel nu e neapărat nevoie!

— Ba da, ba da... Prefer...

Pronunțase: *Yo prefero...* Tânăra femeie luă banii, semnă o chitanță și-l rugă pe Denis să-i arate domnului Villarrubia camera nr. 3, care va fi de acum a lui. Înainte de a ieși din cafenea, prin ușa din spate, spaniolul, cu o mână pe inimă adresă „salutări familiei", ceea ce o surprinse pe Amélie, dar îi confirmă ideea că locatarul ei era un om foarte bine crescut.

Când Denis reveni după ce-i arătase locurile noului client, ea îl întrebă curioasă:

— I-a plăcut?

— Foarte mult! exclamă Denis. Mi-a dat cinci franci pentru osteneală. E un tip bine, să știi! Vine dintr-un orășel de lângă Barcelona. Mi-a zis că mă învață și pe mine spaniola. O să-și aducă prietenii la cafenea. O să fie interesant...

— Cred că am făcut bine că am acceptat!

— Trebuie să-i scrii lui Pierre imediat.

— Firește!

Amélie roși puțin. Explicația pe care o avusese cu Pierre nu rezolvase definitiv neînțelegerea lor. Cunoscând dispoziția întunecată a soțului ei, trebuia să se ferească să-i anunțe acum o veste al cărei interes comercial n-ar fi în stare să-l înțeleagă și pe care ar interpreta-o chiar ca o nesupunere față de el. Dar nu era vorba decât de o amânare. Nu putea să refuze s-o înțeleagă. De îndată ce-și va manifesta în scrisori dorința reală de a o vedea lărgind cercul clienților, îi va povesti totul.

Absolvindu-se astfel de vină, petrecu o noapte excelentă și se trezi în zori cu mintea plină de calcule fericite. Mulțumirea ei fu însă de scurtă durată. În timpul zilei, domnul Florent fusese înștiințat că fiul lui, care trebuia să vină curând în permisie, murise ucis de un obuz în apropiere de Saint-Mihiel. A doua zi, bătrânul tâmplar veni la atelier ca de obicei. Purta un guler tare și un veston negru, își găsise chiar timp să treacă și pe la frizer pentru a arăta demn de doliul lui. Cu fața palidă și înăsprită, tăiată de o mustață albă pe oală, cu ochii uscați și umerii drepți, stătea pe pragul prăvăliei primind condoleanțele cu multă noblețe și simplitate. Toată strada venise să-l vadă. Grupuri de oameni vorbind în șoaptă umpleau curtea. În ciuda ordinului patronului, muncitorii întrerupseseră munca tot timpul cât ținu defilarea prietenilor și a cunoștințelor. Când se apropie Amélie, domnul Florent o opri chiar de la primele cuvinte: „Ssst! nu spune nimic!“ și o bătu ușor pe mână ca și cum ea ar fi avut nevoie să fie consolată. Apoi, intră în atelier, își puse salopeta albastră, reluându-și munca. Curtea se goli.

Amélie rămase o clipă nemișcată, privind micul univers înconjurat de înaltele ziduri mucegăite. Burlanele de scurgere barau fațadele curbându-se din loc în loc deasupra unor guri de canal ruginite. O plapumă își revărsa peste o fereastră burta grasă în carouri gri și roz. Mai încolo, atârnate de o sfoară, se uscau într-o pașnică indecență câteva combinezoane, jupoane și alte obiecte de lenjerie. Oglinda de bărbierit era agățată de o grindă exact în fața unei cuști de canari plină de salată și coji

de pâine. Bărbații — cei care nu erau mobilizați — munceau pe afară. Copiii erau la școală. Toate etajele, la această oră a zilei aparțineau femeilor și peste ele domnea pacea treburilor domestice. Din când în când, menajerele se interpelau de la o fereastră la alta ca să le mai treacă de urât: „N-ai un pic de ață maro, doamnă Michaut? — Eu n-o să mai cumpăr țipari de la grataragioaică; la «Nation» sunt mult mai buni..." Undeva, se auzea duruind o mașină de cusut. Locatara de la trei călca lenjeria, gesticulând larg... Jos, în atelierul de tâmplărie se auzea scârțâind un ferăstrău, șuierând rindeaua. Astfel, cu toate că suflul morții trecuse recent peste aceste locuri, viața de toate zilele își intrase deplin în drepturi.

Chiar Amélie, cu toate că era sincer afectată, trebui în cele din urmă să se gândească la clienții care vor sosi curând pentru aperitiv. Veniră în număr mai mare decât de obicei. Numai domnul Florent nu se mai arătă. Vorbiră despre el, despre nenorocirea lui. Domnul Buche prevesti că, după o asemenea bătălie, vor urma, cu siguranță, câteva luni de acalmie pe front. Toți simțeau că o dată cu această moarte, pentru ei șirul veștilor proaste se încheiase. Într-adevăr, trecură două zile fără să se mai întâmple nimic în micul lor cerc. Apoi aflară că Emmanuel Boursier fusese ucis în Argonne. Încă un prieten al lui Pierre dispăruse subit, ca și cum o trapă i s-ar fi deschis sub picioare. Era deja prea mult! De ce Boursier? Un om bun, simplu, trist, cu o nevastă nedemnă de el. Nu cerea mare lucru de la viață. Nu stânjenea pe nimeni... Lui Pierre i-ar fi făcut atât de mare plăcere să-l întâlnească după război! Cuprinsă de un presentiment îngrozitor, Amélie își zicea că, lovindu-i pe cei mai buni prieteni, moartea se apropia de Pierre, îi dădeau târcoale, pipăind terenul, pregătindu-și lovitura. Doamna Boursier putea fi văzută pe stradă trecând în ținută de mare doliu, cu vălul lăsat pe față și o batistuță albă în mâinile ascunse în mănuși negre de mătase. După părerea doamnei Rousseau și a doamnei Toupetain, din corectitudine întrerupsese vizitele nocturne ale amantului.

— Așteptați vreo cincisprezece zile! O va lua iarăși de la capăt.

Preocupările personale ale Améliei erau atât de grave, atât de tenace că nu mai avea nici măcar puterea să susțină indignarea doamnei Rousseau. În sfârșit, primi un bilet de la Pierre, dar vechi de o săptămână. Era în refacere și o întreba dacă plătise asigurarea pentru vitrina din față. În josul paginii erau mâzgălite câteva cuvinte de dragoste, abia lizibile. În ziua următoare, Soufaneix și Vernac, veniți, în sfârșit, în permisie, se prezentară la „Ciclistul încununat" cu soțiile lor. Îi aduseră o scrisoare mai recentă de la Pierre care reuși să mai calmeze temerile Améliei. Dacă ar fi fost să-i creadă pe ei, Pierre era perfect sănătos și nu ducea lipsă de nimic. În patruzeci și opt de ore aveau să se întâlnească din nou cu el. Îi trimise prin ei un pachet și o scrisoare.

PARTEA A TREIA

1

Domnul Antonio Fernandez Villarrubia se mută pe 15 octombrie, așa cum rămăseseră înțeleși. În fiecare zi pleca la muncă la ora șase dimineața și nu se mai întorcea decât la șapte seara, cu hainele murdare de tencuială, cu părul alb de var, obosit și absent. Urca repede în camera lui. O jumătate de oră mai târziu, intrând în cafenea, era cu totul alt om. Spălat, periat, pieptănat, purtând un costum negru, decolorat dar curat, cu o cravată violet înnodată sub un guler fals alb, jiletcă și pantofi cu butoni. Foarte amabil, salută asistența înainte de a se așeza la masă. Clienții obișnuiți, care își beau aperitivul la tejghea, îi răspunseră din vârful buzelor. Era vinovat în ochii lor pentru că făcea parte dintr-o țară neutră, cu simpatii neprecizate. În prezența lui, evitau să vorbească despre bătăliile în curs, ca și cum s-ar fi temut ca el să nu transmită statului major german ce credeau clienții de la „Ciclistul încununat" despre mersul războiului. Chiar domnul Lubin, care lua masa la doi pași de el, se abținea să comenteze titlurile din ziar. Acest consemn de neîncredere o irita pe Amélie, convinsă fiind că noul ei locatar era un om de o corectitudine ireproșabilă, iar anumiți domni din cartier ar fi putut să ia exemplu de la el în privința bunelor maniere. Din fericire,

părea indiferent la mofturile distante ale anturajului. Mânca bine, bea cu sete, iar bucuria de a trăi îi însuflețea chipul.

Privind la cei doi semi-pensionari, atât de diferiți unul de altul, Amélie visa la o sală mai mare, zugrăvită din nou și înțesată de meseni care să-i onoreze meniul într-un vesel clinchet de pahare și tacâmuri. Dacă putea servi două mese, nimic n-ar putea s-o împiedice să servească zece, douăzeci, douăzeci și cinci de mese. Puteau cumpăra prăvălia cizmarului de alături. Ar fi spart un perete, lărgind spațiul cu șase sau opt camere. Fețe de mese albe, farfurii cu dungă aurie, chelneri cu plastronul scrobit circulând printre oameni veseli... Domnul Lubin tușea din străfundul plămânilor, acoperindu-și cu șervetul fața cărămizie. Denis clătea vasele în chiuvetă. Consumatorii plecau, unul câte unul, acasă pentru cină. Era timpul s-o culce pe Elisabeth și să mănânce și ea ceva în grabă, în timp ce domnii Lubin și Villarrubia își vor termina desertul.

La ora șapte și jumătate, la cafea, spaniolul avea câțiva invitați. Văzându-i intrând, domnul Lubin își împături nervos ziarul și urcă în camera lui. Într-o dimineață nu mai putu coborî să se ducă la muncă. Se îmbolnăvise de gripă și dârdâia de febră. Doamna Rousseau îi punea ventuze. Denis îi duse mâncarea în odaie — supă și mere coapte — pe care o mâncă în pat gemând, cu o bonetă pe cap și un fular înnodat în jurul gâtului. Domnul Villarrubia nu scăpă ocazia s-o întrebe pe tânăra femeie cum se simte cel căruia el îi spunea domnul Loubine. Mereu sensibilă la mișcările unui suflet generos, Amélie admira delicatețea acestui străin care cerea zilnic vești despre un personaj a cărui rea-voință la adresa lui era evidentă. Pe deasupra, îi era recunoscătoare că aducea după el noi clienți, fie ei chiar spanioli. Numărul lor crescu foarte repede. Erau șase acum, venind în fiecare seară, după cină, la prietenul lor. Se așezau la masa domnului Villarrubia, comandau cafea sau o sticlă de vin roșu, după care începeau să sporovăiască, adunându-și capetele, într-o limbă guturală și de neînțeles. Izbucniri de voci se auzeau până în stradă. Uneori un hohot de râs îi răsturna pe speteaza scaunului.

Apoi, fără veste, începeau să se certe, se înjurau agitându-și degetele lor lungi și negre prin fața chipurilor desfigurate. Amélie, neliniștită, se întreba dacă nu vor ajunge să se bată. La fel de brusc, tonul scădea, privirile se stingeau, iar domnul Villarrubia mai comanda un rând. Rarii clienți care mai intrau în cafenea după ora nouă priveau cu ochi răi acest grup de emigranți ocupând mai mult de jumătate din salon și comportându-se ca într-un teritoriu cucerit. Grijulie să-și menajeze clientela națională și pe cea străină în același timp, Amélie îi făcea din când în când semne domnului Villarrubia să mai tempereze înflăcărarea camarazilor lui, pentru ca să se întoarcă imediat cu un zâmbet de scuză spre consumatorii francezi care stăteau muți de indignare în fața tejghelei.

— Sunt cam gălăgioși, dar atât de amabili ! le zicea ea. Când îi cunoști bine ești obligat să le acorzi încredere. De altfel, nu e vina lor dacă nu prea știu limba noastră...

Cuvintele ei se izbeau de niște fețe de lemn. Denis însuși se lăsă contaminat de tendința spre bârfă. După ce se bucurase de instalarea domnului Villarrubia la „Ciclistul încununat", cârtea acum că li se transformase casa într-un centru de primire pentru străini și că era la mintea oricui că se puteau aștepta să-i părăsească cei mai buni clienți. Aceștia aveau să se instaleze în alte bistrouri, unde puteau dezbate în voie problemele care-i priveau. În mai multe rânduri, Amélie trebui să-l dojenească, pentru că vorbea de domnul Villarrubia disprețuitor, zicându-i „spaniolul". Dacă locatarul ei ar fi stârnit o simpatie unanimă, ea s-ar fi străduit să-i găsească niscai defecte. Dar pentru că toată lumea era împotriva lui, nu se gândea decât cum să-l apere. Dacă-l bârfeai pe el, parcă ai fi criticat-o pe ea. Nu putea tolera să i se reproșeze că găzduia și hrănea un om a cărui singură crimă era că se născuse dincolo de Pirinei.

Într-o sâmbătă seara, prietenii lui Villarrubia veniră la „Ciclistul încununat" cu două chitare. Băură cafeaua și urcară în grup spre camera nr. 3. Domnul Buche și domnul Clapeton,

care-și beau coniacul lângă tejghea, scoaseră un suspin de ușurare.

— Uf, în sfârșit ! răsuflă domnul Buche.

Domnul Clapeton îl susținu :

— Bine e să fii între ai tăi !

Amélie se prefăcu a nu băga de seamă perfidia meschină a remarcilor și se îndreptă spre fratele ei, care-o chema din pragul ușii. Era obligat să plece : prietenii îl așteptau la „Marius". Juca mult la biliard în ultima vreme. Amélie era bucuroasă, pentru că era de părere că la vârsta lui trebuia să se distreze. Înainte de a-l lăsa să plece, îi aranjă nodul la cravată și-i recomandă să nu întârzie prea mult. Apoi se întoarse lângă domnul Buche și domnul Clapeton, care vorbeau despre duelul artileriilor pe frontul occidental. Dar se pare că rușii doreau să reia ofensiva pe Dvinsk. Domnul Buche zicea că vitejii cazaci îi vor hărțui și decima pe soldații kaiserului, atrăgându-i în mlaștini. Domnul Clapeton susținea că regiunea respectivă nu reprezenta nici un interes strategic și că țarul ar fi făcut mai bine dacă ar fi îndreptat efortul armatei sale în direcția Cernăuți. Un bubuit lugubru la întrerupse conversația. Se priviră uimiți și amândoi deodată întinseră gâturile. Deasupra lor se dezlănțuiseră chitarele. O voce se lamenta, nazală, disperată, acompaniată de vibrația corzilor. Oare domnul Villarrubia cânta ? Amélie le surâse stingherită clienților. Domnul Buche bombăni :

— Ei, hai !... Nu te mai sfii !...

Vocea se amplifica, fremăta la notele înalte, se oprea brusc, ca și cum cântărețului i-ar fi lipsit suflul, ca să reia apoi melodia cu două note mai jos, rulând cuvintele ca o năruire de pietriș. Apoi ritmul se precipita. Mâinile băteau cadența. Plafonul se cutremura sub tropăiala unor pantofi cu tocuri percutante. Se auziră voci despuindu-se de suflet într-un „Olé !..." Copleșită de farmecul barbar al muzicii, Amélie se temea că improvizatul concert nu va fi pe gustul vecinilor. Degetele chitaristului păreau să-i răscolească nervii, înfiorând-o. Fiecare melodie chema o alta,

mai frumoasă, mai nostalgică. Domnul Buche își goli paharul și conchise :

— În plin război !... Felicitările mele !

— Să-mi fi spus cineva și n-aș fi crezut, tună și domnul Clapeton...

— E o rasă aparte, murmură Amélie pe un ton vinovat.

— O rasă de sălbatici ! remarcă domnul Buche sever. Niște toreadori !... Sunteți prea indulgentă cu ei, doamnă Mazalaigue... Ar trebui...

Nu-și termină fraza. Doamna Rousseau intră în cafenea, gâfâind, cu ochii ieșiți din cap. O codiță de păr cenușiu îi spânzura pe un umăr. Strigă :

— Ei bine, frumos le stă ! Ce i-a apucat în seara asta ? Se cred acasă la ei ? Tocmai vin de la domnul Lubin, care are febră foarte mare, stă gata să déa în pneumonie ! Cum vrei să doarmă în scandalul ăsta ? Și doamna Michaut, care o are pe cea mică bolnavă de tuse măgărească...

— Liniștiți-vă, zise Amélie pe un ton rece, chiar voiam să mă duc să-i rog să se potolească.

— Bine ați face, pentru că e într-adevăr un scandal cum n-am mai văzut de cincizeci de ani de când îmi rup pingelele prin acest cartier !

O voce răgușită explodă de cealaltă parte a plafonului :

— Ay-ay-ay !...

Ciudata lamentație se prelungi purtată de un suflu inepuizabil. Domnul Buche și domnul Clapeton plătiră consumația.

Ieșiră apoi foarte demni, după ce adresaseră toate politețurile de rigoare din pragul ușii. Doamna Rousseau întrebă :

— Ei ? Vă duceți la ei ?

— Da, da, o liniști Amélie. Dar, înainte de asta, vă rog să vă duceți acasă.

— Nu doriți să vă însoțesc ?

— De ce ?

— Să nu vă facă necazuri !... Ațâțați cum sunt !...

Amélie ridică din umeri. Cum ar fi putu să accepte că i-ar fi fost teamă să se prezinte singură în fața acestor misterioși străini pentru a le porunci să înceteze să mai cânte ? Și totuși trebuia s-o facă și chiar imediat. Hotărâtă, încuie cu lacătul ușa care dădea la stradă, pentru ca nimeni să nu intre în cafenea în lipsa ei. În aceeași clipă, ușa care dădea spre culoar se deschise cu o încetineală scârțâitoare și domnul Villarrubia apăru în prag. Oare cântecele din țara lui să-l fi tulburat atât de tare ? Toată fața-i era numai zâmbet, dar ochii erau triști, parcă muiați în lacrimi.

— Doamnă Mazalaigue, i se adresă el, aș vrea să vă rog, dacă se poate, două sticle de vin roșu și niște pahare pentru *amigos*, le e sete...

Privirea Améliei se încrucișă cu cea a doamnei Rousseau. Bătrâna își băgase capul între umeri și, încruntată, cu brațele încrucișate pe piept, perfect rotundă, grea ca plumbul, se pregătea să arbitreze dezbaterea.

— Ați făcut bine că ați venit, domnule Villarrubia, îl întâmpină Amélie. Tocmai voiam să vă vorbesc...

— Ce *agradable* surpriză ! se înclină domnul Villarrubia.

— Vreți să ne lăsați singuri, doamnă Rousseau ?

Doamna Rousseau tresări, făcu o strâmbătură de dispreț și se depărtă, ofensată, bodogănind vorbe de reproș. Rămasă singură cu locatarul ei, Amélie își concentră toate forțele asupra obstacolului de învins.

— Domnule Villarrubia, n-am avut până acum să mă plâng de purtările dumneavoastră. Înțeleg foarte bine că vă face plăcere să vă primiți compatrioții și să stați de vorbă cu ei. Dar în această seară — permiteți-mi să vă spun — ați cam întrecut măsura... În casă sunt oameni bolnavi, copii care trebuie să doarmă. Faceți prea mult zgomot cu chitarele și cântecele dumneavoastră...

— Din cauza domnului Loubine ? întrebă el consternat.

— Din pricina lui și a altora.

Desfăcu brațele într-un gest de neputință :

— Nu credeam că se aude atât de tare !...

— Ba da, domnule Villarrubia. Se aude foarte tare.

— Și nu-i frumos ? întrebă el cu un surâs dezarmant.

Amélie avu senzația că dojenește un copil inconștient de vina lui.

— E foarte frumos, domnule Villarrubia. Numai nu uitați că suntem în război. Oamenii au necazuri mari. Chiar și un fleac îi șochează, îi enervează.

— Chiar *musica* ?

— Chiar muzica !... Cu atât mai mult !... Cum să vă spun ?... Sunteți străin...

— Nu e vina mea !

— Firește ! Dar în condițiile acestea trebuie să fiți mai discreți, mai delicați, să vă gândiți la suferința altora...

Chipul spaniolului se crispă într-o strâmbătură tragică. Își duse la inimă mâna cu degetele uscate ca niște bețe.

— *Perdoneme*, scânci el. Nu credeam că facem rău ! Credeam dimpotrivă, că tuturor le va face bine muzica noastră. *Ay ! ay ! ay !... Siento muchisimo...* Niciodată, doamnă Mazalaigue, *yo le juro...* Niciodată, mă auziți !...

Amélie era tulburată de această sinceră căință. Era gata să-l plângă pe acest om pe care-l lipsea, fără îndoială, de una din rarele bucurii ale existenței lui.

— Nu trebuie să vă întristați atât de tare, domnule Villarrubia, îl consolă ea. Mâine totul se va uita.

— Da, da... *Es una terrible desgracia...* dar aș vrea să mă înțelegeți... Când nu ești în țara ta, simți nevoia să te gândești la țara ta... Atunci ne adunăm între noi, vorbim despre tot ce am lăsat acolo, cântăm cântecele de acolo... Pentru inima noastră e multă bucurie și multă tristețe...

— V-ați lăsat familia în Spania ?

— Toată familia mea, doamnă Mazalaigue. Un tată bătrân, o mamă la fel și șase surori, sărace și cinstite. Trăiesc într-un sătuc în apropiere de Zaragoza. Pământul numai piatră, nimic nu crește pe el. Eu am plecat în orașele din jur ca să muncesc orice. Câtă carte știu, e de la fratele meu, preotul ; dar cartea

nu-ți folosește la nimic când e vorba să vinzi ziare în stradă sau să cari saci în port, să spargi piatră pentru drumuri... Atunci am venit în Franța. Aici poate că voi reuși...

— Sunt sigură, murmură ea.

— Nu mă plâng. Ar fi mai rău dacă aș fi francez, ca soțul dumneavoastră, aș fi acum pe front împotriva germanilor. Ah! Războiul, războiul... De când a început parcă s-ar fi lăsat noaptea peste lume, *una noche sin luna, sin estrellas...*

— O noapte fără lună, fără stele, reluă Amélie gânditoare.

— Cum de ați înțeles?

Surâse.

— Nu e greu.

— Vorbiți spaniola?

— Nu. Dar m-am născut în Corrèze și graiul nostru seamănă puțin cu limba dumneavoastră. Am remarcat ascultându-vă.

Își împreună mâinile și uimirea i se întipări pe față:

— Nu se poate! Cum spuneți de exemplu, bietul Antonio?

— *Paubre* Antonio.

— Și noi: *Pobre* Antonio. Și cum... cum spuneți... vin?... speranță?...

— *Vi... esperanço...*

— Și noi *vino... esperanza...* E aproape la fel...

Ar mai fi vrut s-o întrebe, dar chitarele reîncepură să cânte în surdină.

— Cred că trebuie să urcați și să-i preveniți pe prietenii dumneavoastră, domnule Villarrubia, îl îndemnă Amélie.

— Aveți dreptate... Iertați-mă... Imediat...

— Vreți să vă mai dau cele două sticle de vin?

— Dar dumneavoastră vreți?

— Cu condiția să nu mai faceți zgomot în cameră.

— Pe cuvântul meu de onoare, doamnă Mazalaigue!

În timp ce-l servea, el o privi cu atâta recunoștință, că ea se felicită că știuse să-i vorbească cu toată fermitatea necesară.

2

În ultimele zile ale lunii noiembrie, Amélie primi o scrisoare de la Pierre în care o anunța că fusese înaintat la gradul de sergent :

„Eram propus încă din luna iulie. Dar pe front lucrurile nu merg chiar atât de repede ca în spatele frontului. Toată compania s-a purtat frumos cu mine..."

Părea atât de fericit de această promovare, că Amélie simțea ea însăși o bucurie profundă. Obiceiurile unei țări angajate într-un război i se impuseseră și ei în cele din urmă, aproape fără să-și dea seama. Ciucurii argintii sau auriți, decorațiile, citările pe ordinul de zi, dovezile de respect, pe care altădată le socotea niște absurde manifestări ale disciplinei militare, n-o mai enervau acum ca altădată. Le accepta necesitatea și semnificația. Intra în joc. Se iniția în limbajul tuturor. Anunță cu mândrie știrea clienților. Băură în cinstea patronului. Domnul Florent declară că, datorită unor luptători de valoarea lui Pierre, Franța va ieși victorioasă din toate încercările. Toată asistența îl asculta pe tâmplar cu respectul cuvenit. De la moartea fiului său, venea rar la cafenea și nu vorbea decât în ocazii deosebite. Doliul îl epuizase, îl veștejise în câteva săptămâni, ca o boală. Privirea îi era absentă și vocea îi răgușea din te miri ce. O întrebare o chinuia pe Amélie : existența unui subofițer scăpat de corvezi era mai puțin dură decât cea a subordonaților lui ? Liniștită, Amélie îi scrise soțului ei o scrisoare de felicitare care-i dădu multă bătaie de cap, căci voia să-și exprime mulțumirea fără să folosească stilul emfatic al unor neveste la care patriotismul ținea loc de dragoste. De îndată ce o frază prea nobilă îi venea în gând, își aducea aminte de prietena ei Marthe, celebrând memoria locotenentului Gilbert Vasselin căzut pe câmpul de onoare, încât

până la urmă începu să se îndoiască de ea însăși în fața banalității textului pe care-l concepuse.

După ce expedie scrisoarea se simți mai singură decât înainte. Complimentele pe care le auzise în privința lui Pierre îi sporiseră dorința de a-l revedea și de a-l avea numai pentru ea.

O informase că regimentul lui se afla la Pénin, în Pas-de-Calais. Dar n-o chema să vină la el. Exagera, fără îndoială, riscurile încercării. Dar, ca o ultimă tentativă, se duse la comisariat să se informeze asupra posibilității de a obține un permis de liberă trecere, fie și pentru un timp foarte scurt. O aștepta o mare decepție : comisarul pe care-l cunoștea fusese schimbat din funcție. Cel care-o primi era un om sec, cu o privire de oțel și o voce hotărâtă. Chiar de la începutul conversației lor o întrerupse pentru a-i atrage atenția că nu trebuia să se bazeze pe amabilitatea lui. Noi instrucțiuni prevedeau un control foarte strict al circulației civililor în zona armată. Dacă o anume libertate domnise în timpul predecesorului său, el era hotărât să aplice litera legii...

— Vă previn din capul locului că este inutil să vă mai prezentați la biroul meu pentru un asemenea demers.

— Și dacă vă aduc, de exemplu, o scrisoare de la un comerciant din regiunea unde vreau să merg, se bâlbâi ea ? Dacă vă dovedesc că este vorba de o călătorie de afaceri ?

— Iertați-mă, replică el, surâzând sarcastic, acum, că vă știu intențiile, îmi voi permite să privesc cu o extremă neîncredere documentele pe care le-ați putea produce în sprijinul cererii dumneavoastră. Nu voi deveni complicele unei înșelătorii. Atât am avut de spus.

Se retrase cu convingerea disperată că nu va mai avea niciodată ocazia de a-l întâlni pe Pierre într-un sătuc liniștit din spatele frontului. Până și această neînsemnată compensație îi era refuzată. Trebuia să se plece în fața legii tuturor. Nu era oare îngrozitor să fii supus unei voințe anonime, fără să știi dacă viitorul îți va ușura chinul sau îl va spori ?

În zilele care urmară, încercă să-și stăpânească melancolia ocupându-se activ de Elisabeth. Fetița începuse să meargă pe picioruşele ei fragile, cu genunchii îndoiți, veselă nevoie mare, agățându-se de mobile, de fustele doamnei Rousseau. Pentru a o împiedica să se târască până în salonul cafenelei, i se limitase domeniul la bucătărie, printr-un zid de scaune răsturnate. Denis îi cumpărase prima jucărie : un măgar de cauciuc care piuia de câte ori era apăsat pe burtă.

Adesea, în timp ce servea un client la tejghea, țipătul scurt, metalic îi aducea aminte de prezența copilului și un val de duioșie o copleșea.

În cafenea, totuși, viața, o clipă tulburată prin intruziunea spaniolilor, își reluă aerul ei pașnic. Prietenii domnului Villarrubia nu mai dădeau concerte nocturne, iar conversațiile lor se desfășurau acum cu voce scăzută. Nu se mai auzeau. Abia dacă-i mai băgau de seamă. Dezarmați de această discreție, clienții își uitară ranchiuna din primele zile și acceptară să le cedeze un colț al salonului. Pentru Amélie era o victorie și se simțea datoare domnului Villarrubia, care o ajutase s-o obțină. În seara în care domnul Lubin, în sfârșit vindecat de gripa lui, reapăru la „Ciclistul încununat", ea pregăti pentru acești doi semi-pensionari o cină specială : escalop, fasole verde și compot de mere. Numai că domnul Lubin era încă prea slăbit pentru a se interesa de mâncare. Lăsă aproape totul în farfurie. Își luă cu el numai compotul. Voia să-l mănânce a doua zi dimineața, în pat. În schimb, era o plăcere să-l vezi pe domnul Villarrubia mâncând. Mai cerea din toate. Probabil că făcea economie la mâncare. După ce-și bău cafeaua, aprinse o țigară și deschise ziarul. Era ora când, de obicei, îi veneau prietenii în vizită. Așteptându-i, Amélie trecu în bucătărie să spele vasele. Elisabeth dormea sugându-și degetul, în căruciorul ei, acoperit cu o muselină gălbuie. Denis ștergea și aranja farfuriile. Când termină, Paulo veni să-l ia pentru o partidă de biliard.

— Iarăși ! se miră Amélie. A treia oară într-o săptămână ? O să vă ruinați !

— De data asta, Gustave plătește, o liniști Denis. Suntem invitați. Nu putem refuza.

— În orice caz, te rog să te întorci într-o oră. Mâine dimineață trebuie să te scoli devreme, la muncă...

— Ce vrei să fac într-o oră ? întrebă Denis. Abia dacă am timp să mă încălzesc...

Cei doi băieți se îndepărtară, cu mâinile în buzunare, cam gârboviți. Domnul Villarrubia continua să citească, așezat la masă.

— Prietenii dumitale au întârziat ! remarcă Amélie.

— Cred că nu mai vin, suspină el.

— De ce ?

— Se adună în seara aceasta împreună cu toți, la un prieten, în Vincennes. Acolo pot cânta la chitară, nu-i aude nimeni.

Crezu că era un reproș și roși, contrariată :

— Ar fi trebuit să mergeți cu ei !

— Mă simt mai bine aici !

Un surâs de fildeș sclipi sub mustața lui fină, neagră... Mărul lui Adam, proeminent, îi marca gâtul slab, umbrit de barbă. După o clipă își reluă lectura. Amélie scoase andrelele din sertarul casieriei. Degetele ei agile mânuiau andrelele, iar mintea îi rătăcea la Pierre. Picături de ploaie se izbeau de geamuri. Sobița de fontă din mijlocul salonului, încinsă, duduia blând. Uneori, o flacără lumina grătarul din fața cenușarului.

— Ce înseamnă „o sursă oficială" ? o întrebă domnul Villarrubia.

Amélie tresări, trezită din vis.

— O sursă oficială ?

— Da, așa scrie : „De pe frontul Serbiei, ni se comunică din sursă oficială..."

Luată pe neașteptate, se gândi o clipă înainte de a-i răspunde :

— O sursă oficială înseamnă... un grup de oameni care sunt la curent cu o știre... importantă...

— Și „retragere strategică" ?

— Când o armată se retrage fără să fie bătută.

— *Muchas gracias !...*

— Și „o privire din fuga calului a teatrului de operațiuni“ ? „Teatru“ știu ce înseamnă. „O operațiune“ știu de înseamnă. Dar „din fuga calului “... ?

Amélie se simțea flatată să facă pe învățătoarea în fața acestui bărbat de treizeci de ani care avea nevoie de ea ca să învețe.

— „Teatrul“ despre care este vorba nu este o sală unde se aplaudă actorii, ci locul unde se desfășoară operațiunile militare, adică : frontul. Și „o privire din fuga calului“ este o vedere... de sus...

— Când sunteți la tejghea aveți asupra mea o „privire din fuga calului“ ?

Amélie surâse :

— Nu chiar. Se spune când e vorba de un teren, de un spațiu...

— Când explicați dumneavoastră înțeleg totul !

Urmă o clipă de tăcere. Domnul Villarrubia se cufundă din nou în jurnalul lui. Amélie deveni conștientă de tabloul pe care-l formau împreună. Ea în spatele tejghelei, el așezat la masa lui : o scenă de familie !... Ce ironie !... Ochiurile lânei trandafirii lunecau de pe o andrea pe alta. Murmurul ploii se însoțea cu trosnetul cărbunelui în sobă. Dacă Pierre ar fi fost în locul acestui bărbat... De fiecare dată când se gândea la soțul ei, o încerca, în același timp, bucuria de a fi soția lui și disperarea de a nu putea profita de norocul acesta. Ajunsese să le invidieze pe cele care nu iubeau pe nimeni și care, în consecință, nu sufereau de singurătate. „Pierre... Pierre...“ Un nod i se puse în gât. Lăsă lucrul și se uită cu ochii măriți spre fundul sălii. Domnul Villarrubia își foșnea jurnalul, încercând să-l netezească.

— Și ce înseamnă, *por favor*, „năvala micilor depunători grăbiți să subscrie la împrumutul pentru apărarea națională“ ?

Era gata să strige că nu știa, dar se stăpâni și-i răspunse aproape șoptind :

— Asta vrea să spună că aproape toți oamenii care au avut ceva bani economisiți i-au oferit statului pentru a plăti cheltuielile de război...

— *Muy bien !*

Din nou, chipul domnului Villarrubia dispăru în spatele paginilor desfăcute. Amélie nu-i mai vedea decât părul negru, creț, lucind, invadând o frunte cu reflexe arămii, și degetele, măslinii și drepte, bine conturate pe albul paginilor de ziar. De ce n-o fi urcând în camera lui ? Își mai acordă zece minute până să închidă cafeneaua dacă nici un client nu va mai apărea în ușă. Cele zece minute trecură în răpăiala ploii pe acoperiș și zgomotul șiroaielor lovind în burlane. Ploua peste întreaga Franță. Unde era Pierre ? Reușise oare să se adăpostească în vreo cazemată uscată sau zăcea, ghemuit, ud, dârdâind în vreo groapă bătută de rafalele ploii ? Sergenții erau probabil mai bine cazați decât simplii soldați. Și apoi, pe un asemenea timp urât nu se dădeau, cu siguranță, lupte. Chiar artileria își încetinea tirul. Consolându-se cu aceste idei, traversă salonul ca să aducă obloanele de lemn din bucătărie.

— Închideți deja ? întrebă domnul Villarrubia.

— Da, îi răspunse Amélie. Nu mai vine nimeni de acum.

— Pot să vă ajut cu ceva ?

— Nu, nu, lăsați...

Dar el nu voi s-o asculte și o ajută să fixeze obloanele în fața vitrinelor. Munceau cot la cot, fiecare ținând câte un panou cu amândouă mâinile pentru a le aplica pe vitrine. El făcu bara să lunece în lăcașul ei. Îl auzea respirând zgomotos. Gesturile lui iscau în jurul ei un miros de tutun și de piele caldă.

— Gata !

Se întoarse spre Amélie, dar ea ajunsese deja în spatele tejghelei și aranja sticlele goale într-un coș.

— Altceva mai e de făcut ?

— Nu, mulțumese, îi răspunse ea, fără să ridice ochii.

— Atunci, pot să plec ?

— Dacă doriți, da... Fac ordine și plec și eu...

— Mâine, îi propuse el, voi cumpăra un *cuadernillo*... un carnet... în care voi scrie toate cuvintele franceze pe care nu le știu și pe care dumneavoastră o să mi le explicați...

Încerca să reînnoade conversația. Amélie era însă atât de obosită, de enervată că-i răspunse sec:

— Asta e! Pe mâine, noapte bună, domnule Villarrubia.

— *Buenas noches*, îi zise el pe un ton melodios, care-o duse pe Amélie direct în Spania.

Îl privi depărtându-se spre ușă, înalt și subțire, cu un mers cam legănat. Mergând, își lovea coapsa cu ziarul făcut sul.

De îndată ce-l văzu pășind peste prag, aprinse o lumânare și deschise trapa pivniței. Se simțea mai bine acum, că rămăsese singură. Încet, începu să coboare scărița de lemn. Pășea pipăind cu piciorul, ținând într-o mână lumânarea și în cealaltă coșul cu sticle. Picioarele, obișnuite cu aceste exercițiu, găseau punctul de sprijin, din treaptă în treaptă, fără să le dea prea mare atenție. Brusc, pantoful alunecă pe o treaptă putredă. Dezechilibrându-se, scoase un țipăt, dădu drumul lumânării și încercă să se prindă de zidul alunecos. Zgârie cu unghiile o suprafață de piatră dură. Gura pivniței îi trecu prin fața ochilor. O lovitură la cap o năuci.

După secole de tăcere, un murmur o ajunse pe fundul apei negre în care zăcea, inconștientă. Ceva mai târziu, mai auzi, ca un ecou slab al vieții reale, scârțâitul scării sub o greutate care se deplasa rapid, clinchetul unui pahar, suspine. O putere necunoscută o ridică, o întoarse. Simți pe gură un obiect dur și rece. Încercă să respire și un val de foc îi coborî în stomac. Toată pielea i se încreți sub efectul acestei arsuri. Mirosul de rom îi făcu greață. Se vărsase mult alături. Obrazul stâng era ud. Ar fi vrut să se supere, să protesteze, să le ceară să fie lăsată în pace. Dar nu avea voce. În sfârșit, printr-un efort dureros, întredeschise pleoapele. Deasupra ei, în umbră, stătea aplecat un chip de bărbat. Își lovi privirea de acest obstacol și recăzu în ceața în care sunau clopoței de argint.

— Doamnă Mazalaigue!... *Como le va?*... Mă auziți!... Încă puțin rom...

Un nou val de alcool i se scurse pe limbă și-i arse gâtul. Îngrețoșată, sufocată, se scutură și deschise ochii. Un geamăt i se auzi printre buze:

— Ce s-a întâmplat?... Mă doare!...

— *Quien sabe?* Ați căzut de pe scară... Am auzit zgomotul... Am venit... *lo mas pronto posibile*... Nu vorbiți încă, *por favor*, doamnă Mazalaigue... Odihniți-vă...

Haloul lanternei lumina din gura pivniței. Cioburi de sticlă zăceau în jurul ei. Două butoaie uriașe somnolau pe un pat de scânduri, cu flancurile umflate, cu cepurile împinse mult în afară.

Amélie își dădu seama că stătea lungită pe pământ, cu capul sprijinit de genunchii domnului Villarrubia, ghemuit pe vine, într-o poziție foarte incomodă. Cu brațul drept o ținea pe după umeri. Mâna stângă luneca, ușoară și răcoritoare, peste fruntea tinerei femei. Îi murmura cuvinte spaniole la ureche. Ducându-și mâna la piept, constată că nu mai avea șorț, că la piept corsajul era deschis, lăsând să se vadă baza gâtului. Sentimentul demnității amenințate o ajută să-și înfrângă slăbiciunea. Adunându-și puterile, se ridică în picioare, se clătină și se sprijini de zid.

— Ah! se auzi vocea domnului Villarrubia... Văd că vă simțiți mai bine...

Se ridică și el, se apropie de ea ca s-o vadă mai bine în lumina care se strecura prin trapă:

— Nu e rană... Ați scăpat ca prin urechile acului... aici... deasupra urechii... Sărăca, săraca!...

— Ce prostie! șopti ea. Vă rog să mă scuzați...

Bărbatul acesta o văzuse răsturnată, cu hainele în dezordine. O ținuse în brațe. Îi dăduse se bea. Se înfioră la ideea intimității pe care incidentul o crease între ei. De acum înainte, nu va mai putea să-l privească fără să-și aducă aminte în ce hal o descoperise în fundul pivniței. Cu o mână șovăitoare, își trase fusta, își încheie corsajul, își aranjă cocul care se desfăcuse, răsfirându-se pe gât:

— Gata, vreau să urc... Mi-a trecut...

— Credeți c-o să puteți?

— Firește !

— Să vă ajut ?

— Nu. Nu e nevoie...

Stătea în picioare, lângă scară, cu un picior pe prima treaptă. Aproape că atingea plafonul cu capul.

— Ar fi mai bine să vă ajut, totuși, reluă el cu o voce joasă, rugătoare.

Ea făcu un pas înainte. El nu se mișcă. I se făcuse frică de el.

— Lăsați-mă să trec, murmură ea.

În aceeași clipă, două brațe o înlănțuiră cu o violență care-i tăie respirația. Cu cât se zbătea mai mult, cu atât simțea mai tare strânsoarea peste umeri și șale. Un chip negru se apleca deasupra ei, luându-i puținul aer, puțina lumină de care avea nevoie ca să trăiască. O respirație înfierbântată îi luneca pe obraz. Oripilată, întoarse fața, dar buzele bărbatului îi urmau toate mișcările, îi sorbea părul în zbor, atingându-i gâtul, bărbia, urechea. Își smulse mâinile pentru a se apăra și fu prinsă atât de brutal de încheietură că i se păru că pielea se sfâșiase în locul acela.

— Lăsați-mă ! gemu ea. Lăsați-mă... Vă ordon !... Vă...

Țipătul ei se pierdu în gura celuilalt. Cu ceafa înțepenită, suportă cu stupoare sărutul care-i zgâria fața, pătrunzând dincolo de barajul dinților. Se împletea cu ea într-o gâfâială a suferinței. În sfârșit, mai slăbi strânsoarea. Îi eliberă fața și mâinile. Cu buzele învinețite, cu pieptul opresat, vibra din cap până în picioare sub șocul indignării. Ceea ce se năștea în ea scăpa controlului simțurilor, îi depășea înțelegerea, neavând nici o legătură cu propria-i viață. În fața ei, domnul Villarrubia plecase fruntea, îngrozit el însuși de ceea ce se întâmplase între ei. Tăcerea nu era tulburată decât de zgomotul respirațiilor lor inamice. Ea ridică mâna. Palma răsună, plină și grea pe obrazul bărbatului, dar nici un zgomot nu se auzi din gura lui. O cuprinsese o cumplită dorință de a-l pălmui în continuare.

— Plecați ! îi porunci ea cu o voce albă. Nu mai vreau să vă văd niciodată în viața mea !... Ticălosule !... Ticălosule !...

Mai păstră încă în palmă senzația obrazului prost bărbierit, țepos. Genunchii-i tremurau. Durerea iradia din tâmplă spre maxilar. Numai puterea furiei o mai ținea în pragul leșinului.

— Ați înțeles ? reluă ea cu respirația tăiată.

O masă opacă blocă lumina care venea de sus. Amélie ridică brusc capul : Denis ! O cuprinse panica : era prea îngrozitor, prea nedrept ! De când stătea acolo ? Cât văzuse din ceea ce se petrecuse ? Nu mare lucru, fără îndoială. Sosise prea târziu. Își imagină o secundă riscul de a fi aflat ofensa pe care o suportase. N-avea vârsta să înțeleagă asemenea turpitudini. S-ar fi crezut obligat să sară în apărarea surorii lui, să-l batjocorească pe domnul Villarrubia, să avertizeze vecinii prin țipetele lui. Nu voia cu nici un preț scandal în casa ei. Stăpânindu-și neliniștea, întrebă cu o voce calmă :

— Tu ești, Denis ?

— Ce s-a întâmplat ?

— Închipuie-ți că am căzut pe scară, încercând să cobor coșul cu sticle. Noroc că era domnul Villarrubia prin preajmă. El m-a ridicat...

— Te-ai lovit ?

— Nu prea.

Denis coborî pe scară în fugă, se apropie de Amélie și-o cuprinse cu brațele pe după umeri :

— Asta e !... Sunt sigur că te-ai rănit !... Era acolo o scândură putredă. O știam. Sprijină-te de mine. Poți merge ?

— Sigur.

— Vino sus, să ne uităm la lumină.

Urcă scara de-a-ndăratelea, ținându-și sora în fața lui cu amândouă mâinile. Domnul Villarrubia venea în urmă, tăcut.

Ajunsă în salonul cafenelei, tânăra femeie se așeză în spatele tejghelei, luă un șervet curat, îl udă și-și frecă violent buzele. Apoi își șterse obrajii, fruntea, ca să se răcorească. Denis scoase o oglinjoară din sertarul de sub tejghea, i-o așază în față. Ea se

privi. O pată rozalie se întindea de la ureche până pe obrazul drept. Nu se rănise, nu se vedea sânge.

— Uite, m-am ales cu o vânătaie.

— Puteai să mori, să-ți rupi o mână, nu-i așa, domnule Villarrubia ?

— *Estoy seguro*... Firește ! răspunse domnul Villarrubia cu o voce răgușită.

Amélie îi aruncă o privire furișă. Părul îi căzuse în ochi, respirația sacadată îi umfla nările. Sub sprâncenele trase ca o linie neagră, pupilele aveau o strălucire mată, neliniștită. Era furios sau îi era rușine ? Dar el se înclină și zise :

— Nu mai aveți nevoie de mine. Bună seara.

— Bună seara și mulțumesc pentru tot ! îi răspunse Denis.

— *De nada*.

Se îndreptă spre ușă. Vestonul îi era murdar de praf, la umeri și pe coate. Amélie îl urmări cu o privire plină de ură.

— Cum te simți ? o întrebă Denis.

— Mult mai bine.

— Ce spaimă mi-ai tras !

Stătea în fața ei, sprijinit în coate și o contempla cu o duioșie care o tulbură până în adâncurile sufletului. După oribilele mângâieri la care fusese supusă, solicitudinea lui fraternă îi era mai prețioasă ca niciodată. Se oglindea în ochii lui Denis, neștiutor de nimic, atât de inocent, de cuminte, de încrezător, iubind-o cu o dragoste atât de sinceră că se topi toată într-un val de duioșie. I se adresă surâzând :

— Mergem ?

Se ridică. O luară împreună pe Elisabeth din cărucior și-o culcară în leagănul ei. Înainte de a se băga în pat, Amélie verifică dacă ușa e bine închisă cu cheia și dacă e tras zăvorul. În ciuda acestor precauții, dormi prost. Pe la ora două dimineața i se păru că aude pași în curte. Întredeschise obloanele. Nimeni. Ploaia nu se oprise. Fațadele erau negre, trotuarele luceau. Deasupra cafenelei, o singură lumină ardea : cea de la camera nr. 3.

3

Un lucru era hotărât: după evenimentele din ajun, domnul Villarrubia nu mai putea rămâne în casa ei. Pentru a evita orice discuție cu locatarii, Amélie hotărî să-l dea afară printr-o scrisoare. Compuse textul în minte, în orele de nesomn, nu mai avea acum decât să-l scrie, fără să schimbe un cuvânt, a doua zi dimineața în salonul cafenelei. Firește, îi era greu să-și micșoreze câștigul, dar considera că, într-un caz atât de grav, interesul comercial trebuia subordonat onoarei feminine. Redactându-și scrisoarea, o reciti plină de satisfacție:

„Domnule,

Vă rog să aveți bunăvoința să eliberați camera chiar în seara aceasta și să renunțați a mai servi masa în cafeneaua mea. Cum au rămas cinci zile din luna pe care mi-ați plătit-o în avans, pun la dispoziția dumneavoastră suma de cincisprezece franci pe care-i veți primi în momentul plecării, după predarea cheii și verificarea inventarului.“

Iscăli: *„Proprietara — Doamna Mazalaigue“*, închise scrisoarea într-un plic, urcă la etajul unde se aflau camerele și strecură plicul pe sub ușa cu numărul 3. Domnul Villarrubia avea să-l găsească seara, la ora șapte, când se va întoarce de la uzină. Cu puțin noroc, mutarea lui va trece neobservată de obișnuiții casei. Dacă nu, le va explica, indiferentă, că spaniolul își găsise o locuință mai aproape de locul de muncă. Cu toate că era convinsă că lucrurile se vor desfășura după cum le prevăzuse ea, își petrecu toată ziua neliniștită și zăpăcită. Pierre avusese dreptate să-i atragă atenția cu privire la riscul pe care și-l asuma înfruntând zilnic o clientelă masculină. Ce furnicar de instincte nerușinate, ce straturi de noroi se ascundeau în inima unor bărbați, atât de respectabili în aparență? În cine ar fi putut să se mai încreadă dacă o persoană ca domnul Villarrubia nu se sfia să se arunce

asupra ei ca un animal, într-un moment în care era prea slabă ca să se mai poată apăra ? Își aminti lupta aceea din întuneric, mâinile lui furișe pipăindu-i coapsele, sânii, greutatea unei guri zdrobindu-se de a ei într-un gust de sânge și salivă. Violentă, incredibilă în amintire ca și în realitate, îmbrățișarea nu-și slăbise strânsoarea nici după plecarea vinovatului. Amélie mai era încă în brațele lui, în puterea lui, în timp ce domnii Buche, Florent, Clapeton, doamna Rousseau o întrebau ce se întâmplase. Acești oameni cumsecade o sfătuiau să pună comprese cu apă neîncepută sau cataplasme de cartofi pentru a mai atenua efectele loviturii, iar ea se gândea la rana invizibilă pe lângă care durerile de cap, oboseala ei nu însemnau nimic. Un bărbat se purtase față de ea fără respect și Pierre nu va trebui să știe niciodată. Dacă ar fi aflat, ar fi obligat-o să închidă cafeneaua și să plece la Chapelle-au-Bois. Nici vorbă nu putea să fie. Astfel, prin greșeala unui străin, se născuse între ea și ființa pe care o iubea cel mai mult pe lume un secret apăsător, imposibil de mărturisit. Își plângea soțul că are o soție pe care circumstanțele o obligau să-i ascundă ceva. Simțea că-l iubește și mai mult, tocmai pentru că el nu va ști niciodată constrângerea pe care și-o impunea pentru a-l feri pe el de torturile geloziei.

Apropiindu-se ora șapte, neliniștea ei luă asemenea proporții că Amélie se temu de un acces febril. Dar nu, trupul ei era rezistent. Numai mintea îi era bolnavă. În sfârșit, auzi pașii domnului Villarrubia deasupra capului. Intră în camera lui ; ridică scrisoarea ; o citește ; își pune hainele în valiză ; acum va coborî... Îi pândea venirea, cu inima bătându-i sălbatic în capul pieptului. Toată energia i se concentrase asupra clipei în care se vor afla față-n față, ea nemiloasă, el copleșit sub povara pedepsei. Brusc, ușa din spate se deschise. Amélie tresări, fiind gata să se ridice de pe scaun. Era domnul Lubin, care venea pentru cină. Decepționată și ușurată în același timp, Amélie îl lăsă să se instaleze la masa lui și continuă să aștepte. Dincolo de plafon, zgomotul încetase. Ce făcea spaniolul ? Înțelesese bine conținutul scrisorii? Nu cumva ieșise, ferindu-se să treacă prin salon ? Nu-i venea să

creadă că era capabil de atâta insolență și lașitate. Mereu la pândă, pregăti cina, îl servi pe domnul Lubin, mâncă și ea, cu fratele ei, în bucătărie. Seara se apropia de sfârșit, dar domnul Villarrubia nu se ostenea să apară în cafenea.

Amélie se culcă măcinată de sentimentul că era înșelată de un individ fără scrupule. Ce ar fi putut face împotriva lui dacă se încăpățâna să nu plece? Să cheme poliția? Nici vorbă nu putea fi de așa ceva, pentru că ancheta ar fi dat la iveală motivele intime care o obligau să ceară plecarea locatarului. Dar poate căuta o cameră unde să stea în aceleași condiții? Poate nu îndrăznea să ceară răgazul de douăzeci și patru de ore de care avea nevoie pentru a se muta? Îi acorda această scuză pentru liniștea ei personală, convinsă că a doua zi ordinele ei vor fi ascultate.

Dar și în seara următoare, domnul Villarrubia uită să se prezinte în local. Și în cea de-a treia la fel. Se întorcea de la uzină la ora obișnuită, urca direct în camera lui, se schimba în grabă și ieșea fără să fie văzut, cina nu se știe unde și nu se întorcea să se culce decât târziu, în puterea nopții, mult după închiderea cafenelei. Această furișare constantă o enervă pe Amélie, cu atât mai mult cu cât domnul Lubin o întrebase deja de ce spaniolul nu mai lua masa o dată cu el. Cum situația creată nu mai putea fi prelungită, tânăra femeie hotărî să profite de absența lui Denis, sâmbătă seara — zi de cinema — pentru a supraveghea trecerea domnului Villarrubia și a-i spune prin viu grai ceea ce-i scrisese în biletul din plic. Din fericire, ultimul consumator plecă pe la zece fără un sfert. Acum, era liberă să acționeze în voie. Oricare ar fi fost momentul apariției locatarului pe culoar, o va găsi tăindu-i calea. Fără să piardă timpul, puse obloanele în fața vitrinelor.

În clipa în care așeza bara de siguranță, auzi un scârțâit de podele care o făcu să-ntoarcă brusc capul. Inima i se slei, simți că nu mai are aer în plămâni. Domnul Villarrubia intrase pe ușa din spate și acum venea spre ea, privind-o fix, cu un aer trist. Revăzându-l, amintirile ultimei lor întâlniri îi năvăliră în minte,

împiedicând-o să se gândească la ceea ce trebuia să facă. În spatele acestui străin curtenitor și-l închipuia pe bărbatul dezlănțuit care-o violentase, îmbrățișând-o ca pe o femeie de stradă. Ar fi vrut să-l interpeleze pe un ton aspru, dar respira prea greu și primele vorbe le rosti cu o voce tremurată, gata să-și piardă suflul :

— În sfârșit, ați apărut, domnule Villarrubia !

— Am așteptat sâmbăta seara pentru a fi sigur că vă găsesc singură.

— N-ați procedat cum se cuvine. Trebuia să fi plecat acum trei zile !

Scoase scrisoarea din buzunar, o învârti între degete și murmură :

— Ați vrut cu adevărat să plec ?

Amélie se sumeți :

— Doar nu vreți să mai rămâneți aici după ceea ce s-a întâmplat ?

El înghiți în gol, mărul lui Adam tresări, făcând un mic salt :

— Voi face cum doriți dumneavoastră, doamnă Mazalaigue, dar aș vrea să știu dacă-l veți ierta pe *pobre Antonio*.

— Să vă iert ? exclamă ea. Sunteți nebun ?

— Nu, nu sunt nebun. Sunt un bărbat. Un bărbat cu sânge de bărbat. Nu-i poți reproșa unui bărbat că e bărbat...

— Nu v-ați purtat ca un bărbat, domnule Villarrubia, zise ea cu dispreț, ci ca un bădăran !

El o privi neliniștit și întrebă :

— Ce înseamnă bădăran ?

Efectul fusese nul. Trebui să-i explice cuvântul, ceea ce nu-i convenea :

— Un mitocan, adică un derbedeu...

— Un derbedeu ?

— Da... o persoană de care nu trebuie să te apropii... cineva foarte prost crescut...

De la o definiție la alta, insulta își pierdea din forță și precizie.

— Eu ? Prost crescut ? zise el, ducându-și mâna la inimă.

— Exact, domnule !

Negrul de antracit al ochilor sclipi și spaniolul își arătă albul imaculat al dinților.

— În seara la care vă gândiți, nu m-am purtat ca un om bine crescut. Și mi-e rușine ! Știu ce gândiți : Franța e în război, iar eu nu sunt pe front, o femeie cinstită cade în pivniță și eu profit de situație. Dacă ar ști mama mea m-ar scuipa în obraz. Mama mea e o sfântă. E ca dumneavoastră. Jignindu-vă, mi-am jignit mama... *Es culpa mia*... Dar sunteți atât de frumoasă, doamnă Mazalaïgue ! Aveți o piele atât de albă, ochi atât de negri... Ce vreți ? Mi-am pierdut capul... Credeți că altul în locul meu nu și l-ar fi pierdut ?

Amélie se retrase în spatele tejghelei pentru a pune un obstacol între ea și bărbatul acesta atât de pătimaș și nefericit care o privea cu înflăcărarea cu care privești un idol. Nu prevăzuse că avea să răspundă reproșurilor ei mărturisindu-și vina și adorația. Cum să lupți cu un adversar care face cauză comună cu tine împotriva lui însuși ? Cum să respingi căința unei ființe care nu șovăie să se umilească în fața victimei pentru a obține de la ea măcar o vorbă bună ? Derutată în mânia ei, se zbătea zadarnic să țină cârma discuției :

— Nu vreau să vă cunosc motivele, domnule Villarrubia. Trebuie să plecați și gata.

— Pentru că v-am făcut un rău sau pentru că vă e teamă că voi mai încerca ?

Amélie se bâlbâi :

— Din ambele motive...

Pupilele domnului Villarrubia se măriră ca și cum tot sufletul i-ar fi urcat în ochi :

— Ascultați-mă ! Răul l-am făcut, nu zic nu, și pentru asta m-ați pedepsit. (Își arătă obrazul.) Dar să mai încerc vreodată, asta nu se va mai întâmpla ! Vă respect prea mult ! Venerația mea ați obținut-o pentru totdeauna !...

Zicând aceste vorbe, își descheie cămașa și prinse între degete un medalion aurit pe care-l purta la gât.

— Pe Sfânta Fecioară, jur ! zise el cu o voce înăbușită.

Apoi dădu drumul medalionului, se încheie la loc și-și făcu cruce, sărutându-și degetul arătător. Domnul Villarrubia respira greu, ca și cum promisiunea făcută l-ar fi epuizat fizic și moral. Surprinsă de această dovadă de pietate, Amélie își zicea că nu are dreptul să pună la îndoială cuvântul unui bărbat care purta sub haine imaginea Preacuratei. Nefiind crescută ca o practicantă a religiei, nu putea fi decât dezorientată în fața celor care-și luau drept martori puterile celeste pentru a-și justifica păcatele sau pentru a jura pe ele.

— Mai mult nu pot spune, șopti domnul Villarrubia. Nici acum nu mă credeți ?

— Ba da, vă cred, firește, răspunse ea cu o voce slabă. Dar nu aceasta e problema...

— Nu-i nici o altă problemă. Dumnezeu mă aude ! Dumnezeu mă privește ! Iertați-mă, lăsați-mă să rămân și voi deveni paznicul onoarei dumneavoastră. Atât cât voi trăi eu, nimeni nu va mai putea să vă facă vreun rău. Dacă refuzați să mă iertați, voi pleca și niciodată în viața dumneavoastră nu veți mai auzi de mine... De nici un Antonio... Gata cu Antonio...

Domnul Villarrubia tăcu, așteptând răspunsul tinerei femei, cu brațele desfăcute, cu ochii în tavan, ca un martir gata să-și primească primele lovituri ale supliciului. Era un contrast ciudat între decorul cafenelei, cu mesele, sticlele și reclamele aperitivului agățate pe pereți și chipul extaziat al bărbatului în centrul tuturor acestor lucruri familiare. Amélie, privindu-l, avea senzația că nu trăia o scenă reală, că visa și că în curând se va trezi. Se înfioră și ciuli urechea. Auzi sunetul unor pași care se apropiau. Ieșea lumea de la cinematograf. Denis avea să vină și el curând. Trebuia să ia în mod serios o hotărâre, înainte de venirea lui. Respiră adânc, de mai multe ori, neliniștită. Apoi zise :

— Bine, domnule Villarrubia, am încredere. Păstrați-vă camera.

El tresări de bucurie și un surâs larg îi lumină fața suptă:

— *Mucho celebro*... Mulțumesc, doamnă Mazalaigue!... Mi-ați redat viața!...

Un pic stingherită, Amélie nu știa dacă trebuie să arboreze o expresie amabilă sau să-și păstreze severitatea. Domnul Villarrubia își puse mâinile înnodate sub bărbia albăstrie și aspră. Surâsul îi dispăruse:

— Și masa?

Gata să cedeze în continuare, Amélie se gândi că nu se putea lăsa pe de-a-ntregul învinsă după ce-și amenințase locatarul cu expulzarea.

— În privința meselor, e altceva. Vă rog să mâncați în altă parte.

Spaniolul își compuse o grimasă melancolică:

— Atunci jumătate iertat, jumătate pedepsit?

Amélie nu-i răspunse, se mulțumi să mute cerneala de pe măsuța casieriei.

— *Muy bien!* răspunse el. Chiar și așa sunt fericit.

— Am să vă dau înapoi banii avansați pentru semi-pensiunea care se va transforma de acum încolo într-o simplă chirie. Cinci mese a câte un franc și jumătate fac șapte franci și jumătate...

— *Eso no importa*, îi răspunse el.

— Ba da, ba da, țin foarte mult!

Luă banii pe care i-i întindea, îi strecură în buzunarul vestonului și clătină din cap:

— Doamnă Mazalaigue, sunteți la fel de bună pe cât de frumoasă! Duc cu mine, în inima mea, chipul dumneavoastră de înger!

Amélie încruntă sprâncenele:

— Bună seara, domnule Villarrubia.

O salută și ieși din cafenea, prin ușa din fund, cu maiestatea unui prinț trecând printre două rânduri de curtezane întinse la picioarele lui.

După ce plecă, Amélie se întrebă dacă făcuse bine păstrându-l ca locatar.

4

Cele cinci spălătorese ocupau tejgheaua pe toată lungimea ei. Era ziua lor și viața din cafenea avea alt aer. Zgomotoase și însetate, umbreau toți clienții. În grupul lor venise „una nouă". O nepoată a importantei doamne Louise.

— Mi-a trimis-o sora mea de la țară, o prezentă ea. O să muncească alături de mine acum. Când voi fi prea bătrână, o să conducă ea spălătoria, dar trebuie să învețe să nu mai fie așa de sfioasă! Dacă nu răcnești la spălătorese, nimic nu merge! Îmi aduce aminte de tine, Amélie, când ai venit prima oară la „Ciclistul încununat", numai unul trăgea dintre voi doi: soțul tău! Tu parcă nici nu erai pe aici! Apoi, te-ai înhămat și tu. Și fata asta va face la fel. Nu-i așa, Lucie?...

— Sigur, mătușă, răspunse Lucie. Am să încerc.

— Are timp, se amestecă doamna Germaine. Numai să mai prindă puteri...

— Ce vârstă ai, domnișoară? o întrebă Amélie.

— Șaisprezece ani, doamnă.

Nu arăta nici atât. Blondă și trandafirie, cu ochii albaștri, cu nasul cârn, modestă, la capătul rândului, își bea vinul alb cu înghițituri mici, mai mult din datorie decât din plăcere. Când doamnele mai cerură vin, ea întrebă dacă n-ar putea primi mai degrabă o grenadină. Se iscă un râs general:

— Nu cu o grenadină ai să pui tu în mișcare maiul!

Roși, se scuză. Amélie o găsi simpatică.

— Lăsați-o în pace! La șaisprezece ani nu ai nevoie de vin ca să prinzi putere.

— Ia te uită cine vorbește, o cârciumăreasă! exclamă doamna Joséphine. Mare e grădina ta, Doamne...

În ciuda protestelor, Lucie își primi grenadina. O subție cu apă și-și muie buzele, lacomă. Denis intră cu domnul Buche pentru „rândul de la ora nouă".

— Uite, bărbații! anunță madam Germaine. Păziți-vă fustele!

Flatat de această primire, domnul Buche salută galant asistența, făcându-și loc între madam Joséphine și madam Mathilde, comandându-și paharul de vin alb de dimineață.

— Ei, cum merge lăcătușeria ? întrebă doamna Louise.

— Cât vor exista broaște, va fi întotdeauna nevoie de chei, zise domnul Buche, fără să se gândească la ceva rău.

Dar femeile izbucniră în râs și el luă imediat aerul unui glumeț care plasase o poantă bună. Amélie îi dădu fratelui ei tartina cu pateu pe care o pregătise pentru el. Denis se refugiase la capătul tejghelei ca s-o poată mânca.

— Nici o scrisoare de la soțul dumneavoastră, doamnă Mazalaigue ? întrebă domnul Buche.

Era întrebarea rituală.

— Vai, nu, domnule Buche. Sunt șase zile de când n-am mai primit nimic. Încep să fiu neliniștită.

— N-ai dreptate. Adu-ți aminte cum a fost ultima oară !...

— Șase zile, totuși !...

Nu mai era nimic de spus cu privire la acest subiect, apăsător pentru toată lumea. Schimbară repede vorba. Prezența bărbaților le incita pe spălătorese să ridice tonul discuțiilor. Acum își luau vorba din gură ca să povestească întâmplări cu certurile din spălătorie. Domnul Buche pufnea de râs în pumni. Brusc, o voce subțirică, infantilă, elimină zgomotul ca un cântec de flaut :

— Dumneavoastră sunteți doamna Mazalaigue ?

Un băiat de vreo opt anișori, cu un cap rotund, mucos și cu șorțul numai zdrențe, o trăgea pe doamna Louise de mânecă.

— Nu, nu sunt eu, îi zise ca. Uite-o pe doamna Mazalaigue. Ce vrei ?

— Am ceva pentru ea.

Se ridică în vârful picioarelor și depuse în fața Améliei pe tejghea un pachet mic, înfășurat în hârtie de ziar. Apoi, ascuns de fustele spălătoreselor, dispăru pe ușă.

— Ei, băiete ! strigă Amélie. Nu pleca. Ce-i asta ?

Băiatul se opri în pragul cafenelei :

— Nu știu.

— Cine ți l-a dat ?

— Un domn.

— Ce domn ?

Nu-i mai răspunse și dispăru fugind în stradă.

Un murmur de curiozitate urcă din grupul clientelor :

— Ia te uite ! exclamă madam Louise. În aer plutește un mister !... Deschide repede, Amélie, scumpa mea, deschide, să ne băgăm și noi nasurile !...

Pe marginea albă a hârtiei de ziar care servise de ambalaj se vedeau scrise, cu majuscule, numele și adresa Améliei. Ea desnodă sfoara, desfăcu ziarul și descoperi un cornet de hârtie transparent în care se zărea ceva fragil și albăstrui. Rapid, Amélie scoase acul și îndepărtă marginile învelișului.

Doamna Louise scoase un țipăt de stupefacție :

— Violete !

Cu respirația tăiată, Amélie privea floricelele palide și boțite, ca și cum s-ar fi născut, printr-un miracol, chiar atunci, acolo, în palma ei.

— Ia te uită, ce mister ! zise madam Louise.

— În limbajul florilor, violetele înseamnă dragoste timidă, anunță doamna Joséphine, foarte competentă.

Dezorientată și furioasă, Amélie nu știa ce să facă, unde să pună buchețelul care o prezenta ca pe o femeie curtată. Să-l arunce însemna să mărturisească asistenței că-l cunoștea pe expeditor și că acesta n-avea șansa să-i placă. Se le păstreze însemna să se arate fericită că le primise. Cu toate că nici un bilețel nu însoțea mesajul, nu se îndoi nici o clipă de unde veneau. Numai domnul Villarrubia era capabil de o asemenea nerușinare. Credea că-i era permis totul numai pentru că-l iertase ? Nu se gândise o clipă că darul o va supăra și o va compromite ?

— Ce frumoase sunt, oricum ! zise madam Louise. Hai să le mirosim !

Amélie le întinse buchetul.

— Of ! suspină doamna Germaine, băgându-și nasul în buchetul de petale mov.

Una după alta, toate patroanele spălătoriei mirosiră parfumul florilor. În sfârșit, madam Mathilde îi înapoie buchetul, zicându-i autoritar :

— Pune-le imediat în apă, altfel vor muri foarte repede...

Mașinal, Amélie întoarse robinetul, umplu un pahar și înfipse în el micuțul mănunchi de tulpinițe legate cu o sforicică și așeză buchetul în spatele mașinii de socotit, pentru a-l ascunde de privirile indiscrete.

— Cine să ți le fi trimis ? o întrebă madam Germaine. Ai vreo idee ?

— Nu, firește... De unde vreți să știu ? murmură Amélie.

— Nici măcar nu bănuiești ? se amestecă și doamna Mathilde, făcându-i cu ochiul.

— Vă asigur...

Madam Louise își ridică claia de păr roșu pe ceafă. Cele două mâini, roase de leșie, se așezară în șolduri. Rostogolindu-și albul ochilor, zise :

— Nu cumva sunteți chiar dumneavoastră, domnule Buche, cel care i-ați trimis acest buchet Améliei ?

Domnul Buche își cambră talia, își răsuci mustața cu un gest cavaleresc.

— Nu... Și-mi pare rău !

— Atunci cine să fie ?

Salvată de o inspirație subită, Amélie bâigui :

— S-ar putea mai degrabă să fie domnul Lubin... ca să-mi mulțumească pentru că l-am îngrijit când era bolnav !...

Fu ea însăși surprinsă de ușurința cu care minciuna îi ieșise din gură. Explicația ei fu acceptată pe loc de toată lumea. Datorită vârstei lui avansate și proastei condiții fizice, domnul Lubin era, într-adevăr, în afara oricărei bănuieli.

— Dacă e el, atunci jos pălăria, zise domnul Buche. Galanteria franceză n-a murit !

Încă tulburată de teamă, Amélie aruncă spre fratele ei o privire neliniștită. Era și el la fel de naiv ca și ceilalți, crezând în scuza pe care o prezentase ea în ultima clipă ? Spre marea ei

uimire, își dădu seama că el se purta ca și cum nu văzuse și nu auzise nimic din toată scena. Sprijinit pe coate, în fața nepoatei doamnei Louise, îi vorbea de aproape, în șoaptă, cu o însuflețire și o veselie extraordinare. Iar fata, atât de timidă în compania patronelor spălătoriei, părea să-i soarbă vorbele cu o mare plăcere. Surâdea, își legăna capul, răspundea, întorcându-și cochetă ochii, umflându-și deasupra tejghelei micul ei corsaj verde, strâns într-un șorț alb.

— Ia uite, tinerețea ! exclamă madam Louise. Nu pierde vremea ! Lucie, să n-ai încredere în Denis : e un vânător de fuste cum rar mi-a fost dat să văd !

— Oh ! Madam Louise ! suspină Amélie, vă rog să nu vorbiți așa !

— De ce ? Îi atrag atenția fetei. Maică-sa mi-a încredințat-o: trebuie să i-o înapoiez așa cum mi-a dat-o !

— Ce frumoși sunt amândoi ! se minuna madam Germaine. Îți place micuța Lucie, Denis ?

— Firește, răspunse Denis foarte sigur pe el.

Abia acum Amélie băgă de seamă că avea o adevărată voce de bărbat, gravă, puțin răgușită. De unde-i venea aerul ăsta îndrăzneț în fața unei fete pe care o vedea pentru prima oară ?

— Și ție, Lucie, îți place Denis ? o întrebă madam Louise.

— Așa și așa, răspunse Lucie, râzgâindu-se.

— Răspunde deja ca o femeie ! remarcă domnul Buche. Ai să ajungi departe, fetițo !

Lucie gâlgâi în gât un râs de clopoței și ridică un umăr ca să-și ascundă roșeața din obraz.

— Va fi greu cu ea, dacă nu-i placi ! Păcat că n-are și el vreo doi, trei ani, acolo, mai mult !...

— Da, șaisprezece ani, e cam tânăr, e adevărat, remarcă Amélie, încercând să mai potolească muierile.

— Ha ! Ha ! râse madam Louise. Am cunoscut eu unul care la șaisprezece ani m-a învățat ce nici prin minte nu-ți trece !

— Și tu câți aveai ? o întrebă madam Germaine.

— Treizeci și doi, răspunse madam Louise, rotunjindu-și buzele ca parcă ar fi scos un ou din gură.

Auditoriul izbucni într-un râs vulgar și sănătos. Amélie era în culmea suferinței. Brusc, din vina acestor spălătorese cu limba ascuțită, îl văzuse pe Denis crescând, maturizându-se, interesându-se de fete, luând act de rolul lui de bărbat. Mai avea câțiva ani de liniște relativă, își zicea ea, și avea să scape de sub supravegherea ei. Era legea firii. Un parfum suav o făcu să-și schimbe gândurile. Dintre vrafurile de farfurii, buchețelul de violete i se impuse atenției. Le mângâie cu o privire plină de duioșie, ca și cum i-ar fi fost milă de ele că-și împrumutaseră grația pură și proaspătă unei manevre nedemne de ele.

— Vă plătesc mâine, doamnă Mazalaigue. Nu uitați să mă treceți la catastif.

Tresări. Domnul Buche se pregătea de plecare.

— Vino, Denis, îl chemă el.

Denis își luă rămas-bun de la Lucie, șoptindu-i o glumă la ureche. Ea făcu un gest cu mâna ca și cum ar fi vrut să alunge o muscă din fața ochilor.

— Au multe să-și povestească, porumbeii! remarcă madam Louise.

— La revedere, domnișoară Lucie, la revedere doamnelor, le zise Denis.

Sora lui îi aruncă o privire severă. Ieși însoțit de patronul lui. Spălătoresele părăsiră și ele cafeneaua, cotcodăcind, apoi traversară strada, intrând în spălătorie, unde deasupra ușii se afla un drapel de tablă de pe care vopseaua tricoloră se cam ștersese. Amélie rămase singură, fără treabă, gânditoare, numai cu buchețelul de flori răsfirat într-un pahar de apă.

Spălătoresele mai veniră de vreo patru ori în cursul zilei ca să-și potolească arșița, de fiecare dată mai roșii, cu părul mai zburlit și mai vorbărețe. Căldura umedă a spălătoriei acționa asupra lor ca un excitant. De îndată ce invadau cafeneaua, Denis, misterios avizat de prezența lor, sosea din stradă, își ajuta sora să le servească, schimbând câteva vorbe cu nepoata Louisei.

— Ce faci aici ? îl întrebă Amélie.

— Domnul Buche m-a învoit cinci minute.

Spălătoresele râdeau. Amélie își stăpânea greu enervarea. Dar Denis, vizibil fericit de a fi distrat clientela feminină, pleca la atelier fluierând.

Când se întoarse seara acasă, Amélie crezu că e mai înțelept să nu-l certe. Dacă i-ar fi reproșat interesul prea apăsat pentru puștoaică, ar fi putut, într-adevăr, dintr-un reflex de orgoliu, să se convingă că problema era chiar importantă. Dacă trata întâlnirea lor cu indiferență, el va înțelege, în schimb, că e vorba de o copilărie și-și va pierde, încetul cu încetul, dorința de a i se consacra. Judecata ei de necombătut o ajută să suporte aerul voios al fratelui ei în timp ce pregăteau cina. La ora șapte și jumătate, în timp ce domnul Lubin se așeză la masă, avu brusc senzația unui echilibru frânt, a unei catastrofe iminente. Ușa din spate se deschise larg, domnul Villarrubia intră în cafenea, urmat de cinci spanioli cu fețele lugubre. Trecu în spatele mașinii de socotit ca să-i primească numai în calitate de patroană, la postul ei de comandă. Abia se așezase că temerile i se concentrară într-un punct precis. Violetele ! Nu se gândise să le arunce ! Nu cumva le va zări în colțișorul lor și-și va închipui că le păstrase pentru a le acorda o valoare sentimentală ? Un ștergar curat se afla nu departe de mâna ei. Îl apucă și-l aruncă cu un gest neglijent peste flori ca să le acopere. Dar șervetul căzu alături. Nu mai putea repeta gestul, domnul Villarrubia se afla deja în fața ei.

— Ce dorește domnul ? întrebă ea ritos.

Ochii spaniolului făcură înconjurul salonului. Căuta oare buchetul pe care i-l oferise sau un pretext pentru a rămâne în salon cu prietenii lui ?

— Trei sticle de vin roșu și pahare, îi răspunse el. Vom mânca în camera mea.

Amélie băgă de seamă că prietenii domnului Villarrubia aduseseră care o pâine, care un cornet de cartofi prăjiți, care niște cârnați înveliți într-o hârtie unsuroasă. Domnul Lubin, cu un

colț al șervetului băgat în despicătura gulerului fals, întreba din fundul sălii :

— Cum se face că nu ne mai vedem la cină, domnule Villarrubia ? Ați pierdut în seara asta o mâncărică de iepure foarte bună !...

— Din motive de economie, domnule Loubin, îi răspunse el. *Mas tarde*, am să mă întorc, poate...

Amélie îi mulțumi cu un surâs slab pentru această explicație, care îndepărta riscul oricărei bănuieli. Alinie cele trei sticle de vin pe marginea tejghelei. Domnul Villarrubia se aplecă să le ia și în acest moment remarcă violetele așezate pe marginea scurgătorului. Gura i se întredeschise dezvelind incisivii albi. O flacără i se aprinse în ochi. Apoi plecă pleoapele ca pentru a se reculege și zise pe un ton grav :

— Cât vă datorez, doamnă Mazalaigue ?

Améliei îi veni foarte greu să simuleze indiferența în fața acestui bărbat care se arăta atât de demn în bucuria lui.

5

Poștașul îi aduse două scrisori : una de la Pierre, cealaltă de la Jérôme. Amélie se aruncă mai întâi asupra celei de la soțul ei. Citind-o, teama ei se transforma în mulțumire și nostalgie. Era sănătos, se afla într-un sector liniștit, îi era dor de soția lui, spera că ea nu întâmpină dificultăți în comerțul ei și o ruga să-i trimită șosete și flanele de lână până nu vine frigul. Amélie se felicită că expediase coletul cu trei zile mai devreme. Spera să-l primească foarte repede. În privința lui, deci, totul era în ordine. Se întoarse la scrisoarea tatăl ei. Și de data aceasta, ca de obicei, doamna Pinteau ținea condeiul :

„Scumpa mea Amélie,

Sunt zece zile de când n-am mai primit nici o veste de la tine și asta, fără îndoială, pentru că îți merge bine, ție, fiicei tale scumpe, soțului și fratelui tău, pentru că mă gândesc că dacă ar fi fost ceva rău, mi-ai fi scris ca să mă anunți, așa cum am convenit. La țară, de asemenea, totul merge bine, cu toate că multe familii sunt în doliu din cauza acestui grozav război. La fierărie nu ducem lipsă de muncă, precum nici la băcănie. Dar și în muncă e destulă mâhnire, înconjurat de atâta suferință; cred că și tu simți la fel ca mine. Numai că tu ai alături o mică familie care-ți ocupă timpul și te consolează. Eu n-am pe nimeni. Și atunci, fiind mereu singur, vorbind doar cu mine, mintea și inima mi se umplu de mâhnire. Aș vrea să vă revăd pe toți. După târgul de Anul Nou, sunt câteva zile fără spor. Lucruri obișnuite, care nu aduc nici un câștig. Mi-am zis că aș putea profita să iau trenul și să vin la Paris să petrec câteva zile cu voi, dacă n-ai nimic împotrivă și ai putea să mă găzduiești, după cum sper. Aș vedea și eu frumosul oraș și pe toți cei pe care-i iubesc. Răspunde-mi dacă ești de acord și nu-ți face griji pentru cheltuieli: am pus ceva bani deoparte și, cum am muncit pentru căile ferate, poate că-mi vor oferi un bilet cu preț redus. Justin se va ocupa de fierărie, iar doamna Pinteau de băcănie. Nu se va întâmpla nimic în câteva zile. În privința mormântului mamei tale, e frumos, l-am îngrijit și l-am aranjat, fii liniștită. Alaltăieri, am crezut că suntem gata să pierdem câinele, era foarte bolnav, probabil că a mâncat vreo porcărie. Avea părul încenușat și o privire ciudată. Astăzi, însă, s-a făcut bine. Altfel, pe aici a fost o vreme foarte urâtă, a căzut zăpada, dar s-a topit. Sper că pe la voi nu e prea frig. Aștept scrisoarea ta și te îmbrățișez pe tine, pe Elisabeth și pe Denis, împreună cu doamna Pinteau care mă roagă să-ți transmit călduroase salutări și urările ei sincere de bine. Nu te neliniști: pentru Paris am costumul cel negru aproape nou, pe care-l știi, pantofi buni și un palton cumpărat săptămâna trecută la târg și ajustat de doamna Pinteau pe măsura mea.

Tatăl tău iubitor: Jérôme."

Tristețea, înțelepciunea scrisorii o tulburară atât de tare încât Amélie își reproșa că nu se gândise să-i fi scris ea mai întâi pentru a-l ruga să vină la Paris să petreacă măcar câteva zile alături de ei. Constant preocupată de soarta soțului, uitase prea mult de îndatoririle ei de fiică. Dar cum să fi bănuit că tatăl ei ar fi putut fi ispitit de o călătorie atât de lungă, el, care nu trecuse mai departe de Limoges sau Tulle, unde se ducea pentru afacerile lui ? Trebuia să fie cu adevărat tare nefericit dacă se hotărâse să părăsească Chapelle-au-Bois, de care-l legau munca, obișnuințele și amintirea soției sale. La ideea de a-l primi la ea, de a-i arăta casa, cafeneaua, clienții, Amélie fu copleșită de bucurie, ca în ajunul unei mari sărbători. Își imagină blândele conversații pe care le vor avea împreună. Se vedea la brațul lui pe străzi. Se amuza dinainte de surpriza lui în fața monumentelor, a mașinilor, a magazinelor. Socoti zilele până la Anul Nou : mai erau încă trei săptămâni ! Prea mult ! În aceeași dimineață, îi scrise lui Jérôme, exprimându-și nerăbdarea, rugându-l să-și grăbească sosirea. Apoi alergă la atelier ca să-i anunțe lui Denis vestea cea bună. De-a lungul străzii, toți clienții aflaseră evenimentul. Seara, domnul Villarrubia sosi, ca de obicei, să ia trei sticle de vin roșu, înainte de a urca să cineze în cameră împreună cu prietenii lui. În timp ce Amélie îl servea, el se aplecă peste tejghea și murmură :

— Știu că sunteţi fericită de apropiata vizită a tatălui dumneavoastră.

— Cine v-a spus ?

— Domnul Loubine. Îmi permiteți să vă prezint felicitările mele ?

— Mulțumesc.

— Tot ce e bucurie pentru dumneavoastră e și pentru mine, adăugă el.

Se depărtă, urmat de prietenii lui, tăcuți și întunecați. După plecarea lor, domnul Lubin declară că poate nu avusese dreptate când îi judecase cu atâta severitate pe spanioli. Întâlnirea care avusese loc, în luna octombrie la Casablanca, între generalul

Lyautey și generalul Jordana nu era oare semnul unei apropiate alianțe între cele două țări ? În orice caz, de câteva zile, ziarele vorbeau de prietenia hispano-franceză.

— Nu vedeți că sunt gata să intre în război alături de noi ? conchise domnul Lubin, tamponându-și mustața cu șervetul.

— Ar fi ciudat, într-adevăr, constată Amélie.

— Începând cu mine și terminând cu dumneavoastră, băieții ăștia sunt foarte drăguți, dar le-ar sta mai bine pe front decât în spatele frontului.

În camera domnului Villarrubia se auzeau zgomote de pași, de mese și scaune deplasate. Spaniolii se pregăteau să mănânce. Amélie era jenată și flatată în același timp de a se vedea atât de scrupulos ascultată, în ciuda tinereții ei, de niște bărbați, cu toate că unii erau mult mai în vârstă decât soțul ei.

A doua zi, care cădea într-o marți, fiind și ziua spălătoreselor, acestea se iviră în grup și-o întrebară în cor pe tânăra femeie dacă mai primise vreun buchet de violete. Ea se pricepu să le dea replica și schimbară vorba. Nepoata Louisei, exact ca în săptămâna care trecuse, luă loc la capătul tejghelei. Dar Denis nu mai părea să se intereseze de ea. Abia dacă-i adresă câteva vorbe în timpul pauzelor de la ora nouă și de la ora patru, preferând să stea de vorbă cu bărbații. Conduita lui decentă o mai liniști pe Amélie și se lăudă în sinea ei că nu-și certase fratele pentru amabilitatea excesivă pe care o manifestase la prima lui întâlnire cu Lucie.

După cină, cum își jurase se devină un băiat exemplar, refuză să meargă la biliard cu Paulo și rămase acasă să-i scrie tatălui său, în timp ce Amélie îi scria soțului ei. Terminându-și corespondența, rămaseră mult timp așezați la o masă, în cafenea, pe lângă soba de fontă, vorbind despre părinți, despre copilăria lor la Chapelle-au-Bois. Cele mai multe dintre propozițiile lor începeau cu : „Îți amintești ?“ Nume aproape uitate le veneau pe buze : „Domnul Dubech... Domnul Calamisse... familia Ferrière... Barbezac...“ Uneori izbucneau în râs. Elisabeth se foia în lea-

gânul ei. Atunci, Amélie ducea un deget la gură și cobora tonul, continuând să stea de vorbă.

Afară sufla un vânt turbat. Toată căldura, toată lumina lumii se adunaseră în mica săliță. Era mult timp de când Amélie nu mai cunoscuse ore atât de plăcute, în compania fratelui ei.

Prăvălia doamnei Louise se afla în colțul pe care-l făcea faubourgul Saint-Antoine cu strada Boulets. Se muncea până târziu, în zilele de mare grabă. Părăsind atelierul domnului Buche un pic înainte de ora șapte seara, Denis se postase, în întuneric, la o distanță apreciabilă de spălătorie, pe trotuarul de vizavi. Ascuns într-un ungher, cerceta de la distanță vitrina prost luminată, în spatele căreia se agitau muncitoarele cu cocurile desfăcute. Prin ușa deschisă, în ciuda frigului, se strecura un abur ușor. În fundul sălii se ghicea o enormă sobă de fontă pe care se încălzeau fiarele de călcat. Rufăria, risipită peste tot, pe cutii, pe etajere, strălucea precum albul zăpezii. Cearșafurile atârnau pe sârme de alamă. Aplecate peste mesele lor, două femei, cu chipurile purpurii, cu un umăr mai sus și coatele depărtate, călcau ultimele cămăși. O alta muia ceva în amidon și povestea anecdote hazoase femeilor din jurul ei. Madam Louise marca rufele cu ață roșie și, din când în când, se oprea ca să întețească focul sau să se răstească la o ucenică. Lucie avea să iasă curând în oraș pentru o livrare. Îl prevenise pe Denis din ajun, trecând prin fața cafenelei, cu o batistă în mână. Era semnalul convenit. Dacă nimic nu se împotrivea proiectului lor, era a treia oară de când se întâlneau, fără ca nimeni să bănuiască. O ceață înecăcioasă învăluia orașul. Faubourgul Saint-Antoine mișuna de lume. Numai pe strada Boulets era întuneric, trecătorii arătându-se rar. Un loc perfect pentru întâlniri. Cu gulerul hainei ridicat, cu mâinile în buzunare, Denis bătea din picioare de nerăbdare. Cum trebuia să se întoarcă la ora opt, cel mai târziu, fiecare minut de așteptare în plus diminua timpul destinat bucuriei lui. Alaltăieri nu putuse să stea de vorbă mai mult de o jumătate de oră cu fata pe o bancă de pe bulevardul Voltaire. Și, ca să com-

plice totul, madam Louise nu-și lăsa nepoata să iasă după cină. Să n-aibă noroc oare decât de întâlniri din acestea grăbite, pe un trotuar, cu ocazia unui transport de rufărie ? Denis nu voia să se gândească la un viitor atât de lamentabil. Într-o bună zi, va găsi el mijlocul se petreacă o după-amiază cu Lucie. Era încântat de drăgălășenia, de prospețimea și de veselia ei. O compara cu doamna Langoustier pe care o frecventa încă des, dar mai mult din obișnuință decât dintr-o dorință autentică. În unele seri chiar, mângâierile ei îl îngrozeau și-l scârbeau. Îi dădea tot soiul de nume ciudate, îi dicta ce trebuie să facă. Tratat ca un novice, bun pentru a fi folosit în pat, era plin, în schimb, alături de fată, de un sentiment de superioritate virilă de libertate și de experiență. Și totuși n-o sărutase încă. Poate să aibă noroc s-o facă în seara aceasta. Pendula de pe peretele spălătoriei arăta ora șapte și zece. Se auzea zgomotul înăbușit al fiarelor de călcat pe scândurile învelite în pâslă. Brusc, Lucie apăru în pragul ușii. Un coș mare, acoperit cu un ștergar, îi atârna de braț. Fără să ezite, o luă pe strada Boulets, în direcția bulevardului Voltaire. O ajunse din urmă după zece metri și ea se opri surâzătoare, gâfâind, sub un bec de gaz.

— Am crezut că nu mai vii ! se văicări el.

— Avem atâta treabă ! Sunt în întârziere. Acum trebuie să ajung în Beauharnais.

— Nu-i departe.

— Vii cu mine ?

— Bineînțeles. Nu e prea greu coșul ?

— Nu.

— Nu vrei să ți-l duc eu ?

Fata râse, cu capul dat pe spate, cu ochii plini de steluțe aurii :

— Cum ți-ar sta oare ?

Porniră la drum, cot la cot. Îi despărțea doar coșul. Denis bombăni :

— E bine așa, să-mi faci semn cu batista.

— Da, e bine ! suspină ea.

— Mătușa ta nu bănuiește nimic ?

— Nu, dar sora ta ?

— Nici atât.

— S-ar supăra ?

Denis ridică din umeri și răspunse pe un ton neglijent :

— Nu se pune problema, dar îmi place mai mult să nu știe nimeni că ne vedem. Nu privește pe nimeni, la urma urmei.

Fata schimbă coșul dintr-o mână în cealaltă, apropiindu-se de el, parcă dezechilibrată de greutatea coșului. Tulburat, mormăi :

— Păcat că n-avem timp să stăm mai mult împreună. Dacă am putea aranja să ieșim într-o duminică...

— Ce-am face ?

— Nu știu... Am merge la Vincennes... Sau la cinema... N-ai vreo prietenă cu care să spui că ieși la plimbare ?

— I-ar spune tot mătușii mele !

— Nu pot să cred !

— Ba da ! Sunt toate niște turnătoare, la atelier. Ce de bârfe mai povestesc ! Eu am stat tot timpul cu părinții mei la Saint-Florentin. Tata e instalator. Mai am trei surori și doi frați. Eu sunt cea mai mare. Atunci, de voie, de nevoie, m-au trimis ucenică la mătușa mea. Îmi place. Ea e bună. Dar celelalte... Madam Augustine, de exemplu, ieri, ce-a mai țipat la mine !...

Vorbea repede, înșirând întâmplări neînsemnate, parcă ar fi vrut să-l împiedice pe Denis să se întoarcă la problema care-l frământa. El asculta vorbăria gâfâită, fără să încerce să precizeze reproșurile pe care și le făceau madam Augustine, madam Célestine și madam Louise. Toată atenția lui se concentra pe gura frumoasă care scotea aburi o dată cu vorbele. Brusc, ea se opri și reluă cu o voce mai scăzută :

— Nu te plictisesc cu toate istoriile astea ?

— Deloc !

— N-am cui să le spun ! Și atunci ți le spun ție, care ești lângă mine !

Denis ghici că venise momentul să dea discuției o turnură mai intimă. Ușor speriat de curajul lui, murmură:

— Va trebui să-mi spui tot... Întotdeauna... suntem prieteni, nu?

— Da.

— Ne simțim bine împreună?

— Oh, da!

— Eu, în orice caz, mă simt bine.

— Și eu, parcă ne-am cunoaște de mult timp...

— E și mai bine, sublinie el grav.

Lucie săltă coșul care-i lunecase pe coapsă.

— Ar trebui să mi-l dai mie, reluă Denis.

— Ce încăpățânat ești!

— Da, când vreau ceva, sunt încăpățânat.

— Și eu, se sumeți ea, ridicând bărbia.

— Atunci, trebuie să facem în așa fel încât să vrem amândoi același lucru.

Fata izbucni în râs:

— O, tu...

— Pentru o duminică după-amiaza, de exemplu... dacă ai să vrei cu tot dinadinsul, reușești...

— Ție ți-e foarte ușor...

— Duminica viitoare?

— Nu știu, poate...

— Ba da, ba da!... Nici nu vreau să aud!

— Poate, am spus. Uf, ce mai om!...

Cuvântul îl umplu de bucurie. Ce plăcut era să fii ascultat, admirat, temut de o fată adevărată! Era de aceeași vârstă cu el și avea impresia că era cel puțin cu cinci ani mai mare decât ea. Mișcat de un sentiment de autoritate protectoare, o luă de braț pentru a o ajuta să traverseze bulevardul Voltaire. Ajunși pe trotuarul celălalt, în loc să-i dea drumul, o strânse mai tare lângă

el; ea nu se apără. Era a lui. Adunându-și tot curajul, Denis îi zise:

— Lucie, ești frumoasă.

— Nu, șopti ea.

— Ba da. Sigur. Foarte frumoasă...

Lucie pășea repede, ștergând pereții caselor cu panerul. Oameni, grăbiți să ajungă acasă, apăreau, din când în când, în lumina palidă a unui bec de gaz. Crengile goale ale copacilor se înălțau în ceață ca niște evantaie de dantelă neagră, nemișcată. O mașină trecea încet, arătându-și orbitorii ochi de noapte. O trăsură venea din urmă, cu un felinar roșu agățat în spate. Aerul mirosea a fum și frunze moarte. Întreg orașul era amorțit de frig. Trecând prin fața unei brutării, Denis se uită la fată, în lumina vitrinei. O mântăluță de lână maro îi acoperea umerii. Obrăjorii ei erau rotunzi și netezi, buzele cărnoase, foarte roșii, ca pulpa unui fruct. Totul era nou pe chipul ei, chiar privirea plină de sfială și supunere. Mai făcură câțiva pași, fără să-și vorbească. Apoi se opriră sub streașina unei porți. Lucie lăsă coșul jos.

— Ai obosit? o întrebă el.

— Da.

Și brusc, se trezi în brațele lui. El îi căută gura într-un sărut pe care l-ar fi vrut pasional și savant, dar ea strângea dinții, se înăbușea și-și băgase capul între umeri. Se dezlipi repede de el, respirând greu, cu ochii holbați, mormăind:

— E o nebunie!...

— Ce? o întrebă el cu o voce răgușită.

— Nimic... Noi amândoi...

Al doilea sărut fu mai în voie și mai tandru. La al treilea, ea își deschise buzele, timidă. Învăța repede. Părul ei răspândea un miros de săpun. O strângea în brațe și imaginea cuplului pe care-l formau amândoi sub streașina porții, ea atât de slabă, el atât de puternic, ea atât de nevinovată, el atât de experimentat,

îi sporea dorința. Unghiile fetei zgâriau mânecile paltonului, ca și cum ar fi fost gata să cadă în prăpastie și căuta o tufă de care să se agațe. În sfârșit, ea își lunecă mâna între obrajii lor. Cerea răgaz. Trăgându-și sufletul, el i se adresă:

— Lucie! Te iubesc!

O voce abia auzită i se urcă până la ureche:

— Și eu te iubesc, Denis.

Denis închise ochii, copleșit de plăcerea pe care i-o provoca mărturisirea, totuși, atât de previzibilă. Apoi, reveni pe pământ cu o sporită exigență: mai era o problemă de reglat. Rapiditatea cuceririi chiar i se părea acum o sursă de neliniște. Era în joc amorul lui propriu. Mai slăbind strânsoarea mâinilor, murmură, cu inima bătând:

— Te-a mai sărutat cineva înaintea mea?

Ea ridică încet fața spre el. Îi văzu de aproape pupilele dilatate și strălucitoare, fixând-o, în penumbră, fără să clipească:

— Nimeni... Niciodată... îi zise ea.

— E adevărat?

— Jur.

— Mulțumesc, îi răspunse el cu un aer foarte pătruns.

— N-ai de ce să-mi mulțumești! Asta e. Și tu?

— Eu?

— Da. Ai mai sărutat pe cineva?

Denis surâse condescendent acestei adorabile candori:

— Cu mine e altceva.

— De ce?

— Pentru că viața femeilor nu e la fel cu viața bărbaților!

— Eram sigură! exclamă ea, încercând să se smulgă din brațele lui.

Dar era mai puțin indignată decât voia să pară și se calmă după câteva mișcări dezordonate, imediat ce el o prinse de talie.

— Și de ce mă rog ești atât de sigură? o întrebă el.

Fata se strânse lângă el și suspină:

— Se simte!

— După ce?

— După felul tău de a săruta.

— Cum sărut eu?

— Săruți... nu știu cum... ciudat...

— Nu-ți plece?

— Ba da, îi răspunse, întinzându-i buzele.

Imediat după aceea, fu cuprinsă de o grabă febrilă:

— Și marfa mea? Of, ce-or să-mi mai audă urechile!...

Luară coșul, fiecare de un capăt și alergară până la Beauharnais. Lucie dispăru pe sub poarta unui vechi imobil cenușiu. Denis, rămas pe trotuar, își aprinse o țigară, cu sentimentul că, prin acest gest, adăuga o tușă indispensabilă propriului personaj. Cum era foarte fericit, așteptarea nu i se păru prea lungă. Când fata reapăru, ducând coșul gol, se mai sărutară o dată, fără să le pese de portăreasa care ieșise din cabină ca să se uite după ei. Apoi, Denis, care n-avea ceas, se apropie de un trecător ca să-l întrebe cât era ora: opt fără zece!

— E îngrozitor! exclamă ea, sprijinindu-și obrajii cu toate cele zece degete.

— Dacă te ceartă să spui că te-a reținut clienta.

— Și tu?

— Eu? Cine să mă certe pe mine?

— Ai noroc!

Denis îi luă coșul din mână. Din când în când o lua înainte ca să-i dovedească ce puternic e, apoi încetinea din galanterie. După cinci minute, ea abia dacă-și mai trăgea sufletul. Continuară drumul la pas, ținându-se de mână. Se despărțiră în colțul străzii Boulets cu strada Montreuil. Denis îi dădu coșul și o întrebă:

— Când ne mai vedem?

— Mâine seară, poate, la aceeași oră. Dacă da, trec la prânz prin fața cafenelei cu o batistă în mână.

— Te iubesc, îi repetă el printre dinți, cu sprâncenele încruntate, cu maxilarele încleștate, de parcă ar fi fost gata să se rupă.

— Te iubesc, îi repetă ea, închizând ochii.

Ultimul sărut fu scurt și decepționant; erau în prea mare întârziere ca să-și mai poată acorda un răgaz.

Era opt și un sfert când Denis intră în cafenea. Domnul Lubin cina la masa lui. Amélie îi dăduse Elisabethei biberonul, iar acum o culca în cărucior.

— Unde ai fost ? îl întrebă ea.

— Am făcut o plimbare cu prietenii.

— Nu ți-a fost frig ?

— Oh, nu !

Obrajii îi erau îmbujorați și transpira.

— Du-te repede în pivniță, reluă ea. Am dat ultima sticlă de vin domnului Villarrubia. Dacă mai vin și alți clienți...

Ușurat de tonul pașnic al surorii lui, Denis aprinse lumânarea, coborî în pivniță și, ajuns jos, în picioare, în raza tremurătoare o lumânării, rememoră chipul Luciei, lumina umedă a pupilelor ei, frăgezimea obrajilor, linia buzelor, fermecat de această nouă iubire. Nu mai putea, fără să trădeze încrederea fetei, s-o frecventeze pe doamna Langoustier cu aceeași nepăsare de odinioară. Își va mai vizita metresa de două, trei ori, ca s-o pregătească pentru necesitatea rupturii. Apoi se va despărți de ea definitiv, ca un om de onoare. Hotărârea pe care o luase îl făcu să crească în proprii lui ochi. Nu-i era frică de nimic. Stăpânea întreaga lume.

— Denis ! Vii ?

Urcă victorios din întunericul pivniței la lumina lumii de afară. Când puse piciorul în salon, Amélie se uită la el surprinsă. O clipă se temu că ea-i va citi toată povestea fericirii în ochi. Dar ea clătină numai din cap, întrebându-l simplu :

— Și sticlele, zăpăcitule ?

6

Săptămâna dinaintea sosirii lui Jérôme la Paris fu consacrată de Amélie unei curățenii de o amploare excepțională. Ajutată de doamna Rousseau și de Denis, trecu în revistă apartamentul și cafeneaua până în cele mai ascunse unghere, spălă geamurile vitrinelor, șterse praful, lustrui clanțele ușilor, schimbă perdelele de la ferestre, își răni palmele frecând tejgheaua și percolatorul, cerui frenetic parchetul, unse soba și burlanul cu o pastă din mină de plumb, otrăvind pentru trei zile aerul din salon. Avea ambiția să-și surprindă tatăl prin organizarea căminului și a comerțului ei. Acesta debarcă la Paris pe 26 decembrie, la ora șase seara și, chiar de la început, reacția lui fu cea pe care o spera Amélie : căscă ochii mari. Totul îi plăcea. Dar cel mai mult Elisabeth. N-o mai văzuse de când avea cinci, șase luni și acum era uimit să constate cât de mult crescuse, cât era de robustă și de frumoasă, cum încerca să meargă și să vorbească. Dori s-o țină în brațe cât vizită casa. Ea-l trăgea de mustăți, îi băga degetele în ochi, în urechi, el râdea dojenind-o :

— Of, of, obrăznicătură mică ce ești !

După ce inspectă locul, buna lui dispoziție crescu. Dădu ocol cafenelei, condus de fiica și fiul său, admiră plafonul în *lincrusta*, fresca reprezentând cele patru anotimpuri, tejgheaua în formă de potcoavă, percolatorul lustruit, cu mulțimea lui de manete. Modernitatea acestei instalații stârnea probabil admirația clientelei :

— Dacă am avea unul din ăsta și la Chapelle-au-Bois !...

Temându-se să nu fie prea obosit de drum, Amélie insistă s-o lase jos pe Elisabeth.

— De ce ? exclamă el. Las-o cu mine până se va plictisi !

Din cafenea trecură prin camere. În odaia lui Denis admiră simplitatea aranjamentului, în dormitorul Améliei mobila și confortul. Își exprimă uimirea :

— Ei bine, nu mă aşteptam să fie atât de frumos. E nemaipomenit cât de bine te-ai aranjat, să ştii ! Ce perdele frumoase ! Şi ce dulap mare ! Totul străluceşte de curăţenie, parc-ar fi toate noi !...

Amélie îl întrebă dacă vrea să doarmă într-una din camerele hotelului sau în odaia lui Denis, unde era destul loc pentru două paturi, aşezate unul lângă altul.

— Cu cât voi fi mai aproape de voi, cu atât mă voi simţi mai bine.

Prevăzuse răspunsul şi-i aranjase tatălui ei un pat pliant, lipit de perete, cu aşternut şi o cuvertură deasupra.

— Ia te uite ! Ai ghicit ! Se vede că mă cunoşti. Ca şi biata maică-ta, care-mi citea toate gândurile.

Denis primi hotărârea lui cu o neascunsă bucurie. Nemaifiind singur în cameră, va fi obligat să renunţe la plimbările nocturne. Evenimentele îi vor impune astfel o abstinenţă pe care n-o putuse obţine prin propria lui voinţă.

O mai vizitase pe doamna Langoustier de vreo două ori după ce o sărutase pe Lucie. De fiecare dată, încercase să se arate distant, plictisit de amanta lui şi, de fiecare dată, îi lipsise curajul în momentul în care era gata să-i vorbească despre intenţiile lui. Luat de vârtej, îi suporta mângâierile agreabile, a căror amintire îi otrăvea conştiinţa. Cât timp va mai dura jocul acesta dublu ? Cu Lucie pe stradă şi cu doamna Langoustier în cuibul ei trandafiriu ? Sufletul lui aparţinea unei fete, trupul unei femei ; le înşela pe amândouă şi nu ştia cum să iasă din minciună. Oricum, doamna Langoustier va trebui să înţeleagă că era obligat să întrerupă vizitele cât timp se va afla tatăl lui la Paris. Era un lucru câştigat, un prim pas spre ruptură...

Chiar în aceeaşi seară chiar, Amélie îl prezentă pe tatăl ei fidelilor clienţi ai cafenelei. El găsi că toate chipurile inspirau încredere. Domnul Buche, lucrând fierul, asemenea lui, îl interesa mai mult decât ceilalţi. Îi făcu o vizită, a doua zi, la atelier, ceru explicaţii cu privire la funcţionarea unor unelte, îl asistă pe

Denis la lucru și se întoarse satisfăcut de progresele fiului său în arta lăcătușeriei.

— Pare un băiat serios, îi declară el Améliei. Nu-mi pare rău că l-am trimis departe de mine.

Se obișnui repede cu ritmul prăvăliei, pe care fiica lui o conducea cu o autoritate suverană. În orele de răgaz ale după-amiezii, mergeau să se plimbe împreună cu Elisabeth. Gros îmbrăcată în lâneturile ei trandafirii, fetița se foia în cărucior, surâdea trecătorilor și ținea lungi discursuri în care, din când în când, apărea și câte un cuvânt inteligibil.

— Ai auzit ? exclama Jérôme.

Amélie, obișnuită cu asemenea miracole, se bucura de surpriza pe care o provoca tatălui ei. Îl găsea îmbătrânit și îngrijorat, în ciuda veseliei lui aparente. Umerii i se încovoiaseră, în păr îi apăruseră multe fire albe. Când tăcea, când se gândea la ceva, ochii lui exprimau o nesfârșită resemnare. De fiecare dată când ieșeau împreună, după câteva discuții ocolite, ajungeau la același subiect obsedant : războiul. Vorbeau despre Pierre, îi enumerau calitățile, îi comentau ultimele scrisori, deplângeau imposibilitatea de a fi adus într-un regiment în spatele frontului, suspinau la gândul interminabilelor lupte care costau atâtea vieți omenești, fără ca sfârșitul ostilităților să poată fi cât de cât întrevăzut și, copleșiți de neliniște, se îndemnau unul pe altul la speranță.

— Se va întoarce, ai să vezi, sunt sigur, rostea el cu o expresie de mânie neputincioasă care făcea să-i tremure bărbia. Se va întoarce, nu asta mi-e grija. Dar ține prea mult : pentru tine, pentru el, pentru viața oamenilor, în general, înțelegi ?

Se opreau ca să cumpere un ziar de seară, Amélie citea cu voce tare comunicatul de la ora trei. Mereu același lucru : „Dueluri ale artileriei... activitatea patrulelor... distrugerea unor importante obiective germane... situație neschimbată... " Nu știa dacă trebuie să se bucure de „situația neschimbată" care-i permitea să creadă că Pierre era relativ liniștit sau să regrete că nici o acțiune mai importantă nu se încerca pe front pentru a rupe,

printr-o lovitură brutală, rezistența germană. Împăturind ziarul și strecurându-l într-un colț al căruciorului, constată :

— Poftim, nu știm mai multe decât ieri.

Își reluau plimbarea tăcuți. Amélie schimba itinerariul, de la o zi la alta, pentru a-i arăta tatălui ei diferitele aspecte ale orașului : faubourgul Saint-Antoine, Piața Națiunii, coloana Bastiliei, cheiul Rapée... El se mira de înălțimea caselor, de impozanța monumentelor, de frumusețea magazinelor și de numărul mare al mașinilor și trăsurilor care străbăteau străzile, amenințând securitatea pietonilor. Zgomotul, mișcarea capitalei îl zăpăceau uneori și atunci își trecea palma peste frunte, bombănind :

— Poți să înnebunești aici !

Amélie își regăsea, privindu-l, primele ei impresii de provincială debarcând în gara Austerlitz. Îl întrebă dacă nu i-ar plăcea să trăiască la Paris. Bătrânul clătină din cap :

— E frumos, dar, pe lângă faptul că nu-i destul pământ, nimeni nu cunoaște pe nimeni. Oamenii sunt grăbiți de parcă le e teamă că pierd mereu trenul. N-au timp să-și piardă timpul. Mie-mi place să pierd timpul. Cu pomii, cu norii, cu ruinele din Veixou, pe lângă câine...

Îi vorbea adesea de câinele lui. Amélie se întrista pentru că atâta dragoste față de un câine părea semnul unei mari disperări, al unei profunde singurătăți.

— E un câine vrednic. Vine după mine peste tot. Când mă duc la cimitir, m-așteaptă în fața porții. Știe că nu mă-ndepărtez prea mult. Dacă un câine vrea să intre, îl alungă. Când mă întorc, se uită la mine de parc-ar vrea să știe cum a decurs întâlnirea cu scumpa ta mamă. De îndată ce am început să-mi fac valiza, s-a întristat. Eu eram mulțumit, el nu ! Se întâmpla pentru prima oară să nu fim de acord.

Se întorceau pe la ora patru să deschidă cafeneaua. Seara, cinau împreună în bucătărioară. Jérôme adusese de la Chapelle-au-Bois pâine neagră, clătite de hrișcă și lapte bătut. Îi dăduseră

domnului Lubin să guste din ele și el fu de părere că aceste produse de țară au un gust excelent, dar că erau cam indigeste.

Pe 30 decembrie, Amélie primi o carte poștală de la Pierre, expediată pe 27:

„Scumpa mea Amélie, îți doresc un An Nou bun, ție, micuței mele Elisabeth și lui Denis. Să sperăm că anul 1916 ne va aduce pacea de care să ne bucurăm împreună. În ceea ce mă privește, situația e neschimbată. Nu prea am de ce mă plânge. Mulțumesc pentru pachet. Am găsit în el exact ceea ce trebuia. Mă gândesc neîncetat la tine. Mi-ai scris că-l aștepți pe dragul tău tată: a venit? Dacă da, salută-l din partea mea. Te îmbrățișez din toată inima.

Al tău, Pierre".

Scrisoarea lui se încrucișase pe drum cu o scrisoare de la soția lui, semnată de Jérôme și Denis; toți trei îi urau sănătate și reîntoarcere grabnică. În ziua aceea, Amélie nu putuse ieși la plimbare cu tatăl ei pentru că, în apropierea Anului Nou, clienții erau mai numeroși și zăboveau mai mult în cafenea. El hotărî să se plimbe singur și o întrebă doar pe fiica lui unde erau Notre-Dame, Luvrul, Turnul Eiffel, Arcul de Triumf și Sacré-Coeur.

— N-ai să ai timp să le vezi pe toate într-o după-amiază, tată! exclamă ea râzând. Distanțele sunt enorme la Paris! Mulțumește-te să ajungi astăzi până la Notre-Dame, dacă vrei! Și chiar așa mi se pare cam riscant!...

— Cum se ajunge?

— Cobori până la Sena, unde ai mai fost, mergi pe chei, în sensul curentului, ai să vezi o insulă, treci de ea apoi imediat încă o insulă...

O asculta cu un aer serios, își nota totul în cap. Ea mai adăugă:

— Dacă te rătăcești cumva întreabă unde e... Și fii atent la traversare...

— Nu sunt copil ! bombăni el, nemulțumit de faptul că-i auzeau clienții.

Amélie îl conduse până în pragul ușii și-l privi depărtându-se, foarte demn în paltonul lui cel nou, larg, dintr-o stofă gri închis, cu gulerul ridicat, încheiat până sub bărbie. Bocancii mari, cu ținte, îi îngreuiau pașii. Pălăria neagră de fetru, un pic prea mare pentru el, se sprijinea pe urechi, îndepărtându-le parcă de cap. Simțindu-se observat, se ținea drept, cu umerii degajați.

Se făcuse ora opt seara și el tot nu se întorsese. Amélie, îngrozită, și-l imagina deja pierdut, zdrobit, dus la un spital. De douăzeci de ori ieșise până-n prag să-i pândească apariția. Apoi, îl trimise pe Denis să-l caute prin împrejurimile Bastiliei, pe bulevardul Henri IV, în timp ce ea se pregătea să meargă la comisariat, în ciuda rugăminților domnului Lubin de a se liniști. Denis se întoarse cu buzele umflate pe la opt și jumătate. Zece minute mai târziu, Jérôme apăru în pragul ușii, obosit, fericit, cu un aer vinovat.

— Doamne, Dumnezeule, tată ! Unde ai fost ? Ce s-a întâmplat ?

Bătrânul surâse visător și murmură :

— Nimic, Amélie !

— Știi cât e ceasul ?

— Aproximativ... da...

— Era gata să murim așteptându-te !...

— Ce să fac ? răspunse el. Nu credeam că poate fi atât de frumos la Notre-Dame !... Cu zidurile ei de piatră veche, atât de înalte, atât de bine clădite !... Statuile... Au pus saci de nisip peste tot ca să-i protejeze fațada, dar tot se vede ce-i mai important !...

— Ai stat la Notre-Dame până acum ?

— Nu, pe ea am văzut-o ultima. N-am făcut cum mi-ai zis tu. Când am plecat, am luat-o, după ce am trecut de piață, pe o stradă, Saint-Antoine, cred, apoi pe Rivoli. Și m-am trezit la

Luvru. Multă lume mergea într-acolo. M-am luat și eu după oameni. Oh, Amélie, ai fost vreodată la Luvru ?

Amélie îi mărturisi că nu avusese prilejul.

— Muzeul era închis, îi povesti el. De teama bombardamentelor. E firesc. Dar la intrare se vindeau ilustrate, mulaje...

Scoase trei ilustrate din buzunarul paltonului :

— Uite !

Una din ilustrate reproducea portretul unui bătrân cu fața chinuită, a doua, portretul unui tânăr purtând o tichie de velur, iar a treia reprezenta o statuetă de femeie, fără cap și fără brațe. Era goală, cu pântecul rotund, cu sânii bombați și un șold mai ridicat decât celălalt. Amélie își privi neliniștită tatăl :

— De ce ai cumpărat-o pe asta ?

— Pentru că e frumoasă, răspunse el.

— Așa e, aprobă și Denis, aplecat peste umărul lui Jérôme.

Amélie se simți stingherită văzându-și tatăl și fratele pierduți în contemplarea unei anatomii feminine, chiar dacă era din marmură și mutilată. Ca să le întrerupă brusc extazul, le zise scurt :

— Haideți, repede, la masă ! Voi sunteți de vină că s-au ars cartofii !

Amélie se hotărî să sărbătorească ziua de 31 decembrie mergând cu tatăl și fratele ei la un spectacol de calitate. Teatru? Cinema ? Nu distracțiile lipseau la Paris ! Consultară un ziar. „Folies-Bergères“ propuneau revista *Până la capăt !* cu Prince Rigadin. Printre cele mai frumoase scenete : *Viața la castel în 1915* și *Uzina de război cu fluviul de oțel topit*. „Concert Mayol“ afișa *Madame Bou-Dou-Ba-Da-Bouh* „cu participarea, pentru prima oară, a zece negrese din Zanzibar, prințese de sânge regal“. La „Scala“, Mistinguett juca în *Tăceți, fiți bănuitori...* dar Denis nu avea încă vârsta să vadă asemenea spectacole, cunoscute ca deocheate, adică indecente. Teatrul „Réjane“ juca *Madame Sans-Gêne,* cu Réjane în rolul principal. Era, oricum, altceva. Din nefericire, biletele costau foarte scump. Se hotărâră, în cele din urmă, pentru un cinematograf de cartier.

Amélie închise cafeneaua la ora opt și un sfert, după ce-i servi cina domnului Lubin. Denis, care-o cunoștea pe casierița de la „Voltaire-Palace", cumpărase trei bilete, cu locuri bune, nu prea aproape de ecran. În program erau un film de aventuri și cel de al patrulea episod din *Răzbunarea baronului de Winkel.* Publicul, pentru acest spectacol de gală, se îmbrăcase mai elegant decât de obicei. Multe femei, printre care și Amélie, își puseseră pălăriile. Bărbații, proaspăt bărbieriți, cu obrajii plini de pete trandafirii, purtau gulere false curate, iar părul le mirosea a pomadă. Ici, colo, în mulțime, se distingea uniforma albastră a unui soldat în permisie. Înainte de a se așeza, Denis aruncă o privire în sală, unde o recunoscu pe doamna Langoustier, așezată cu patru rânduri în spatele lui. Ea îi surâse. El nu îndrăzni să-i răspundă la surâs și, cu picioarele muiate de emoție, se lăsă în fotoliu. Ea avea simțul familiei și acceptase cu ușurință scuza pe care i-o prezentase pentru sustragerea provizorie de la obligațiile lui amoroase. Fără îndoială, acum era înduioșată văzându-l instalat, ca un copil cuminte, alături de tatăl lui. „Dac-ar ști ea ce gândesc eu acum ! Dac-ar ști ea ce pun la cale !..." Dar nu punea la cale nimic precis. Ca să-și recapete încrederea în sine, își zise încă o dată că în noul an i se va ivi cu siguranță ocazia de a o rupe cu o persoană pe care n-o mai iubea, pentru a se consacra în întregime celei pe care o alesese, încântat de prospețimea și inocența ei. Susținut de muzica orchestrei, visul lui devenea mângâietor, languros, enervant. Inima îi era plină de chipul Luciei. Călca alături de ea pe nori. Lumina se stinse. Imaginile unui film de actualități apărură pe ecran : trecerea în revistă a unor trupe de infanterie de către generalii Joffre și de Castelnau ; scene pitorești din tranșee, în apropiere de Reims, pe malurile Yserului. Jérôme, care nu fusese niciodată la cinematograf, se foia neliniștit pe scaun. Textul comentariile trecea prea repede pentru ca el să-l poată descifra. Se apleca spre Amélie și o întreba :

— Ce e ?... Ce spune ?...

Imaginea unui convoi de răniți îl făcu să geamă :

— E îngrozitor... Parc-aș fi acolo !... L-ai văzut pe cel scund, din dreapta, cu capul bandajat ?...

În timpul filmului de aventuri, emoția lui atinse paroxismul când pe ecran se ivi chipul îngrozit al unei tinere femei pe care un bandit o legase de șinele de cale ferată. Se apropia locomotiva. Jérôme întinse gâtul, exclamând :

— Ei ! Stai ! Ei !...

Vecinii întoarseră capetele, iritați. Lui Denis i se făcu rușine, gândindu-se ce ar putea crede oamenii despre tatăl lui. Eroina fu eliberată la timp și Jérôme se răsturnă în fotoliu, suflându-și zgomotos când o nară, când cealaltă :

— Biata de ea, era cât pe ce s-o calce !

Ochii îi străluceau de parcă s-ar fi umplut de lacrimi. Respira șuierând pe sub mustață.

— Nu vorbi atât de tare, tată, îi deranjăm pe ceilalți spectatori, îi susură Amélie.

După ce primi dojana, Jérôme se mai cuminți. Fiul său, care-l supraveghea de aproape, nu mai avu să-i reproșeze decât trei sau patru exclamații, lansate, e adevărat, în momentul în care sala întreagă suspina neliniștită. Când se aprinseră luminile, Jérôme le declară :

— Nu mai pot ! Mergem ?

Amélie îl anunță că mai era un film de văzut. Dar, dacă vrea, se pot ridica să-și dezmorțească picioarele, cât ține pauza. Jérôme refuză. Contrar obiceiului său, Denis declară și el că n-avea chef să iasă ; doamna Langoustier se îndrepta spre hol și se temea să dea ochii cu ea, gândindu-se la ocheadele și surâsurile pe care avea să i le adreseze, de față cu toată lumea.

Al doilea film fu mai puțin aventuros și mai sentimental. Jérôme se uită fără să-și mai manifeste emoția altfel decât tușind și fornăind din când în când. Totuși, un pic înainte de sfârșitul filmului, Améliei i se păru că-l aude plângând.

— Ce e tată ? Nu te simți bine ?

— Muzica asta ! răspunse el.

Ieșiră de la film și se întoarseră repede la cafenea. Amélie așeză ceasul deșteptător pe tejghea. Pregătise o mâncare de varză murată pentru Revelion. De îndată ce aprinse gazul sub cratiță un miros acrișor se răspândi în tot salonul. Se așezară la masă. Amélie umplu farfuriile. Jérôme înghiți de câteva ori și se opri:

— E foarte bună, Amélie, dar nu pot mânca. Să mai așteptăm.

— Ce?

Arătă cu furculița spre ceas.

Acele minutarului se târau încet pe cadran. Anul oribil parcă nu se mai sfârșea. Mai rămăseseră doar câteva secunde. Soneria răsună, violent, ca un semnal de alarmă. Sosise miezul nopții. Se ridicară toți trei. Paharele erau pline cu un vin alb. Ciocniră, se îmbrățișară. Jérôme era foarte palid, cu ochii măriți, privind în gol. Amélie încerca să surâdă.

— Iată-ne trecuți în anul 1916! remarcă Denis.

— În sănătatea lui Pierre, își făcu Jérôme urarea. Să dea Dumnezeu să se întoarcă...

Amélie fu cuprinsă brusc de o mare spaimă, de o senzație de amețeală, parcă s-ar fi aflat pe marginea unei prăpăstii. Ce consemne se reluau de la un an la altul, ce transmisie de puteri, misterioasă, tragică, se opera pe deasupra capului ei, în tăcere? Trebuia sărbătorit acest viitor care-și schimbase cifra sau trebuia să se angajeze în el cu teamă?

Denis o aduse pe Elisabeth, pe care doamna Rousseau o luase în camera ei cât timp familia fusese la cinema. Bătrâna coborî, ținând copilul adormit în brațe. Îl așeză în cărucior. Amélie îi mulțumi și-i turnă și ei un pahar de vin:

— Tot ceea ce-ți dorești pentru acest an, doamnă Mazalaigue, îi ură ea, ridicând paharul.

În camera domnului Villarrubia se auzeau pași. Parc-ar fi străbătut camera în lung și-n lat. Era singur sau cu prietenii lui? Se auzi o ușă pocnind.

— Ia uite, vine spaniolul! remarcă doamna Rousseau, plină de umor.

El se arătă, e adevărat, dar nu păși peste pragul salonului. Îi făcu numai un semn cu mâna că dorea să-i vorbească fără să fie auzit de ceilalți.

— Ce s-a întâmplat ? îl întrebă ea, apropiindu-se de el.

— Pentru anul care vine, șopti el. Multă fericire...

— Mulțumesc.

Amélie șovăi apoi adăugă :

— Vă doresc și dumneavoastră multă fericire...

— O am deja, îi răspunse, privind-o intens.

Se înclină, apoi ieși.

— Ai văzut vârcolacul ? tuna doamna Rousseau.

— Și acum, la masă ! porunci Amélie.

Înainte de a se așeza, Jérôme își muie degetul în pahar, se aplecă peste căruciorul copilului și-i unse buzele cu vin. Elisabeth se strâmbă de dezgust și bombăni fără să se trezească.

— De ce ai făcut asta ? îl întrebă Amélie.

— Ca să fie și ea cu noi.

Varza se răcise. A trebuit să fie reîncălzită. Doamna Rousseau luă o porție în cameră.

7

Amélie aruncă o privire spre plicul pe care i-l întindea poștașul.

— O scrisoare pentru tine, tată !

— De la cine ? întrebă Jérôme.

— De la doamna Pinteau, îi recunosc scrisul.

Jérôme stătea la o masă și se străduia să descifreze, cuvânt cu cuvânt, un articol din *Petit Parisien*. La acea oră matinală, cafeneaua era goală și întunecată. Toți clienții se aflau la muncă. Elisabeth se juca în bucătărie cu măgărușul ei de cauciuc. Râdea

și se ciocnea de scaunele care-i încurcau locul de joacă. Soba n-avusese timp să încălzească încăperea.

— Dă-mi-o !

Grav, desfăcu plicul, scoase foile scrise, le apropie de ochi, le răsuci, le aplecă spre lumină, bombănind :

— Da, e de la ea. Citește ce scrie ! Știi, dacă nu e de tipar, îmi vine mai greu !

Amélie se instală alături de tatăl ei, luă scrisoarea și începu să citească rar :

„Dragă domnule Aubernat,

Prezenta scrisoare v-o trimit pentru a vă transmite urările mele pentru noul an, dumneavoastră, scumpei dumneavoastră fiice, scumpei nepoțele, precum și scumpului dumneavoastră fiu, eu speranța că sunt toți sănătoși...“

— E drăguț din partea ei, remarcă Jérôme.

„La fierărie, reluă Amélie, *munca e mai puțină, Justin reușește să se descurce singur, fără să trudească din greu. La magazin, s-au vândut bine până la 31 decembrie, mai ales articole de mercerie, articole de fierărie mai puțin, fiindcă oamenii sunt mai strânși la pungă în aceste vremuri grele. Am grijă de câine, așa cum mi-ați recomandat. Îi e dor de stăpânul lui, dar se poartă bine. Am profitat de absența dumneavoastră și am făcut curat. Casa e oglindă.“*

— Își dă osteneala, biata de ea ! suspină Jérôme.

„Toată casa e curată, o să vedeți când vă veți întoarce. Sper să fiți mulțumit. Acum, după ce v-am spus ce era mai ușor de spus, trebuie să vă comunic o problemă mai gravă și sper că mă veți înțelege...“

— Ei bine, ce mai e ? întrebă Jérôme.

Amélie întoarse pagina :

„... că veți înțelege. Este vorba despre mine, dragă domnule Aubernat. Am vrut de foarte mult timp să vă spun, dar mi-a fost peste puteri, n-am avut curaj. Ceea ce nu v-am putut spune prin viu grai, am să vă scriu acum. În absența dumneavoastră, m-am gândit mereu, acum sunt sigură că nu mă înșel. Cum e o chestiune de familie, sunt foarte bucuroasă că veți primi scrisoarea în casa copiilor dumneavoastră, iar scumpa Amélie o s-o citească. Veți sta de vorbă cu toți, e întotdeauna mai bine în cazuri de acestea. O iubesc atât de mult că sunt sigură că o să vă dea un sfat bun, așa cum sper din tot adâncul sufletului meu..."

Jérôme își petrecu un deget de după gulerul lui fals și înclină capul ca să audă mai bine:

— Ce-i cu frazele astea? Nu înțeleg nimic...

— Așteaptă, tată, îl liniști Amélie. O să ne explice:

„... din adâncul sufletului meu. Cred că sunteți mulțumit de felul cum vă țin casa. Mie-mi place munca pe care-o fac și nu doresc decât să continui toată viața pentru a vă fi pe plac. V-ați pierdut scumpa soție, deci lipsește din căminul dumneavoastră o femeie. De când scumpul meu soț m-a părăsit, sunt și eu la fel de singură. Situația unei văduve, muncind în casa unui văduv este destul de delicată. Oamenii își imaginează lucruri care nu sunt, dar care ar putea să fie. Vârsta nu este un obstacol, dimpotrivă. Am ceva bani strânși și un hectar și jumătate de pășune, în apropiere de Tarnac. Aș putea să-l vând. Așa aduc și eu ceva..."

— S-aducă? Dar n-am nevoie de nimic! se miră Jérôme...

Amélie îi aruncă o privire neliniștită și continuă cu o voce tremurătoare, respirând grăbit, împiedicându-se de vorbe:

„Sentimentele sunt cele care sunt. Voi rămâne pentru dumneavoastră o persoană devotată și muncitoare, mereu gata să vă servească. Dumneavoastră v-ați păstrat pentru mine întreaga stimă și

bunătate. Venerez prea mult memoria scumpei dumneavoastră Marii ca să vă cer mai mult. Dar fără să doresc să-i iau locul...“

Jérôme bătu cu palma în masă și se ridică pe jumătate :

— Ei, ce-i aiureala asta ? tună el.

— O cerere în căsătorie, tată, răspunse Amélie rece.

Se albăstrise, buzele îi fremătau, ochii i se umplură de fulgere mânioase. Jérôme se lăsă din nou pe scaun. Zăpăceala îi strâmbă fața :

— E nebună ?...

— Nici măcar scuza asta nu o are, murmură Amélie. Ți-a spus-o clar : s-a gândit bine ! Când te gândești că a putut crede că tu ai s-o uiți pe mama !...

— Nu putea să creadă asta ! M-a văzut cum trăiesc, știe...

— Dacă n-ar fi crezut, n-ar fi îndrăznit să scrie o asemenea scrisoare... idioată ! Am fost prea buni cu ea ! E un gen de femeie căreia e destul să-i spui un cuvânt amabil, să-i adresezi un surâs ca să și-o ia în cap. Și totul e din vina mea. Ar fi trebuit să bănuiesc încă de când am angajat-o...

— N-aveai cum să bănuiești ! o întrerupse Jérôme, ridicând din umeri. Nici eu n-am băgat de seamă...

— O, tu nu vezi niciodată nimic în jurul tău !

— Și acum ce facem ? se neliniști el.

— Lasă-mă să termin scrisoarea. După aceea, vom vedea. Unde am rămas ?

— Vorbea de Maria.

— Ah ! Da :

„Dar fără să doresc să-i iau locul, sunt convinsă că aș putea să vă ajut în singurătatea dumneavoastră. Evident, aș vrea ca unirea noastră să fie consfințită de biserică, dar vă cunosc sentimentele și voi face cum doriți dumneavoastră. Important este să știu dacă gândiți la fel ca mine, dumneavoastră și întreaga familie. Firește, n-am vorbit nimănui despre proiectul meu. E un secret al inimii mele. Și acolo va rămâne până când voi primi răspunsul dumnea-

voastră pe care-l doresc favorabil. Iată deci, dragă domnule Aubernat, ceea ce n-am îndrăznit să vă mărturisesc și am îndrăznit să vă scriu pentru că nu sunteți în fața mea. Nu mă lăsați prea mult timp fără vești. Îmbrățișați pe toți ai dumneavoastră din partea mea și mai ales pe Amélie, care mă va înțelege, pentru că e femeie ca mine și tot ca mine e singură. Primiți, în încheierea acestei scrisori, cele mai distinse urări de bine.

Doamna Pinteau."

— Ei bine, iată unde am ajuns! exclamă Jérôme. O să pun ordine când am să mă întorc.

— În ce să pui ordine?

— În situația care s-a ivit.

O dată trecută prima uimire, redeveni ciudat de calm.

— Nu poți face nici un fel de ordine într-o asemenea situație, tată! se răsti Amélie.

— De ce?

— După tot ce ți-a scris?

— Exact! E și asta o idee, o ideea de muiere care i-a venit și ei în minte. Tot învârtindu-se pe lângă un bărbat singur, în cele din urmă și-a băgat-o în cap!... Am să-i spun, am să-i explic...

Cuvintele *bărbat, femeie*, aplicate lui Jérôme și doamnei Pinteau, o enervau pe Amélie ca niște greșeli de limbaj. Pentru ea, tatăl ei era o ființă aparte, ferit prin doliul lui de orice tentație carnală și incapabil de a inspira alt sentiment sexului opus decât cel de respect. Trebuia să fie așa ca să-l poată ea însăși respecta.

— Ai să-i spui, ai să-i explici! reluă ea pe un ton violent. Și dacă se încăpățânează?

— Oricum, nu mă poate obliga să mă căsătoresc cu ea dacă nu vreau...

— Nu, dar îți poate spune că nu mai rămâne în casă decât cu condiția să... să...

Nu mai știa cum să întoarcă fraza.

— Atunci am s-o concediez!

— Și cum ai să te descurci singur ?

— Ei, ce să spun ! O vecină îmi poate face menajul, iar pentru prăvălie o să-mi iau un gestionar...

Amélie ar fi vrut să-i replice, dar tăcu, luă scrisoarea doamnei Pinteau și o strecură în buzunarul șorțului. Domnul Buche, Paulo și Denis intraseră în cafenea pentru micul dejun. Li se mai alăturară domnul Florent și alți doi lăcuitori. Amélie îi servi, absentă, stângace, cu un surâs înțepenit pe față. Își auzea tatăl vorbind cu clienții despre ultimele vești de pe front. Vorbea tare și cam tărăgănat. Nimic din felul cum se purta nu lăsă să se înțeleagă că ar fi fost supărat că întrerupsese o discuție capitală cu fiica lui. Se întreba dacă el e conștient de pericolul pe care-l reprezenta demersul doamnei Pinteau. Ah ! Nu se schimbase deloc : mereu cufundat într-un vis, ignorând răul, încrezător în primul venit... să-i vorbească doamnei Pinteau ? O va face, fără îndoială! Dar acesteia nu-i va fi greu să-l convingă prin văicărelile ei. Obosit să-i tot asculte ofurile, o să cedeze în fața ei, din plictiseală sau din milă. Și va cădea în puterea ei. O va lua de soție. Se va duce chiar la biserică, așa cum avusese nerușinarea să-i sugereze. Fără să-și întrerupă fluxul gândurilor, Amélie turnă un pahar de vin alb unui client necunoscut și împinse violent sticla pe tejghea. Mama ei își va pierde titlul de soție mereu prezentă, mereu vie, ca să nu mai rămână decât o amintire duioasă și inofensivă. I se va ascunde fotografia. Îi vor expulza până și umbra din casă. O altă doamnă Aubernat îi va lua în stăpânire bucătăria, dulapurile din camera ei. O altă doamnă Aubernat se va culca în patul ei. Amélie se înfioră de oroare, imaginându-și o doamnă Pinteau, flască, rotundă și fremătătoare, spânzurată de gâtul tatălui ei, declarându-și marea iubire. Cele două fețe aproape una de alta ! Vru să îndepărteze îngrozitoarea viziune, dar împotriva năvalei de imagini, din ce în ce mai precise, din ce în ce mai grotești, care-i asaltau mintea, nu putea să se apare. Înecată de dezgust, se refugie în bucătărie ca să-și revină. „Sunt nebună ! Așa ceva nu se poate întâmpla !“ Așezată pe scaun, auzea de departe rumoarea liniștită a cafenelei, unde mai zăboveau

clienții. Elizabeth îi întinse jucăria ei. Apăsă măgărușul și acesta scoase un sughiț ascuțit. Copilul bătu din palme. Amélie o împinse ușor :

— Lasă-mă acum. Du-te la joacă...

Nu trebuia să-i lase tatălui ei inițiativa operațiilor. Ea era cea care trebuia să-i anunțe doamnei Pinteau imposibilitatea unei asemenea căsătorii. Luând-o înaintea explicațiilor încurcate ale lui Jérôme, intervenind în locul lui în dezbatere, îi va spulbera insolentei orice speranță de a-și atinge scopurile.

Denis își chemă sora să-i dea restul domnului Buche. Ea se repezi, grăbită să-i vadă pe toți plecați, pentru a se putea consacra unei sarcini importante : să-i scrie doamnei Pinteau, să-i ordone ferm să se supună sau să plece.

— Mi-ați dat patruzeci de centime mai mult ! o atenționă domnul Buche.

— Scuzați-mă !

Formule energice îi înfierbântau creierul. Regreta că nu putea lua trenul ca să-i spună doamnei Pinteau în față ceea ce avea să-i spună. În sfârșit, ultimii consumatori plecară. Imediat, Amélie scoase din sertar o călimară, un condei și o coală de hârtie albă.

— Ce faci ? o întrebă Jérôme.

— Îi scriu doamnei Pinteau.

— N-are rost ! N-o s-o văd peste trei zile ?

— În trei zile își mai poate imagina Dumnezeu știe ce ! Scrisoarea mea o s-o primească mâine. Când ai să ajungi, lucrurile vor fi definitiv puse la punct.

— Te necăjești prea mult pentru un fleac ! suspină el. Te asigur că e ridicol. Mă vezi tu pe mine neliniștit ?

— Ar trebui să fii ceva mai mult, îi răspunse ea cu o voce înăbușită.

Se așeză la o masă și începu să scrie. Jérôme stătea în spatele ei, cu mâinile la spate, cu fruntea dungată de o cută de îngrijorare.

— Nu vrei s-o facem împreună ? i se adresă el după un moment.

— Aș vrea să-i scriu în numele meu personal.

— De ce ?

— Nu mi-a cerut părerea ? Vreau să i-o spun !

Condeiul alerga repede, șuierând pe hârtie. De la o frază la alta, se credea mereu mai inspirată. Sublinie două cuvinte : *imposibil* și *smintit*.

Amélie reciti textul, îi mai adăugă trei rânduri, suflă peste cerneală ca s-o usuce :

— Acum ascultă !

Jérôme se așeză în fața fiicei lui, sprijinit în coate, cu mâinile sub bărbie.

„Dragă doamnă Pinteau, începu Amélie, *tatăl meu și cu mine am primit scrisoarea dumneavoastră, al cărei conținut ne-a surprins...“*

— Asta da ! fu de acord Jérôme.

„Mă întreb ce v-a făcut să credeți că proiectul despre care ne vorbiți ar putea primi consimțământul meu. Să știți că tatăl meu este prea atașat de amintirea mamei mele pentru a se gândi să-și refacă viața. Mă mir chiar că ați avut curajul să vă gândiți că ar putea fi altfel...“

— Foarte bine ! o aprobă Jérôme.

„Dacă nu rămâneți la noi decât în speranța acestui viitor imposibil, reluă Amélie, vă sfătuiesc să vă căutați de lucru în altă parte. Dacă acceptați să rămâneți în casă, în condițiile fixate împreună, am vrea să vă rugăm, eu și tatăl meu, să uitați această propunere smintită. Aveți de ales. Primiți, dragă doamnă Pinteau, urările noastre de bine.“

Se lăsă tăcerea. Jérôme se gândea, cu privirea absentă, cu mustața prinsă între buze.

— La ce te gândești, tată ?

— E cam dură, îi răspunse el, dar așa trebuie ca să-i scoatem ideea din cap.

Amélie semnă și-i întinse condeiul :

— Semnează și tu.

— De ce ?

— Ca să știe că suntem de acord.

Jérôme strânse condeiul între degetele lui noduroase, se aplecă deasupra hârtiei și-și scrise numele întreg în josul paginii: Jérôme Aubernat. Recitindu-l îi mai adăugă o parafă.

— Poftim.

Amélie îndoi coala, o băgă într-un plic, scrise adresa și-i lipi un timbru. Brusc, Jérôme își dădu o palmă peste frunte și exclamă înveselit :

— Într-adevăr, și-a pierdut capul !

Văzându-l atât de vesel, Amélie se gândi că era flatat că fusese cerut în căsătorie. Ușurința, iresponsabilitatea tatălui ei erau, hotărât, foarte neliniștitoare. Îi păru rău că era obligată să trăiască departe de el. De data aceasta pericolul fusese îndepărtat, dar nu se vor mai ivi și alte alarme în viitorul apropiat ?

— Așteaptă-mă aici, îi zise ea. Mă duc până la cutia de scrisori ; dacă vin clienți, spune-le să mai zăbovească puțin.

Când se întoarse în cafenea, Jérôme o anunță :

— N-a venit nimeni.

O luă pe Elisabeth pe genunchi. Amélie scoase din buzunar scrisoarea doamnei Pinteau, îi mai aruncă o ultimă privire, voind parcă să-și sporească mânia, și-o făcu bucățele. Ridică apoi o roată a sobei cu un vătrai și le aruncă în foc. Flacăra se înălță lacomă.

8

Jérôme ajunsese în Place de l'Eglise când se trezi cu câinele printre picioare. Cu botul căscat, vesel, hămăia în jurul stăpânului, îl apuca de mâini, i se lovea de pulpe.

— Ei, da, eu sunt, Drac! Ce, credeai că nu mai vin, prostule? Cum să nu mai vin? Ei? Hai, cuminte, cuminte!... Încetișor!...

Își lăsase valiza jos ca să-și poată mângâia câinele care gâfâia de satisfacție și-l privea fix în ochi. Măcelarul se ivise în pragul prăvăliei:

— Te-ai întors, Aubernat? Cum sunt parizienii?

— Tânjesc ca și noi! Dar sunt sănătoși, asta-i important.

Ce să-i mai spună? Nu prea avea chef de vorbă. În ajun mai era încă alături de fiica și de fiul lui, le auzea vocile, le contempla chipurile; acum singurătatea îl va învălui din nou. Când avea să-i mai revadă? O bucurie sau o nenorocire îi va aduna data viitoare? Suspină și ridică valiza, continuându-și drumul. Câinele venea în urma lui, cu botul sus și coada trompetă. Din când în când, se întâlneau cu vreo cunoștință care zicea:

— Bună ziua, Aubernat!

— Bună ziua.

— Ce vești?

— Cum știi.

— Ce mai zic pe la Paris?

— Același lucru ca și pe aicea!

Grăbea pasul ca să scape de întrebările neavenitului. Cerul era întunecat și foarte jos, drumul noroios, fațadele cenușii, umede și îmbufnate. Troienele de zăpadă se topeau pe marginile acoperișurilor. În sfârșit, ajunseră în fața prăvăliei. Jérôme deschise ușa. Se auzi clinchetul clopoțelului. Doamna Pinteau, din spatele casei, scoase un țipăt slab, căscă ochii și-și duse cele zece degete la buza de jos, parcă i-ar fi fost teamă să nu cadă.

Era singură în magazin.

— Bună ziua, doamnă Pinteau.

— Bună ziua, domnule Aubernat, îi răspunse ea bâlbâindu-se.

Pipăi cu mâna o șuviță de păr căzută după ureche, încercând s-o ridice. Ochii i se aburiră, vârful cărnos și trandafiriu al bărbiei tremura cu o mișcare spasmodică. Jérôme spera că-și va putea stăpâni emoția, înainte de a fi prea târziu. Numai ideea de a o vedea pe această femeie grasă plângând îl oripila. Tot ceea ce era de spus fusese spus în scrisoare. Trebuia să aleagă. Tuși, pentru mai multă siguranță, și întrebă șovăitor:

— Nu mă așteptați astăzi?

— Într-un fel, v-am așteptat în fiecare zi, domnule Aubernat, îi răspunse ea. De altfel, de vreun ceas, Drac nu mai avea astâmpăr, s-a smuls brusc și a luat-o la fugă spre gară. Mi-am zis: cu siguranță și-a simțit stăpânul...

— Ar fi trebuit să mă întorc alaltăieri, reluă el, dar era așa de bine acolo, lângă copiii mei!

— Nu-i de mirare, murmură ea, plecând pleoapele.

Pieptul i se ridica în ritmul unei respirații precipitate.

— Acasă, totul e în ordine?

— Da, domnule Aubernat.

— Nici o noutate?

Luă o gură de aer, obrajii i se făcură ca focul și șopti:

— Nimic nou de când v-am scris, în afară de faptul că Justin a reparat acoperișul hambarului. Ploua prin el.

— Bine a făcut.

O liniște apăsătoare plutea pe deasupra capetelor lor. Doamna Pinteau se ridică și trecu prin fața sacilor cu legume uscate. Își încrucișă brațele peste pieptul ei foarte rotunjit. Din mânecă se vedea capătul unei batiste.

— Și la Paris, rupse ea tăcerea, cum e?

— Totul e foarte mare și foarte frumos, dacă vrei să mă crezi!

— Nu v-ați rătăcit?

— N-am fost singur.

— V-a plăcut deci?

— Mult, ca să stau câteva zile, dar nu mi-ar plăcea să trăiesc acolo.

— Doamna Amélie s-a obișnuit!

— E altceva. Ea a tânără. E curajoasă...

— Oh, da, e o patroană, se auzi vocea tremurătoare a doamnei Pinteau.

— Da, o patroană care muncește prea mult. Vrea să facă totul singură.

— Are dreptate: numai munca te poate face să uiți de necaz.

Conversația aluneca pe un teren primejdios.

— Bine, încheie Jérôme, mă duc să mă schimb. Justin e la fierărie?

— Da, domnule Aubernat. Dar poate că vă e foame după o călătorie atât de lungă. Să vă pregătesc ceva de mâncare?

— Nu te osteni!

— Vreți să luați prânzul mai devreme?

— Nu, la amiază, ca de obicei.

Doamna Pinteau îi aruncă o privire disperată și-i zise dintr-o ultimă suflare:

— Ca de obicei... Bizuiți-vă pe mine, domnule Aubernat... Va fi ca de obicei...

Buzele i se strâmbară deasupra unei bărbii tremurătoare. Își șterse nasul cu o putere eliberatoare. Jérôme înțelese că nu vor mai urma și alte explicații și se simți ușurat.

— Vă mulțumesc, doamnă Pinteau. La revedere.

Își stăpâni un hohot și-i șopti prin batistă:

— La revedere, domnule Aubernat. Când va fi gata, am să vă chem...

La fierărie comenzile erau întârziate. Jérôme fu mulțumit sperând că munca îl va face să-și mai uite tristețea. Dar, bătând fierul, revedea atelierul domnului Buche, pe Denis, cafeneaua, pe Elisabeth și pe Amélie și atunci curajul îi slăbea, ciocanul îi luneca din mână. Justin îl privea neliniștit, ca și cum pe față i-ar fi apărut semnele unei boli. La prânz, o întâlni pe doamna Pinteau în bucătărie. Îl servi tăcută, iar ea mâncă în picioare lângă sobă, așa cum îi era obiceiul. Jérôme o privea pe furiș. Arbora un aer de inocență ultragiată care-i rotunjea pupilele și-i încleia

gâtul. Ai fi zis că-i crescuse capul și că bustul îi înțepenise într-un corset de fier. Dar, înfrântă cum era, ce-i mai puteai cere ? Era și așa destul că acceptase fără să protesteze condițiile impuse pentru a rămâne pe loc cu titlul de menajeră. Reacția ei fusese, la urma urmei, mai puțin penibilă decât se temuse. Curând, își va regăsi zâmbetul, voioșia de altădată. Își recunoscuse, probabil, în sinea ei, greșeala... După prânz, Jérôme fixă pe perete, cu piuneze, ilustratele pe care le cumpărase la Luvru : femeia goală și mutilată în centru, portretul băiatului în dreapta, cel al bătrânului în stânga. Se dădu un pas înapoi ca să admire efectul.

— E frumos, nu-i așa ? o întrebă, înclinând capul pe umăr.

Doamna Pinteau nu-i răspunse. Nările-i fremătau, obrajii i se coloraseră, umplându-se de pete rotunde, mai decolorate la mijloc. Condamnă din ochi femeia goală, cu buricul ei provocator. În sfârșit, murmură :

— N-ar trebui să puneți asemenea poze în bucătărie, domnule Aubernat.

— De ce ?

— Poate parizienilor le place, dar pe aici nu prea se obișnuiește. O să vedeți că vor bârfi !...

Jérôme izbucni în râs, dar ea se sumeți, ofensată. Domnul Ferrière și domnul Calamisse se iviră exact după ce ea se apucase să strângă masa. Trebui să li se povestească totul : cum trăia Amélie la Paris, pe unde se afla cafeneaua, în ce dispoziție mai era capitala și ce credeau oamenii bine informați despre desfășurarea operațiunilor militare. Doamna Pinteau asculta conversația, spălând vasele. Când Jérôme le arătă fotografiile, ea ieși din cameră, ostentativ. Domnul Ferrière, a cărui soție era mică și uscată, cercetă imaginea statuetei cu mult interes.

— E toată rotundă ! remarcă el, parc-ar fi vie.

— Dar de ce ai luat-o așa, fără cap și fără brațe ? Poate ai fi găsit una întreagă la același preț !

— Mă gândesc, îi lămuri Jérôme, că s-ar putea găsi asemenea statuete și în templul de la Veixou. Dacă am săpa mai adânc, cu siguranță c-am găsi una la fel de frumoasă...

După-amiaza se scurse încet, întreruptă de vizitele clienților sau ale prietenilor care veneau la fierărie nu atât pentru vești despre familie, cât mai ales să afle dacă Jérôme nu adusese de la Paris informații senzaționale despre evoluția războiului. După cină, doamna Pinteau plecă, iar el, după ce-și închise câinele în fierărie, urcă în camera lui. Situația lui în raporturile cu doamna Pinteau punea o ultimă problemă, la care își reproșa că nu se gândise destul. Nu mai putea fi vorba să-i dicteze acestei femei, atât de profund umilite, o scrisoare în care să relateze împrejurările abdicării ei. Cu atât mai puțin se putea gândi să încredințeze această sarcină unui străin care ar fi aflat astfel toată povestea. Or, Amélie nu se va liniști atât timp cât în mintea ei va păstra unele îndoieli în privința felului cum fusese primit tatăl ei. Trebuia deci s-o liniștească chiar el și cât mai grabnic. Cum să facă ? Nu știa să scrie. Cunoștea vorbele numai prin sunet, nu și prin ortografie. Le înțelegea când le citea imprimate într-o carte, dar era incapabil să le transcrie corect pe o coală de hârtie. Toată viața delegase altuia grija de a-l ajuta să-și scrie corespondența. Și iată că lipsa lui de instrucție îl copleșea acum, în momentul în care, mai mult ca niciodată, ar fi vrut să-i vorbească fiicei lui direct, fără intermediari. Trebuia să-i povestească sosirea lui la Chapelle-au-Bois, primirea corectă a doamnei Pinteau, vizita prietenilor, bucuria lui Drac, să-i spună că se gândea mereu la ea, c-o admira pentru curajul și înțelepciunea ei și că era fericit c-o văzuse și trist că a trebuit s-o părăsească, să-i vorbească despre Elisabeth, Denis și Pierre, s-o roage să aibă încredere în viitor, în ciuda amenințărilor prezente. Ideile care i se învălmășeau în cap era de ajuns să încerce să le exprime clar ca să-și dea seama că i-ar fi cu neputință să le scrie.

Lampa cu petrol lumina masa pe care Maria își redacta odinioară, cu o mână ușoară, lungile ei misive, atât de frumos aduse din condei, adresate surorilor, verișoarelor, prietenelor din copilărie, răspândite prin departamentele vecine. Jérôme se așeză pe locul adesea ocupat de ea, trase sertarul, scoase o coală de scris, sugativa și condeiul de os, gălbui și subțire, cu o bilă la

capăt, în transparența căreia se zărea imaginea Turnului Eiffel. Îl apucă emoționat, ca și cum talentul epistolar al soției sale ar fi rămas ca o virtute magică în obiectul pe care ea îl mânuia cu atâta ușurință. Aplecat sârguincios peste coala de hârtie, nu se arătă surprins când simți că Maria, invizibilă, îi purta degetele pe hârtie. Dar secundele treceau. Încheietura îi amorțise. Antebrațul i se îngreuiase, parcă ar fi fost din plumb. Hotărât, Jérôme apăsă penița pe hârtie, sus, în stânga. Pronunța fiecare silabă cu glas tare, înainte de a o traduce în semne. *„Dragamea Amélie."* Asta știa să scrie. Dar pe urmă ?

„tot mergebine după placul tău..."

Se opri cu fruntea asudată. Ah ! cât era de stângace formula pe lângă aceea prin care i-ar fi plăcut să-și evoce sentimentele ! Dar trebuia să se mulțumească cu vorbe simple, dacă voia ca fiica lui să-i recunoască ortografia, pe care o folosea la voia întâmplării. Bărbat în toată firea, devenea de tot copil când era vorba să scrie. Ce-o să gândească despre el când va vedea fircălitura asta lamentabilă ? I se făcu brusc rușine, atât de rușine că-i veni să plângă și lăsă condeiul din mână. Dincolo de ferestre, noaptea era liniștită. Fitilul lămpii fumega ușor. Pe pat se afla cămașa lui de noapte, pregătită de doamna Pinteau. Jérôme suspină și luă hotărât condeiul :

„îț scri ca să-ți spun că pot fi liniștită..."

Reciti propoziția :

— Nu merge ! Nu se poate !

Apucă brusc hârtia și o rupse. Apoi scoase o altă hârtie. „Să rămân calm mai ales, se gândea. Până la urmă, trebuie să reușesc. Să repet mai întâi tot ce am să-i spun..." Respirația i se făcu mai ușoară. Își așeză coatele pe masă. Umbra capului se așternu peste hârtie. Între degete, condeiul șovăia, ridicat în aer ca o muscă. În sfârșit, se lăsă. Penița ascuțită scârțâi pe suprafața albă și netedă :

„Dragamea Amélie,

Tot merge bine după placul tău..."

9

Amélie nu primi nici o veste de la tatăl ei timp de cinci zile. Cu toate asigurările pe care i le dăduse pe peronul gării, era nerăbdătoare să afle rezultatul discuției cu doamna Pinteau. Era gata s-o învinuiască pe biata femeie că ar fi ascuns scrisoarea pe care cu siguranță tatăl ei i-o dictase, când, pe 13 ianuarie, cu poșta de seară, îi sosi un plic timbrat de la Chapelle-au-Bois. Adresa fusese scrisă atât de neclar că scrisoarea rătăcise prin diferite cartiere ale Parisului, din strada Montorgueil în strada Montbrun, din Montbrun în strada Moulinet, înainte de a ajunge în Montreuil. Scrisul infantil de pe plic nu-i era cunoscut. Desfăcu hârtia îndoită care fusese strecurată în interior și privirea ei căută imediat semnătura: „Jérôme". Tresări de bucurie. Era prima oară când primea o scrisoare de la tatăl ei, prima oară când între el și ea nu mai exista nici un intermediar pentru schimbul unor idei la distanță. Uitând de clienții care beau lângă tejghea, se așeză la o masă, în fundul salonului, ca să descifreze rândurile strâmbe, mărturisind efortul unei mâini obișnuite cu alte munci. Emoția ei era atât de vie că parcurse textul dintr-o privire, fără să-i înțeleagă conținutul. Ajunsă la sfârșit, o luă mai încet de la capăt. Dacă nu era atentă la ortografia cuvintelor, ci la reprezentarea lor fonetică, smângăleala devenea foarte clară. Fiecare linie de cerneală din acest scurt mesaj era o dezmințire a temerilor Améliei. Venind de la tatăl ei, vestea bunei dispoziții a doamnei Pinteau îi părea chiar mai prețioasă decât dacă aceasta din urmă ar fi informat-o direct. Fiind spus esențialul cu privire la persoana în chestiune, corespondența normală își va putea relua cursul prin intermediul ei. Nimeni nu va mai face aluzie la pretențiile pe care le ridicase. Vor lăsa să treacă un timp, să li se liniștească mintea și inima. Cât de mult suferise în amorul lui propriu scriind aceste câteva fraze stângace! Cât de neînsemnată, de ridicolă părea întâmplarea cu doamna Pinteau, pe lângă miraculosul eveniment: Jérôme scriindu-i fiicei lui! Și-l imagina,

singur, în camera lui, cu fruntea numai cute și condeiul în mână, suspinând de necaz, blestemându-și ignoranța: „Tot merge bine după placul tău..." Parcă i-ar fi dansat prin fața ochilor infime musculițe. I se puse un nod în gât. Domnul Clapeton, care se uita la ea de câteva minute, o întrebă:

— Nimic grav, nu?

— Nu, zise ea mândră. O scrisoare de la tatăl meu.

I-ar fi plăcut să-i arate și lui Denis scrisoarea, dar el nu aflase de cererea în căsătorie a doamnei Pinteau și ea găsea că e inutil să-i mai povestească jalnica istorie. Până la sfârșitul zilei, trăi într-o stare de vioiciune misterioasă, pipăind din când în când scrisoarea, în buzunarul șorțului, privind-o pe ascuns, în bucătărie, ca pe un dar căruia nimeni, în afară de ea și Jérôme, nu i-ar fi putut aprecia valoarea.

După cină, Denis se îmbrăcă în haine curate și plecă să joace biliard cu Paulo și Gustave. Nemaiașteptând clienți, închise cafeneaua mai devreme decât de obicei. La ora zece, era deja în pat. Lampa de pe noptieră era acoperită cu o pânză albastră pentru ca lumina să n-o incomodeze pe Elisabeth care dormea în leagănul ei. Așezată în pat, tânăra femeie mai citi o dată, sprijinindu-și capul de pernă, ceea ce-i scria tatăl ei despre viața de la Chapelle-au-Bois. Apoi, deschise pe genunchi cutia în care păstra scrisorile lui Pierre, clasate după dată. Ultima îi sosise în ajun. O reluă frază cu frază, în speranța că va descoperi ceva care-i scăpase, amplificând astfel emoția primei lecturi, dar știa textul pe de rost; reluă scrisori mai vechi. Hârtii de forme diferite se risipiseră pe cuvertură. Aici un cuvânt de dragoste, dincolo o mărturisire a oboselii, ceva mai încolo, pe îndoitura cearșafului, mulțumiri pentru un pachet, un mandat și, chiar pe marginea patului, gata să alunece, sfaturi despre cum să țină cafeneaua, amintiri ale faimoasei întâlniri de la Flesselles... În patul prea larg, ce tristețe, Pierre nu era; rămăsese numai scrisul lui. Atâtea zile, atâtea nopți petrecute prostește, departe unul de celălalt! Rânduri scrise cu creionul, foi zdrențuite, plicuri militare. Amélie răsfoi corespondența rece, uscată, ca pe un vraf de

frunze moarte. După un timp, jocul nefericirii o obosi, strânse scrisorile în cutie, întoarse ceasul și stinse lumina, încercând să adoarmă. Dar gândurile își continuară galopul și în întuneric. Își aminti că nu-i plătise domnului Hautnoir ultima livrare de vin. Se gândi la cărbunele din care nu-i mai rămăseseră decât două sute de kilograme în pivniță. Negustorul zicea că prețurile crescuseră: 4 franci și treizeci și cinci de cenți pentru cincizeci de kilograme din cel „mijlociu"; era o nebunie! Primele de asigurare pentru vitrinele din față și incendiu până când le reglase? De verificat. Fiecare grijă aducea o alta. Existența ei cotidiană, când stătea și se gândea așa, în întuneric, i se părea o țesătură de contrarietăți minuscule, încâlcite. Gata să se lase copleșită de enervare, își zise că nu avea dreptul, pentru că tatăl ei îi scrisese și dinspre partea lui totul era în ordine. Mâine chiar o să-i răspundă printr-o scrisoare atât de afectuoasă că va fi și el răsplătit. Ațipi, legănată de muzica frumoaselor fraze pe care i le destina.

Două ore mai târziu, se trezi năucă: Elisabeth gemea în leagăn. Amélie se ridică, aprinse lampa, aranjă păturile fetiței, o dojeni blând, îi ascultă respirația care încetul cu încetul se normaliză. Era ora unu noaptea. În casă, toată lumea dormea. Un aeroplan trecu huruind pe cer. Supraveghea capitala adormită. Tânăra femeie se înfioră în rochia ușoară de casă. Își simțea tâmplele strânse într-un cerc de fier, gura îi era uscată din pricina sobei încălzite cu cărbuni, care ardea prost și degaja un miros de funingine și tablă. Trebuia să aerisească odaia. Stinse lumina, întredeschise ferestrele, obloanele, respiră aerul rece al nopții. În curtea pustie, scândurile clădite în fața atelierului domnului Florent sclipeau în razele lunii ca niște pasarele de vis. Două trăsuri își ridicau hulubele imploratoare spre cer; Amélie aruncă o privire spre ferestrele locatarilor ei. Numai la spaniol era lumină. O rază se furișa printre perdelele trase. De ce veghează atât de târziu? Sau uitase să stingă lumina înainte de a adormi? Se gândi la risipa de electricitate și-și promise să-l certe pe domnul Villarrubia pentru neglijență. Brusc, un zgomot de pași o

făcu să tresară. O umbră intrase pe poartă, înaintând prin curte în vârful picioarelor, balansându-și brațele ca un echilibrist. O clipă, Amélie se îndoi de ceea ce vedea, apoi un țipăt slab îi scăpă :

— Denis !

Umbra se opri brusc, parcă înghețată de moarte, ca vânatul surprins de vânător.

— Denis ! reluă ea, tot în șoaptă. Vino imediat încoace !

Umbra se apropie, fără prea multă vlagă, cu umerii prăbușiți. În timp ce fratele ei intra în casă, Amélie aprinse lampa și închise fereastra. Mânia creștea în ea, în salturi, ritmate chiar de bătăile inimii. De îndată ce vinovatul păși pragul, intrând în odaie, ea închise ușa în spatele ei și exclamă :

— La ora asta se vine ? Mi-ai zis ora unsprezece. Te credeam culcat de mult.

— Am mai întârziat la joc, răspunse el, dar fără să ridice ochii.

Era palid și tras la față. Își învârtea cascheta în mâini. Se auzi trosnind cartonul vizierei.

— Lasă cascheta, c-ai s-o rupi ! La „Marius“ se închide la ora zece și jumătate, ca peste tot ! Ce-ai făcut după aceea ?

— Am mai rămas ca să termin partida. Ne-a dat voie. Ne dă voie de fiecare dată. De afară nu se vede...

Amélie își înăspri privirea și vocea ei deveni amenințătoare :

— Vrei să mă faci să cred c-ai jucat biliard până la ora unu din noapte ?

Denis surâse vag, ca și cum replica surorii lui ar fi fost o invitație la glumă :

— O, nu, ce crezi ? Am ieșit... Ne-am mai plimbat...

— La miezul nopții ? Sunteți nebuni ? Dacă vă întâlneați cu cine știe cine ? Cu becurile astea de gaz pe jumătate stinse, nimeni nu mai e sigur de ce se poate întâmpla pe drum !

— N-am hoinărit prea mult, o liniști el. Am urcat în camera lui Paulo.

— Ce să faceți ?

— Să mai vorbim, să jucăm *Manilla*...

Inconștiența de care dădea dovadă băiatul era incredibilă! Ea îi vorbea ca unui adult și el îi răspundea ca un copil.

— Cum vrei să muncești bine la domnul Buche dacă te culci la o asemenea oră? Cred că arăți foarte bine lângă masa ta de lăcătușerie! Vorbesc serios! Te felicit!... Și eu care credeam că mă pot bizui pe tine, c-ai devenit un bărbat...

— Dar sunt un bărbat, Amélie, murmură el umil.

— Taci din gură! Un bărbat adevărat n-ar proceda așa. Acela își respectă cuvântul. Ai promis că te întorci la ora unsprezece, unsprezece și jumătate, ca în alte seri...

Pronunță ultimele cuvintele și se opri, rănită de o bănuială. Pupilele i se măriră pe fața nemișcată.

— Sau, poate, reluă ea cu o voce alterată, te-oi fi întors tot pe la ora unu noaptea?

Tresări și ridică ochii:

— O, nu... te asigur... E prima oară...

Îl privi drept în ochi. Dar Denis nici nu clipi. Conchise că-i spusese adevărul. De altfel, ce ar fi putut face până la ora unu noaptea, de două ori pe săptămână, alături de prietenii lui?

— Vreau să te cred, dar îți interzic s-o mai faci vreodată, ai înțeles? De acum înainte, când ai să ieși cu prietenii, am să te rog să te întorci la ora zece și jumătate, să mă ajuți să închid. Dă-mi cheia de la intrare. Nu mai ai nevoie de ea!

Chipul lui Denis reflecta o mâhnire sinceră. Scoase cheia din buzunar și i-o întinse surorii lui, cu un gest șovăitor, ca și cum, degradat pentru o greșeală gravă, ar fi înmânat însemnele vechii sale demnități.

— Să-ți fie învățătură de minte, adăugă Amélie, aruncând cheia pe noptieră.

Deranjată de zgomot, Elisabeth își ridică pumnișorii, parcă ar fi vrut să-și apere fața, deschise gura să strige și adormi la loc, fără să scoată un sunet.

Denis se îndreptă spre ușă, se întoarse și mormăi:

— Noapte bună, Amélie.

— Noapte bună, îi răspunse ea sec.

Denis intră în camera lui și, fără să aprindă lumina, se aruncă pe pat. Razele lunii se strecurau prin crăpăturile obloanelor pe care le lăsase întredeschise, după bunul lui obicei, ca să se poată întoarce la orice oră fără riscul de a o trezi pe Amélie intrând pe ușă și traversând culoarul. Între cei patru pereți era la fel de frig ca și afară. Pătura era înghețată. Denis își înfundă capul în albul feței de pernă. Un fior îi străbătu șira spinării. Acum, totul se terminase! Trebuia chiar să se socotească fericit că sora lui îi crezuse toate explicațiile! Crezuse că-l pedepsește luându-i cheile, deși el nu le folosise niciodată. În privința obligației de a se întoarce la cafenea la ora închiderii, decizia l-ar fi adus la disperare odinioară, dar acum nu-l mai stingherea în nici un fel: o rupsese cu doamna Langoustier. O scenă oribilă, de neuitat! Certându-și fratele pentru un fleac, Amélie nu bănuia că poate ar fi meritat laude pentru fermitatea de care dăduse dovadă în cursul serii. Îl trata ca pe un licean vinovat și încerca să-l intimideze, ridicând vocea, încruntând sprâncenele, pe el, care suportase mai mult de o oră țipetele și hohotele unei amante turbate de furie. Era de ajuns să-și amintească chipul ei desfigurat pentru ca frica să-l copleșească din nou. În clipa când era gata să-și părăsească amanta, la miezul nopții, după mângâierile obișnuite, își luase inima în dinți și-i vorbise. Ea era numai în cămașă, cu părul desfăcut. Întâi a râs. Apoi s-a supărat. Cuvinte îngrozitoare îi curgeau din gură, șuvoi: „Nemernicule! Îți închipui că mă duci tu pe mine? Nu sunt eu femeia pe care s-o părăsești așa, numai pentru că ți-a venit cheful!...“ Intenționase să-l pălmuiască. O prinsese de mână. Apoi se îmblânzise, făcând pe nefericita. Izbucnise în plâns, agățându-se de el, încercând să-l rețină. El se dăduse înapoi până la ușă, murmurând: „Nu, nu... E inutil... E mai bine așa...“ Văzând că nu-l prea emoționase, căzu în genunchi. Cămașa descheiată pe sânul ei căzut, chipul ca o mască lustruită de lacrimi, desfigurată de efortul unui surâs

jalnic! O îndepărtase cu blândețe. Brusc, se ridicase, aprinsă din nou de furie, cu ochii ieșiți din cap: „E din pricina alteia? Mi-ascunzi ceva?... Ai găsit pe altcineva? Spune! După tot ce-am făcut pentru tine?... Ei bine, du-te! Pleacă!... Dar ai să mai auzi de mine! O să te fac eu să-ți schimbi părerea, mucosule!... În patru labe ai să te întorci!..." Îl împinsese afară, cu atâta forță că era să nu mai nimerească prima treaptă. Mai auzea și acum pocnetul ușii închizându-se în urma lui. Era o femeie capabilă de orice. Dacă-l urmărea și-l surprindea alături de Lucie, n-avea să facă scandal în plină stradă? Nebună de gelozie, ar putea ajunge chiar să-și suprime rivala. Se calmă prin următorul raționament: Nu va îndrăzni. Și de altfel, nu era mijlocul cel mai bun de a-l face să se întoarcă la ea. Pentru că asta vrea: să mă întorc la ea. Așa cum a zis: „În patru labe!" Denis bombăni:

— S-o creadă ea!

Respirația încălzise perna. Convins că doamna Langoustier nu putea face nimic împotriva lui, se ridică, aprinse lampa și închise fereastra. Efigiile eroilor aviației franceze apărură, lipite pe perete, în evantai, deasupra patului: Guynemer, slab și zâmbăreț, bietul Pégoud cu mustața răsucită, plin de decorații. Navarre, fotografiat alături de „Albatros", pe care-l constrânsese să coboare în liniile noastre. Oameni de fier, modele de curaj și sânge rece. Sub privirea lor, Denis, instinctiv, își îndreptă spatele. Și Lucie, care nu știa nimic din drama pe care o trăia iubitul ei! Lucie își închipuia că el e liber, inocent ca și ea, fără responsabilități, fără secrete, fără trecut! Mâine o va aștepta în fața spălătoriei, ca de obicei. Vor duce rufăria împreună. Se tutuiau. Se sărutau pe întuneric!

„Mica mea Lucie", murmură el, desfăcându-și nodul de la cravată.

Ca să se vindece de dezgustul care-l mai stăpânea încă, simțea o mare nevoie să se gândească la fata care nu știa nimic despre chinul lui.

10

Amélie constată foarte curând efectul excelent al dojenilor asupra purtării fratelui ei. Denis se schimbase din seara în care îl certase. Dacă se mai întâmpla să întârzie la cină, nu mai ieșea, în schimb seara, nicăieri, își ajuta sora să închidă cafeneaua, se culca în același timp cu ea, fără să se plângă. Era fericită să-l vadă atât de supus, dar și mâhnită în secret că depășea măsura, neglijându-și prietenii, când ea nu-i ceruse decât să se întoarcă la timp acasă. Într-o sâmbătă, pe 29 ianuarie, cu toate că-și luase leafa și-i mai lăsase și ea doi franci de argint, refuză să se ducă la biliard cu Paulo, sub pretextul că era scump și voia să facă economii.

— Mă întreb de ce ! se miră Amélie.

— Nu se știe niciodată... Dacă am nevoie să-mi cumpăr ceva...

— Ce să-ți cumperi ?...

— O caschetă nouă, o cravată...

— Ai devenit cochet acum ?

— O, nu, dar să nu par prea jalnic alături de Paulo !

Stăteau împreună în bucătărie, alegând linte pentru prânzul de a doua zi. Lângă tejghea nu se afla decât un singur client : domnul Clapeton, care sugea cel de-al șaselea calvados din ziua aceea.

— O să-și ruineze sănătatea ! suspină Amélie.

Îi strigă :

— Domnule Clapeton, într-un sfert de oră închid !

Obrazul lui flasc și vinețiu se clătina deasupra unei uriașe lavaliere. Se sprijini în cele două brațe ca să se depărteze de tejghea și mormăi :

— Nu puteți să-mi faceți una ca asta, doamnă Mazalaigue ! Nu e încă ora zece !

Era pe punctul să-i răspundă când, de foarte departe, se auziră apeluri de trompetă și vuiet de goarne. Un moment rămase interzisă, cu urechea ațintită spre rumoarea iscată în noapte, cu

inima strânsă de o vagă neliniște. Denis se ridică dintr-un salt și alergă spre ușă.

— Ce se întâmplă ? bâigui ea.

— Pompierii ! răspunse domnul Clapeton, făcând un gest larg cu mâna, de parcă ar fi prezentat niște oameni de lume.

— E vreun incendiu ?

— Nu, se joacă de-a alarma...

Avea un aer foarte demn și foarte beat.

— Da, o alarmă ! repetă Denis și bătu vesel din palme.

Amélie continua să asculte vuietul alarmei care se deplasa, înconjura zidurile caselor, răbufnind în dreapta, în stânga, în note discordante. În timpul primului bombardament asupra Parisului, din martie 1915, se afla încă la Chapelle-au-Bois, alături de fratele ei. De atunci, nu se mai repetaseră incursiunile aeriene decât de vreo două ori, prost semnalizate și fără urmări păgubitoare. Să se întâmple și azi la fel ? Neobișnuită cu pericolul, șovăia între curiozitate și teamă.

— Vino să vezi ! o strigă Denis.

— Stinge mai întâi lumina, îl sfătui ea.

— Nu vă speriați ! mormăi domnul Clapeton. În general, e mult zgomot pentru nimic. Poate că fac flăcăii vreun exercițiu...

— Nu sunt neliniștită, îi răspunse ea. Dar nu vreau să mi se facă vreun proces-verbal.

Denis întoarse comutatorul. Cafeneaua se cufundă în întuneric. O singură lampă, voalată de un abajur în formă de cornet, rămăsese aprinsă în bucătărie. Amélie se aplecă peste căruciorul copilului și se uită la Elisabeth care dormea, cu fața înfundată în pernă, cu șalele ridicate, cu funduleţul în aer. Cu o mână agilă, îi corectă poziția fără s-o trezească. Se alătură apoi fratelui ei, în pragul ușii. Domnul Clapeton își goli paharul și veni în spatele lor. Pe partea opusă a străzii se deschideau ferestrele, risipite pretutindeni pe fațadele întunecate, și chipuri palide răsăreau deasupra pervazului. Se întrebau de la un etaj la altul :

— Nu coborâți în pivniță ?

— Nici nu mă gândesc. O dată mi-a fost de ajuns !

— Copilul e cu dumneavoastră ?

— Paulette, pune-ți paltonul ; o să răcești !

Goarnele tot mai sunau, dar foarte departe, abia dacă se mai auzeau. Doi agenți de poliție apărură fugind pe strada Montreuil. Se opreau în fața becurilor de gaz și le stingeau cu o prăjină, unul după altul. Pe urmele lor se așternea întunericul. Din când în când, ridicau ochii spre una din rarele ferestre în care se mai vedea vreo lampă aprinsă și strigau :

— Hei, acolo sus, stinge lumina !...

Instantaneu, lumina gălbuie dispărea, secerată parcă de suflul lor puternic. Trecură prin fața cafenelei fără să spună nimic, traversară strada și stinseră becul din fața spălătoriei. Auzind zgomot în spatele ei, Amélie se întoarse. Doamna Rousseau intrase în cafenea prin ușa din fund. Își trăsese un palton peste cămașa de noapte și se legase la cap cu o broboadă de lână tricotată.

— Sălbaticii ! ocărî ea. Abia ațipisem... N-o iei pe cea mică ?

— Nu, îi răspunse Amélie. Doarme atât de bine ! Cât nu e nici o primejdie, las-o să doarmă...

Oamenii ieșeau pe porți, invadând trotuarul : domnul Lubin, domnul Villarrubia, locatarii imobilului din curte. Se recunoșteau pe întuneric, schimbau păreri în șoaptă :

— Ah, dumneavoastră sunteți, domnule Michaut ? Oare ce să fie ?

— Eu eram cu fetița și deodată...

— Și eu ! Soțul meu m-a întrebat : „Ai auzit ?“ Nu auzisem nimic, tocmai muiam rufele !

— Ia uitați-vă la mine ! Nici nu știu cum m-am îmbrăcat și-am coborât !

— S-o anunțăm și pe doamna Colin !

— De ce ?

— E surdă !

— E adevărat ! Du-te repede să-i spui, Charlot ! Dacă bați foarte tare, aude...

— Lăsați-o ! îi sfătui domnul Lubin. Îi e mai bine în pat decât lângă noi !

— Dar poate vrea să vadă *el espectaculo* ? interveni domnul Villarrubia.

Nimeni nu-i răspunse. Accentul lui străin distona în această reuniune esențialmente franceză și patriotică. Avu conștiința că e un intrus și se apropie de Amélie ca de singura persoană capabilă să-l înțeleagă :

— Nu sunteți foarte speriată, doamnă ?

— Nu, de ce ?

— Nu se știe niciodată cu acești *puercos* de nemți !

Pe stradă nu mai ardeau decât două felinare. Vânătorii de licurici dispăruseră după colțul bulevardului Voltaire. În contrast cu bezna orașului, cerul părea luminos, deși încețoșat.

— O să vedeți că nu se va întâmpla nimic ! exclamă Denis cu o urmă de ciudă în glas.

— Unu dacă vine și e doborât, dau un rând de băut ! se oferi domnul Clapeton.

Se auziră câteva râsete. În aceeași clipă, raze fosforescente se încrucișară deasupra acoperișurilor. Un țipăt de admirație se auzi din toate piepturile :

— Uite ! Uite ! Oh !...

Începea serbarea. Fasciculele luminoase ale proiectoarelor virau lent, lingeau bolta nopții, se diluau într-un halou lăptos în coasta unui nor, îl ocoleau, săreau mai sus, înhățând o muscă sau un fuior de ceață.

— Văd ceva ! o anunță Denis.

— Unde ?

— Înspre Piața Italiei... Dac-ar fi aici domnul Buche, ne-ar împrumuta binoclul lui, își exprimă regretul domnul Lubin.

Brusc, domnul Villarrubia întinse brațul într-o anumită direcție :

— Și acolo ?

Supuse, toate capetele se întoarseră în aceeași direcție. Domnul Lubin declară că, efectiv, acel colț de cer părea suspect. Se

distingea o masă întunecată, suspendată în profunzimea opacă a atmosferei.

— Un zepelin, poate, opină el.

Cuvântul trecu din gură în gură:

— Un zepelin... Un zepelin dinspre Chapelle... Sunt deasupra cartierului Belleville... Un atac al zepelinelor... Trei... patru.... Da... spre Vincennes, priviți!...

Proiectoarele continuau să mature spațiul cu o obstinație maniacă. Se auziră bubuituri de explozii. Denis scoase un strigăt de bucurie:

— Tunurile! L-au reperat!

— Se trage din Bourget!

— Nu, din Vincennes.

— De pe colina Valérien!

— Nu-l vor atinge niciodată!

— De ce?

— Mașinăriile astea zboară ușor până la o înălțime de două mii de metri!

Pe cer, proiectilele luminoase, destinate să regleze tirul bateriilor, lunecau ca niște stele căzătoare și se risipeau într-o pulbere de foc. Canonada se intensifică. Brusc, în mijlocul acestui vacarm febril, o explozie se auzi înăbușită, grea, apoi încă una...

— Ce se întâmplă? întrebă Amélie.

— Nemții au aruncat bombe, o anunță domnul Clapeton.

— Iisuse, Marie, Iosife, gemu doamna Rousseau.

Amélie se năpusti în bucătărie, o luă pe Elisabeth din cărucior și-o strânse în brațe. Moale și caldă, înfășurată într-o pătură, fetița se trezi, murmură două silabe și readormi, fericită că o legănau brațele mamei. Ținând greutatea sălbatic strânsă la piept, tânăra femeie privi prin salon, în jurul ei, parc-ar fi evaluat soliditatea zidurilor. Se apropie de ușă.

— Spre Belleville! urla domnul Lubin. Priviți! Parcă ar fi luat foc!

— Vor fi lăsați să plece așa? se întrebă neîncrezător domnul Clapeton. Dar avioanele noastre ce fac? Dar artileriștii?

Bătea din picioare, cu pumnii ridicați la tâmple. Petarde de foc țâșneau acum din toate părțile, curbându-se elegant când ajungeau la capătul traiectoriei lor. Câteva puncte luminoase apărură uruind deasupra acoperișurilor.

— În sfârșit, strigă Denis. Aviatorii ! Formidabil ! Îi vânează! Îi vor alunga !...

Împins de aceeași speranță, grupul de spectatori coborî pe carosabil pentru a vedea o cât mai mare parte de cer. Fiecare detunătură era comentată cu fervoare :

— Ai auzit ? Sunt ai noștri care trag !...

— Poc ! Te cred și eu ! L-a atins !

— Nu, l-a ratat ! Continuă...

— Nu e ușor să-l nimerești la o asemenea viteză !...

Un sergent trecu în pas alergător. Văzându-l apropiindu-se, oamenii se retraseră pe trotuar.

— Ce dracu faceți ? Intrați în case ! striga el.

— În ce parte au căzut bombele, domnule agent ? întrebă Clapeton

— Nu știu !

Se îndepărtă în fugă.

— E adevărat, doamnă Mazalaigue, ar trebui să vă adăpostiți în casă, o sfătui domnul Villarrubia. Nu e prudent să stați în ușă când se trage. Se poate întâmpla să cadă o ploaie de schije...

Amélie nu se gândise la asta. O nouă explozie o hotărî să se refugieze în fundul salonului. Se așeză pe un scaun. Elisabeth își odihnea capul pe brațul ei. Departe de ceilalți, își simți trupul foarte obosit, dar mintea extrem de lucidă. Era imposibil ca moartea să năvălească din cerul luminat de sărbătoare. Își culca obrazul pe chipul proaspăt al Elisabethei, ud de lacrimile curate ale somnului. Domnul Villarrubia intră și el în cafenea. Amélie îi zări silueta înaltă și întunecată sprijinindu-se în coate de tejghea. Privirile li se încrucișară. Amélie simți o emoție bizară de șoc, de farmec, de sechestrare. În timp ce ea își ferea ochii, i se păru că mai trăise o scenă asemănătoare și impresia, cu aparența unei amintiri inexistente, o îngrozi. Se îndepărta oare canonada

ori nu mai distingea zgomotele în confuzia minții ei ? Își aminti de bărbatul stând în picioare în pivniță, încercând s-o împiedice să treacă, strângând-o în brațe. Din nou erau singuri. De ce nu rămăsese alături de ceilalți ? Bărbatul mai făcu un pas. Amélie strânse mai tare în brațe trupul copilului.

— Cred că s-a terminat. Dirijabilul se îndepărtează. Avioanele alergau după el. Dar dacă vine altul ?

— Poate, murmură ea.

— Mâine vom ști ce pagube au fost în Paris.

— Da.

— Ce război e ăsta în care se ucid femei și copii ?

Domnul Villarrubia vorbea greu, căutându-și cuvintele. Ea abia dacă-l auzea. Se liniștea încetul cu încetul. După o clipă, se miră chiar că putuse să se teamă că el se va purta fără respect față de ea. Nu venise s-o ofenseze, ci să vegheze asupra ei în timpul bombardamentului. În timp ce toată lumea o uitase, urmărind bătălia care se desfășura în aer, el nu dorea decât s-o liniștească în calitatea lui de bărbat puternic și curtenitor, cum îi promisese că va fi. O răpăială îndepărtată mai zgâlțâia încă orașul. Curând însă nu se mai auziră decât glasurile oamenilor care stăteau de vorbă în stradă. Denis apăru, dârdâind, nemulțumit.

— I-au lăsat s-o șteargă ! N-avem noroc !

Doamna Rousseau, domnul Lubin, domnul Clapeton se înghesuiau în pragul ușii. Nu se hotărau să plece în camerele lor înainte de sfârșitul alarmei. Amélie îi invită să intre.

— Numai închideți ușa ! E frig !

Se instalară la mesele goale. Întunericul îi incita să vorbească în șoaptă. Parc-ar fi fost la un priveghi. În fața vitrinei din față, siluete fantomatice se salutau, se despărțeau într-un murmur de conversație obosită.

— Haideți, noapte bună !

— De data asta nu va mai fi...

— Urcați până la noi, doamnă Albert ! Să beți o cană de vin fiert, să vă treacă frigul...

Câteva ferestre se închiseră cu zgomot. Domnul Clapeton bătea nervos cu degetele în tejghea:

— O să vedeți, până când nu vor vedea unul din zepelinele lor coborând în flăcări, nu se vor lăsa!

Și, pentru a se consola de eșecul aviatorilor francezi, îi ceru Améliei să-i mai dea un calvados. Ea refuză: ora reglementară trecuse.

În sfârșit, trompete răgușite sunară sfârșitul alarmei. Proiectoarele se stinseră. Un ultim avion lunecă pe cer huruind. Amélie îl lăsă pe Denis să închidă cafeneaua, în timp ce ea o culca pe Elisabeth.

A doua zi, duminică, toate ziarele relatară evenimentele din timpul nopții cu titluri de o șchioapă, pe prima pagină. Optsprezece bombe, douăzeci de morți, treizeci de răniți, case dărâmate, bolta metroului crăpată între două stații. „Incapabil să îngenuncheze curajul soldaților noștri, kaiserul spera să-și sporească prestigiul prin exterminarea populației civile? Să nu se înșele! În spatele frontului, ca și în linia întâi, Franța e surâzătoare, calmă și hotărâtă!“ Cenzura interzisese presei să menționeze punctele de cădere ale proiectilelor, dar se răspândi foarte repede zvonul că toate stricăciunile avuseseră loc în arondismentul XX, în împrejurimile stației de metrou Couronnes. Imediat după prânz, Gustave și Paulo veniră la Denis să-l ia cu ei după vești în oraș. Pe strada Montreuil îl ajunseră din urmă pe domnul Lubin care avusese aceeași idee. Li se alătură domnul Buche, în colțul străzii Philippe-Auguste. Era o vreme rece și închisă. Pe măsură ce se apropiau de bulevardul Belleville, plimbăreții erau din ce în ce mai numeroși. Îmbrăcați elegant, gravi, se îndreptau toți în același sens. Uneori, o familie întreagă bara drumul. Vânzătorii de ziare fluturau edițiile proaspete pe sub nasul trecătorilor. Dincolo de stația de metrou Couronnes, o mulțime compactă umplea șoseaua. Agenții îi alungau pe gură-cască de lângă o groapă rotundă, deschisă între pavaj și meterezul de

pământ. Pe acolo pătrunsese bomba în interiorul metroului. Bulgări de pământ și crengi delimitau marginile pâlniei.

— Extraordinar, cum n-au fost victime! zicea un domn important care purta pe cap o pălărie melon. Proiectilul a căzut exact între două trenuri...

Pentru a descoperi și celelalte ruine, nu aveai decât să urmezi mulțimea care se deplasa lent, informată la răspântii de portari și prăvăliași. Se semnalau case distruse pe străzile Ménilmontant, des Maronites, Julien-Lacroix, des Panoyau, du Borrego, Haxo... O casă pustiită lăsa la vedere, pe deasupra unei grămezi de cărămizi prăfuite și scânduri arse, o cameră rămasă în bătaia vântului și în care se mai puteau zări un pat, un dulap și o carpetă atârnând în gol. Mai departe, se vedea o clădire crăpată în două, fără acoperiș, fără ferestre; prin crăpătură se putea zări un schelet de scară unde, pe ultima treaptă, trona intactă o oală de noapte albastră. Drept în fața acesteia, dintr-o altă casă nu mai rămăsese decât un zid de rezistență, subțire ca o bucată de prăjitură. Nu departe de acolo, un imobil cu cinci etaje rămăsese fără fațadă, smulsă de explozie. Dintr-o singură privire, puteai vedea mai multe camere suprapuse. Se simțea un fel de indecență funebră în decorurile concepute pentru viața intimă și brusc dezvelite, violate, dezvăluind micile și marile lor secrete sub nasul tuturor. Tapetul — galben cu dungi mov, maro deschis, roz bombon, verde de măslină, azuriu — puneau pete de culoare caldă pe cenușiul pietrei din jur. Portrete de familie, agățate în cui, mai vegheau încă nepăsătoare o masă de sufragerie încărcată de veselă, în timp ce scaunele zburaseră, iar dulapul se înfipsese cu un colț în apartamentul de dedesubt. Cerul se reflecta într-o oglindă de șemineu. Un fotoliu se ținea în echilibru pe marginea prăpastiei, ca în visele cele urâte. În vârful unei grămezi de moloz trona superb un scaun de closet. Pompierii scotoceau prin grămezi cu lopeți și târnăcoape, trăgeau de bârne, ridicau din praf o pernă din care curgeau penele, o cratiță turtită, o ușă carbonizată a cărei clanță de alamă tot mai scânteia. Un cordon de poliție ținea în loc mulțimea. Se spunea c-ar mai fi victime

sub dărâmături. Denis fremăta de mânie în fața acestei probe a barbariei germane. De ce o făcuseră ? Erau victorioși în război după ce masacraseră, ca niște lași, în puterea nopții, câțiva parizieni inofensivi ? Își imagină că imobilul dezmembrat ar fi putut să fie al Améliei și Elisabethei, văzu interiorul devastat, jalnicele mobile distruse, aruncate în curte, sânge și cadavre așezate pe brancarde. Pumnii i se strânseră în dorința de a întoarce răul pentru rău. În jurul lui, oamenii din cartier comentau neobosiți dezastrul : un sergent de poliție ucis o dată cu soacra lui, o mamă și fiica ei zdrobite sub plafonul prăbușit, tatăl într-o stare gravă, o portăreasă decapitată, trei copii sufocați sub avalanșa de cărămizi. Echipele de salvare lucraseră toată noaptea. Domnul Poincaré și domnul Malvy veniseră la fața locului. Domnul Kling, directorul laboratorului principal, dezamorsase bombele încă neexplodate căzute în strada Pelleport. Niște mașinării enorme, cântărind peste o sută de kilograme.

— O sută de kilograme, vă dați seama ? Aruncate de la o asemenea înălțime ! remarcă domnul Lubin.

— Ăștia nu sunt aviatori, sunt niște tâlhari, niște pirați ! tuna Denis.

Câțiva necunoscuți se amestecară în conversație.

— Oare ce așteptăm ? De ce nu ne ducem și noi la ei să facem la fel ? Veți vedea că într-o zi au să pună otravă în bombele lor, gaze !

— Și ai noștri nu i-au putut împiedica !...

Domnul Buche, ca de obicei, luă apărarea aviatorilor francezi :

— Cum ați fi vrut ca piloții să manevreze în jurul zepelinelor, când artileria trăgea întruna ? E greșeala artileriei. Dacă i-ar fi lăsat pe aviatori să acționeze, n-am fi ajuns aici !

Un farmacist povestea cum petrecuse noaptea în prăvălia lui, unde erau aduși răniții :

— Dacă i-ați fi văzut !... Sângele curgea pârâu !... L-am îngrijit pe unul, degetul lui mare se mai ținea într-un fir de ață !

Mamele își chemau copiii care se aventuraseră până la marginea șantierului :

— Vino de acolo! Dacă a mai rămas vreo bombă neexplodată?

O bătrână suspina lângă un coș în care adunase vesela ciobită, o mașină de râșnit cafea și un grătar:

— E tot ce mi-a mai rămas! Ce nenorocire!

Când înghesuiala devenea mai mare, un polițist intervenea ferm:

— Circulați... Circulați!...

Se dădeau deoparte și continuau conversația. La ora patru și jumătate, Denis își luă rămas-bun de la prieteni pentru că, zicea el, avea o cursă de făcut pentru sora lui. În realitate, trebuia să se întâlnească cu Lucie, la ora cinci, în stația de metrou Nation.

Ca să-i placă lui Denis, Lucie își pusese un palton albastru cu guler de iepure închis într-o parte și o pălărioară, tot albastră, cu crenguțe de tafta neagră, roată împrejurul capului. Bombardamentul o speriase foarte tare și mai avea încă ochii roșii de nesomn. Totuși, felul cum se îmbrăcase o arăta de cel puțin douăzeci de ani. Denis o găsi foarte frumoasă și i-o spuse, dar vocea lui suna atât de ciudat că ea-l întrebă imediat de ce e atât de mâhnit. El îi povesti ce văzuse. Lucie îl asculta, mergând alături de el, agățată de brațul lui, cu chipul ridicat, cu pleoapele umede. Cu cât o simțea mai emoționată, cu atât Denis devenea mai conștient de propria lui indignare. În cele din urmă, strigă:

— Dacă războiul mai durează, mă prezint înainte de termen, mă angajez în aviație.

— O, Denis, să nu faci asta! gemu ea. Nu tu, nu încă...

Plângea în tăcere. Se așezară pe o bancă și el o prinse în brațe.

— Va trebui, totuși, Lucie, îi zise el cu o voce gravă.

Trăia dinainte tragedia despărțirii lor și o mare mândrie se adăugă mâhnirii lui.

Buzele îi lunecau pe obrajii fetei, sorbiră urma unei lacrimi, întâlniră o gură moale, fremătătoare, sărată, murmurând:

— Denis... nu... n-ai să pleci? Nu-i așa?

Parcă niciodată n-o iubise mai mult. Existența fără ea devenise de neconceput. O luă de mâini, le strânse cu forță și decretă:

— În ajunul plecării mele, îți promit, ne vom logodi, fără să spunem nimănui. Când mă voi întoarce, vei fi soția mea...

— Dacă ai să te întorci! repetă ea și un hohot de plâns îi scutură umerii.

Denis avu senzația că și-a depășit scopul:

— Firește, am să mă-ntorc. De altfel, sunt încă prea tânăr, mai avem timp...

— Da, nu-i așa?

Îi plăcea s-o consoleze, pe cât îi plăcuse s-o neliniștească. Încrederea pe care i-o acorda era nesfârșită. Denis o contempla îndelung, privind-o în ochi, obligând-o numai prin forța privirii să zâmbească.

Se ridicară și-și continuară drumul în direcția pădurii Vincennes. În colțul străzii Michel-Bizot, Denis se opri ca să cumpere două ciocolate și două pâinișoare de la o brutărie. În clipa când vru să plătească, scoase din buzunar, dezinvolt, o hârtie de cinci franci. Era prima oară când îi oferea ceva Luciei din banii lui. Simplul gest îi dădu impresia de a fi devenit un fel de șef de familie. În timp ce patroana îi dădea restul, Denis remarcă în oglinda de deasupra casei de bani o fată frumoasă, purtând o pălărie albastră, și un băiat atât de mândru de cascheta lui și cu viziera spartă, că se amuza, invidios, înainte de a-și da seama că acel cuplu perfect era chiar el și Lucie. Cum afară era frig, se așezară într-un colț ca să-și mănânce ciocolata și pâinița.

— Iarăși! exclamă Amélie. Nu se poate!

Ca și în ajun, trompetele și sirenele pompierilor sunară alarma. Ultimul client părăsise cafeneaua. Era ora zece seara. Denis aruncă ziarul pe care-l citea și zise:

— Ba da! Chiar așa e, Amélie!... Vin iarăși!...

Stinse lumina și alergă la ușă. Pe stradă, spectacolul nopții precedente se repetă, ciudat, în cele mai mici detalii: ferestrele se deschiseră din nou, dând la iveală chipuri indiscrete, agenții

stinseră becurile de gaz, proiectoarele măturau cerul și gură-cască apărură de nu se știe unde, înghesuindu-se înfrigurați pe trotuare. Dar, de data aceasta, Amélie se neliniști serios. Ascultând relatarea pe care i-o făcuse Denis, după vizita la locurile bombardate, măsura mai exact pericolul unui zbor de zepeline deasupra capitalei. Nu era singura, din micul grup format în fața casei, cuprinsă de teamă. Dispoziția parizienilor se schimbase în ultimele douăzeci și patru de ore. Continuând să-i blesteme pe nemți, unii se întrebau dacă nu era mai bine să se pună la adăpost decât să pândească pe afară problematica distrugere a dirijabilelor. Vocile care-și răspundeau în întuneric era înăbușite, mânioase :

— De două ori în două zile, nu e prea mult chiar și pentru o conștiință de neamț ?

— Dacă vin iarăși astăzi, vor încerca să fie mai buni decât ieri !

— Nu e nici un pericol să vină în centru ! Faubourgurile îi interesează !

— De ce ?

— Pentru că acolo trăiesc muncitorii și fără ei uzinele de război nu pot funcționa !

Chiar Denis, atât de nepăsător în timpul primei alarme, o sfătuia acum pe sora lui să nu se aventureze afară din cafenea.

— Nu știi de ce-s în stare ! Eu am văzut ! Rămâi acolo, în fundul salonului ; dacă bubuie, cobori cu Elisabeth în pivniță.

Amélie îl puse să promită că va coborî și el. Până atunci, o luă pe Elisabeth în brațe și se așeză la o masă, ca și în ajun. Doamna Rousseau, domnul Clapeton intrară și ei după un moment și se așezară la o masă vecină. În picioare în pragul cafenelei, Denis supraveghea cerul. Din când în când, striga peste umăr :

— Nimic... Trece un avion... Asta-i tot... Bateriile nu trag...

Cum liniștea se prelungea, domnul Lubin și domnul Clapeton își luară inima în dinți și ieșiră în stradă. Doamna Rousseau își ascunse cu mâna un căscat și suspină :

— Dați-mi-o mie pe cea mică...

— Prefer s-o țin lângă mine, refuză Amélie.

Înțepenită de stat și de teamă, privea drept în fața ei suprafața tejghelei care sclipea în întuneric. Priveliștea o aduse cu câteva ore în urmă. Își aminti de domnul Villarrubia, stând sprijinit de tejghea, chiar în locul acela, cu umerii lui pătrați, cu fața întunecată și părul lui negru cu reflexe albăstrii. Se miră că nu se află lângă ea. Absența lui o intrigă:

— Dar cum se face că domnul Villarrubia n-a coborât?

Doamna Rousseau rânji printre buzele pe jumătate închise:

— Probabil că doarme buștean! Nu-i de mirare: e obosit, săracul! A avut multă treabă după-amiază!

Amélie ridică din umeri:

— Ce tot spuneți acolo? Nu e duminică azi?

— Exact, duminica pentru bărbați ca el nu e o zi de odihnă! Duminica își trăiesc ei viața, se distrează, primesc...

— L-au vizitat prietenii?

Scaunul trosni sub greutatea doamnei Rousseau, care se aplecase într-o atitudine confidențială:

— Prietenii? Nu! O femeie!

Amélie tresări:

— O femeie...

— Am văzut-o cum vă văd. Ștergeam scările, pe la ora trei, când a urcat. S-a dus drept spre ușa domnului Villarrubia, fără să întrebe nimic. A bătut, i s-a deschis...

Amélie refuză să creadă că domnul Villarrubia, care ținea să rămână în grațiile ei, și-ar fi asumat brusc riscul de a-i displăcea primind o ființă de moravuri proaste în camera lui.

— Și? zise ea pe un ton agasat. Domnul Villarrubia are dreptul să primească vizite...

— Depinde de care!

— Poate era o rudă, o cunoștință...

Doamna Rousseau își strânse șalul în jurul gâtului. Ochii ei globuloși străluceau pe chipul ca o mască bucălată și palidă. Vocea cavernoasă ajunse până la Amélie o dată cu un iz de cidru:

— Rude ? Relații de genul ăsta, e plină strada de ele ! O nerușinată ! Rujată și cu brățară la mână !...

— Mă uimiți, doamnă Rousseau, îi zise Amélie.

— Spuneți-mi că am orbul găinilor !

— Nu, dar poate că ați interpretat greșit ceea ce ați văzut... poate că era vreo compatrioată de-a lui...

— În orice caz, chiar dacă era spaniolă, vorbea al naibii de bine franceza ! i-o reteză doamna Rousseau.

— Cum ați aflat ?

— Am ascultat la ușă ! Vorbea și gângurea, Doamne, Doamne!...

— Ați făcut asta ?

— De ce să n-o fi făcut ?

— N-aveți dreptul să intrați astfel în viața oamenilor !...

Doamna Rousseau se umfla, se îngrășa sub ocară :

— La ușa mea poate asculta cine vrea ! Nu mă deranjează ! Numai când ai ceva să-ți reproșezi faci pe delicata. De altfel, n-am stat decât două minute. Atât cât să-mi dau seama. A plecat pe la ora opt. Am auzit-o trecând pe culoar. Poate că n-ar fi trebuit să vă spun...

— Ba da, ați făcut bine că mi-ați spus. Numai că procedeul dumneavoastră nu-mi place !

— Dar pe al lui nu-l criticați ?

Denis strigă :

— Două avioane care zboară unul lângă altul ! Parc-ar fi legate ! Vii să vezi, Amélie ?

Amélie nu-i răspunse și reluă în șoaptă :

— Dacă ceea ce-mi spuneți este exact, îl voi da afară ! Dar să nu-i acuzați pe oameni cu prea multă ușurință. E prea grav.

— Puteți să mă certați cât vreți !

— Mărturisiți că o și meritați ! Domnul Villarrubia are defecte, dar până la proba contrarie, vreau să cred că e bine crescut...

— Până la proba contrarie ! Asta e acum ! tuna doamna Rousseau. Ei bine, am să vă dau într-o zi proba contrarie. Vă veți convinge ! Chiar dacă nu vă cade bine !...

O bubuitură izolată de tun făcu să zăngăne ferestrele. Amélie o strânse pe Elisabeth la piept. Vorbind cu doamna Rousseau uitase de alarmă.

O secundă se miră că stătea în întuneric în fața acestei femei bătrâne cu respirația gâtuită. Se lăsă o tăcere întreruptă din când în când se exclamații care se auzeau de pe stradă:

— Vă spun eu că nu va mai fi nimic!

— E o greșeală!

— Atunci de ce nu sună sfârșitul?

Doamna Rousseau scoase un suspin care semăna cu un șuierat:

— Acum, cred că vă este indiferent ce se întâmplă prin camere! Sunt hoteluri pentru toate gusturile!...

— Gata, doamnă Rousseau! Mă enervați!...

Vocea-i tremura. Îi era ciudă pe doamna Rousseau că-i stricase seninătatea prin vorbe în care se afla, fără îndoială, o sămânță de adevăr, dar și multă minciună. Departe, trompetele scoaseră câteva sunete vesele pentru a anunța sfârșitul alarmei. Un profund murmur de satisfacție se auzi de pe trotuar. Denis intră în cafenea și declară:

— Au fost opriți, probabil, înainte de a se apropia de Paris, printr-un baraj de artilerie.

Doamna Rousseau se ridică, gâfâind, purtându-și toată greutatea indignării sale solitare.

— Mă duc în camera mea, anunță ea. Dar fiți liniștită, nu voi face zgomot trecând pe culoar. I-ar putea deranja pe cine știe eu!

Ieși. Denis aprinse luminile. În mijlocul lor, Amélie rămăse mult timp visătoare, ascultând rumoarea oamenilor care se risipeau pe la casele lor.

11

Duminica următoare, după prânz, Denis ieși în oraș, iar Amélie rămase singură în cafenea, cu domnul Clapeton, care-și bea calvadosul, și domnul Lubin, care-și citea ziarul. Voia să închidă după plecarea lor și să-și scoată fetița la plimbare. Trecând prin fața poștei, va pune în cutie scrisoarea pe care i-o scrisese lui Pierre chiar în acea dimineață. De opt zile nu mai avea nici o veste de la el. Această lungă întrerupere a corespondenței o neliniștea într-atât încât nu se mai putea gândi la nimic altceva. Nu voia să se gândească decât la această absență care îi dădea dreptul la cele mai rele temeri. Și totuși, ziarele nu semnalau nici o acțiune de anvergură pe toată întinderea frontului. Titlurile cele mai importante vorbeau numai despre războiul aerian: în ajun, pe 5 februarie, sergentul-pilot Guynemer doborâse cel de-al cincilea avion dușman. Domnul Lubin pretindea că serviciul poștal făcuse cu greu față, din pricina sărbătorilor, și că majoritatea familiilor se plângeau de întârzierea scrisorilor. Era sincer când îi spunea asta sau voia numai s-o liniștească prin vorbe pe care nici el nu le credea decât pe jumătate?

— Aș putea căpăta o ceașcă de cafea? o rugă el.

Mașinal, luă ceașca de pe masă și se îndreptă spre percolator. Căruciorul copilului fusese împins până lângă tejghea. Elisabeth, îmbrăcată de plimbare, cu hăinuță și bonețică, se juca liniștită cu măgărușul ei. Amélie îi adresă un zâmbet. Brusc, niște urlete se auziră de dincolo de zid:

— Doamnă Mazalaigue! Doamnă Mazalaigue! Veniți repede!

Era vocea doamnei Rousseau. Prima idee care-i veni în cap fu că biata femeie căzuse pe scara care ducea în camera ei. Gata să-și imagineze ce-i mai rău, traversă sala în fugă, deschise ușa din fund, ajunse în culoar și se opri, ca trăsnită. Doamna Rousseau stătea în picioare, pe treapta a treia de jos, cu mătura în mână. Cu statura ei blocase trecerea. Un aer de fermitate milităroasă îi contracta fața cenușie și pufoasă. În fața ei juca din

picioare o femeiușcă slăbuță, cu un bot cam ascuțit, purtând pe cap un turban de stofă verde. O egretă cam jumulită domina tot eșafodajul. Zărind-o pe Amélie, doamna Rousseau scoase un strigăt victorios :

— Ah, ați sosit la timp ! Ce v-am spus eu alaltăieri ? Întrebați-o pe cucoana asta ce face pe aici...

Necunoscuta își ridică trufașă bărbia și făcu un pas spre scară.

— Mă lași să trec, cucuvea bătrână ? N-am nici o explicație să-ți dau !

— Nu mie trebuie să-mi dați explicații, ci doamnei, care e proprietăreasă ! replică doamna Rousseau, înclinând mătura ca o santinelă ridicând arma pentru a interzice accesul în locurile păzite de ea.

Amélie era iritată de atitudinea grosolană a doamnei Rousseau, dar nu îndrăznea s-o certe, de teamă să nu încurajeze obrăznicia vizitatoarei. Și așa, domnul Clapeton și domnul Lubin, conducându-se după zgomot, îi veniseră în ajutor.

— Despre ce este vorba ? întrebă domnul Clapeton.

— Nu-i nimic, domnilor, îi alungă Amélie. Vă rog să vă întoarceți în cafenea, vă rog.

Dar aceștia rămaseră în spatele ei, gata s-o ajute în bătălie. Ea fu din nou contrariată, pentru că nu-i plăcea să se dea în spectacol într-o scenă atât de trivială.

— Așa, deci, dumneavoastră sunteți proprietăreasa ? i se adresă femeiușca, cercetând-o cu privirea din cap până-n picioare.

— Exact, doamnă, îi răspunse Amélie foarte mândră. Pot să știu unde mergeți ?

— Chiar vreți să știți ?

— Da, doamnă.

— Ei bine, mă duc la domnul de la nr. 3 ! Sunteți mulțumită ?

— Vă așteaptă ? întrebă ea.

— Evident !

— Sunteți o rudă, fără îndoială.

— Sora lui mai mică ! zise cealaltă izbucnind într-un râs nerușinat.

— Eu nu glumesc, doamnă, se bâlbâi Amélie roșind.

— Nici eu.

— Ce faceți la domnul Villarrubia ?

— Îi îngrijesc reumatismele.

— Târâtura ! bombăni doamna Rousseau. Iese de sub felinar și îndrăznește să dea cu tifla oamenilor cinstiți !...

— Doamnă Rousseau, vă rog, ținuta, o atenționă Amélie.

— Da, se amestecă femeia cu turban verde. M-am săturat să stau în fața babei ăsteia. Spuneți-i să mă lase să trec sau îmi ies din fire cu totul.

— Îmi pare rău, doamnă, dar nu puteți trece, îi răspunse Amélie pe un ton foarte ferm.

— Asta e ! mugi doamna Rousseau. Așa-ți trebuie !

— Și de ce să nu trec ? reluă cealaltă femeie, crispându-și mâinile pe poșetă.

Ochii îi aruncau fulgere. Egreta fremăta sub vântul disputei. Semăna cu o pisică furioasă, gata să-ți sară în ochi.

— Pentru că această casă este o casă respectabilă.

— Și eu nu sunt respectabilă ?

— După cum vorbiți, nu se pare, doamnă !

— Ia te uită ! O cârciumăreasă îmi face mie morală ! Ia privește-te mai bine, broască de borhot ! Îți dai mari aere pe dinafară și prin spate bagi zâzanii !...

Zăpăcită de rușine, Amélie nu înțelegea nici jumătate din injuriile care se revărsau peste ea. Cum putuse oare domnul Villarrubia să se încurce cu o femeie atât de ordinară ? Ce găsea la ea ? Era urâtă, prost alcătuită, îmbrăcată ca la circ !... Un strigăt mai violent decât altele o aruncă din nou, cu inima bătând, în scandal. Domnul Clapeton țipa :

— Vă interzic să-i vorbiți astfel doamnei Mazalaigue !

— Doamna Mazalaigue e soție de soldat, întări domnul Lubin. Soțul ei e pe front ! El se luptă ca să ne apere pe toți și dumneavoastră veniți să-i insultați soția în propria ei locuință !

— Și ăștia cine mai sunt ? clănțăni intrusa. Curtenii doamnei ?...

— Acești doi oameni sunt locatarii mei. Dar ei nu aduc creaturi de genul dumneavoastră în camera lor!

— Sunt prea ramoliți!

— Doamnă, ajunge, vă rog să plecați imediat.

În loc să răspundă, femeia se repezi cu capul înainte spre scară. Mătura doamnei Rousseau o atinse peste față, ea se dădu înapoi lividă, cu obrazul zgâriat de paiele măturii. Un horcăit de furie i se auzea din piept.

— Ticăloaso! Puteai să-mi scoți ochii! Antonio! Antonio! Ajutor!...

O ușă se deschise la etaj. Domnul Villarrubia coborî în fugă primele trepte și se opri în spatele doamnei Rousseau, al cărei trup voluminos îl împiedica să treacă mai departe.

— *Que hay?* întrebă el. Am auzit un zgomot!... Ah, tu ești, Josette...

Încerca să surâdă, dar pe chipul lui se putea citi o mare încurcătură.

— Vă prezint o prietenă, reluă el zâmbind, Josette... (pronunța Yosette)... Vine la mine...

Amélie nu-și credea urechilor. Mânia fierbea în ea. Așadar, domnul Villarrubia o batjocorea la rândul lui! Hotărât, instinctul sexual aducea majoritatea bărbaților la starea de brute. Totul era bun ca să le satisfacă poftele.

— Inutil să insistați, domnule Villarrubia, doamna nu va urca la dumneavoastră, i-o reteză ea, cu o voce întretăiată de emoție.

— Oh, doamnă Mazalaigue, dar cum puteți face așa ceva? murmură el. Am dreptul să primesc...

— Cu o singură condiție: să nu transformați această casă într-un bordel...

— Firește! Ce vă trece prin cap? Știu asta foarte bine... Nu voi face nimic împotriva onorabilității!... Domnișoara Josette este o persoană...

— O persoană pe care nu vreau s-o văd pe aici, îl întrerupse Amélie.

— De ce, doamnă Mazalaigue, o întrebă el, cu falsă umilință.

— Nu ghicești ? E geloasă !...

Cuvântul, rostit din vârful buzelor, o lovi pe Amélie drept în față, ca un scuipat. Prin ochi îi trecu o lucire roșie. Tot sângele i se urcase la cap. Nu mai avea aer pentru a-i răspunde. Și toți oamenii ăștia care văzuseră, care auziseră ! Parcă ar fi dezbrăcat-o în public !

— Geloasă, da ! reluă Josette. Uite-te la ea ! Îi curg balele ! Ce-ar mai vrea să fie în locul meu !...

Amélie se aruncă înainte. O cuprinse brusc dorința să zdrobească sub călcâie obrazul femeii, desfigurat, plin de ură, care se întindea spre ea, înfruntând-o. Cu privirea își fixă dușmana. Mâna se ridică. Un fulger de luciditate o traversă în momentul când fu gata să săvârșească gestul. „Nu ! Nu eu ! Ce-or să creadă ceilalți ?“ Lăsă mâna să-i cadă pe lângă trup.

— Hai ! Dă-i drumul, ce mai stai ! Lovește-mă dacă îndrăznești ! Și ai să vezi ce-o să pățești ! Te fac eu să-ți treacă pofta de bărbați !...

— Taci, Josette, se bâlbâia domnul Villarrubia.

— Nu... lăsați-o să zică, se sufoca Amélie, încremenită de furie. Lăsați-o să zică... Vă felicit pentru relațiile dumneavoastră, domnule !...

— Nu-i e rușine ? În plin război ! țipa cât o ținea gura doamna Rousseau.

— Primești străini și iată cum îți mulțumesc, adăugă domnul Clapeton. În timp ce ai noștri mor pe front, ăștia nu se gândesc decât la distracții. Și se găsesc femei, chiar franceze, care se pretează la un asemenea joc !...

— Dacă ți-aș propune jocul ăsta nu te-ai da în lături ! șuieră Josette.

— Ajunge, madam ! urlă domnul Lubin, dacă n-o ștergi imediat, chem poliția !

Josette își cambră talia și o privire trufașă îi străluci între pleoape :

— Nu mă tem de poliție ! Sunt în ordine !

— O să vedem noi imediat !

În aceeași clipă, domnul Villarrubia o împinse pe doamna Rousseau, prin surprindere, coborî câteva trepte și își apucă prietena de braț:

— *Bastante!* Mergem!...

Josette vru să se smulgă. Dar el o strânse și mai tare de braț, făcând-o să geamă:

— Mă doare! Ce, ai înnebunit?

Fața i se albise de mânie, se ascuțise, deformată de crispare:

— *Rapido!* mormăi el. Haide! Haide!...

— Ah, parcă nu mai sunteți atât de mândri când auziți de poliție!

Domnul Villarrubia întoarse spre interlocutorul lui o privire neagră de dispreț:

— Nu din pricina poliției nu mai sunt atât de mândru, ci din pricina doamnei Mazalaigue...

— Prezintă-i scuze proprietăresei tale, cât mai ești pe aici! îl îndemnă Josette.

Acesta o împinse fără să slăbească strânsoarea:

— Hai! Nu înțelegi nimic!

— Înțeleg că te moi în fața ei! Și nu-ți stă prea bine, te asigur!

— N-ai urlat destul? Vrei să mă supăr?

Scoase limba la el:

— Să nu crezi că mi-e frică de tine, matador făr' de sabie!

Copleșită de dezgust, Amélie întoarse privirea. Aerul de pe culoar mirosea a colonie Javel. O cârpă de șters pe jos zăcea aruncată într-un colț. Totul e murdar, suspect și urât pe lumea asta. Domnul Villarrubia se înclină, trecând prin fața ei. Nu-i răspunse la salut și el, cu umerii încovoiați, se depărtă ținând de braț pe femeia cu turban verde, care se clătina pe tocurile înalte și tot mai bombănea:

— Ah, am să-ți arăt eu ție!... Ce săpuneală am să-ți trag!... Târâtură, căzătură!...

În sfârșit, nu se mai auziră, nu se mai văzură. Continuau probabil să se certe pe drum. Domnul Clapeton își trase manșetele zicând :

— Ați fost la înălțime, doamnă Mazalaigue. Nerușinata asta merita o lecție !

Domnul Lubin și doamna Rousseau adăugară și ei noi complimente. Amélie le mulțumi pentru sprijinul moral pe care i-l oferiseră. Doamna Rousseau începu din nou să mături scările cu o sporită energie triumfătoare. Cei doi bărbați intrară în cafenea o dată cu Amélie. Numai după o jumătate de oră îndrăzni să iasă cu fetița la plimbare. Îi fusese teamă să nu întâlnească pe stradă sordidul cuplu care o umplea de oroare și tristețe.

12

Rochii plisate spânzurau în vitrină. Amélie traversă strada Notre-Dame-des-Champs și ridică ochii spre firmă : „Vopsitoria Vernac. Curățătorie, culoare și apret. Lucru de calitate". Aici era. Șovăise mult timp înainte de a se hotărî să facă drumul. Dar erau deja cincisprezece zile de când nu mai primise nici o scrisoare de la Pierre. Poate aflase doamna Vernac ceva de la soțul ei ? Nu trebuia neglijată nici o sursă de informație. Împinse ușa și trecu pragul în clinchet de clopoței. Prăvălia era întunecată și mirosea a benzină. O muncitoare, în picioare, în spatele tejghelei, împacheta o manta albastră de ofițer într-o hârtie albă.

— Doamna Vernac, vă rog ? întrebă Amélie.

— De ce ?

— Aș vrea s-o văd personal.

— Atunci așteptați cinci minute. Avea de făcut o cursă în cartier.

Amélie se așeză în fața unei mese rotunde încărcate de un vraf de reviste. Erau numere din *La Mode*. Trase una la întâmplare. Desenele colorate de pe coperți reprezentau, în cea mai mare parte, femei eroine, ținând piept soldaților germani, îngrijind răniți, strângând la piept copii alsacieni sau pregătindu-se să moară sub focul unui pluton de execuție, fără ca eleganța toaletelor lor să fi suferit câtuși de puțin de ardoarea sentimentelor care le tulburau chipurile. Sub imaginea unei frumoase parizience, ajutând un infanterist livid să urce pe scara tramvaiului, Amélie citi următoarea legendă: „Grația fermecătoare a acestei femei franceze trebuie să înveselească ochii viteazului pe care ea îl ajută cu atâta bunăvoință, pentru că e deosebit de elegantă, într-adevăr, în rochia ei de tafta violetă a cărei jupă este evidențiată de o garnitură de voal în dungi albnegru, după ultima modă. Văzând această scenă îți spui în gând că, în ciuda războiului, frumusețea în Franța este mereu triumfătoare, sporind astfel, pentru glorioșii apărători ai țării, prețul bunătății și al admirației față de ei". În alt loc se vedea o tânără văduvă din Lille, trecând cu cele trei fetițe ale ei, îmbrăcate una în alb, una în albastru și ultima în roșu, în fața unui grup de ofițeri germeni, gata să plesnească de o furie neputincioasă: „Uimiți de curajul doamnei X..., barbarii nu știu dacă ar trebui să se indigneze de această exhibiție de culori naționale sub nasul ocupantului sau să se extazieze în fața ingeniozității fermecătoare a toaletelor: taior negru foarte ajustat, coleretă albă pentru mama, rochii practice, drepte, garnisite cu trei cute în față, foarte ușor de executat personal pentru fetițe..." Soneria de la ușă întrerupse brusc lectura Améliei. Doamna Vernac intră ca o furtună:

— Doamnă Mazalaigue! Ce idee bună! Chiar îmi propusesem să dau o fugă până la dumneavoastră...

— Oh, murmură Amélie.

Se neliniști. Oare nu voise să vină tocmai pentru a-i anunța vreo nenorocire? Vrând să se lămurească mai repede, scurtă preliminariile de politețe.

— Vă rog să mă scuzați că vă deranjez, îi zise ea, dar închipuiți-vă că de două săptămâni nu mai am nici o veste. Domnul Vernac v-a scris ?

— Da, ultima scrisoare e din 12 februarie.

— Nu spune nimic despre soțul meu ?

— Nu, de ce ?

— E de neînțeles... Vă implor, doamnă, dacă știți ceva să-mi spuneți !... Nu mă lăsați așa !

— Dar nu știu nimic, vă jur.

Amélie ridică brusc capul :

— Poate doamna Soufaneix ?...

— Am văzut-o ieri pe Georgette. Mi-a citit două scrisori pe care le-a primit luni și marți. Nu pomenea nimic despre domnul Mazalaigue.

— Oare ce se întâmplă ? suspină Amélie. Niciodată n-am așteptat atât !

— S-a mai întâmplat în octombrie, pe 15, își aminti doamna Vernac. Șaptesprezece zile. Apoi am primit patru scrisori deodată. Nu trebuie să te necăjești atât de repede ! Poșta armatei funcționează foarte neregulat. Dacă ai ști câte scrisori se rătăcesc !...

Scuzele banale, prea des auzite, lunecau peste Amélie fără să-i aducă nici cea mai mică ușurare. Era decepționată că venise degeaba și fericită că nu aflase vreo veste care să-i schimbe teama în disperare. Doamna Vernac o privi cu un aer atât de grav și compătimitor, de parcă era o femeie săracă în vizită la prietena cea bogată.

— Aș vrea să vă rog să-mi faceți un serviciu, reluă ea. I-ați putea scrie domnului Vernac, cerându-i niște precizări, cât mai multe precizări posibile ?... Rugați-o același lucru și pe doamna Soufaneix... Să răspundă repede... fără... menajamente... m-ați înțeles ?

— Am înțeles, îi răspunse doamna Vernac. Puteți conta pe mine. Imediat ce vom avea vești, vă vom da un semn.

— Vă rog, dacă vreți... Chiar dacă sunt rele... mai ales dacă sunt rele... Trebuie să știu...

— Le veți avea în curând. Și sunt sigură că ne vom bucura împreună.

— Mulțumesc, doamnă.

Îi era rușine de emoția ei. Privirea i se opri pe masă, la imaginea unui ofițer german, plecând capul în fața unei castelane franceze, care-i arăta sertarele goale după jaf.

— În orice caz, pot să vă spun că sunt tot la Neuville.

— Ah, da, mă gândeam eu. Opt zile de tranșee, opt zile de repaus...

— Așa e. La schimb cu Regimentul 126. După părerea soțului meu, acolo frontul e destul de liniștit: focuri de armă, dueluri de artilerie... În sfârșit, mereu același lucru. Au fost băgați în linia întâi pe 6 februarie.

— Și acum ?

— Acum, calculați : cred că sunt din nou în cantonament, la Hermaville.

Se făcu tăcere. Amélie se gândea la orașul acela din Pas-de-Calais, unde se revărsau trupele jigărite, bărboase, extenuate. Era Pierre printre supraviețuitori ? Măcar dac-ar fi putut obține un permis de liberă trecere ! Dar noul comisar de poliție o primise foarte prost ultima dată, așa că nu mai exista vreo șansă de a-l îndupleca, făcându-i o a doua vizită. De altfel, nu dispunea de nici un fel de document pe care să-și sprijine cererea. Ar fi trebuit ca Pierre să furnizeze pretextul călătoriei, cum făcuse la Flesselles. Cine știe, poate se gândea și el la asta ? Poate chiar i-o fi scris în această privință și scrisoarea o fi fost interceptată de cenzură, din pricina indicațiilor precise pe care le conținea, încălcând secretul militar. Se aruncă asupra acestui subiect cu frenezie. Totul i se lumină. Cum de nu se gândise mai devreme la o soluție atât de simplă, atât de rezonabilă ? Atât timp cât se va încăpățâna s-o cheme lângă el, „cabinetul negru“ îi va opri corespondența. Îi împărtăși doamnei Vernac ideea și aceasta se grăbi s-o aprobe :

— E foarte posibil ! Dacă au descoperit ceva în corespondența soțului dumneavoastră, cred că acum o supraveghează !

— În aceste condiții, îi voi scrie și-i voi cere să fie mai discret.

— Ar fi o precauție înțeleaptă !

— Vedeți, cred că n-ar fi trebuit să mă încred în comisarul acela. Probabil că după ce m-a ascultat a semnalat cazul soțului meu autorităților !

Mintea se lansa deja pe cărări romanești.

— Credeți ?

— Pun mâna în foc. Nu cunoașteți personajul ! Nemilos !... Un monstru hrănit cu regulamente !...

Deveni conștientă de exagerările ei și continuă, mai potolită :

— Dacă a făcut-o el sau nu, rezultatul e același ! Cenzura mi-a făcut toate astea !

Un moment încercă să persiste în această presupunere, dar, încetul cu încetul, îndoiala revenea. Iluzia i se spulberă : în cincisprezece zile, Pierre ar fi trebuit să-i scrie cel puțin patru scrisori. E posibil ca toate să fi avut aceeași soartă ?

— Haideți, intrați în odaia din fundul prăvăliei, o invită doamna Vernac. Să luăm un pahar de lichior. Am înghețat de frig !

— Mi-e imposibil, zise Amélie. Am închis cafeneaua doar pentru o oră ; trebuie să mă întorc repede...

Ajungând în strada Notre-Dame-des-Champs, cețoasă, întunecată de asfințit, se întristă atât de profund la ideea singurătății, a neputinței, a neliniștii ei, încât îi păru rău că nu rămăsese la doamna Vernac să mai vorbească despre cei absenți.

A doua zi dimineață, deschizând obloanele, Amélie constată că un strat subțire de zăpadă acoperise pavajul curții. Se neliniști pentru că domnul Hautnoir în promisese o livrare de vin în ziua aceea. Nu vor luneca oare caii pe pământul înghețat ? Nu vor fi obligați să amâne transportul pentru o altă zi ? Nu-i mai rămăseseră decât zece litri de vin alb și cincisprezece din cel roșu. Întârziase prea mult comanda. Dar prețul la vinul obișnuit crescuse atât de mult că ea se bizuise foarte multă vreme pe rezervele din pivniță : între 72 și 75 de franci hectolitrul luat de la depozit,

față de 22 de franci, prețul de dinainte de război! Recolta fusese mai puțin bună decât în 1914. Chiar cidrul nou se vindea cu 35 de centime litrul. Era absurd! Până când se vor mai găsi clienți să cumpere la prețul acesta? Îngrijorată, se grăbi s-o trezească pe Elisabeth și să deschidă cafeneaua pentru primii clienți. Poștașul trecu la ora obișnuită. Îl pândi din prag. Dar el clătină din cap și-și continuă drumul. Amélie urmări cu privirea silueta deșelată, ducând geanta plină de scrisori din care nici una nu era pentru ea.

Pe la ora zece, zăpada se topi, transformându-se într-un noroi vâscos și gălbui. Ceva mai târziu, o căruță trasă de doi cai uriași, taciturni, se opri în fața casei. Amélie deschise și dădu în lături cele două uși batante cu geamuri. Comisionarii din Bercy, cu șorțuri de piele pe burtă, împinseră butoaiele de pe platoul căruței pe trotuar, cu ajutorul unui plan înclinat, le rostogoliră atenți până în dreptul chepengului: o jumătate de butoi de vin roșu, o jumătate alb și un sfert de Bordeaux. Pentru a coborî butoaiele în pivniță le legară pe mijloc cu o sfoară al cărui capăt fu trecut apoi printr-un inel fixat în perete. Unul din bărbați ținea sfoara cu amândouă mâinile și-i dădea drumul săltându-l atent; celălalt, postat pe scară, ghida butoiul ca să nu se lovească de ziduri sau de colțurile scărilor. Amélie, aplecată deasupra chepengului, supraveghea operația. Primul butoi fusese instalat când simți prezența cuiva în spate și se întoarse: domnul Villarrubia! Nu-l mai văzuse de la scena odioasă de alaltăieri și, prea absorbită de teama pe care i-o inspira lipsa de vești de la Pierre, nu se mai întrebase ce făcuse între timp.

Fu surprinsă să-l vadă în cafenea la o oră atât de matinală. Îmbrăcat de oraș, nu-și trăsese paltonul pe mâneci, ci-l purta pe umeri, ca pe o capă. Chipul lui avea un aer grav. La singura privire pe care i-o aruncă, toate reproșurile pe care le acumulase de la plecarea lui îi reveniră în minte. Trecu în spatele tejghelei și se așeză pe scaun pentru a nu sta în drumul comisionarilor. Domnul Villarrubia îi urmă mișcarea și se așeză în fața ei, de cealaltă parte a tejghelei.

— Am venit să-mi iau rămas-bun.

— Rămas-bun ?

— Da, plec.

Se aștepta la un șoc, dar nu atât de puternic. Mai întâi bănui o manevră destinată s-o înduioșeze. Apoi privirea ei descoperi valiza domnului Villarrubia, așezată într-un colț al salonului. Deci nu mințea. De ce luase această hotărâre ? Nu-i ceruse să plece ! Chiar se abținuse să-i mai facă reproșuri.

— M-am învoit de la uzină. M-au lăsat liber în dimineața asta ca să mă mut.

— Ați găsit o cameră în altă parte ? îngăimă ea, făcând un efort.

— Da. Nu foarte departe de aici, pe strada Roquette. Aproape de Bastilia...

Pronunțând aceste cuvinte o învălui pe Amélie în lumina bună și caldă a ochilor lui. Tot ceea ce nu îndrăznea să spună se putea citi în acești ochi : regretul de a se fi lăsat în voia unei slăbiciuni vinovate, remușcarea de a fi ofensat o femeie care-l stima, teama de a nu-i mai putea ascunde pentru mult timp sentimentele lui, dorința de a-și răscumpăra greșeala printr-un sacrificiu pe măsura vinovăției. Suferise oare mult în sinea lui înainte de a lua această hotărâre ? Nu-i putea spune să rămână, dar despărțirea asta pe care atât de mult și-o dorise nu i se mai părea acum necesară. Iritarea, ciuda se agravau pe măsură ce încerca să le domine cu mintea.

— Cred că e mai bine așa, reluă el trist.

— Da, da, se bâlbâi ea, mult mai bine...

Un comisionar îl împinse, încercând să lege cu sfoară cel de-al doilea butoi.

— Tot vin e ? întrebă domnul Villarrubia.

— Da.

— Tot de același fel ?

— Da.

Inima i se strânse. De ce nu pleca imediat ? Ah ! Da, îi datora niște bani pentru luna pe care o plătise în avans ! Cincisprezece

zile, adică 22 de franci și cincizeci de centime. Luă din casă bancnotele și monezile și i le așeză în față.

— Dacă vreți să verificați...

— A fost deja verificat ... îi răspunse el cu o voce răgușită privind-o fix, de parcă ar fi vrut să imprime imaginea ei în adâncul inimii sale.

Timid, luă banii și-i întinse mâna dreaptă. Șovăi, dar în cele din urmă i-o întinse și ea. Un val de căldură îi năvăli în vine la contactul cu aceste degete care, credea ea, îi comunicau prin atingere secretul unui suflet nefericit și mândru.

— Fixează-l puțin ! striga comisionarul din fundul pivniței. Așa !... dă-i drumul, acum !... Ușor !... Gata ! L-am prins !...

Amélie își retrase mâna.

— Sper să vă fie bine întotdeauna, dumneavoastră și familiei dumneavoastră, îi ură domnul Villarrubia. N-ar fi drept să nu trăiți bine cu ochii aceștia atât de frumoși !

Își luă valiza, deformată, crăpată, încinsă cu o centură pe mijloc. Pentru ultima oară, ochii lui mai priviră salonul. Apoi se îndreptă spre ușă, murmurând : „Adio !“ și ieși.

— Gata ! Două le-am dus ! Pe cel mai mic îl poți lua în brațe ! Scara e bună, dar atenție la treapta a șasea...

Amélie își zise că nu-l va mai revedea niciodată și în cap i se făcu pustiu. Ieși greu din zăpăceala ei pentru a semna fișa de livrare, prezentată de o mână murdară, cu încheietura prinsă într-o fâșie de piele. Cei doi gâfâiau. Le oferi câte un bacșiș și un pahar de vin roșu pentru osteneală. Își băură vinul cu înghițituri mici.

— O să vedeți cât e de fin vinul de Bordeaux pe care l-ați primit ! Poate mai bun decât cel pe care l-ați avut !...

— Și prețul e mai bun...

— Ce vreți ! E război, doamnă !

Doamna Rousseau întredeschise ușa din fund și se strecură în sală, călcând cu pași nesiguri, ca pe un loc imperfect cucerit.

— A plecat ? șopti ea.

— Da.

— N-aș zice că s-a grăbit! Când l-am văzut ieșind cu valiza, mi-am zis: asta e! Doamna Mazalaigue l-a dat afară!

Amélie îi aruncă o privire rece acestei bătrâne figuri de spioană:

— Nu l-am dat eu afară! A hotărât singur să plece!

— Pe naiba! Când a înțeles că nu poate aduce târâturi aici, nu l-a mai interesat să stea la dumneavoastră! A căutat un loc mai comod pentru destrăbălările lui. Era de prevăzut...

— Poate, suspină Amélie.

Cu greu își putu stăpâni revolta împotriva acestei femei care se străduia să descopere un motiv de dispreț pentru toate acțiunile de cea mai nobilă inspirație, cel puțin în aparență. Numai dacă nu vedeai chipul domnului Villarrubia în clipa în care își luase rămas-bun puteai să gândești ca ea. Doamna Rousseau înflorea de plăcerea crudă a victoriei. Obrajii ei pământii se coloraseră puțin.

— A fost cam greu, nu-i așa? Sper că v-a plătit tot ce vă datora!...

— Nu-mi datora nimic. Eu trebuia să-i dau niște bani înapoi.

— E mai bine așa! Altfel v-ar fi lăsat o gaură în buzunar! Uf! Ce întâmplare! Cred că sunteți mulțumită acum...

Amélie respira greu:

— Foarte mulțumită, într-adevăr. Nu-mi plac scandalurile.

— Nici mie, mărturisi doamna Rousseau.

— Nu s-ar zice! replică Amélie cu o pronunțată ostilitate.

— O să vă plictisiți acum, că a plecat. Nimeni de spionat, nimeni de criticat!...

Doamna Rousseau se învineți la un atac atât de brusc.

— Dar ce aveți împotriva mea în dimineața asta?

— Nimic mai mult decât în alte zile!

— Nu-i vina mea dacă spaniolul s-a purtat ca un bădăran!

— O, destul! exclamă Amélie. Să nu mai vorbim de domnul Villarrubia, vreți?

Își reproșă imediat ieșirea mânioasă. Doamna Rousseau se făcuse mititică, într-o mișcare de broască țestoasă care intra în carapace.

— Sunteți foarte nervoasă, doamnă Mazalaigue!

— N-am motiv să fiu?

Se gândea la Pierre. Pentru că el nu-i scria, nu-și mai putea ține firea. Orice fleac o scotea din sărite. Numai vederea doamnei Rousseau îi era insuportabilă. Izul umed, borhotit care urca din pivniță îi făcea greață. Închise chepengul și-și rupse o unghie. Unde erau foarfecele? Le căută în sertar, răsturnă totul cu o mână nerăbdătoare, le descoperi, în sfârșit, își tăie unghia până în carne. Dar senzația de usturime îi rămase în vârful degetului. Cei doi comisionari, după ce-și astâmpărară setea, rostogoliră butoaiele goale până pe trotuar cu un zgomot care-o făcu să tresară nemulțumită. Auzind pocnetul biciului, clipi ca și cum șfichiul i-ar fi trecut chiar prin fața ochilor.

— Haida! Hai! Diii!...

Doamna Rousseau o privea pe Amélie în tăcere. Căruța porni într-un scârțâit de osii neunse. Elisabeth scotea mici țipete de bucurie, jucându-se în bucătărie.

— Vă rog s-o scoateți la plimbare, îi zise Amélie. Timpul s-a muiat, să profităm înainte de a începe ploaia...

Vorbea cu o voce cumințită, prefăcându-se calmă, în speranța că ar putea chiar deveni astfel prin convingere.

— Bine, răspunse doamna Rousseau, pe un ton bosumflat, mergem să plimbăm fetița. Dar maică-sa ar avea mai degrabă nevoie să facă o plimbare ca să-și mai schimbe gândurile!

Clienții veniră la prânz plini de vești despre război, pe care Amélie le ascultă de departe, fără să participe la conversație. După prânz, totul intră în normal. Denis se reîntoarse la atelier. Elisabeth, obosită de plimbarea prin aer liber, somnola în căruciorul ei. Amélie îi scria lui Jérôme ca să-i comunice credința ei că cenzura îi oprea scrisorile de la Pierre de cincisprezece zile, dar scuza, bună poate pentru tatăl ei, nu-i mai ajungea. Închizând plicul, luă registrul de socoteli ca să-și pună la punct încasările

din ziua aceea. Era preocupată să verifice o adunare lungă când auzi deschizându-se ușa de la stradă. Fără să ridice ochii din hârtie, murmură :

— O clipă, vin imediat...

Marcă cifra sus în capul coloanei, întoarse capul și văzu, surprinsă, o femeie în doliu care înainta spre ea cu brațele deschise. În timp ce-o recunoștea pe noua venită și se pregătea s-o întâmpine printr-o exclamație amicală, în sinea ei apariția se înscria printre prevestirile rele :

— Marthe ! Ce drăguță ești ! E atât de mult de când...

Marthe Vasselin o sărută pe Amélie, refuză ceașca de cafea pe care i-o propuse, dar se așeză la o masă. Era subțirică, blondă și palidă în hainele ei negre.

— Muncesc acum, undeva, pe aici, pe aproape de tine. Îmi va fi ușor să trec să te văd din când în când...

— Muncești ?

— Da. Sunt infirmieră benevolă într-un spital privat, în strada Saint-Mandé. O fundație a baronului de Hirschfeld. Putem primi cam șaptezeci și cinci de răniți. Și, te rog să mă crezi, muncim foarte mult ! Mi-am luat diploma acum cincisprezece zile ! Uită-te la mâinile mele !

Îi arătă cu mândrie degetele ei fine și albe, cu unghiile tăiate scurt. Hotărâtă să se bucure de această vizită neprevăzută, Amélie nu se putea elibera de o teamă obscură, superstițioasă care-i otrăvea gândurile de câteva minute. De ce apărea Marthe în viața ei, cu fața de văduvă și valurile negre exact în clipa în care ea însăși se temea că dintr-o clipă în alta ar putea afla vestea care ar lăsa-o singură pe lume cu fiica ei ? Coincidența o tulbura atât de tare, încât îi era greu să-și controleze sunetul vocii, expresia ochilor.

— Ai vești bune de la soțul tău ? o întrebă Marthe.

În fața acestei întrebări atât de simple, Amélie se crispă ca în fața unei capcane. Brusc, din motive misterioase, i se păru periculos să-și împărtășească temerile unei persoane care, asemenea ei, așteptase săptămâni în șir o scrisoare înainte de a o

primi pe aceea în care i se anunța că nu va mai primi niciodată nici o scrisoare. Cu toate puterile refuza să-i semene, să-i urmeze pas cu pas destinul.

— Da, îi zise ea pe un ton un pic provocator, am vești... vești destul de recente... Pierre se află tot în același loc... A fost numit sergent... E sănătos... Îmi scrie scrisori foarte încurajatoare...

Tăcu, respirând greu, ca și cum un vânt furios i-ar fi smuls vorbele din gură.

— Sunt bucuroasă, îi declară Marthe. E o încercare teribilă! La spital ne trec pe sub ochi atâția tineri!...

Evident, contactul cu răniții îi modificase opinia strălucită pe care și-o făcea altădată despre război. Printr-o curioasă răsturnare de roluri, ea era cea care se arăta acum pașnică, gravă, informată, și Amélie cea care se chinuia în mijlocul a mii de minciuni.

— Sunt atât de fericită că mi-am găsit ocupația asta! reluă Marthe. Singurătatea, inactivitatea deveniseră apăsătoare. Nu mă gândeam decât la Gilbert. Îl vedeam pretutindeni. Mă îmbolnăvisem!

Amélie strângea din ochi ca să nu țipe: „Știu! Taci!". Marthe continua cu vocea ei melodioasă:

— Apoi, când am intrat la spital, totul s-a calmat. Am descoperit un scop pentru viața mea. Îngrijind suferința altora, am uitat de a mea. Medicul-șef e un om admirabil! Un mare savant și o inimă de aur. Tot personalul este de un devotament demn de laudă. Lângă ei, mi-am regăsit familia. Firește, tu nu poți înțelege. Îți doresc...

Amélie îi tăie vorba, pe un ton sec, aproape răutăcios:

— Nu-mi dori nimic!

Marthe o privi surprinsă:

— N-am vrut să te supăr...

— Dar nu m-am supărat! Ce-ți veni? se calmă Amélie.

Izbucni într-un râs convențional, răsfrânt dureros în capul ei. Marthe deschise poșeta și scoase o broșură cu o copertă albastră:

— Ți-am spus că vreau să public câteva scrisori ale lui Gilbert pentru rude, pentru prieteni. Am reușit. Ți-am adus un exemplar.

— Mulțumesc, murmură brusc Amélie, emoționată până la lacrimi.

Luă cărțulia atât de ușoară, impregnată, pentru că stătuse mult în poșeta Marthei, de un parfum de violete: Gilbert Vasselin — *Scrisori de pe front*. Cu respectul datorat unei lucrări a minții, care mai era și o relicvă pe deasupra, întoarse cu vârful degetelor câteva pagini. O fotografie a autorului în ținută de campanie fusese reprodusă în mijlocul cărții. Amélie se uită cu o curiozitate mâhnită la acest mort, un pic visător, un pic cam slăbănog, cu zâmbet viu.

— Seamănă cu el? Nu-i așa?

— Da, mormăi Amélie. E leit el.

Închise cartea și-o puse pe masă. Omagiul adus unui mort nu i se mai părea atât de ridicol ca atunci când stătuse de vorbă cu prietena ei.

— O voi citi în seara asta!

— O s-o termini repede, nu e prea groasă!

Se instală o tăcere plină, și pentru una, și pentru alta, de atâtea amintiri și de atâta tristețe, de parcă universul lor n-ar mai fi fost locuit decât de fantome. Marthe se smulse prima din această obsesie. Un surâs fermecător îi înflori pe buze:

— Nu mi-ai spus nimic despre fiica ta. Unde e?

— Doarme. Vrei s-o vezi?

Trecură amândouă în bucătărie. Elisabeth se trezise, trandafirie, bosumflată, cu obrajii uzi, privirea încețoșată. Gângurea sub păturica ei.

— Dumnezeule! Cât e de frumoasă! Pot s-o iau în brațe?

— Firește!

Văzu, cu o strângere de inimă, două brațe negre ridicând copilul, strângându-l tandru lângă corsajul negru. Elisabeth apucă voalul care-i era la îndemână.

— Lasă-l! se răsti Amélie nervoasă.

Îl dădu peste mână și fetița începu să plângă.

— O, biata de ea! Las-o să se joace... Seamănă într-adevăr cu Pierre. El a văzut-o?

— A văzut-o o dată, într-o permisie.

Se grăbea să-i ia copilul din brațe, să-l smulgă mângâierilor prietenei ei.

— Cât ești de fericită! o invidie Marthe.

— Las-o să se culce la loc! Nu și-a făcut somnul! Dă-mi-o!

Așezată la loc în căruciorul ei, Elisabeth protestă mai întâi, apoi tăcu brusc, fascinată de o muscă lipită de tavan. Cele două femei ieșiră în vârful picioarelor. Marthe își aranjă pălăria pe care o deranjase fetița trăgând de voal:

— Acum trebuie să plec. E rândul meu să fac de gardă. Sunt așteptată. Dar am să mai vin să te văd. Promit!

— Da, dacă-ți face plăcere...

O sărută pe Marthe, o însoți până la ușă, o privi îndepărtându-se, neagră, în orașul cenușiu. Se întoarse la masă, se așeză cu spatele lipit de perete, deschise cărticica pe genunchi și începu să citească scrisorile lui Gilbert Vasselin către soția sa.

PARTEA A PATRA

1

O scrisoare în mâna poștașului. Amélie se repezi într-un suflet să apuce plicul, își aruncă ochii pe el și speranța ei se risipi: un timbru de zece cenți, un scris necunoscut. Poștașul se îndepărtă. Era spre seară. Becurile de gaz capișonate răspândeau, din loc în loc, o lumină slabă pe trotuarele spălate de ploaie. Amélie intră din nou în cafeneaua goală și caldă, unde soba de fontă fumega prin crăpăturile burlanului cotit. După trei săptămâni de așteptare, se mira că se mai putea ține pe picioare, că mai vorbea și se mai ocupa de treburile ei zilnice, cu boala care-o rodea, cuibărită în inima ei, neslăbind-o nici noaptea. Desfăcu plicul, privi foaia de hârtie albă acoperită de semne stângace, imitând caracterele tipografice. Începu să citească. De la primele cuvinte, atenția ei se concentră :

„Doamnă,

Nu-i rău să faci pe mironosița, dar înainte de a vedea paiul din ochiul altora, mai uită-te și la bârna din ochii dumitale. De exemplu; crezi că fratele dumitale e ca lacrima. Te înșeli ! E un nemernic de ultimă speță, putred și vicios sub aerele lui de nevinovăție. Întreabă-l deci ce pune la cale împreună cu mica spălătoreasă ! Se tăvălește cu ea ca un porc ! Dacă nu-l domolești la timp,

o va lăsa borțoasă. Îți place să ai un frate porc ? Știind ce se spune despre dumneata în cartier, n-aș crede. Atunci, știi ce ai de făcut. Scutură-l bine și se va întoarce în patru labe ! Te salut respectuos.

Semnat : O persoană care știe tot și care-ți vrea binele.“

Scrisoarea anonimă era atât de vulgară în stil și atât de jignitoare în conținut, încât Amélie trebui s-o citească de două ori ca să se convingă că nu visează. Acuzațiile aduse lui Denis erau prea fanteziste ca să aibă naivitatea să le creadă. Dar, refuzând să și-l imagineze pe Denis într-un rol de seducător, era tulburată de anumite detalii precise cu privire la victima pe care anonima și-o alesese : „mica spălătoreasă“. Nepoata doamnei Louise, poate ? Mintea suferi un șoc și toate ideile se ordonară altfel. Nu ! Nu el ! Nu la vârsta lui ! De altfel, și-ar fi dat seama. Nu ieșea niciodată după-amiaza. Era prins la atelier, de dimineața până seara... Numai o femeie putea concepe o asemenea manevră parșivă și răutăcioasă. Denis nu era decât pretextul. În spatele lui, pe Amélie voiau s-o murdărească, prin ricoșeu. Cine avea deci interes să se răzbune pe asemenea căi ocolite ? Se gândi și bănuielile ei căzură pe o persoană care probabil că nu mai știa ce să inventeze ca să se răzbune : amanta domnului Villarrubia, acea Josette cu turbanul verde și fața nerușinat de pudrată. „Infamă creatură !... Monstru !...“ Simțea cum îi crește mânia și se lăsă, până la urmă, complet și violent stăpânită de ea. Exista fără îndoială un mijloc de a descoperi vinovatul. Mai întâi trebuia să-l descoasă pe Denis ca să fie sigură că nu era nimic adevărat în reproșurile care i se aduceau. Apoi să-i arate anonima comisarului de poliție, să-i ceară sfatul. În caz de recidivă, să ceară o anchetă... Lansată pe această pistă, se opri brusc, stupefiată, căscând ochii. Dincolo de vitrina aburită a cafenelei, le zărise pe doamnele Soufaneix și Vernac, gata să intre în cafenea. Vești bune, fără îndoială, de la Pierre !

Se repezi spre vizitatoare, le întâmpină în prag și privindu-le mai de aproape își schimbă părerea. Și una și cealaltă aveau aerul acela duios și compătimitor, destinat de obicei bolnavilor inconștienți de gravitatea bolii lor.

— Ce e ? Ce s-a întâmplat ? se bâlbâi Amélie.

În loc să-i răspundă, doamna Vernac îi luă mâna și i-o strânse blând. Amélie se eliberă. Picioarele i se mujaseră. Inima îi bătea să-i spargă pieptul. Repetă precipitată :

— Ce e ?

Doamna Soufaneix își încreți pleoapele în spatele ochelarilor. Colțurile gurii i se lăsaseră în jos. Mai curajoasă, doamna Vernac își îndreptă umerii pătrați și zise :

— Am primit o scrisoare de la soțul meu azi-dimineață, ca răspuns la scrisoarea mea. Îmi dă câteva detalii. Evident, nimic nu e sigur. De asta nu mi-a scris mai devreme. Așezați-vă, doamnă Mazalaigue...

Amélie se lăsă pe un scaun. În ea mai rămăsese atâta viață cât să audă ceea ce avea să urmeze. Doamna Vernac și doamna Soufaneix se așezară și ele.

— S-a întâmplat pe 26 ianuarie, reluă doamna Vernac. Au fost atacați și obligați să se replieze. După aceea l-au căutat pe domnul Mazalaigue, dar el dispăruse. Vreți să vă citesc scrisoarea ?

Prostită, amuțită, Amélie părea să nu fi înțeles nimic. Cum continua să tacă, doamna Vernac trase două foi de hârtie din poșetă, acoperite cu un scris ascuțit :

— Trec peste primele rânduri, care nu vă interesează... Ah, da :

„Compania noastră fusese desemnată să-i alunge pe nemți din câteva puncte întărite. I-am atacat cu grenadele. Ne împrăștiasem din cauza tirului de baraj german, care nu-ți mai spun cum trăgea ! L-am pierdut pe Mazalaigue din vedere. N-a mai sosit la punctul convenit, de unde de altfel nemții au șters-o la timp. Au revenit în forță după o oră. Ne-am repliat, lăsând doi morți și aducând trei răniți cu noi. Mazalaigue nu era printre ei. A doua zi am fost

schimbați cu Regimentul 126. Am transmis consemnul pentru Mazalaigue. De atunci, nu mai știm nimic. Nu uita mai ales să-i spui soției lui că n-a fost încă dat oficial dispărut. Trebuie un timp pentru anchetă. Poate că e prizonier. Poate să fi fost ridicat de băieții din altă companie și dirijat spre o ambulanță... E aici o asemenea vraiște că nimic nu m-ar mira. Aș vrea să-ți dau vești bune despre prietenul nostru. Ce mizerie de război! Să trăim până la viitoarea permisie! Soufaneix e alături de mine, acum când îți scriu. Suntem bine, dar Mazalaigue ne lipsește, te rugăm să ne crezi. Era un tip cu adevărat extraordinar...“

Vocea doamnei Vernac se împotmoli. Se opri. Amélie se ridicase dreaptă, lividă. Ochii ei uscați priveau departe. Nici un mușchi de pe fața ei nu se mișca. Părea un mort susținut din spate de un par. În sfârșit, mișcă buzele:

— Iertați-mă.

Și, cu o rigiditate mecanică, se îndreptă spre ușa din fund.

— Doamnă Mazalaigue, unde vă duceți? strigă doamna Vernac.

Amélie se izbi de doamna Rousseau, care tocmai intra în cafenea, și repetă: „Iertați-mă!“, dispărând pe culoar.

— Ce se întâmplă? întrebă doamna Rousseau, apropiindu-se de cele două femei. Doamna Mazalaigue mi s-a părut foarte tulburată!...

Doamna Vernac îi povesti ce se întâmplase. În timp ce ea vorbea, doamna Soufaneix, cu trupul ei mare îndoit peste scaun, plângea încet cu batista la ochi.

— Ah, biata de ea! Ah, Dumnezeule! Într-o zi tot trebuia să se întâmple! gemea și doamna Rousseau, frângându-și mâinile. Trebuie să-l anunțăm pe fratele ei! Mă duc imediat! Așteptați-mă! O să-i explicați și lui! Cât ești de neputincios când vine nenorocirea!

După numai cinci minute, se întoarse urmată de Denis. Avea un aer de copil, cu chipul descompus de suferință. O lumină

rătăcită îi scânteia în ochi. Doamna Vernac îi arătă scrisoarea. O citi, nu zise nimic, dar se repezi pe urmele surorii lui. Era sigur că se retrăsese în camera ei. Bătu la ușă.

— Amélie, deschide ! Eu sunt...

Ușa nu era închisă cu cheia. Intră. Era întuneric. Vru să aprindă lumina, dar se răzgândi, de teamă să nu-și deranjeze sora, risipindu-i întunericul în care se retrăsese pentru a-și rumega durerea. Și auzi respirația ei slabă, dar egală, un foșnet de rochie. Ghidându-se după zgomot înaintă, pe bâjbâite, se izbi de un dulap. Ochii i se obișnuiră, în cele din urmă, cu întunericul. Căpătâiele de alamă ale patului luceau în puțina lumină filtrată printre obloane. Căutând în altă direcție, zări o formă așezată într-un fotoliu, ovalul unei fețe răsturnate, paloarea celor două mâini crispate pe sprijinitoarele fotoliului. Se opri, intimidat. Inima bătea să-i spargă pieptul. Un val de lacrimi îi umplu ochii. Murmură :

— O, Amélie, aici ești ? Pot să vorbesc cu tine ?

O voce ciudat de calmă se auzi din întuneric :

— Nu vreau să văd pe nimeni.

— De ce ? Îți faci singură rău, stând așa și gândindu-te pe întuneric. Trebuie să-ți spun...

— Nu e nimic de spus ! Nu aprinde lumina ! Pleacă !

— Cum o să plec când ești atât de nefericită ? Se aplecă spre ea dorind s-o îmbrățișeze. Două mâini nervoase îl împinseră. Denis șovăi, uimit : Nu vrei ?

— Nu, Denis. Nu acum. Întoarce-te în cafenea, te rog.

— Și tu ?

— Nu fi îngrijorat ! N-am nimic ! Du-te repede...

Denis tot nu se hotăra să plece. Atunci ea gemu :

— Ce mai aștepți ? Ți-am spus !... Singură... Vreau să fiu singură !...

Denis ieși, închise ușa în urma lui și rămase cu fruntea sprijinită de ușorul ușii. La suferința lui personală se mai adăuga

acum și deznădejdea în care se cufundase Amélie. Nu știa ce-l durea mai mult: pierderea cumnatului pe care-l iubise atât de mult sau faptul că trebuia să asiste neputincios la suferința surorii lui. Amélie, văduvă, Elisabeth, orfană! Conjunctura tragică îl năuci cu totul. Refuza să creadă că Pierre, atât de plin de viață, atât de puternic, încetase brusc să mai aparțină acestei lumi. Un bărbat ca el nu putea să moară. Îl vor găsi, prizonier sau rănit. Scrisoarea spunea doar că nu era pierdută chiar orice speranță. De ce să-l plângi dinainte? Întărit de această idee, își trecu hotărât mâna peste față, de parcă ar fi vrut să-și smulgă o mască înăbușitoare. Respiră ceva mai ușor. Hohotele de plâns pe care le stăpânea cu greu se potoliră. Se scutură, își strânse centura și se îndreptă cu pas ferm spre cafenea.

Intrând în salon, se miră văzându-l aproape plin. Doamna Rousseau răspândise, desigur, vestea în cartier. Un grup de oameni stătea în jurul doamnei Vernac, care vorbea însuflețită, fluturând scrisoarea. Alții îi puneau întrebări doamnei Soufaneix, prăbușită într-un colț. Deschizând bine ochii încă încețoșați de lacrimi, Denis îi zări prin fumul de țigară pe domnii Buche, Florent, pe Paulo și Gustave, pe domnii Clapeton, Lubin și, alături de ei, pe grataragioaică, câțiva locatari ai imobilului, chiar și un tapițer care nu fusese decât de vreo două ori la „Ciclistul încununat".

— Iată-l! exclamă domnul Buche.

Toate fețele se-ntoarseră spre Denis.

— Ce face? îl întrebă domnul Buche.

— E calmă, dar nu vrea să vadă pe nimeni, murmură Denis.

— Înțeleg, zise domnul Florent, în asemenea momente nu te simți bine decât singur!

Chipul lui era întunecat și copleșit de mâhnire. Își trăia propriul lui doliu.

— Depinde de fire, se amestecă grataragioaica. Cred că mie mi-ar fi plăcut să fie lume în jurul meu.

— Biata de ea! Atât de tânără! suspină doamna Rousseau, ștergându-și ochii cu șorțul. Nu e drept! Își iubea atât de mult soțul! Și fetița!... Rămasă fără tată!...

Lui Denis i se puse un nod în gât. Se stăpâni și, aplecându-se spre bătrână, îi șopti la ureche:

— Unde e Elisabeth?

— N-ai văzut-o când ai trecut? E în bucătărie. Se joacă. S-o aduc?

— Nu, se repezi el. Lăsați-o acolo...

Paulo și Gustave se apropiară de el, cu un aer de circumstanță:

— Suntem foarte mâhniți, bătrâne!

Le mulțumi, strângându-le puternic mâinile. Pe chipul lui apăru acum o expresie de hotărâre bărbătească. Obligația de a se purta onorabil în vremuri de restriște îl făcea să-și mai uite durerea.

— Cred că v-ați lăsat prea repede copleșiți, observă domnul Clapeton. Nu e încă nimic sigur. Se întâmplă adesea ca un soldat să fie dat dispărut și să se descopere mai târziu că s-a făcut o greșeală, că se afla pe undeva, pe unde n-ar fi trebuit să fie...

— Se întâmplă, e adevărat, confirmă și domnul Florent.

Venind de la un om care-și pierduse el însuși fiul în război, ideea trebuia reținută.

— Firește, întări și domnul Buche. Îți aduci aminte de Gaston Lelièvre, nepotul lui Charles? L-au crezut mort, pe la începutul anului, și apoi, nimic: după trei săptămâni l-au găsit bolnav de gălbinare, într-un spital, în spatele frontului.

Denis nu știa cine e acest Gaston Lelièvre, dar îi fu brusc recunoscător pentru gălbinarea aceea care îi autoriza toate speranțele.

— Și Chapouliez, fiul vânzătorului de ziare, n-a pățit și el ceva asemănător? întrebă domnul Lubin.

— Ei, da! exclamă domnul Clapeton. Aveți dreptate. Cinci luni fără o scrisoare. Părinții îl plângeau deja. Ca să-l vadă, după

cinci luni, sosind bine, sănătos. Căzuse prizonier. Evadase... S-a vorbit mult în vremea aceea despre această întâmplare...

— Ca și fiul portăresei, adăugă și grataragioaica. Dar e și acum prizonier ! A aflat de el abia după un an ! Prin Crucea Roșie !

Brusc, fiecare își amintea de cazul cuiva, oficial șters de pe lista celor vii, apărând după o perioadă de eclipsă... Care mai de care dădeau informații mai precise. Se citau nume, date. Se înfrumusețau evenimentele. Cedau cu toții unei nevoi firești de a se dezmorți, de a redeprinde gustul vieții, după ce se lăsaseră câtva timp în voia nefericirii. Doamna Vernac repeta, ridicând vocea :

— I-am spus doamnei Mazalaigue, soțul meu mi-ar fi scris imediat dacă ar fi fost ceva sigur. Dar el precizează : „Trebuie un timp pentru anchetă..."

Prins de optimismul general, Denis nu știa cum să le mulțumească tuturor acestor oameni care veniseră special să-l ajute să-și depășească slăbiciunea. Dacă ar fi putut și Amélie să-i audă ! Își promise să-i povestească totul ca să-i redea încrederea în viitor.

— Dă-ne și nouă câte un pahar de vin roșu, îi ceru domnul Buche.

Grăbit, alinie paharele pe tejghea și le umplu cu mâna tremurătoare. Trecuse de ora șapte. Vecinii intrau în cafenea, întrebau ce e cu aglomerația asta, clătinau din cap, strângeau mâna lui Denis. Frânturi de conversație îi treceau pe lângă urechi :

— N-ați auzit ?

— Ba da... cumnatul lui... Da, soțul Améliei !... Dispărut !...

— Cum adică, dispărut ?

— I-am spus și noi : asta nu înseamnă nimic ! Îți aduci aminte de Gaston Lelièvre...

Aureolat de prestigiul pe care-l conferea o nenorocire, Denis răspundea la întrebări și oferea de băut. Fețele se cam congestionaseră. Fumul țigărilor îi înțepa ochii... Apucate de mâini pu-

ternice, paharele urcau și coborau de la un capăt la altul al tejghelei. Doamna Soufaneix ceruse vin alb și acum ochii-i străluceau sub pălăria ei cu cireșe, lăsată pe o ureche. Stătea de vorbă cu domnul Florent, care-i răspundea pe un ton patern, pe sub mustața lui albă. Doamna Vernac mai citi o dată scrisoarea pentru domnul Clapeton. Pometii i se înroșiseră, articula fiecare cuvânt cu o violență inutilă, ridicând degetul la pasajele mai importante. Unii clienți vorbeau despre propriile lor afaceri. Nu se putea discuta la nesfârșit despre Pierre.

Cea mai mică dintre fiicele domnului Buche veni să-l cheme la cină. El refuză să plece.

— Vin mai târziu. Spune-i mamei tale că am treabă.

— Ce s-a întâmplat ?

— Nimic... nimic... O să-ți explic acasă... Șterge-o !

Veni apoi soția domnului Florent, îmbrăcată în doliu : fusese prevenită de un muncitor al soțului ei. Povestea fu luată de la capăt pentru ea. În timp ce-i turna și ei un Dubonnet, Denis zări la celălalt capăt al tejghelei o siluetă subțirică și blondă : Lucie ! N-o văzuse intrând. Lipită de perete, cu un aer umil și blând, cu ochii roșii de plâns, îl privea cu atâta dragoste că trebui să se stăpânească să nu alerge până la ea și să o strângă în brațe în fața tuturor. În sfârșit, profitând de o acalmie, se apropie de fată și-i șopti :

— Ai aflat ?

— Da. Când am văzut că nu ești în fața spălătoriei, mi-am dat seama că s-a întâmplat ceva. M-am dus până la atelierul domnului Buche. Acolo, mi-au spus... E îngrozitor, Denis ! Cât ești de nefericit ! Și biata ta soră unde e ?

— În camera ei. Nu vrea să vadă pe nimeni.

— Poate că nici tu nu mai vrei să vezi pe nimeni...

— Nu, cu mine e altceva ! Eu sunt bărbat ! Trebuie să rezist.

Ea tăcu, cu privirea temătoare. Doamna Rousseau o împinse ca să treacă în spatele tejghelei. Ducea paharele murdare pe care le strânsese de pe mese.

— Puțin loc, vă rog!

În timp ce ea se apleca deasupra chiuvetei, fata îi șopti lui Denis la ureche:

— Trebuie să plec. Să nu se afle...

— Când te mai văd?

— Mâine seară, dacă vrei...

— La aceeași oră?

— Da. Am să mă gândesc numai la tine.

Vocea domnului Clapeton se auzi de departe, printre clinchete de pahare și vorbe nedeslușite:

— Denis, încă un calvados, te rog!

— Imediat.

Când putu din nou să privească în direcția în care se afla Lucie, ea dispăruse. Doamnele Soufaneix și Vernac se pregăteau să plece. Paulo se oferi să le conducă până la stația de metrou Nation: avea o lanternă la el.

— Și doamna Mazalaigue? Aș fi vrut s-o mai văd. Să-i spuneți că suntem din toată inima aproape de ea!...

— Să-i spuneți mai ales să nu se lase copleșită! striga doamna Vernac. Dacă este nevoie, o să mai venim să-i susținem moralul!...

Își luară rămas-bun de la fiecare în parte. Manierele erau cu atât mai elegante cu cât, fiind străine de cartier, țineau să lase, așa cum trebuia, o impresie bună. În sfârșit, plecară. Fu semnalul de împrăștiere. Unul după altul, consumatorii plăteau, îl băteau pe Denis pe umăr și se îndreptau spre ușă, cu gândul la casa lor, unde vor mai povesti o dată evenimentul. Denis îi privea îndepărtându-se cu părere de rău. După ce avusese atâția aliați, se temea să rămână singur, dezarmat în fața teribilei amenințări. Curând, în salon nu mai rămăsese decât domnul Lubin.

Aștepta cina pe care i-o servi doamna Rousseau. Tot ea o hrăni și pe Elisabeth. Denis se mulțumi cu puțină pâine și o bucată de cârnat. Nu-i venea să mănânce.

— Mă duc s-o văd pe Amélie.

— Du-i ceva să mănânce, îl sfătui doamna Rousseau. O să-i facă bine.

Puse în mâinile lui Denis o lingură și o farfurie în care turnă un polonic de supă. Îi mai înfipse o sticlă de vin roșu sub braț, o bucată de pâine într-un buzunar, un pahar și un măr în celălalt buzunar.

— Spune-i să mănânce cât e caldă. Dacă se sleiește, cade greu la stomac.

Încărcat, Denis traversă curtea, intră în apartament și se opri în fața ușii Améliei. Ea îl auzise venind :

— Tu ești, Denis ?

Ținând farfuria într-o mână, deschise ușa. Lampa de noapte era aprinsă. Amélie nu se mișcase din fotoliul ei. Chipul îi era albit și lucea de parcă ar fi fost ceruit. Avea cearcăne negre sub ochi. Denis puse farfuria și pâinea pe masă, sticla de vin pe un scaun, își goli buzunarele și zise temător :

— Vezi, ți-am adus să mănânci.

— Nu trebuia să te ostenești, Denis.

Denis insistă :

— Trebuie să mănânci. Altfel nu vei avea putere. Măcar ca să-mi faci o plăcere...

Ea scutură din cap :

— Nu mi-e foame.

— Păcat că n-ai fost în cafenea, reluă el. Ai fi auzit ce au spus toți. Au fost o sumedenie de oameni despre care săptămâni în șir s-a crezut că sunt dispăruți și apoi și-au dat seama că nu era adevărat, că erau bine, sănătoși !...

Se aștepta la un protest din partea ei, dar ea închise pleoapele pe jumătate și zise înflăcărată :

— Exact așa m-am gândit și eu!

Se ridică și începu să străbată camera. Pasul ei era atât de hotărât că fusta i se legăna pe șolduri. Denis o privi surprins, neîndrăznind încă să se bucure de revenirea care se operase în ea. Încrederea pe care o manifesta acum îl neliniștea la fel de mult ca și prăbușirea în care o văzuse adineauri. Brusc, se opri în fața lui și-l cercetă cu o hotărâre revendicatoare. Era ceva aproape smintit în expresia feței ei. Nările îi fremătau. Cele două flăcări din mijlocul pupilelor nu erau numai niște reflexe ale lămpii de pe noptieră.

— Oh, Denis, exclamă ea, m-am gândit! Am înțeles că e imposibil. Imposibil, înțelegi?

— Domnul Buche și domnul Florent ziceau și ei la fel, se bâlbâi el. Dacă vrei, pot să-i rog să-ți repete numele tuturor indivizilor pe care i-au cunoscut și care au pățit ca și Pierre...

— Drăguț din partea lor, dar n-am nevoie de asta ca să fiu sigură de ceea ce gândesc. Ei discută în gol. Eu port în inima mea certitudinea. O certitudine pe care nimeni în afară de mine n-o poate avea. Și care e mai puternică decât orice... decât orice!...

Îi vorbea de foarte aproape, fără să-și ia ochii de la el, cu o exaltare care semăna cu bucuria. Se îngrozi la gândul c-ar putea fi un acces de febră. Neîndrăznind nici s-o contrazică, nici s-o urmeze până la capăt în iluziile ei, îi zise:

— Sunt atât de mulțumit să te văd așa de curajoasă, Amélie!

— De ce n-aș fi? Pierre trăiește. Știu, simt...

Adăugă în șoaptă ca și cum s-ar fi adresat numai ei:

— Vreau!

Prea emoționat ca să mai continue conversația, o luă pe Amélie în brațe și-și sprijini fruntea de obrazul ei dulce și fierbinte. Rămaseră nemișcați, el gândindu-se la teama lui, ea la speranța ei. După o lungă tăcere, ea murmură:

— Acum vom aștepta vești mai bune!

— Da, Amélie.

— Le vom avea curând. Pierre se va întoarce...

— Firește.

— Și atunci... atunci... ce frumoasă va fi viața noastră, Denis !... Du-te repede după Elisabeth... Trebuie s-o văd !...

Denis se depărtă de ea :

— Nu vii cu mine ?

— Nu. Nu vreau să mă întâlnesc cu clienții. Va fi timp și mâine !... Vrei să mi-o aduci ?

Denis luă farfuria de supă rece, pâinea, vinul, paharul și ieși cu părere de rău din cameră.

Domnul Lubin își terminase cina și se pregătea să plece. Doamna Rousseau spăla vasele. Când Denis îi întinse farfuria plină și sticla intactă, exclamă :

— E foarte supărată dacă n-a vrut să mănânce nimic ! O să se îmbolnăvească dacă-și face atâtea griji fără să se hrănească.

Denis o liniști cum se pricepu mai bine, închise cafeneaua, își lărgi buzunarul ca să facă loc cutiei cu bani încasați în ziua aceea, cel puțin doisprezece franci. Era cel mai mare câștig de când începuse războiul. Mergând, îi auzea zornăind pe șold. Doamna Rousseau i-o întinse pe Elisabeth adormită și ieși ultima, după ce stinse lumina în bucătărie.

— Noapte bună, Denis ! Dacă mai e nevoie de ceva...

— Nu mai e nevoie de nimic, doamnă Rousseau.

Ieși în curte. Fetița respira ușor în brațele lui. Nu era prima oară când o ducea așa, dar în seara aceea era parcă mai ușoară, mai vulnerabilă decât de obicei. O strânse la piept și deveni conștient de noul rol care i se impunea. Dacă Pierre nu se va mai întoarce, el trebuia să-l înlocuiască lângă fetiță. Această responsabilitate neașteptată îl ridică în proprii lui ochi. Străbătu restul drumului ținând capul ridicat, cu mușchii încordați, cu privirea provocatoare, ca și cum întunericul ar fi fost populat cu dușmani pe care aerul lui hotărât trebuia să-i pună pe fugă.

2

Noaptea Améliei n-a fost una de odihnă, ci o succesiune de treziri epuizante. De îndată ce închidea ochii, cedând oboselii, cineva o zgâlțâia de umăr. Se ridica în capul oaselor, deschidea ochii și-și amintea totul. Groaza îi strângea inima. Numai o dată cu lumina zilei reuși să-și facă un pic de ordine în gânduri. Denis, doamna Rousseau, clienții o regăsiră, cuminte și hotărâtă, în spatele tejghelei. Toată lumea o admira pentru curajul ei. Complimentele pe care le primea o ajutau să-și păstreze sângele rece. După sfatul domnului Florent, îi scrise imediat căpitanului companiei 17 din Regimentul 300 infanterie, ca să-i ceară informații despre dispariția lui Pierre. Apoi, după-masă, se duse la biroul Crucii Roșii și la Comandament. Era convinsă că una sau alta dintre aceste două administrații deținea soluția misterului în registrele ei. Un sergent al armatei franceze, cu un nume, cu o matricolă, cu un loc precis, nu putea să se volatilizeze de la o zi la alta, fără ca Înaltul Comandament Militar sau serviciile de sănătate să nu fie avizate. Îi vor spune unde este, ce s-a întâmplat cu el...

Nu află nimic. La Crucea Roșie nimeni nu știa nimic, nimeni nu avea timp să se ocupe de ea : trebuia să aștepte avizul oficial. La Comandament, un bătrân adjutant, cu brațul amputat, se supără pe Amélie, în timp ce ea-i povestea întâmplarea. De unde știa ea că dispăruse ? I se scrisese ? Soldaților le era interzis să dea detalii în scrisori, să ofere informații despre soarta camarazilor de luptă. Informațiile ajungeau familii pe calea oficială.

Fără să se lase intimidată de această admonestare, Amélie se prezentă a doua zi la „Asociația Doamnelor Franceze“ și la „Uniunea Femeilor Franței“. Nici acolo nu știau nimic, nu puteau face nimic, o sfătuiau numai să aibă răbdare. Același răspuns la sediul „Asociației Invalizilor“.

Pe 22 februarie, Parisul se trezi acoperit cu zăpadă. Nici o singură trăsură în tot orașul. Serviciul tramvaielor fusese redus. În ciuda frigului și a incomodității transportului, Amélie hotărî să închidă cafeneaua după prânz și să încerce un demers la „Ajutorul Național" : petrecu două ore într-o sală de așteptare supraîncălzită, plină de oameni care veneau să ceară ceva, cu figuri umile. Fu primită, între două uși, de o secretară într-un taior gri-cărămiziu, cu croială militară, și plecă după ce află că genul de probleme cu care venise ea nu era de competența „Comitetului".

— Mergeți mai degrabă la Crucea Roșie...

Luă tramvaiul spre casă, un tramvai care oprea în colțul străzii Boulets. După calculele ei, trebuia să ajungă la timp pentru poșta de seară ; dar tramvaiul înainta încet, din pricina zăpezii ; șinele nu fuseseră curățate bine. Aproape toți pasagerii citeau ziarele. Așezată lângă fereastră, Amélie urmărea prăvăliile de alimente din strada Saint-Antoine, defilând prin spatele geamului înghețat. Vânzători rotofei se aflau în fața rafturilor cu alimente congelate. Strigau, dar nu-i auzea nimeni. Pietonii, îmbrăcați gros și bine încălțați, călcau cu pași prudenți pe trotuarele ca sticla. Ici, colo, prin fața porților, zăpada era măturată, tasată și murdară de cenușă. Vagonul scârțâi, o jerbă de scântei țâșni de sub roți și ajunse, urmând o curbă elegantă, în Piața Bastiliei. Un cer verzui și cețos apăsa orașul. Imensa răspântie era pustie, tăcută, în jurul coloanei negre, învăluite în ceață. Sub acoperișurile lor noi de zăpadă pufoasă, casele își mărturiseau decăderea și murdăria fațadelor. Pe bulevardul Beaumarchais, un tramvai în pană își învârtea disperat antena de insectă cu grămada ei de fire moarte. În jurul carcasei galbene, împotmolite în deșertul de gheață, se mișcau siluetele întunecate ale naufragiaților. „Numai să nu ni se întâmple și nouă la fel. Ar fi fost poate mai bine să iau metroul." Automobilele, foarte rare, patinau, huruind pe șoseaua lunecoasă. Un vânt rece bătea prin ușa

deschisă spre platformă. În colțul străzii Lyon, Amélie zări, înconjurați de o grămadă de curioși, doi cai care alunecaseră pe gheață, zăcând unul lângă altul, cu picioarele tremurând, cu gâturile răsucite și ochii mari, îngroziți. Căruțașul își deshămase animalele și acum trăgea din toate puterile de hățuri pentru a le ajuta să se pună pe picioare. După fiecare încercare, caii cădeau la loc neputincioși. Omul urla disperat. Un pic mai departe tramvaiul se opri. Pasagerii urcară, înfrigurați, încovoiați, cu pleoapele înroșite și buzele albăstrii. Casierița trase de un cordon. O zgâlțâitură. Plecau din nou. În sfârșit, faubourgul Saint-Antoine! Prăvăliile de alimente fură înlocuite cu prăvăliile de mobile: paturi, mese, fotolii se lăfăiau în spatele vitrinelor. Negustorii băteau din picioare în fața acestor comori de lemn lăcuit, capitonat. Când tramvaiul încetinea, se auzeau apelurile lor monotone:

— Numai o privire, doamnă! Nu vă angajează cu nimic!

— O frumoasă sufragerie, foarte ieftină! Profitați de prețurile noastre!

Pe strada Ledru-Rollin, școlari cu ghiozdanele în spate se băteau cu zăpadă. Un câine nebun alerga în urma lor, fremătând din coadă. Amélie contempla copiii, câinele, cu o surpriză înduioșată. Avea impresia că, modificând aspectul lucrurilor, în timpul somnului oamenilor, natura întreagă îi îndemna să nege evidența nenorocirii ei. Nu degeaba căzuse din cer atâta albeață, exact în momentul când ea era gata să se lase doborâtă de inutilitatea primelor demersuri. Zăpada falsifica perspectivele, lăsa obiectele fără fundament, înveselea chipurile, zugrăvea fațadele, curăța aerul, alunga mirosurile, înăbușea zgomotele, o invita să creadă că un miracol era întotdeauna posibil în lumea aceasta. De îndată ce va intra în cafenea, factorul îi va deschide ușa: „Doamna Mazalaigue!“ Și-i va înmâna o scrisoare de la Pierre, în care el avea să-i explice totul... Își zicea toate acestea încercând să se înveselească, dar inima îi era ca plumbul. Împinse la paroxism dorința de a se liniști și teama de a nu fi decepționată

se confundau, în cele din urmă, în una și aceeași boală. Numele lui Pierre îi răsuna în urechi. Mintea tresărea, o lua razna. O stație, două, numai una... Coborî în strada Boulets, drept în fața unei vânzătoare de castane coapte. Zăpada se topise în jurul bătrânei înfofolite în șaluri negre. Mâinile ei pârlite dansau deasupra sobei găurite. Lui Pierre îi plăceau castanele. Dacă ar fi fost acolo, cu siguranță ar fi cumpărat un cornet. Doi soldați caraghioși treceau clătinându-se în cizmele lor uriașe. Permisionari ?

— Înțelegi, bătrâne, îi zic...

Tramvaiul se depărtă zăngănind și clătinându-se. Amélie traversă faubourgul Saint-Antoine și se angajă pe strada Boulets. Spălătoria doamnei Louise, aburul, vorbăria și zgomotul înăbușit al fiarelor de călcat. Un băiețel în zdrențe striga titlurile din ziarele de seară... Grăbi pasul, parcă împinsă din spate. Fața îi ardea, picioarele îi erau înghețate. „Repede... repede... Să nu pierd factorul ! ...“ Strada Montreuil... Cafeneaua era închisă. O lumină slabă, filtrându-se din interior, albăstrea zăpada pe trotuar. Fulgi ușori dansau în aer. Amélie pătrunse pe poartă și intră în bucătărie pe ușa din spate. Doamna Rousseau o supraveghea pe Elisabeth care, așezată pe jos, se juca cu măgărușul ei de cauciuc...

— A trecut poștașul ? întrebă Amélie.

— Da, îi răspunse doamna Rousseau, acum zece minute...

— Nimic pentru mine ?

— O, nu, draga mea !

Era pregătită pentru acest răspuns. Elisabeth întindea mânuțele spre ea. O ridică, o sărută și o așeză, șovăitoare, între două scaune.

— Dar dumneavoastră ? întrebă doamna Rousseau. Nimic nou ?

— Nu, îi zise ea. Mâine va trebui să merg din nou la Crucea Roșie.

Își scoase pălăria, paltonul, încinse un șorț, îndopă soba și deschise ușa de la stradă. După frigul uscat de afară, căldura, mirosul închis al încăperii o înăbușea. I se umeziră ochii și nasul. Băgă mâna în buzunarul șorțului căutând o batistă. Degetele dădură de o hârtie împăturită: scrisoarea anonimă! Uitase de ea în vălmășagul ultimelor zile. Nici acum nu avea nici o poftă s-o citească. Era o grijă măruntă, ridicolă pe lângă întrebarea fundamentală care-o obseda. Când sosiră clienții, după închiderea atelierelor, se gândea deja la altceva. Domnii Florent și Buche se interesară de rezultatul vizitelor ei, o plânseră pentru atâta alergătură de pomană, pe o asemenea vreme și o sfătuiră să scrie biroului de recrutare din Tulle. Era o idee excelentă și Amélie o primi cu recunoștință. Încrederea ei se organiza deja în jurul acestui nou pretext.

— Aveți dreptate! Firește, la biroul de recrutare trebuie să aibă informații!... Oare de ce nu m-am gândit mai devreme!...

Denis, care intrase în urma patronului, își privea sora cu un fel de milă și duioșie. Pleca la asalt cu forțe proaspete. Când va înceta oare să alerge așa, din miraj în miraj? Ușa nu se mai închidea. Obișnuiți sau necunoscuți veneau să se sprijine de tejghea, tușind, gemând, cu nasurile curgând și ochii înroșiți. Nu mai vorbeau de Pierre, ci de ultimele știri de pe front. Ziua ce trecuse fusese bogată în evenimente militare. Germanii declanșaseră o puternică ofensivă la Verdun. Trupe fanatizate cuceriseră tranșeele noastre din prima linie și se infiltraseră chiar și în cele de dublură, de unde câteva contraatacuri îi alungaseră în cele din urmă. Aceste operațiuni anunțau lupte îndelungate și teribile în acel sector. Dar erau și vești bune pentru domnul Buche! În noaptea de 21 spre 22 februarie, șapte avioane inamice fuseseră doborâte de aviatorii noștri și un zepelin fusese atins de tirul unui auto-tun din Ravigny.

— Băieții care au făcut asta merită Crucea de Război! declară domnul Buche.

— Dacă e așa, atunci e zepelinul care a bombardat Parisul luna trecută, se amestecă și Denis. Nemții au ars de vii în carcasă !...

Amélie rămase în afara conversației. Pentru ea începea acum un alt război. Unul la fel de violent ca și celălalt, dar mai depărtat, într-un fel, mai teoretic. Un război din care soțul ei lipsea. Întrebă din obișnuință :

— Și la Neuville ce se mai întâmplă ?

— E greu și pe acolo, îi zise domnul Buche. Comunicatul semnalează serioase lupte în jurul cotei 140.

— Ah, Dumnezeule ! suspină ea, nu se vor potoli oare niciodată ?

Nici un gând nu-i mai însoți vorbele.

După cină, domnul Lubin se retrase în camera lui, iar Denis își sfătui sora să se retragă mai devreme, să nu mai aștepte ora închiderii. Se va ocupa el de clienții care vor mai veni. Amélie refuză. Teama de a mai petrece o noapte proastă nu era străină de dorința ei de a-și prelungi veghea. O clipă se gândi să scrie la Chapelle-au-Bois. Nu răspunsese la ultima scrisoare a tatălui ei, redactată de doamna Pinteau și veche deja de cinci zile. Dar tatăl ei se arătase atât de îngrijorat de ideea că Pierre nu mai dădea nici un semn încât Amélie șovăia să-l neliniștească mai mult, vorbindu-i de o posibilă dispariție a soțului ei. Atâta timp cât nu va fi epuizat toate sursele de informație, e mai bine să nu-i spună nimic lui Jérôme. Mai rămânea soluția de a-i trimite o scrisoare fals optimistă.

Dar în starea în care se afla nu avea curaj. „Mai târziu. Când se va limpezi totul. Când voi fi sigură..." Rămasă brusc fără treabă, se așeză lângă casă, încrucișă brațele și se uită la Denis care citea un ziar lăsat de domnul Buche pe o masă.

— Se pare că zepelinul zbura la două mii de metri înălțime. L-au lovit de prima dată, cu un 75... E formidabil, oricum...

Figura i se lungi într-un căscat lung și tăcut. Își freca pleoapele cu pumnii. Gestul lui de pe când era copil. Amélie surâse

duioasei amintiri și, brusc, se gândi din nou la scrisoarea anonimă. Fără grabă, se ridică, băgă mâna în buzunarul șorțului, scoase hârtia șifonată, o netezi, o mai parcurse o dată și i-o întinse fratelui ei.

— Ce e ? întrebă el.

— Citește și ai să vezi.

Nu fu nevoie să arunce decât o privire și păli, murmurând :

— E de necrezut ! Cine ți-a trimis-o ?

— Nu știu, Denis, persoana n-a semnat. E ceea ce se numește o scrisoare anonimă.

— O scrisoare anonimă ?

Repetă cuvintele cu o intonație de teamă respectuoasă.

— În orice caz, reluă ea, e vorba de cineva care ne vrea răul.

Se gândi imediat la doamna Langoustier și se simți pierdut. Rămase cu gura prostește întredeschisă. Privirea plutea prin spațiu.

— Continuă, îl îndemnă Amélie.

Denis reîncepu să citească. Îl auzi de vreo două ori mormăind : „E de necrezut !“ După ce termină de citit, rămase cu fruntea plecată, încremenit. Amélie aștepta să-l audă vorbind. Dar el încerca să-și dobândească liniștea necesară unei explicații de o asemenea importanță. Bătăile dezordonate ale inimii îl împiedicau să gândească eficient. „O să se întoarcă în patru labe !“ Ah! Târâtura ! Îi trebuise ceva timp ca să-și coacă răzbunarea. Dar se ținuse de cuvânt. Îl lovea în punctul cel mai sensibil : dragostea lui pentru Lucie. De la cine se informase doamna Langoustier ? Sau îi urmărise pe stradă ? Se întreba ce avea să răspundă la întrebările surorii lui, pe care cu siguranță ea i le va pune. Orice scuză îi venea în minte părea foarte neînsemnată și nedemnă. Înnebunea, se supăra, blestema în zadar...

— Dă-mi-o, i-o ceru Amélie.

Luă scrisoarea și-o aruncă în sobă. Denis se uita la ea fără să înțeleagă. Vroia să-i arate că n-o interesa acuzația ? Așeză la

locul lui cercul de fontă pe deschizătura sobei, de unde se vedea deja flacăra care urca dansând, lăsă vătraiul într-un colț, își frecă mâinile una de alta și se reîntoarse lângă fratele ei. În picioare, în fața lui, îl făcu prizonierul ochilor ei :

— Și acum spune : ce e adevărat din ce ai citit ?

Îl văzu șovăind, pregătindu-se ca în fața unui obstacol nevăzut. Chipul oglindea tumultul luptei din el pentru a fi sincer până la capăt. În sfârșit, mormăi :

— Scrisoarea asta e o murdărie, Amélie ! Nu m-am culcat niciodată cu o fată, cum zice acolo !... Și nici n-o voi face niciodată !... Îți jur !... Nu sunt un porc !...

— Aș vrea să te cred, îi zise ea, dar cine e micuța spălătoreasă ?

— Micuța spălătoreasă ?

Clipea și-și mușca buzele.

— Oh, trebuie să fie nepoata doamnei Louise, reluă el, ridicând din umeri.

Amélie tresări indignată :

— O mai vezi și în altă parte decât aici ?

— Da, ne mai întâlnim din când în când, pe stradă...

— Vă dați întâlnire ?

— Nu ! Așa, din întâmplare. Ea duce lenjeria, eu ies de la atelier...

— Și ?

— Apoi ne dăm bună seara, facem câțiva pași împreună.

— Și asta-i tot ?

— Firește !

Amélie respiră, ușurată de accentul veridic al acestei mărturisiri și continuă mai calmă :

— După părerea ta, cine ne-a trimis această scrisoare ?

O lucire de neliniște îi trecu prin ochi.

— Nu știu. Poate una dintre spălătorese ? N-o pot suferi pe Lucie, pentru că e nepoata patroanei. Îi fac tot felul de șicane din te miri ce...

— Deci ele v-au văzut împreună ?

— Toată lumea poată să ne vadă. Nu ne ascundem.

— Crezi c-ar fi îndrăznit... ?

— Ți-am spus că sunt niște mizerabile !... Lucie e destul de necăjită din pricina asta !...

— Ai aerul că ești foarte informat în privința sentimentelor acestei fete !

— Mi-a spus câte ceva, e firesc...

Amélie încruntă sprâncenele :

— Nici atât nu trebuie, Denis. Nu-mi place genul acesta de plimbări în doi, pe stradă. N-ai decât șaisprezece ani. Nu poți măsura răspunderea pe care ți-o asumi plimbându-te cu o fată... Erai cât pe ce s-o compromiți. Vrei sau nu, bârfe urâte circulă pe seama voastră !

— Și atunci, ce ? exclamă el. Să n-o mai văd sub pretextul că nu știu ce femeie scrie lucruri grețoase ?

— Te-ar supăra dacă n-ai mai vedea-o ?

— Nu că m-ar supăra. Mi s-ar părea o idioțenie... și o nedreptate !...

— Îți place lângă ea ?

— Da, e frumoasă ! murmură el, cu un zâmbet extaziat.

Aprecierea o uimi pe Amélie, ca și cum altcineva ar fi formulat-o prin gura fratelui ei.

— Frumoasă ? Ia te uită ! O găsești frumoasă ?

— Tu nu ?

— Ba da.

— A !

Jubila, ochii-i străluceau, obrajii se făcură ca focul. Culmea ! Amélie ar fi vrut să se supere, dar candoarea lui Denis nu-i oferea nici un motiv. Putea să-i reproșeze că nu e indiferent la

farmecele Luciei ? Probabil că el însuși nu bănuia încă natura sentimentelor pe care i le inspira ea. Era atât de tânăr, atât de puțin pregătit pentru surprizele inimii ! Și-l imagina mergând pe străzi întunecoase, alături de puștoaică, vorbindu-i în șoaptă, grav, pe un ton de superioritate protectoare. Oare suferința la care era supusă iubirea ei pentru Pierre s-o fi făcut atât de sensibilă la ecourile acestei idile abia născute ? Gata să cedeze înduioșării, se stăpâni și întrebă :

— Știi măcar dacă e serioasă ?

— O, asta da, sunt sigur ! exclamă el. Tocmai pentru că e serioasă mă înțeleg atât de bine cu ea !

Amélie dădu ușor din cap, pe jumătate convinsă :

— E un merit al ei dacă rămâne serioasă în acel cerc de spălătorese care se uită în ochii bărbaților și nu-și pun lacăt la gură.

— Asta i-am spus și eu ! Nu-i plac fetele din atelier. Pretinde că sunt toate niște nerușinate...

Se înflăcără pledând pentru o cauză care-i era dragă.

Amélie îl amenință cu degetul :

— Denis, Denis, ia aminte ! Fetișcana asta te preocupă prea mult...

— Nu...

— Te cunosc mai bine decât te cunoști chiar tu. Și, mai ales, cunosc viața...

— Ei și ?

Puse o mână pe umărul fratelui ei :

— Lucie asta a ta are purtări frumoase, spune-mi ?

— Da, foarte bune...

— Cu atât mai mult nu trebuie să-i strici reputația. De acum, în interesul tău ca și al ei, e bine să nu te mai arăți nelipsit de lângă ea !

— Dar nu sunt nelipsit !

— Lasă-mă să termin ! Că o saluți, că te întâlnești cu ea, că-i vorbești din când în când, nu-i mare lucru, dar nu trebuie să devină pentru tine o persoană pe care să o întâlnești tot timpul. Câteva cuvinte și la revedere...

— Chiar așa am și făcut !

— Atât ajunge ! Am să te rog chiar să fii mai distant pe viitor.

Denis bombăni :

— Mai distant ? Știi că ești bine ? Nu pot fi mai distant... sau vrei să fiu nepoliticos ?

Înflăcărarea îi scăzuse. Cu fața mohorâtă, cu pleoapele pe jumătate lăsate, se uita în podea, la doi pași în fața lui. Îl ghici umilit, decepționat într-o iluzie pe care nu îndrăznea s-o mărturisească. O misterioasă complicitate o lega de acest frate al ei, ale cărui prime sentimente înfloreau acolo lângă ea, în umbră. Fără să-i pară rău de ceea ce-i spusese, îl plângea că fusese obligat să le audă.

— Și dacă ceva nu merge, vino să-mi spui, reluă ea cu blândețe. Nu trebuie să avem secrete unul față de altul. Am fost tare necăjită că această veste mi-a fost adusă printr-o scrisoare anonimă. Trebuia să-mi spui tu.

— Ți-aș fi spus, dacă era important.

— În ceea ce te privește, totul mă interesează. Când trebuie să te mai întâlnești cu ea ?

— Nu știu. Mâine, poate poimâine... peste trei zile...

— Străduiește-te să fie peste trei zile.

Denis suspină din rărunchi :

— Asta e...

Améliei i se strânse inima. În fața băietanului tulburat, un val de amintiri o năpădi. Revedea Chapelle-au-Bois, pe primii băieți pe care îi cunoscuse, Jean Eyrolles, Pierre... Își aduse aminte de exaltarea de odinioară, de încrederea într-un viitor fericit, de convingerea că nimeni înaintea ei nu iubise așa. Și, departe

de a se lăsa descurajată de comparația între visul de altădată și îngrozitoarea situație în care se afla astăzi, gustă în restriștea ei un fel de bucurie radioasă, inexplicabilă, ca și cum cele mai frumoase visuri ale ei de fată și le-ar fi realizat în viața de femeie. Denis o privea cu coada ochiului, pierdut în gânduri, contemplând peretele din fața lui. În sfârșit, își îndreptă gâtul ca să respire, zicându-i :

— E ora. Închide cafeneaua, Denis. Mă duc să mă ocup de Elisabeth.

Afară tot mai ningea când puse obloanele de lemn pe vitrinele întunecate.

3

Intrând în cafenea pentru micul dejun, Denis și domnul Buche fură surprinși să găsească ușa de la intrare dată la perete, în ciuda frigului. Ușa din fund fiind întredeschisă spre culoar, un violent curent de aer traversa salonul gol. Cu toate că era aproape ora nouă, Amélie nu era la postul ei. Câteva monede stăteau risipite pe tejghea. Sertarul casieriei nu era împins decât pe jumătate. Apa curgea cu forță în bazin. Soba fumega. O mătură era sprijinită de masă. Neliniștit de neobișnuita dezordine, Denis închise ușile, strânse robinetul, puse mătura la locul ei și, apropiindu-se de patronul lui, bombăni :

— Mă întreb ce s-a întâmplat. A lăsat totul baltă ! Oricine putea intra și lua totul !...

Tăcu o clipă, simți neliniștea sporind în el și adăugă brusc :

— Mă duc să văd unde e ! Așteptați-mă o secundă...

Un țipăt sfâșietor îi luă vorba din gură.

— Denis, Denis ! Trăiește !...

Tresări, înghețat de strigătul ce părea să vină de la o nebună. Ușa din fund fu izbită de perete. Domnul Buche și Denis întoarseră capul în același timp. Amélie venea spre ei. Era de nerecunoscut, cu un zâmbet tremurat pe buze, cu lacrimile șiroindu-i pe obraji, cu ochii măriți de bucurie.

„Asta e, se gândi Denis, au lăsat-o nervii !“ Se repezi înaintea ei și o primi la piept. Ea îl strângea cu ardoare, îi pipăia umerii, brațele, degetele crispate, pișcându-l până la durere, apoi îl împinse, îl contemplă cu un aer triumfător, nebunesc și repetă cu o voce sfâșiată de emoție :

— E viu, Denis !

În același timp, trase din corsaj o scrisoare. Mâinile îi tremurau desfăcând hârtia albă. Și atunci o mare speranță se născu în el.

— Ai vești ?

— Da... cu poșta de dimineață...

— O scrisoare de la el ?

— Nu... Ascultă...

Și, după ce respiră adânc, începu să citească :

„Doamnă,

Soțul dumneavoastră, sergentul Pierre Mazalaigue, din Regimentul 300 R.I., se află actualmente în tratament la spitalul nostru. Dacă vă scriu în locul lui, o fac pentru că el nu este în stare să scrie singur. Îngrijit de noi și înconjurat de rugăciunile noastre, se va vindeca încet de rănile primite glorios pentru cauza Franței. Sper că aceste prime vești, fără să fie încurajatoare, vă vor elibera de neliniștea în care trăiți. Vă voi ține la curent cu progresele restabilirii sale.

Până atunci, vă adresez, doamnă, asigurarea sentimentelor mele cele mai devotate Domnului Dumnezeului nostru. Sora Clotilde.“

Împături scrisoarea și îndreptă spre fratele ei o privire radioasă.

— Cine avea dreptate ?

Interpelat pe tonul acesta de veselie febrilă, Denis tăcea, pradă unei neliniști care-i blocase tot creierul. Era fericit că Pierre nu murise și nemulțumit că fusese rănit. Starea trebuia să fie alarmantă dacă nu putea scrie cu mâna lui. Amélie părea totuși inconștientă de gravitatea știrilor pe care le primise. Nu voia să vadă decât partea bună a lucrurilor : soțul ei fusese regăsit, avea dreptul din nou să se gândească la el ca la un om viu. Știa unde să-i scrie, unde să se ducă după el...

— Ah, v-a venit inima la loc, doamnă Mazalaigue ! i se adresă domnul Buche. Cred că vă simțiți mult mai ușurată, doamnă Mazalaigue !

O privire aruncată lui Denis fu suficientă să-l convingă pe acesta că, asemenea lui, domnul Buche era sfâșiat între bucurie și neliniște și arbora un aer vesel numai pentru a se conforma dispoziției Améliei.

— Dacă sunt mai ușurată ? exclamă ea. Uitați-vă la mine și veți înțelege !

— Unde e acum ? o întrebă Denis.

— Într-un spital complementar din Orléans. La surori. Am adresa sus, în dreapta scrisorii. Voi lua primul tren. Cred că este unul în seara asta, sau dacă nu, mâine dimineață la prima oră. Du-te să te informezi, Denis. Domnul Florent are orarele trenurilor. Între timp, eu voi continua să dau dispozițiile necesare: Doamna Rousseau va ține fetița. Cafeneaua o vom închide... Ah ! Repede ! Trebuie să-i scriu tatei ! Va fi atât de mulțumit...

Vorbea volubilă, învârtind între degete pătratul alb al scrisorii.

— Veți lipsi mult timp ? o întrebă domnul Buche.

— Nu știu nimic ! Două, trei zile... am să hotărăsc pe loc... La nevoie voi face naveta între Orléans și Paris. Totul depinde de el, de starea sănătății lui... Sora nu-mi dă nici un detaliu... E absurd !...

— Dacă v-a scris, decretă domnul Buche, înseamnă că-i merge mai bine.

— Așa mi-am zis și eu. Nu avertizezi familia dacă te temi de complicații. Sau o convoci, în cazurile extrem de grave, rudelor sugerându-li-se, prin câteva cuvinte, să se aștepte la ce-i mai rău. Nu li se spune : „Vestea vă va scoate din starea de neliniște în care trăiți".

— Evident !

— Trimițându-mi o asemenea scrisoare, călugărița nu s-a îndoit nici o clipă că, purtată de speranță, voi alerga la căpătâiul soțului meu. Fără să mi-o spună direct, mă cheamă acolo, nu-i așa, Denis ?

— Sigur, îi răspunse el, încălzit de acest raționament optimist.

— Oh, reluă ea, asta nu mă împiedică să mă gândesc că s-ar putea să fie grav rănit !

Își duse pumnii la tâmple de parcă ar fi vrut să strivească acolo viziunile sângeroase care o bântuiau. Dar, oricât de oribile ar fi fost toate aceste presupuneri, erau de preferat acelei neliniști surde, de neînvins, care o învăța zi de zi că Pierre ar putea fi definitiv pierdut. Ea îl salvase, refuzând să creadă că e mort. Și tot ea îl va vindeca de toate rănile lui. Își lăsă brațele în jos, arătând un chip regenerat, în care numai ochii mai păstrau un reflex de milă și de teamă.

— E rănit, exclamă ea, dar, în sfârșit, e viu ! Trăiește ! Asta e esențialul ! Am să-l revăd !

Copleșită de fericire, se agățase de brațul fratelui ei.

— Vreau să-l văd, Denis. Îți dai seama ?...

— Mi-ar plăcea și mie să-l văd, îi zise el.

— De ce nu te duci cu sora ta ? îl întrebă domnul Buche.

— Și munca ?

Domnul Buche își ridică mustața cu degetele lui încârligate :

— Mâine e sâmbătă, zi de livrări și de curățenie. Poimâine, duminică, ești liber. Și cum lunea în toate atelierele se omoară puricii, se bea vin alb și se mănâncă melci, vorbindu-se despre cum s-a petrecut în ajun, ești sau nu ești, nu va fi mare pierdere!

— Adevărat? murmură Denis. Chiar mă lăsați?

— Doar eu ți-am propus! Dar luni seara trebuie să te întorci!

— Va fi înapoi, domnule Buche! Vă promit! Cum aș putea să vă mulțumesc pentru bunătatea dumneavoastră?

Îl privea cu atâta recunoștință că el se emoționa, tuși și zise pe un ton aspru:

— Oferindu-mi ceva de băut, dacă vreți!

Denis își reluă locul după tejghea:

— Poftim. Și nu din cel obișnuit. Bordeaux!

Umplu două pahare, unul pentru el, unul pentru patronul lui.

— Surorii tale nu-i torni?

— Nu beau niciodată dimineața, refuză Amélie.

— Astăzi puteți face o excepție.

— Să sărbătorim!

Denis mai umplu un pahar. Amélie îl duse le buze. Gustul un pic acrișor, sec, o zăpăci, o amuză.

— Ce figură va face Pierre când ne va vedea sosind!

— Nu cred, îl contrazise Amélie. Ne așteaptă. Buna soră nu ne-a scris fără să-l prevină.

— Da, dar se gândește că vii singură! Și hop! Iată-ne pe amândoi! Nu mai lipsește decât Elisabeth!

— Data viitoare, dacă văd că-i merge bine, o voi lua și pe ea, promise Amélie.

Să fi fost de vină puținul vin pe care-l băuse? Se simțea amețită, eliberată de o mare greutate, cu chipul încălzit și sufletul în sărbătoare. Ce plăcut era să facă proiecte, după atâtea săptămâni negre.

— Îl aduceți aici pentru convalescență ? o întrebă domnul Buche.

— Probabil, dar e prea devreme ca să vorbim !... Mă zăpăciți de cap !... Denis, ți-am spus să te duci la domnul Florent după mersul trenurilor.

— Mă duc !

Porni spre ușă, dar se opri ca să-l lase să treacă pe domnul Florent, care intra urmat de doi muncitori :

— Bună ziua la toată lumea.

Amélie îi întinse mâna bătrânului tâmplar, își pregăti efectul printr-un surâs și zise cu o voce măsurată :

— Domnule Florent, vă previn că mâine cafeneaua va fi închisă !

— De ce ?

— Mă duc la Orléans să-l văd pe soțul meu.

Și, cum noii veniți se mirau, exclamau, ea își aprecia parcă și mai mult șansa extraordinară care i se ivise.

4

Spitalul complementar nr. 262 fusese instalat într-o veche clădire foarte mare, foarte cenușie, foarte dărăpănată, înconjurată de o grădină cu arbori desfrunziți și spălați de ploaie. O ambulanță staționa pe aleea centrală. De pe peron se intra într-un chioșc cu geamuri în carouri roșii, albe și galbene, servind de anticameră. O călugăriță în haine negre stătea în spatele unui birou, încărcat de registre. Fața îi era de culoarea lămâii. Când Amélie îi ceru permisiunea să-și vadă soțul, pe sergentul Pierre Mazalaigue, începu să se agite :

— Ah ! Dumnezeule ! Nu e ora de vizite ! Și nu știu dacă e autorizat să le primească !

— Mi-ați trimis o scrisoare, soră...

— O scrisoare în care vă rugam să veniți ?

— Nu chiar... În sfârșit, așa am înțeles...

Scoase scrisoarea din poșetă. Călugărița luă hârtia, o citi și-i zise :

— Mă duc s-o anunț pe maica stareță.

Rămasă singură cu Denis, Amélie îl strânse tare de mână. Și el, asemenea ei, era obosit, ajuns la capătul puterilor. Sosiseră de dimineață la Orléans și lăsaseră valizele în gară ca să poată merge direct la spital.

— O să se aranjeze, îi șopti ea.

Călugărița reveni imediat, lunecând în papucii ei cu tălpi de pâslă.

— Vreți să mă urmați ?

Denis și Amélie se luară după ea. Fură introduși într-o sală de așteptare, mobilată cu șase scaune cu perne de catifea. Pe perete, un Crist livid întindea brațele, își lăsa capul în jos.

— Vine și maica stareță imediat.

— Ne pun tot soiul de piedici, bombăni Denis după ce sora se îndepărtă.

— Taci, să nu te audă cineva...

Neavând niciodată ocazia să vadă o instituție catolică, era impresionată de primirea misterioasă care i se rezervase în această casă și se temea să nu comită, din lipsă de obișnuință, vreo stângăcie față de niște persoane a căror minte era atât de diferită de a ei. Minutele treceau într-o liniște amorțitoare. Prin ușa cu geam se putea urmări foiala călugărițelor pe culoar. Tinere sau mai coapte, grase sau mai slabe, toate purtau aceeași îmbrăcăminte și se deplasau cu același aer liniștit, solemn și plutitor.

Brusc, o femeie bătrână, cu fața uscată ca un pergament, în rochie neagră, se îndreptă spre sala de așteptare: era starețа, fără îndoială. Intră cu mâinile ascunse de mânecile largi, salută ușor și, privind-o pe Amélie pe deasupra ochelarilor cu ramă de oțel, o întrebă cu o voce mângâietoare:

— Dumneavoastră sunteți doamna Mazalaigue?

— Da, doamnă, răspunse Amélie.

Roși și se corectă:

— Da, maică.

— Și băiatul?

— E fratele meu.

— Foarte bine! Foarte bine! O voi chema pe sora Clotilde. Ea v-a scris. Puteți să-i puneți întrebări și vă va da toate informațiile posibile cu privire la soțul dumneavoastră...

— Dar aș vrea mai ales să-l văd, se neliniști Amélie.

Figura maicii starețe se încremeni într-o grimasă de uimire.

— Să-l vedeți? Va fi mai complicat!

— De ce?

— Pentru că nu este în stare să primească vizite.

— E foarte rău?

— Acum e bine, mult mai bine! Dar trebuie să evităm orice emoție mai puternică... nu-i așa, soră Clotilde?

În aceeași clipă, Amélie observă că o altă călugăriță intrase, fără zgomot, în încăpere și că se ținea lipită de perete, cu brațele încrucișate la înălțimea burții. Purta un șorț de pânză groasă, încins peste rochie. Mânecile îi erau strânse într-un elastic, la încheieturi. Figura aspră, pătrată, colorată, lucea ca o bucată de piele prinsă între vălul alb și banderola tot albă.

— Firește, maică, îi răspunse ea și se înclină.

Amélie avu impresia că fața călugăriței nu-i era necunoscută. O amintire i se preciză în minte: sora Clotilde semăna, deși era mai tânără, cu doamna Croux, moașa care fusese atât de bună

cu ea în timpul nașterii. Uimită de această asemănare, se simți parcă mai sigură pe ea.

— Ei bine, vă las acum să vorbiți despre rănitul dumneavoastră.

Ieși, și Amélie înaintă plină de speranță spre sora care o cerceta cu un fel de curiozitate binevoitoare.

— Soră, spuneți-mi tot, murmură ea, vă rog: ce are de fapt?

Călugărița își deschise brațele, desfăcu mâinile. Erau niște mâini mari, roșii: mâini de om muncitor. Cu palmele întoarse spre Amélie, cu degetele răsfirate, făcu un gest de calmare:

— Liniștiți-vă, doamnă. E adevărat, soțul dumneavoastră a fost serios atins și vom avea multă bătaie de cap cu el, dar acum, mulțumim lui Dumnezeu, suntem pe calea cea bună. Azi-dimineață i s-a mai făcut o mică intervenție chirurgicală. Tot la coapsa stângă !... Stângă !...

— O intervenție? păli Amélie. A fost operat? Amputat?

— Nu. O mică incizie pentru a scoate porțiunile infectate. Imaginați-vă! Șase schije de șrapnel! În ambulanță au curățat ce-a fost mai rău, dar nici restul nu e sănătos. Și atunci ne desăvârșim munca, facem curățenie...

Surâdea de parcă ar fi vrut să mai îndulcească printr-o expresie amabilă duritatea cuvintelor pe care împrejurările o obligau să le pronunțe.

— N-a fost rănit decât la coapsă? o întrebă Denis.

— La coapsă și la cap. O explozie de obuz l-a îngropat de tot. O piatră grea, se pare că i-a spart capul. Medicul-șef i-a găsit o arterită cerebrală, ca urmare a șocului, dar nu fractură de craniu.

— Nici o fractură de craniu, repeta Amélie ușurată.

Sora Clotilde îi aruncă o privire ciudată.

— Nu. În privința asta puteți fi liniștită. Ar fi trebuit să vă previn în scrisoare. Poate n-ați mai fi bătut atâta drum până aici.

— Aș fi venit oricum. Trebuie să-l văd, înțelegeți?

Sora Clotilde clătină din cap:

— Nu e deloc momentul! De-abia de o oră a fost scos din sala de operație. Se află încă sub anestezie. Fiți rezonabilă, doamnă! Pentru moment, soțul dumneavoastră are mai mult nevoie de rugăciuni decât de vizite. Vă rugați pentru el cu toată ardoarea de care sunteți capabilă?

Amélie se tulbură ușor și-i răspunse:

— În felul meu, da.

— Trebuie să vă rugați mult. Mulțumiți lui Dumnezeu că vi l-a lăsat în viață. Și aveți, în rest, încredere în noi. Cu cât se va odihni mai bine, cu atât se va reface mai repede.

— Dar nu vreau să-l deranjez. Nu stau decât cinci minute, dacă așa trebuie... Gândiți-vă, soră, c-am venit într-adins de la Paris, că nu l-am văzut de luni de zile, că e aici lângă mine, alături... și dumneavoastră vreți să plec, fără ca măcar să-i zic o vorbă?

În loc să-i răspundă, sora Clotilde întrebă:

— Cum vă cheamă?

— Amélie.

— Amélie, da, da... Bănuiam... Vă chema adesea când îi era foarte rău.

— Vedeți! exclamă Amélie. Duceți-mă la el, vă rog, soră!

Ochii albaștri ai sorei Clotilde rămaseră ficși sub sprâncenele cărunte:

— Promiteți să stați liniștită?

— Vă jur. Sunt foarte curajoasă. O privire doar și plec...

— Atunci, urmați-mă.

Se ridică. Amélie și Denis o urmară de-a lungul culoarului pustiu, așternut cu linoleum. Se auzeau oameni gemând și tușind dincolo de ușile numerotate. Se întâlniră cu o soră care ducea în mâini un lighean plin cu rufe sângerii. O alta, cu șorț alb, împingea un cărucior plat, cu roți cauciucate care servea la transportul răniților.

— Pentru cine e ? întrebă sora Clotilde.

— Pentru locotenentul de la 12.

— Ah; da, mergeți repede, medicul-șef vă așteaptă.

Urcară la primul etaj pe o scară largă cu rampă de fier forjat. Pe Amélie n-o mai țineau picioarele. Capul îi era gol de gânduri. Instinctiv, își făcea loc în minte, pregătindu-se să primească orice șoc. O scuipătoare de email. O banchetă lipită de perete. O statuetă a Sfintei Fecioare, într-o nișă, cu un mic buchețel de flori așezat într-un pahar.

— Așteptați-mă, îi rugă sora Clotilde.

Dispăru în spatele unei uși.

— E larg pe aici, constată Denis. Și e bine încălzit.

Simțea nevoia să pronunțe vorbe fără însemnătate pentru a se elibera de neliniștea în care-l cufunda mutismul Améliei. Sora Clotilde reapăru și-i chemă :

— Puteți veni.

Denis se repezi înainte.

— Nu dumneata, băiatule ! Vom fi prea mulți deodată.

Denis lăsă capul în jos, copleșit.

— Îți voi povesti, îi șopti Amélie.

Precedată de sora Clotilde, pătrunse într-o cameră mare, luminată, unde o duzină de paturi stăteau aliniate față-n față. Chipuri schimonosite dormeau pe pernele albe. Din loc în loc, o mână arsă de soare se odihnea pe pliurile cearșafului. Din trupurile întinse se ridica o rumoare de suspine, de vaiete și de gâlgâituri. Aerul era impregnat de un miros cald de putreziciune și cloroform. Câteva priviri febrile se îndreptară spre ușă. O soră cu mânecile suflecate strecura un bazinet sub șezutul unui rănit care avea un strat gros de bandaje în locul mâinii drepte. Văzând-o intrând pe Amélie, trase repede cuvertura. Dar unde era Pierre ? Sora Clotilde traversă toată sala, ocoli un paravan și se opri în fața ultimului pat, lângă fereastră. Ridicând mâna, îi făcu semn Améliei, care era la doi pași în urma ei, să se

apropie. Un bărbat stătea acolo culcat, cu pleoapele închise. Fusese ras în cap. Un pansament ușor i se aplicase în jurul capului rotund și neted, cu reflexe de fildeș. Țintuită pe loc, Amélie privea, fără să înțeleagă, la pușcăriașul muribund, fără expresie, livid, asudat, care era Pierre. Un fir de salivă îi curgea în colțul gurii, printre buzele strâmbate de un rictus dureros. Nările i se subțiaseră, gâtul descărnat era plin de peri aspri și roșcați. Două dâre întunecate, plecând de la rădăcina nasului, încercuiau ochii și se lățeau pe pomeții obrajilor. Respira sacadat. În partea stângă a patului, păturile se bombau deasupra piciorului lovit. La marginea cearșafului, degetele rănitului se mișcau imperceptibil. Amélie recunoscu mâna, mai repede decât i-ar fi recunoscut fața. O oribilă comoție zgâlțâia o întreagă rețea de nervi de sub piele. Cuprinsă de o amețeală care-i dădea o senzație de vomă, simțea în trupul ei răsunetul amortizat al suferințelor pe care le îndurase el în propria lui carne. Suferea pentru el, alături de el. Brusc, fu cât pe aici să țipe : Pierre deschisese pleoapele. Privirea lui se opri la sora Clotilde, apoi la soția lui. Amélie se aștepta să-i vadă chipul extenuat, colorându-se de surpriză, de bucuria de a o recunoaște. Dar trăsăturile lui Pierre rămaseră nepăsătoare. Pupilele, lucioase ca niște bile de agată, nu exprimau nimic, mulțumindu-se să reflecte lumina zilei. Incapabilă să se stăpânească, Amélie murmură :

— Pierre... Pierre, eu sunt !...

Zadarnic ! Nu dădu nici un semn, n-o recunoștea, era dus departe. Cum era posibil, dacă nu dormea, dacă ținea ochii deschiși ? Parcă ar fi fost supărat pe ea și refuza s-o vadă ! Or poate că se înșela ea și el nu fusese niciodată soțul ei ! Dacă nu era decât un vis ? Sora Clotilde o atinse ușor pe braț :

— Sssst ! Lăsați-l ! Nu vă poate auzi...

Amélie nu se mai putea mișca. Stătea acolo, năucă, în fața manechinului care-i înlocuia bărbatul pe care-l iubise. Mai spera

că până la urmă o scânteie va țâșni din capul golit, dar pleoapele rănitului se închiseră blând. Și nu lua cu el, în întunericul său lăuntric în care se refugia pentru a suferi, chipul soției sale... Amélie intui că tot viitorul ei conjugal fusese definitiv compromis acolo, în câteva secunde, și că o legătură între ea și Pierre se rupsese definitiv. O privi pe sora Clotilde cu ochi întrebători.

— Acum plecați, șușoti călugărița. E destul pentru astăzi.

— Dar ce se întâmplă, soră ? De ce e așa ?...

— Doar nu vreți să fie proaspăt și binedispus la câteva ore după ce a fost scos din sala de operație ? !

— A vorbit cu dumneavoastră ?

— Evident ! El mi-a dat adresa !

— Când ?

— Acum patru zile...

— Și de atunci ?

— Câteva cuvinte, pe ici, pe colo... Dimineața mai ales, pe la ora cinci...

O luă pe Amélie de braț și-o duse spre ieșire. Toți mutilații o cercetau pe când trecea prin fața lor. Se strecura între două maluri albe, unde fiecare ridicătură era o sumă de dureri. Pe culoar, Denis se repezi spre ea :

— Ei ?

— E îngrozitor ! gemu ea. Nu m-a recunoscut ! E acolo... ca un mort !...

— Vă rog să tăceți ! o dojeni sora Clotilde. Dacă nu încetați, o să regret că v-am lăsat să-l vedeți !

Și doamna Croux o certa când se plângea că suferea prea mult aducându-și copilul pe lume. Vocea maternă, îngroșată, se așternu peste durerea ei, calmând-o încetul cu încetul, făcând-o parcă suportabilă. Ca și altădată, nu mai era decât fetița cuminte, arzând de dorința de a se încrede în femeia expertă pe care destinul i-o adusese în cale.

— Dar o să mă recunoască mai târziu ? întrebă ea cu sfială.

— Firește ! Ce întrebare ! Lăsați-ne pe noi să ne ocupăm ! Ne rugăm ca Dumnezeu să ne ajute în misiunea noastră. Îngrijiri, odihnă prelungită...

— Când o să fie bine de tot ?

— Aici, îmi cereți deja prea mult. Să zicem două, trei luni. Poate mai mult, poate mai puțin... Traumatismele cerebrale au întotdeauna o evoluție capricioasă... Facultățile intelectuale rămân provizoriu scăzute. Din fericire, în cazul soțului dumneavoastră, este vorba de o contuzie superficială, difuză... În orice caz, spuneți-vă că e mai bine aici, decât în prima linie... E și asta o consolare !

Inima Améliei se umplea de recunoștință.

— Mulțumesc, soră, murmură ea. Aș putea să-l mai revăd astăzi pe la cinci, după-amiaza ?

— Și mai ce ? Nu sunteți deloc cuminte ! Am făcut o excepție pentru dumneavoastră în dimineața aceasta, ajunge !

— Atunci, mâine ?

— Nici mâine, nici poimâine. Chirurgul se poate supăra. Este un om foarte priceput, dar și foarte intransigent. Cu disciplina nu glumește. A recomandat pentru soțul dumneavoastră odihnă absolută timp de patruzeci și opt de ore. Ar fi trebuit chiar să-l izolăm, dar nu prea avem locuri. Întoarceți-vă deci acasă, rămâneți acolo până la noi ordine. Și rugați-vă alături de noi. Când rănitului îi va merge mai bine, vă voi scrie și vă veți prezenta cu o pungă de bomboane în mână.

Ajunseră din nou în micul chioșc cu ferestre multicolore. Sora portăreasă nu mai era. Undeva foarte departe se auzea un cor angelic. Era foarte greu de crezut că acest concert de voci atât de pure se ridica într-adevăr dintr-un univers destinat urâtului, torturii și lacrimilor.

Sora Clotilde surâdea. Ochii ei exprimau voioșia cam smintită a femeilor de acțiune și de caritate.

— Permiteți-mi măcar să vin după vești, o rugă Amélie.

— Cât de des doriți.

— Aș putea vorbi și cu medicul-șef ?

— Nu vă va spune nimic în plus față de mine, dar dacă vă face plăcere, pot să vă mijlocesc o întâlnire.

Slăbită de blândețea supranaturală, Amélie coborî scările peronului ca în vis. Dar, rămasă singură cu Denis în grădină, seninătatea ei se risipi și temerile o invadară din nou. Nemai-fiind acolo sora Clotilde care să-i inspire gânduri mai bune, revedea fața lui Pierre, craniul lucitor, privirea inexpresivă, încerca să-și imagineze rănile, se întreba prin ce miracol va mai putea într-o zi să se ridice, să vorbească, să meargă, să redevină bărbat. Nu trebuia să se deprindă cu ideea că-și văzuse soțul pentru ultima oară ? Mai făcu doi pași pe aleea cu pietriș murdar, ținti o bancă și se lăsa pe ea; cu mintea răvășită, fără nici un dram de voință. Denis se așeză alături și-i luă mâna. Gâtuită de tristețe, cu ochii plini de lacrimi și vocea răgușită, mormăi :

— De ce ești așa ? Doar ți-a zis : se va vindeca... Nu e o veste bună ?

Ea nu-l asculta. În jurul ei, frigul, ceața, tufișurile negre, foile putrede. Departe, zgomotul camioanelor trecând pe drum. Două tinere călugărițe coborâră de pe peron și se îndreptară cu un pas rapid spre poartă. Valurile negre fluturau pe umeri. Purtau la brâu câte un șirag de mătănii. Vorbeau mergând, în șoaptă, vesele. Pentru ele nu exista nefericirea...

— Să nu regreți c-ai plecat fără să-l vezi, Denis. Eu nu mai pot să mă gândesc la altceva. Numai chipul lui îl am în fața ochilor...

O pală de vânt o înfioră.

— Ridică-te, îi porunci el. Să căutăm un hotel prin apropiere. Trebuie să te odihnești...

— Voi reveni după-amiază !

— Da.

— Nu voi părăsi orașul până nu voi fi sigură că e în afară de orice pericol !

— Da, Amélie. Acum, hai să mergem... Te rog...

O ajută să se ridice. Un zgomot de cratițe se auzea din subsolul spitalului. În aerul înghețat al grădinii se răspândi un miros de supă. Se auzi și un dangăt de clopot. Amélie se sprijini de brațul fratelui ei. Strânși unul în altul, se îndreptară spre ieșire. Pe trotuar, un vânzător flutura ziarele proaspăt imprimate : cuvântul „Verdun" se lățea pe prima pagină.

Se reîntoarseră sâmbătă după-amiaza de două ori după vești și de trei ori duminică. Dacă era s-o creadă pe sora Clotilde, starea bolnavului evolua favorabil. Luni dimineața, jucând ultima carte, Amélie o imploră pe sora Clotilde s-o mai lase o dată să-și vadă soțul, câteva minute doar, fie și de departe. După aceea va pleca din nou la Paris. Sora Clotilde acceptă. Din nou, Amélie intră în încăperea aceea largă, albă, unde mirosul suferinței nu se schimbase. În fața ultimului pat, în fundul sălii, se opri tremurătoare. Sora Clotilde își ținea degetul pe buze. Pierre adormise. Respirația era șuierătoare, dar regulată. Avea un chip atât de calm în somn că Améliei i se făcu aproape frică să nu vadă pleoapele ridicându-se peste ochii aceia sticloși, a căror amintire o chinuia neîncetat.

— Ei, întrebă sora Clotilde, v-ați convins ?

Amélie lăsă capul în jos. Se retraseră în vârful picioarelor. Denis le aștepta pe culoar. De la prima privire își dădu seama că sora lui era mai liniștită. Îi surâse slab și-i zise :

— Acum putem pleca.

5

Abia întoarsă la Paris, Amélie îi scrise tatălui ei o scrisoare ca să-l liniștească. Primi drept răspuns o scrisoare bucuroasă, plină de tandrețe. Dar sora Clotilde, în ciuda promisiunii ei, nu dădu nici o veste. Era oare foarte ocupată ? Amélie începu să se impacienteze. Situația i se părea tragică și absurdă : în acel spital din spatele frontului soțul ei era la fel de departe de ea ca și în prima linie. Nu scăpase de disciplina regimentului ca să intre în disciplina medicilor și a călugărițelor ! Rănit, dezarmat, lipsit de uniformă, nu aparținea mai mult soției sale decât atunci când înfrunta moartea în tranșee. Când nu va mai fi nimeni între ei, ca să dispună de timpul lor, de viața lor ? Când vor fi oare redați unul altuia ?

În sfârșit, veștile atât de mult așteptate ajunseră în strada Montreuil, ca răspuns la trei scrisori ale Améliei. Sora Clotilde o informa de ameliorarea stării bolnavului : „La viitoarea dumneavoastră vizită, veți fi surprinsă de schimbare..."

Biletul sorei Clotilde sosise pe 9 martie. Vineri, pe 10, Amélie plecă din nou la Orléans, îmbrăcată cu cea mai frumoasă rochie pe care o avea, cu pălăria cu negru și alb, încărcată cu o valiză în care ducea schimburi, obiecte de toaletă, portocale, ciocolată și un flacon de colonie pentru Pierre. De data aceasta, călătorea fără Denis. Îi promisese că se va întoarce luni seara, cu trenul de șase. Într-adevăr, când se întoarse de la atelier, în ziua aceea, o găsi așezată în fotoliu, ținând-o pe Elisabeth pe genunchi, sărutând-o și vorbindu-i plină de duioșie. O valiză deschisă zăcea în mijlocul camerei. Amélie întoarse spre fratele ei un obraz obosit și voios. Înainte chiar de a-i pune vreo întrebare, ea îi zise :

— L-am văzut !... I-am vorbit !...

— Te-a recunoscut ? întrebă el neliniștit.

— Oh, da... Stătea un pic ridicat pe pernă. Sora l-a prevenit că-i voi face o vizită. E atât de drăguță !... M-am apropiat de el...

Își trase sufletul, parcă s-ar fi înăbușit cu vorbele care-i năvăleau în dezordine pe gură. Denis interveni :

— Cum era ?

— Foarte bine ! M-a privit. A rostit blând : „Amélie !..." Și lacrimile i-au umplut ochii. M-am așezat la căpătâiul lui... I-am luat mâna. I-am spus că nu sunt neliniștită, că se va face curând bine...

Acum nu mai relata scena, o trăia a doua oară, iar emoția îi tulbura a doua oară chipul, aprinzând lumini de sărbătoare în ochii ei. Interesat de povestire, Denis se aplecă asupra surorii lui de parcă ar fi vrut s-o ajute să-și amintească :

— Și el, el ce zicea ?

Amélie ezită un pic, înainte de a răspunde :

— Ei bine, suspină, murmura : „Da, da", din vârful buzelor. Privirea îi era absentă. Dar cred că înțelegea totul. I-am dat vești despre Elisabeth și despre tine. A pronunțat numele voastre de mai multe ori și a surâs. Apoi a continuat să murmure : „Și Soufaneix, și Vernac ? Grosclaude ? Félicien ?..." Voia să știe ce se întâmplase cu tovarășii săi de arme. I-am mărturisit că nu știam. Atunci el a închis pleoapele. Era obosit. Sora Clotilde mi-a făcut semn să plec. Asta o fost sâmbătă. Duminică era mult, mult mai bine...

— Ți-a povestit cum a fost rănit ?

— L-am întrebat. Nu-și amintea, dar mi-a vorbit despre Chapelle-au-Bois. Tot timpul se gândea numai acolo. Ca o obsesie. M-a întrebat dacă mai este zăpadă pe câmp, dacă merge fierăria, și dacă tata are mulți cai de potcovit... Uneori trebuia să-i aduc

aminte că noi nu locuim la Chapelle-au-Bois, ci la Paris... Dorește să-și petreacă acolo convalescența...

— Când o să iasă ?

— L-am văzut pe medicul-șef. Mi-a promis că în cinci, șase săptămâni, Pierre va fi din nou în stare să meargă. Dar va mai dura un timp până se va vindeca de comoția cerebrală.

— Mult timp ? Cât, adică ?

— Patru sau cinci luni, fără îndoială. E foarte zdruncinat. Are nevoie de o viață calmă și sănătoasă pentru a învinge. Oricum, pe front nu se va mai întoarce.

— Ești sigură ? exclamă Denis, pe care știrea îl neliniști.

Elisabeth, care se plictisea, lunecă de pe genunchii mamei sale și se târî în căutarea măgărușului de cauciuc.

— Medicul-șef a fost foarte categoric. Mi-a spus numele științific al rănii lui Pierre. L-am scris... stai...

Se ridică, scoase o hârtie din poșetă și citi :

— Este un microtraumatism encefalic difuz, cu o leziune diseminată a hipofizei. Vezi : „difuz"... „diseminat"... exact ce spunea și sora : șocul n-a fost foarte puternic ! Într-un asemenea caz, Pierre va obține un concediu de convalescență de trei luni, prelungit cu siguranță cu încă trei luni. Așa mi-au spus la spital. După aceea, prin octombrie sau noiembrie, va trece prin fața comisiei de reformă și va fi declarat inapt.

— Inapt ?

— Da. Se pare că aici nu e nici o îndoială. Reformat gradul 1 definitiv, cu cel puțin 30 la sută invaliditate temporară. Va lua chiar și o pensie...

— Și se va întoarce să trăiască lângă noi ?

— Firește ! Dar nu în strada Montreuil își va găsi odihna și aerul de care are nevoie pentru a-și recăpăta forțele. Vom merge să locuim câtva timp la Chapelle-au-Bois. Își dorește așa de mult!

— Ce faci cu prăvălia ?

Amélie se așeză pe marginea patului și-și încrucișă mâinile pe genunchi. Chipul ei arbora acel aer de energie pozitivă, de luciditate rece care o caracteriza în orele de meditație comercială.

— Asta e singura chestiune încurcată. Vom închide pentru două, trei luni. Dar nu pot lua această decizie fără să vorbesc mai întâi, din corectitudine, cu domnul Hautnoir. El este negustorul nostru de vin și prietenul nostru în afaceri. Îi mai datorăm opt sute de franci. Or, cât timp va fi închisă cafeneaua, vom pierde bani. Dacă țin seama și de timpul necesar relansării după deschidere, îmi va fi imposibil să fac față viitoarelor termene. Va trebui deci ca domnul Hautnoir să-mi acorde noi amânări de plată. Sper să se arate înțelegător. Dacă totul se aranjează după cum prevăd, vom pleca după ce va ieși Pierre din spital.

— Și eu ?

— Tu vei rămâne aici. Muncind la domnul Buche, vei supraveghea și casa în absența noastră. Doamna Rousseau îți va pregăti masa și se va ocupa de lenjeria ta...

Imediat, Denis se gândi la avantajele acestei soluții care avea să-i ușureze întâlnirile cu Lucie. Ațâțat de speranță, abia dacă-și ascundea mulțumirea sub aparența unei judecăți înțelepte.

— Poți să te bizui pe mine, îi promise el. Mă voi strădui chiar să deschid cafeneaua seara după ce mă întorc de la atelier și duminica. Va fi întotdeauna ceva de încasat.

— Ai dreptate. Nu m-am gândit...

— Și apoi, două luni nu-i mult !

— Vai, nu, suspină Amélie, nu e mult ! Să sperăm că va fi suficient pentru ca Pierre să se restabilească definitiv...

Elisabeth, evitând mobilele, veni să-și sprijine fețișoara de genunchii mamei. Fetița se smiorcăia pentru că nu-și găsise măgărușul. Amélie o mângâie distrată.

— Când te duci la domnul Hautnoir ? o întrebă Denis.

— Imediat ce va putea să mă primească. Îi voi telefona mâine dimineață ca să stabilesc o întâlnire.

Domnul Hautnoir se plimba cu pași mari prin biroul său. Înfiptă pe o margine de scaun, Amélie întorcea capul în toate părțile ca să-l poată urmări. Părea contrariat și-și mângâia țepii bărbii roșcate. Efortul pe care-l făcea ca să se gândească îi încrețea fruntea joasă și cărnoasă. Prin fereastră se zăreau antrepozitele de la Bercy, arborii fragili, sute de butoaie aranjate în ordine de bătaie, în fața unor pavilioane cu mari firme plate. Un camion trecu tras de patru cai cu potcoavele sonore. Când zgomotul se mai îndepărtă, domnul Hautnoir reluă:

— Înțeleg ideea dumneavoastră, doamnă Mazalaigue: să închideți cafeneaua, să plecați la țară cu soțul dumneavoastră pentru un timp... Totul e foarte bine! Dar din punct de vedere comercial, e o nebunie!

Amélie se indignă:

— Dacă sunteți neliniștit în privința banilor pe care vi-i datorăm, liniștiți-vă! Imediat ce vom deschide, vom relua plățile.

— Nu e vorba de datoriile dumneavoastră! Din punctul acesta de vedere, sunt liniștit. Dar în ce stare o veți găsi, după ce va sta trei luni închisă? Cheltuielile vor crește, clienții se vor dispersa...

— Vor reveni!

— Nu toți! Cartierul e plin de cafenele care sunt la fel de bune ca și a dumneavoastră. Va trebui încă o dată s-o luați de la început. Muncă multă...

Nu prevăzuse o rezistență atât de încăpățânată. Siguranța o părăsi.

— Totuși, insistă ea, nu pot să-l aduc pe soțul meu în strada Montreuil! E mult prea slăbit de răni! Medicul-șef mi-a recomandat pentru el odihnă, aer...

Domnul Hautnoir se înfipse în fața ei, îngrijorat și afabil, cu mâinile în buzunare. Burta i se bombă pe două picioare crăcănate.

— Ce-ați face în locul meu ?

— Eu ? N-aș ezita o secundă. Aș vinde.

Amélie tresări și-l privi indignată :

— Să vând „Ciclistul încununat" ? După efortul pe care l-am depus ?

— Efortul nu contează. Rezultatul contează !

— Când l-am luat, era o cocioabă. Nimeni nu voia să intre acolo. Am refăcut totul. Ne-am constituit o clientelă onorabilă. Și acum să ne despărțim ? Haideți, domnule Hautnoir, nu v-ați gândit la toate aceste lucruri !

Începu să râdă :

— Gândiți ca un copil. Dacă soțul dumneavoastră ar fi fost aici, v-ar fi explicat că, în meseria dumneavoastră, secretul reușitei este schimbarea. Amintiți-vă ce am vorbit când ați cumpărat „Ciclistul". Era vorba doar de un început ; imediat ce aveați să vă plătiți datoriile investeați într-o cafenea mai importantă... Ați fi făcut-o, fără îndoială, dacă nu izbucnea războiul !

— Poate, domnule Hautnoir. Dar e război. Trebuie să-l pun la socoteală ; războiul, rănile soțului meu. E bine să vând ! Dumneavoastră vă veți primi banii. Ceea ce ne va rămâne ne va ajuta să rezistăm un timp. Și după aceea ? Cum ne vom câștiga existența ?

— Nu se pune problema să cheltuiți ceea ce câștigați din vânzare. Vom plasa acest capitol într-o altă cafenea, asta-i tot !

Repetă, neîncrezătoare :

— O altă cafenea ?

— Da.

— Care ?

— O cafenea pe care s-o cumpărați acum, dar în posesia căreia să nu intrați decât în octombrie, de exemplu. Asta v-ar

permite să vă instalați cu soțul dumneavoastră la țară pentru toată perioada cât va ține convalescența.

Deconcertată de această propunere, Amélie continua să-l privească pe domnul Hautnoir cu teama că nu prea înțelesese bine ce-i spusese.

— Aș avea acum ceva convenabil printre localurile pe care le controlez, reluă el, un local de importanță medie, dar ajuns la faliment din vina proprietarului. Ce tip! Murdar ca un porc, leneș ca o șopârlă și amabil cu clienții ca o poartă de pușcărie! De trei ani de zile n-am mai văzut de la el nici un ban. Ar fi o superbă ocazie să mă debarasez de el, făcându-vă un serviciu. Vă cunosc pe amândoi. Veți câștiga repede simpatia cartierului. Oameni ca dumneavoastră îmi trebuie ca să urc valoarea prăvălioarei.

Amélie clătină din cap. Sănătatea lui Pierre îi crea prea multe griji ca să-l poată urmări pe domnul Hautnoir în raționamentul lui. Venită ca să-i anunțe intenția de a închide cafeneaua, refuza să se intereseze de ideea de a deschide o alta:

— Nu e posibil, domnule Hautnoir, cel puțin pentru moment. Nu vreau să iau nici o decizie singură. În câteva luni, când soțul meu va fi restabilit, vom putea, dacă nu aveți nimic împotrivă, să reluăm discuția...

— Va fi prea târziu, zise domnul Hautnoir. Acum trebuie să tratăm, chiar dacă nu veți reveni decât în septembrie sau în octombrie. O asemenea ocazie nu găsești în fiecare zi! Dacă acest local nu vă convine, îl pot oferi altora! Nu amatorii lipsesc!...

— Păcat! suspină ea. Trebuie să știi uneori în viață să renunți...

— Depinde la ce! N-aveți idee ce pierdeți dacă vă încăpățânați! Localul ăsta e altceva decât „Ciclistul"! Mai mare, mai bine plasat, mai bine dotat și mai frecventat. Așteptând ca soțul dumneavoastră să se restabilească, veți avea posibilitatea

să vă angajați un băiat de prăvălie. De altfel, mă gândesc aveți un frate!

— Da.

— Ce vârstă are?

— Merge pe șaptesprezece!

— Ce meserie învață?

— E ucenic într-o lăcătușerie.

— E atât de important pentru el? Nu poate să vi se alăture? L-am văzut la „Ciclistul". E vesel, dezghețat. Place clientelei... Dacă e de acord, la deschidere veți fi cu toții!

Denis să muncească alături de ea, de Pierre! Nu se gândise la această posibilitate de întrajutorare familială. Gata să cedeze acestei ispite, se stăpâni până la urmă.

— Proiecte, numai proiecte deocamdată...

— Știți măcar unde se află acest local?

— Nu...

— În Montmartre.

Ea-l privi surprinsă, ca și cum ar fi vorbit de capătul lumii.

— Montmartre?

— Da: Bulevardul Rochechouert. O poziție excelentă. Cu concurenți în jur, firește. Dar nu trebuie să vă fie teamă!

— Un pic, totuși, îmi este!

— Nu cred, ați arătat de ce sunteți capabilă la „Ciclistul"!

Amélie surâse modest:

— Da, cred că am făcut chiar imposibilul! Și condițiile? La cât ar ajunge prețul? Vă întreb așa, la întâmplare...

— Nu pot să vă răspund imediat. Trebuie să aflu, pe de o parte, ce pretinde omul meu ca să plece, ținând cont și de ceea ce-mi datorează, iar pe de altă parte, ce sumă am putea lua pe „Ciclistul". O operație o comandă pe cealaltă.

— Ce o să facem dacă prețul de cumpărare al acestui local depășește cu mult prețul de vânzare a cafenelei noastre?

— Nu vă neliniștiți doar dintr-atâta. Îmi semnați polițe pentru restul!

— Va fi o diferență considerabilă?

— Probabil, dar muncind în trei, veți putea să-mi achitați repede datoria.

Avea răspuns la toate. Ca să obțină timp de gândire, Amélie întrebă:

— Cum se numește localul?

— „Cristal".

Închise ochii pe jumătate, pentru a-și fixa numele bine în minte. Îi deschise și repetă:

— „Cristal"...

— O să vă intereseze dacă o să vă spun că se află lângă „Trianon Lirique". Spectatorii vor deveni clienții dumneavoastră în antracte...

— Are și un apartament?

— Da, un mic apartament de trei camere...

— Intrarea este separată?

— Nu, se trece prin sala de biliard.

— Are și o sală de biliard?

— Da, dar mesele nu sunt bune de nimic și patronul nu are cum să le repare! Vedeți că nu vă duc cu zăhărelul. Vă prezint lucrurile cum sunt. Și bune și rele. O afacere complet devalorizată, dar dacă e reluată cu inteligență și curaj, poate aduce mulți bani...

Vorbind, o privea cu un ochi viclean și se bucura, ca un cunoscător ce era, de interesul pe care Amélie părea să-l manifeste.

— Ei, o întrebă el, în sfârșit, vă interesează?

Subjugată, dar și neliniștită, nu îndrăznea nici să refuze oferta îmbietoare, nici să-și asume imediat responsabilitatea de a subscrie.

— Nu știu. Acum sunt departe de toate aceste probleme. Trebuie să vorbesc mai întâi cu soțul meu...

— Firește ! Dar nu întârziați mult !

— În viitoarea mea călătorie... vă promit...

— Până atunci, ați putea vizita locul. Doriți să vin mâine să vă iau la ora două și jumătate ? Mergem să vedem „Cristalul" împreună. Să vă dați seama la fața locului...

— Dacă asta nu mă angajează cu nimic...

— Fiți fără teamă ! După aceea nu va mai rămâne decât să-l convingeți pe soțul dumneavoastră.

Își încreți buzele într-un surâs fals patern și adăugă :

— Am încredere în dumneavoastră.

Amélie roși și-i întinse mâna. El o conduse până la ușă.

În jurul ei, orașul vinului se întindea cât vedeai cu ochii : antrepozitele, căsuțele, curțile interioare, butoaiele, gurile pivnițelor exhalând vapori amețitori. Străzile purtau nume cu sonorități fermecătoare : Vouvray, Barsac, Mâcon, Médoc... Locuia pe acolo o populație de pivniceri, limonieri și degustători rotofei. Într-un țarc, camionagiii încărcau o platformă. Butoaiele bombăneau că erau deranjate din somn și rostogolite spre o destinație necunoscută. De undeva, de departe, se auzeau izbituri de ciocan. Pe Sena răgea un remorcher, trăgând după el un șir de vase mici. Șuierul trenului îi răspundea din gările împănate de fuioare de fum alb. În același timp, în jurul Verdunului, soldații mureau cu sutele, la Mort-Homme, în pădurile Corbeaux, în fortul Douaumont, în fortul Vaux, pe coasta Poivre... Distanțată de mișcarea războiului, Amélie se gândea la ale ei, cu prudență, cu umilință. Localul de care-i vorbise domnul Hautnoir costa probabil foarte mult. Ar fi trebuit să se îndatoreze de la început, să-și schimbe obișnuințele, să muncească pe brânci. Firește, miza merita efortul. La urma urmei, reușita era sigură. De ce ezita să se pronunțe ? Se simțea atât de singură ! Ce-ar

fi făcut Pierre în locul ei ? „Cristal“... „Cristal“... Numele îi răsuna în urechi ca un clopoțel. Doi muncitori, care-și luau prânzul pe platforma unui camion, își dădură coate și se hliziră la apariția tinerei femei gânditoare care-și mișca buzele, mergând.

Când Amélie își încheie relatarea întrevederii cu domnul Hautnoir, Denis exclamă :

— Ei bine, complimentele mele ! E o veste grozavă !

— Îți place ? Într-adevăr ? Mă sfătuiești deci să accept ?

— Imediat ! Ia gândește-te ! Un local mare, în plin Montmartre, cu biliard !

O perspectivă strălucită i se deschidea în fața ochilor. Amélie își aminti de pasiunea lui pentru biliard și zâmbi. Erau în bucătărie, ea spăla vasele de la cină, el le aranja în bufet. Domnul Lubin urcase în camera lui. Salonul era gol.

— Eu am fost mai puțin entuziasmată decât tine, îi mărturisi ea. Evident, soluția ne-ar fi permis să rămânem cinci sau șase luni la Chapelle-au-Bois și să ne reîntoarcem la Paris ca să deschidem noua cafenea...

Denis îi primi cuvintele încântat : în loc de trei luni de independență i se ofereau șase ! „Ar fi nemaipomenit !“ își zise.

— Dar, continuă Amélie, înainte chiar de a mă duce la fața locului, mă tem că afacerea va fi peste puterile noastre.

— Dar ne va ajuta domnul Hautnoir, la început...

— În condițiile în care vom putea să-i înapoiem datoriile la date fixe. Să nu crezi că ne cedează acest local așa, din simpatie pentru noi. Are și el un interes în această afacere...

— Nu mă tem pentru voi. Veți ști să vă descurcați !...

— Dacă Pierre va fi în măsură să mă secondeze, da ! Altfel, mă îndoiesc ! În această privință, domnul Hautnoir consideră că, oricum, ne va trebui un băiat de prăvălie...

— Grozav !

— Da, vom trece într-o categorie superioară...

— Va fi foarte bine !...

— În ce privește băiatul de prăvălie, putem să angajăm unul străin sau să te rugăm pe tine să lucrezi cu noi.

— Eu ? Și cu domnul Buche ce fac ?

— Va trebui în aceste condiții să abandonezi lăcătușeria. Și, poate, ar fi păcat...

Denis, perplex, se uita provocator la zidul din fața lui, ca și cum s-ar fi pregătit să-l dărâme cu o lovitură de cap.

— Nu e chiar atât de păcat pe cât crezi ! Îmi place lăcătușeria, bineînțeles ! Dar cât despre ceea ce fac la atelier !... Să dai găuri, să-ndoi vergele... Lângă tata, e adevărat, munca era interesantă ! Vedeai ce-ți ieșea din mână. Aici nu te lasă să termini nimic. Fiecare cu bucățica lui și atât ! Numai că, uite, te plătește pentru asta !...

— Dacă luăm localul, numai bacșișurile vor fi de trei ori mai mari...

— Crezi ?

— Sunt convinsă ! Altfel, nici nu ți-aș fi spus. De ce a plecat Pierre de la „Société Ozolithe“ — unde era totuși contramaistru — și a deschis o cafenea ? De ce voiai și tu la un moment dat să-l părăsești pe domnul Buche și să devii turnător de obuze ? Ca să câștigi mai mult !

— E adevărat.

— Ei bine, iată, noi îți oferim ocazia de a câștiga mai mult, făcându-ne și nouă un serviciu. Bagă însă de seamă că nu e decât un proiect. Nimic nu e mai puțin sigur...

Se uitară unul la altul în tăcere. Denis se gândea. O cută verticală i se săpase pe frunte, între sprâncene. Apoi, trăsăturile i se destinseră. Lăsă farfuria pe care tocmai o ștergea :

— Mi-ar plăcea foarte mult să lucrez cu voi, dar tata n-ar fi prea mulțumit dacă mi-aș schimba meseria. El a vrut să mă fac lăcătuș...

— O să-i explicăm la nevoie că am acționat în interesul tău, ca să-ți asigurăm un viitor mai bun. Va înțelege...

— Și domnul Buche ?

— Ce-i cu domnul Buche ? Ești liber să pleci de la el când vrei.

— Dar, dacă se aranjează cu această nouă cafenea, nu-i voi spune nimic înainte de a vă întoarce voi de la Chapelle-au-Bois. Altfel, îmi va face viața grea în absența voastră.

— Nu-ți va face viața grea, pentru că te luăm cu noi.

Denis făcu o mișcare de recul și cu o voce nesigură zise :

— Cum adică... să plec cu voi ?

— Ei, da ! Dacă vindem cafeneaua, succesorii noștri vor vrea să se instaleze în apartament. Va trebui să ne mutăm ca să le facem loc. Așteptând ca localul „Cristal" să se elibereze, vom locui cu toții la Chapelle-au-Bois.

Denis nu se gândise la această consecință inevitabilă a vânzării. A părăsi Parisul însemna să renunțe la Lucie pentru câteva luni. Era pierdut ca într-o pădure din care nu se mai vedea nici o ieșire.

— Aș putea să locuiesc într-o cameră de hotel, se bâlbâi el. Sau la Paulo...

— Nici să nu te gândești !

— Ieri îmi spuneai că pot rămâne aici !...

— Pentru că nu se punea problema să vindem, ci să închidem. Pe deasupra, m-am gândit la o absență de două-trei luni, dar dacă ne înțelegem cu domnul Hautnoir probabil că ne vom prelungi șederea la țară până se va încheia convalescența lui Pierre.

— Chiar dacă durează șase luni, pot să mă descurc și singur!

— Nu, Denis !

— De ce ?

— Pentru că ești prea mic ca să stai departe de noi !

— A, da, spune-mi că sunt un puști !

Privirea Améliei îngheță :

— Denis, decizia pe care trebuie s-o iau este prea gravă ca să mă împiedic de ce vrei sau nu vrei tu. Este imposibil să rămâi în strada Montreuil dacă vindem cafeneaua. Și cu asta, gata !

Era obligat să recunoască, în situația de față, că argumentele sale personale nu aveau decât o foarte mică importanță în comparație cu cele pe care i le opunea sora lui. De altfel, nu avea nici o poftă să lupte. O lăsa pe sora lui să vorbească, atent la o mâhnire a cărei importanță ea nu putea să o măsoare. Și când se gândea că o încurajase să cumpere localul, fără să bănuiască nefericirea pe care și-o pregătea ! Va putea trăi fără Lucie ? Nu-l va uita oare în timpul acestei lungi despărțiri ? O vedea deja dispărând în ceață după ce, luându-și rămas-bun, el se va îndepărta dus de viteza îngrozitoare a trenului. De la o clipă la alta, impresia de sfâșiere devenea din ce în ce mai dureroasă. Când disperarea lui atinse punctul culminant, refuză să mai creadă. Importanța uriașă a acestei amenințări era prin ea însăși liniștitoare. Avea să se întâmple ceva și totul se va aranja !

— Și dacă afacerea nu se va finaliza ?

— Vom încerca să găsim o altă combinație. Îți repet că în ceea ce mă privește sunt foarte sceptică !

— Da, mormăi el, nu trebuie să ne ambalăm chiar așa, fără să ne gândim...

— Aha, devii rezonabil !...

Denis încercă să surâdă, rușinat de duplicitatea lui, tuși și zise destul de dezinvolt :

— Trebuie să vorbești cu Pierre...

Tristețea din ochii surorii sale îl făcu să înțeleagă ce gafă comisese.

— Am să-i vorbesc, dar mă tem că nu va fi în stare să discute acest gen de probleme... E ca un copil... Trăiește în vis... Știu că, în cele din urmă, îmi va spune să fac cum cred eu de cuviință... și asta mă neliniștește !...

Vărsă zoaiele în chiuvetă. Un aer mohorât îi schimonosea buzele. Vizibil, se apăra împotriva temerii pe care i-o inspira încă inerția bolnăvicioasă a soțului ei. Denis aranjă ultimele farfurii pe raft. Când se întoarse spre Amélie, chipul ei se destinse.

— Mâine vom vedea mai limpede. În orice caz, „Cristal“ nu e deloc un nume urât...

PARTEA A CINCEA

1

În mai puțin de o oră, toată populația din Chapelle-au-Bois aflase vestea : fata lui Aubernat sosise cu trenul de dimineață, împreună cu soțul rănit, copilul și fratele ei. Fuseseră văzuți urcând dealul de la gară în căruța lui Jérôme. Domnul Calamisse, în calitate de primar, și domnul Ferrière, în calitatea lui de adjunct, le ieșiseră în întâmpinare pentru a le ura bun-venit, dar, cum călătorii trebuiau să se instaleze și să se odihnească, vizitele nu începură decât după-amiază. În bucătărie se adună până la urmă o mulțime de oameni, pentru care doamna Pinteau nu mai pridideа să aducă scaune. Prietenilor obișnuiți ai familiei — Barbezac, Calamisse, Ferrière, Marchelat — li se adăugară clienții, vecinii, cei care aveau un soț sau un fiu pe front și sperau să primească indirect vești. Centrul de interes era Pierre Mazalaigue — eroul invalid — așezat pe un scaun, cu piciorul stâng întins, cu umerii rigizi și privirea stinsă. În părul lui tuns perie se vedea o cărare decolorată și șerpuită, urma unei lovituri. Suferința îi decolorase și-i brăzdase fața. Era îmbrăcat în haine civile și ținea un baston între genunchi. Din când în când, Amélie se apleca peste umărul lui și-i anunța numele noului venit. El mormăia :

— Ah ! a... bine, bine... știu... bună ziua...

Strângea mâinile care se întindeau spre el, fără ca fața lui să exprime altceva decât indiferență. La început, cei care aveau vreo rudă în Regimentul 300 R.I. îi cereau amintiri personale despre cel absent. Pierre replica invariabil :

— Era în altă companie. Era bine sănătos, dar nu ne-am mai văzut de trei luni. Am stat trei luni în spital, nu-i așa ? Atunci, ce pot să spun...

Fiul familiei Ferrière fusese ucis la începutul războiului, Marchelat la fel, alături de Roubaudy, Chastagnous, Fonfrède ; Calamisse, pe care îl crezuseră mort, era prizonier la nemți. Fiul lui Mandrange fusese dat dispărut, nepotului lui Barbezac care locuia la Uzerche i se amputase un picior... I se aminteau aceste triste întâmplări lui Pierre, iar el bombănea :

— Ah ! Da ! Da, e multă suferință pentru toți...

Apoi, domnii Calmisse și Barbezac îl întrebară despre ultimele lupte la care luase parte, cum fusese rănit, precum și despre moralul trupelor franceze în comparație cu trupele germane. Răspundea aiurea, monosilabic sau tăcea ca și cum întrebarea i-ar fi fost adresată altuia. Au înțeles în cele din urmă că era încă prea bolnav pentru a susține o conversație de acest fel și s-au întors spre Amélie și Jérôme. Acesta din urmă era atât de fericit că-și regăsise familia, că nu mai înceta să le surâdă tuturor. „Ei bine, iată-i pe toți aici. Eram singur și din nou casa mea e plină.“ O dojenea pe doamna Pinteau că întârzia să ofere vin bărbaților și cafea doamnelor. Protestau. Să nu se deranjeze ! Era târziu ! Nu vor sta mult ! Dar, până la urmă, nu mai ajunseră paharele și ceștile pentru toți și fură obligați să aducă de la magazin. Denis ajuta la servit. Câinele Drac circula, preocupat, printre vizitatori și coada lui bătea picioarele scaunelor. Doamnele Calamisse, Barbezac și Ferrière dispărură cu Amélie ca s-o vadă pe micuța Elisabeth, care dormea în cameră, și se reîn-

toarseră extaziate. Pierre primi complimentele lor fără să se tulbure. Jérôme, în schimb, exulta :

— V-am spus eu ! Și asta nu-i nimic ! N-ați văzut-o mergând, vorbind !...

— Hai, Amélie, povestește-ne puțin despre Paris. Se pare că ați vândut cafeneaua ca să cumpărați una mai mare și mai frumoasă !

— Da, le mărturisi Amélie. Ne-am hotărât foarte repede. Dar, cum era vorba de un local, formalitățile au durat câteva săptămâni. În sfârșit, când Pierre a putut părăsi spitalul, a revenit în strada Montreuil și ne-am dus amândoi la notar.

Nu le spunea însă că, deși semnaseră contractul, neliniștea n-o părăsise. Nu era decât începutul lui mai. Pierre nu se va prezenta în fața comisiei de reformă decât în octombrie. Ce se va întâmpla dacă, în ciuda asigurărilor date de medicul-șef, nu va fi declarat inapt ci, pur și simplu, vărsat la serviciile auxiliare ? Va putea ea numai cu Denis să conducă un local de o asemenea anvergură ?

— Și cu mobilele ce-ați făcut ? o întrebă doamna Barbezac.

— De acord cu succesorul nostru, le-am depus într-o cameră a hotelului. Le vom lua când ne vom muta în Montmartre.

— Nu vă pare rău după cartier ?

— Într-un fel, da. Dar noua cafenea e mult mai importantă și locuința mult mai confortabilă...

— Ar trebui să fiți mulțumit, domnule Mazalaigue ! îl interpelă doamna Ferrière.

Pierre nu-i răspunse.

— E foarte mulțumit, se grăbi să răspundă Amélie.

Putea să mărturisească oare că soțul ei refuzase să viziteze „Cristalul“ alături de ea, zicându-i că e prea obosit pentru a ieși în oraș, că se încredea cu totul în soția lui în privința organizării

viitorului ? Brusc, în clipa în care vorbeau despre altceva, el mormăi :

— Da, foarte mulțumit.

Amélie îi aruncă o privire îngrijorată. De-a lungul celor trei zile, pe care le petrecuse în strada Montreuil, se comportase ca un om distrat, recunoscându-i cu greu pe clienți, jucându-se puțin cu fiica lui și profitând de cea mai mică ocazie ca să se refugieze în camera lui. Nu se însuflețise decât în clipa în care luaseră trenul spre Chapelle-au-Bois. În trăsura care-i ducea la gară, se uita tot timpul la ceas. La fiecare cinci minute o întreba pe Amélie dacă nu rătăcise biletele. Număra și iar număra bagajele, îl ruga pe Denis să verifice dacă sacoșa de piele era bine închisă. Abia instalați în compartiment, scosese portofelul ca să-i examineze conținutul. Ea îl obligase să ia niște bani la el pentru călătorie. El nu-i voia, îi era frică să nu-i piardă, să nu-i fure cineva. Arunca priviri bănuitoare în jur. Când trenul se puse în mișcare, îi întinse Améliei două bilete de zece franci, murmurând :

— Păstrează-i ! E mai bine așa...

Ea îi îndepărtase mâna. Atunci, trist, își pusese bancnotele în portofel și portofelul în buzunar. Elisabeth venise să i se așeze pe genunchi. O mângâiase cu o mână stângace și brusc adormise profund, cu bărbia răsturnată, cu gura deschisă. Amintindu-și scena, Amélie mai simțea și acum o greutate în capul pieptului. În jurul ei, bărbații discutau ultimul comunicat. Mereu : Verdun... Verdun... Verdun... Femeile se întrețineau cu problemele lor personale. Îl uitaseră pe Pierre, așezat, undeva, într-un scaun. Un țipăt vesel o făcu pe Amélie să tresară :

— Iat-o, în sfârșit ! Cât te-am așteptat ! Arată-te un pic ! Cât ești de frumoasă ! Și soțul tău ? Unde e soțul tău ?

Era doamna Croux, moașa. A trebuit să i-l prezinte pe Pierre, să-i povestească totul despre cum fusese rănit, cum fusese îngrijit. Apoi se duseră din nou s-o vadă pe Elisabeth. De data aceasta

toate femeile, tinere sau bătrâne, le urmară. Doamna Croux conducea operația. Când Amélie reveni în bucătărie, bărbații mai sporovăiau, dar Pierre nu mai era printre ei. Îl găsi împreună cu Denis la fierărie. Stătea pe un cufăr, în fața nicovalei. Îi zise:

— Amélie, mă doare capul... Nu mai pleacă o dată? Vreau să rămân singur cu tine!

În zilele care urmară, Pierre refuză să se arate pe drum, de teamă să nu întâlnească vreo cunoștință. Trei luni de spital îl făcuseră nesociabil și Amélie evita să-l contrarieze pentru a nu-i compromite vindecarea. Ocupau camera ei de fată și se culcau în patul mare al Mariei, care fusese așezat acolo pentru noaptea nunții lor. Medicul-șef o prevenise pe Amélie (i se făcuse rușine în clipa aceea) că Pierre e atins, pentru un timp mai scurt sau mai lung, de un fel de deficiență fizică pe care trebuia să se facă a nu o băga în seamă. Se străduia deci să nu se plângă de amorțeala în care-l vedea. În fiecare seară, pentru a-și atenua propriile-i dorințe, aștepta ca el să adoarmă și abia atunci se strecura și ea în pat. Pierre se întorcea, murmura câteva cuvinte fără șir și adormea la loc, fără să se arate tulburat de existența unui trup cald care se întindea, în întuneric, alături de el. Neputința de a o mulțumi nu-l neliniștea. Eliberat de orice fel de nostalgie, reacționa ca și când soția lui i-ar fi fost la fel de indiferentă ca și amintirea îmbrățișărilor de odinioară. Astfel, noapte după noapte, lângă umărul ei, respira un copil mare, cuminte, pașnic, în timp ce ea se străduia să nu-i deranjeze odihna. Dimineața, se trezea înaintea lui și se grăbea să părăsească odaia pentru a scăpa de o ispită pe care o știa inutilă și, mai mult, periculoasă. La ora nouă, îi aducea micul dejun. Pierre rămânea până târziu în pat, visător, frunzărind jurnale vechi, ascultând zgomotele care veneau din atelier, unde Jérôme, Justin și Denis băteau fierul. Îi ținea câteva clipe companie, apoi se ducea la magazin s-o ajute pe doamna Pinteau și s-o suprave-

gheze pe Elisabeth. Copilul își inventa jocuri din cutii goale, dădea bile de-a dura prin interstițiile podelelor sau își băga voluptuos mâinile în sacii de fasole și linte. Uneori, se arăta pe prag și câinele, dornic de joacă, dar doamna Pinteau îl alunga. Drac nu se mișca și fetița se îndrepta spre el, se atârna de gâtul lui și râdea când el o lingea pe față.

— O să-i dea cine știe ce boli! se văita doamna Pinteau.

— Nu. Lasă-i! Sunt atât de drăguți!

Nimic din atitudinea doamnei Pinteau nu amintea că își pusese în gând, numai cu puține luni mai devreme, să se mărite cu Jérôme. Vrând parcă să-i ceară iertare pentru sminteala ei, se străduia să fie blândă, muncitoare și surâzătoare, ca și cum n-ar fi pretins niciodată să devină stăpâna casei. Când intrau clienții, se grăbea să-i servească, dar dacă era vorba să dea restul sau să se întrețină cu ei, dispărea rapid lăsând-o pe Amélie. De douăzeci de ori pe zi, tânăra femeie suporta întrebările cu privire la Pierre. Cum se mai simțea? De ce nu ieșe? Un scâncet se auzi din fundul sălii. Drac o răsturnase pe Elisabeth și se amuza s-o țină culcată sub labele lui. Era prea de tot! Îl alungară. Ieși, mucalit, gâfâind cu coada între picioare. Cumetrele înconjurară fetița:

— Te-ai speriat, puiuț? Spune... Lisou! Lisounette!...

Améliei nu-i plăceau diminutivele cu care o copleșeau pe fiica ei, dar era un obicei al ținutului căruia îi era imposibil să se sustragă. După incident, mai vorbeau despre timpul care se mai încălzise și despre războiul a cărei violență sporea ieșea. Apoi venea factorul. Cu scrisoare pentru Denis. Amélie îl striga din fierărie:

— Denis! Ai o scrisoare.

Acesta își părăsea pila, roșea, își ștergea mâinile de șorțul murdar și bombănea, ferindu-se să-și privească sora:

— E de la Paulo!

Numai văzându-i aerul încurcat, ai fi ghicit natura corespondenței lui. Îi scria mica Lucie. Fără grabă, lua scrisoarea și ieșea afară s-o citească. Se întorcea, arborând o figură bizară, tristă și fericită în același timp. Gura-i surâdea, dar ochii priveau aiurea. Înțelegându-i suferința, Amélie nu avea inima să-i facă reproșuri cu privire la această legătură sentimentală pe care depărtarea o făcea inofensivă.

Pe 13 mai, în același timp cu scrisoarea pentru Denis, sosi și o scrisoare pentru Pierre. Mai somnola încă în clipa când Amélie intră pe ușă să-i aducă plicul pătrat și galben, scutit de timbru. Trezit brusc, se uită la soția lui lung, ca și cum s-ar fi întrebat cine e.

— O scrisoare pentru tine, Pierre.

— Pentru mine ? Cum, pentru mine ?...

Se așeză, își frecă ochii, întinse mâna. În timp ce desfăcea plicul, degetele începură să-i tremure, buzele se decolorară într-un surâs absurd :

— Soufaneix îmi scrie !... Mi-au reexpediat-o din strada Montreuil !... Îți dai seama ?...

Descifră întâi scrisoarea numai pentru el și apoi o citi cu voce tare, solemn, ca pe un comunicat important. Amélie asculta desfășurarea monotonă de fraze, cu impresia că le mai auzise de sute de ori într-o altă viață :

„Am vești bune despre tine prin soția mea. Sper că piciorul tău o să se facă bine, până la urmă. La noi e tot cum știi. Dar am avut și momente foarte grele. Vorbim adesea între noi despre tine. Scrie-ne dacă n-ai altceva mai bun de făcut...“

Se întrerupse și privirea i se umplu de teamă :

— Nu spune nimic despre Vernac !

— Poate că a uitat !

— Nu ! Nu ! Dacă nu spune nimic, însemnă că Vernac e mort !

Lăsă scrisoarea din mână și bărbia i se alungi:

— Ucis! Vernac!... Oh! Nu... Spune! Nu se poate!... Un bărbat ca el... Un prieten atât de bun...

Vocea i se poticni:

— E o prostie să-ți imaginezi așa ceva. Sunt sigură că, dacă ar fi fost într-adevăr ceva atât de grav, Soufaneix ți-ar fi scris.

— Crezi? Poate n-a avut curajul.

Se gândea, ținându-și capul sus, privind departe.

— Trebuie să-i scriu lui Soufaneix.

— Poți s-o faci și mâine!

— Nu, acum...

Amélie îi aduse hârtia și creionul pe care le ceruse. Se înălță puțin în pat, se sprijini de pernă și, încet, trasă primele cuvinte pe hârtia albă: *„Dragul meu prieten...“* Ochii căutau urmarea pe plafon. Fața i se muia pe măsură ce mintea îi devenea mai confuză. Brusc, dădu drumul creionului din mână.

— Ai dreptate, murmură el, am să-i scriu mâine...

Ca de obicei, îl ajută să se ridice și să-și facă toaleta. Mergea tot sprijinindu-se în baston. Când fu spălat, ras, îmbrăcat, doamna Pinteau strigă din capul scărilor că masa e gata. Coborârea pe trepte era o operație dificilă. Pierre nu voia ca soția lui să-l susțină și sărea într-un picior, agățându-se de rampa scării cu o mână și, cu cealaltă, de zid. Amélie venea în urma lui ducând bastonul. Când intră cu soțul ei în bucătărie, Jérôme și Denis se aflau deja la masă. Dădură să se ridice, dar Pierre le porunci:

— Nu vă mișcați! Vreau să mă așez singur!

Își dădu drumul, lunecând pe un scaun și-și întinse piciorul suspinând.

— Vezi, astăzi a fost mai bine!

Se așeză în dreapta lui și-l luă de mână.

— Da, adăugă el, aș putea juca la horă...

Jérôme se strădui să râdă, clătinându-și capul, ca de o glumă bună. Elisabeth scoase un șir de piuituri ascuțite. Doamna Pin-

teau o hrănise înaintea celorlalți, dar la intervenția bunicului ei, fetița primise, din ajun, dreptul de a asista la masa familiei, de la înălțimea scaunului ei. Meniul hotărât de Amélie era alcătuit din supă și carne conservată. Totuși, pentru că Pierre avea nevoie să prindă putere, doamna Pinteau îi oferi, pe deasupra, o friptură. Pierre tăia carnea cu o violență inutilă și ducea la gură bucăți mari, pe care le înghițea fără să le mestece, cu ochii ieșindu-i din orbite și gâtul băgat între umeri.

— Nu mesteci destul, Pierre, îl certă Amélie pe un ton matern.

— Da, reluă și doamna Pinteau. Dacă nu mestecați, se pierde toată bunătatea mâncării.

Chemat la ordine, se apucă docil să taie carnea în bucățele mici. După fiecare înghițitură trăgea o gură de vin. Obrajii i se colorară. Începu să arate mai bine la față. Dar, ca întotdeauna de când fusese rănit, părea să ignore prezența celorlalți. Jérôme și Denis îl observau pe furiș, vorbind despre munca lor. În mai multe rânduri, încercară să-l atragă și pe el în conversație. Pierre nici nu auzea întrebările care i se puneau. Terminând de mâncat, împinse farfuria, zicând :

— A fost foarte bun. Mai primesc și mâine ?

— Firește !

— Odată, reluă el, au fost obligați să omoare un cal și bucătarul s-a gândit la noi și ne-a pus deoparte o bucată... Friptă, ca și asta !... Ah ! Ce ne-am mai ghiftuit !... Erau acolo și Soufaneix, Vernac, Félicien... Nu, Félicien nu era ! A venit mai târziu... Dar cine era atunci ?...

Încreți fruntea, săltă genunchiul :

— Cine era oare, Dumnezeule ?

— Lasă, îl consolă Amélie, n-are importanță.

Dar el pornise pe drumul amintirilor. Privirea i se limpezea. Mâinile băteau nervos darabana în masă :

— S-a întâmplat în '14. Exact înainte de retragerea din Marne... După aceea, n-am mai glumit... Pe 22 august, îmi amintesc, traversând pădurea Lorenville, am făcut o haltă, un prieten ne-a adus niște varză culeasă de pe câmp... Era foarte bună !... Toată compania s-a înfruptat !... Da, dar a doua zi, să avem iertare !... Nemții înaintau... Colonelul, care n-avea nici un fel de ordine, a trimis un biciclist la brigadă... Ce crezi ? Nu mai erau nici unul pe acolo, galonații !... Ei, și ?... Ranițele în spate... Ieșim din pădure... Nu, nu era pădurea Florenville, era pădurea Berthonval... De unde dracu să mai știi !... Era cald, dar ce cald, mamă !... Și muște !... În viața mea n-am văzut atâtea muște !... Bzzz... Bzzz...

Imita bâzâitul muștelor și-și rostogolea ochii îngroziți.

Pierre evoca pentru prima oară de când ieșise din spital amintiri de război.

— Și, întrebă Denis, pasionat de povestire.

— Și ? Ah ! Bătrâne !... Am ieșit în câmp deschis... O baterie nemțească ne-a prins sub foc, cam de la cinci sute de metri !... Lacaruse... Porcul !... Da, adjutantul ! Zice : „Trebuie să trecem, cu orice preț..." Sunteți nebun, i-am zis, o să rămânem cu toții acolo !... „Ce ? s-a răstit el. Asta e insubordonare !... Cine comandă aici ?..." În timp ce ne certam, primii se și porniseră la drum. Nu mai era nimic de făcut. I-am urmat și noi... „Ticălosule !", l-am înjurat eu... Ah ! M-a auzit... Am luat-o la fugă spre o râpă care se afla la doi kilometri de acolo... Doi kilometri, pare un fleac ! Dar, cu tot calabalâcul în spate, era un iad...

Repeta cuvântul, parcă mirat că-l găsise singur, fără ajutorul nimănui :

— Iadul !... Da... Fugeam... Se trăgea, se trăgea !... Vedeam cum cad băieții de-a berbeleacul, ca iepurii... Buf... Și din ei nu se mai vedea decât o bucățică de cârpă, o armă, o gamelă... Nici măcar nu te puteai opri să vezi dacă e mort sau numai rănit...

Nici n-aveai timp să-i recunoști... Acum îi știu : Salagnat... Champeau... Plazenet...

Gâfâia, obrajii îi tremurau, ochii i se măriră urmărind viziunile groazei.

— Toate nume de pe la noi, remarcă Jérôme, plecând capul.

— Și cât timp ați alergat așa ? întrebă Denis.

— O jumătate de oră, poate... nu înaintam prea repede. Încercam să ne ascundem prin gropi... Ah ! bătrâne, ce mi-a fost dat să văd ! Iadul, ți-am spus. Numai flăcări și explozii !... Trupuri sărind în aer... În sfârșit, ajungem la râpă... facem apelul... Vorbea din ce în ce mai greu, mestecând silabele în gură ca pe un boț de mâncare: Ah ! Bătrâne !... Din compania mea lipseau șase oameni... Și... Atunci... Atunci compania rămăsese cu efectivul unei grupe... Ultimul cuvânt îi smulse un hohot atroce. Lacrimile îi curgeau pe obraji șiroaie. Își frământa buzele într-o grimasă jalnică : Ah ! Bătrâne !

Geamătul lui răsuna în urechile Améliei ca strigătul unui rănit dintr-un câmp de morți. Înțelesese brusc adevărata suferință a lui Pierre. Copleșită de milă, îi luă capul pe umărul ei, îl mângâie pe frunte, în timp ce-i șoptea :

— Pierre ! Pierre !... Haide !... Liniștește-te... Nu te mai gândi !...

Dar el nu se mai putea stăpâni. Pieptul tresărea de hohote. Îl simțea tremurând lipit de coapsa ei. Jérôme și Denis se ridicaseră de la masă și stăteau nemișcați, tăcuți, consternați. Doamna Pinteau o luă pe Elisabeth, care începuse să urle.

— Ah ! Bătrâne ! Bătrâne ! repeta Pierre.

Privirea Améliei o întâlni pe cea a tatălui ei. Era atâta tristețe în ochii lui Jérôme că-i fu peste putință să-i mai suporte prezența. Îi era rușine. Îi era rău. Pierre, lipit de ea, gâfâia cu nasul în corsajul ei. Amélie li se adresă :

— Tată... Denis... Nu trebuie... Lăsați-mă singură cu el...

Ieșiră din bucătărie. După un timp respirația lui Pierre se normaliză. Ridică mai liniștit capul. Fața i se mai înseninase,

numai lacrimile continuau să curgă. Zâmbea și plângea, fără să se poată opri, fără măcar să înțeleagă motivul acestei neașteptate slăbiciuni. În sfârșit, mormăi:

— De ce plâng eu, Amélie?

— Nu-i nimic. Te-ai obosit vorbind...

— De ce plâng?... E o prostie!... Unde e tata? Unde e Denis?

— S-au dus la lucru!

— Și noi ce facem?

— Te duci în camera ta să te odihnești puțin.

— Și apoi?

— Pe urmă mergem să facem o plimbare.

Era sigură că va refuza. Dar își scoase batista din buzunar, se șterse și cu o voce încă precipitată zise:

— Da, e frumos afară... Ar fi prima dată... Ne ducem până la cimitir... Vrei, nu?... Of! Capul! Mă doare capul, să știi!

Îl însoți în camera lui, îl culcă, îl înveli. La doi pași de pat se afla leagănul în care doamna Pinteau așezase fetița pentru somnul de după-amiază. Elisabeth dormea. Era liniște. Amélie se retrase în vârful picioarelor, murmurând:

— Mă reîntorc peste două ore.

În capul scărilor se ciocni de tatăl ei, care o aștepta neliniștit:

— Cum se mai simte?

— Bine, mult mai bine. Nu trebuie să te neliniștești, tată. Medicul-șef mi-a spus că sunt consecințele comoției. Încă un timp de acum încolo va mai face astfel de crize. Apoi, se va vindeca...

— Ah! Biata de tine! Câte griji ai!

— Nu mă plâng! Gândește-te că ar fi putut fi mult mai rău!

Jérôme clătină din cap:

— Ești curajoasă. E bine.

Intrară împreună în bucătărie. Amélie se simțea stingherită de compasiunea tatălui ei. Și-ar fi dorit ca nimeni să nu asiste

la slăbiciunea lui Pierre. Din pudoare, din mândrie, ar fi vrut ca boala să rămână un secret între ea și soțul ei.

— Mă întreb totuși dacă ai făcut bine c-ai cumpărat cafeneaua aceea nouă, zise Jérôme. Pierre se simte atât de bine aici, la aer! Am fi trăit toți împreună... Denis m-ar fi ajutat la fierărie, în loc să facă pe chelnerul... E o meserie pentru el?

Trufașă, Amelie îi răspunse pe loc:

— E imposibil, tată. Viitorul nostru e la Paris. De îndată ce Pierre se va simți mai bine, el însuși va dori să se-ntoarcă. Și Denis, la fel. N-am făcut altceva decât am pregătit întoarcerea...

Se uită la ea, surprins. Felul mândru cum își ținea capul, asprimea vocii, strălucirea fixă a ochilor, totul arăta în ea nu numai dorința precisă de a-l convinge, dar și o tensiune misterioasă, ostilă, sfidând tot universul. În timp ce el nu vedea în viață decât o serie de șocuri profunde și înăbușite care-i modificau structura ființei, făcându-l mereu mai sensibil la ideea de insignifianță, de neputință, ea, în schimb, nu accepta nici un eveniment fără să încerce imediat, printr-un efort de voință, să-l întoarcă în favoarea ei. Timpul pe care altcineva l-ar fi folosit ca să se lamenteze, să-și pună întrebări, ea îl întrebuința ca să se apere, pas cu pas, împotriva unui nenoroc tenace. Maria fusese ca ea, o fire activă, luptătoare, dar moartea tot o învinsese. Sunt anumite lovituri ale destinului împotriva cărora orice revoltă e zadarnică. Și tocmai fondul acesta de nesiguranță a existenței umane are o frumusețe inefabilă, o gravitate tragică. Jérôme era sigur de asta. Dar cum să-i explici acestei tinere femei orgolioase, care credea că va putea învinge toate obstacolele fără măcar să le numească?

— Dacă vrei să asculți și părerea mea, i se adresă ea, consider că ar fi mai înțelept pentru tine să vinzi totul aici și să te instalezi cu noi, în bulevardul Rochechouart.

Nu-i vorbise niciodată despre acest proiect. Fără să stea pe gânduri, el exclamă :

— Nici să nu te gândești ! Să vând ? Să plec ? Dar n-aș putea trăi în altă parte. Nici măcar alături de voi ! M-am obișnuit aici, am munca mea, o am pe maică-ta...

Amélie surâse :

— Bănuiam, tată. Și nici nu insist să ne urmezi. Ți-am spus doar așa, ca să știi că, dacă te vei simți vreodată prea singur aici, vom fi întotdeauna fericiți să te primim la noi. În cafeneaua cea nouă e muncă destulă pentru toți...

Se lăsă dusă de visul ei. Un nechezat prelung se auzi dinspre fierărie. Denis venise după tatăl lui. Trebuia potcovit un cal rănit la o copită. Amélie se duse la magazin. Acolo, aștepta cu nerăbdare momentul când își va trezi fiica și soțul care dormeau unul lângă altul.

2

Înainta cu pași mici, sprijinindu-se în cârjă. Piciorul stâng abia dacă atingea pământul. Amélie, mergând în dreapta lui, îl ținea strâns de braț, susținându-l cu umărul pentru a-l ajuta să-și mențină echilibrul. Era a opta oară de când ieșeau la plimbare prin Chapelle-au-Bois. După ce mult timp ezitase să se arate, acum Pierre nu se mai putea lipsi de aceste plimbări zilnice. Zicea că exercițiul avea să dea mai multă suplețe piciorului și că suferea mai puțin de dureri de cap de când se plimba pe afară. Amélie, în ceea ce o privea, considera că Pierre devenise mai lucid și mai puternic. Și-l imagina vindecat de tot și atunci începea să se teamă că în octombrie comisia de reformă ar putea

să-l considere bun pentru armată. De ce întotdeauna o neliniște venea să-i tulbure bucuria ? Se strângea lângă soțul ei și-i pipăia, prin stofa vestonului, brațul musculos, tare ca o bucată de stejar. Nu i se păruse niciodată mai frumos, mai robust, mai bine făcut, pentru a o seduce. Chipul lui tras avea nobleța profilului de medalie. O mustață fină îi umbrea buzele bine conturate, cărnoase. Își ținea capul sus. Privea drept în față, fără să clipească. Ei i se înmuiau genunchii la gândul că într-o zi el se va trezi din apatie și-o va iubi așa cum își dorea de atât de mult timp în tăcere. Brusc, își aminti de un model de cămașă de noapte pe care-l văzuse în urmă cu câteva luni, într-un vechi număr din *La Mode*. Nu-și dădea seama nici de unde, nici cum, vechea imagine îi venise în minte cu atâta precizie. Era o cămașă de in alb, foarte largă, fără mâneci, cu decolteul garnisit cu o panglică neagră de catifea care, trecând și ieșind printr-un șir de găurele, adăuga o idee de cochetărie nerușinată decenței clasice a ansamblului. Modelul acestei lenjerii feminine era, firește, un pic indecent, dar era convinsă că i-ar fi stat foarte bine. Și mai era, pe deasupra, și ușor de confecționat. De ce n-ar încerca ? Amuzată de proiect, se și vedea seara cu lucrul în mână, după ce toată lumea se va duce la culcare. Ajunseseră în dreptul primăriei. Pe poartă, ca de obicei, două afișe albe : ultimul comunicat și alături lista morților pe câmpul de onoare. Pierre dori să se apropie, dar ea îl opri :

— Lasă... ai să le vezi mai târziu...

Pierre o urmă. Trecând prin fața școlii, auziră, printr-o fereastră deschisă, copiii învățând o lecție. La intrarea în jandarmerie, sergentul stătea de vorbă cu preotul, care se întorcea probabil de departe pentru că poalele sutanei erau murdare de noroi. Se salutară de la distanță. Amélie se felicită în gând de a fi păstrat în dulap resturile de in alb care-i rămăseseră din trusou. Metrajul era suficient. În privința panglicii de catifea, se găsea în magazin din abundență. „Va fi perfect !“ Dacă nimeni n-o va deranja,

putea termina cămașa în cinci, șase zile. Într-o seară, după ce Pierre se va face bine de tot, va apărea de după paravan îmbrăcată în cămașa de noapte făcută de ea. O va vedea apărând în fața lui, împodobită, radioasă, de nerecunoscut, curtezană și soție în același timp. Aștepta mult de la fericita surpriză pe care o va încerca el cu acel prilej. Îi părea rău că nu se putea întoarce imediat acasă ca să-și ia toate măsurile și să verifice dacă avea destul metraj.

— Nu ești cam obosit ? N-am face mai bine să ne întoarcem ? îl întrebă.

— De ce ? E un timp atât de frumos ! Vreau să ne ducem până la râu.

Ea nu mai insistă. O cotiră pe după spălătorie și o luară pe cărarea care ducea la malul scund, acoperit de trestii. Pe malul celălalt, câteva tufe de grozamă își deschideau primele flori, mici și galbene. Din apă se ridica un miros de piatră udă, de iarbă crudă și nămol. Soarele amorțise pe cer, învăluit în cețurile lui. Era răcoare. Un vârtej de apă făcea gălăgie în jurul unui bolovan. Ochii lui Pierre se luminară de o bucurie infantilă.

— Un păstrăv ! E plin pe aici ! O să vin cu Denis la pescuit.

— E interzis încă pescuitul !

— Crezi că or să îndrăznească să-mi spună ceva, mie, unui rănit de război ?

Nu-i plăcea că întrebuința această formulă când vorbea despre el. Pierre începu să se supere :

— Dacă bătrânul Castagnot își va permite să mă amenințe cu un proces-verbal, am să-i arăt eu lui ! După câte am îndurat acolo, avem toate drepturile ! Înțelegi ?... Toate !... N-o să-mi pese de nimic !...

Amélie se grăbi să schimbe subiectul :

— Da, Pierre... Nu te mai supăra așa ! Curios. Tu te gândești la pescuit și eu la întoarcerea noastră la Paris. Regret că n-ai vrut să vezi viitoarea noastră casă !

— Care viitoare casă ?

— Cafeneaua de pe bulevardul Rochechouart !

— A, da, își aminti el, vădit ușurat. Și mie-mi pare rău. Ar fi trebuit. E frumoasă, nu-i așa ?

Și ea reîncepu pentru a douăzecea oară descrierea, ca și cum i-ar fi spus unui copil un basm ale cărui detalii acesta le știa pe de rost, dar îi făcea plăcere să le audă repetate în aceeași ordine și cu aceeași intonație entuziastă :

— Salonul e foarte mare. Tejgheaua are șase metri. O terasă. O casă bine amenajată, cu rafturi pentru țigări. O rezervă de tutun. Un biliard la primul etaj. Apartamentul nostru... Un apartament frumos, cu ferestrele la stradă...

— Unde e exact ?

— Lângă „Trianon Lirique". Ne vor vizita actorii la sfârșitul piesei, spectatorii în antracte, o clientelă numeroasă. Eu voi sta la casă. Denis în sală, tu la tejghea !

Pierre se bâlbâi :

— Eu la tejghea ? Numai să pot !

— De ce să nu poți ?

Se opri din mers, cu un umăr mai sus decât celălalt.

— Nu știu... o idee... E frumos aici... Miroase bine...

Nu se mai gândea la cafenea. Poate nici nu credea în existența ei? Era o poveste născocită de Amélie ca să-l distreze. De îndată ce tăcea, mirajul se risipea și nu-i mai rămânea decât râul curgând, vântul în iarbă și un câine care lătra departe.

— Să rămânem aici.

Ea tot se mai gândea la cămașa ei de noapte. Și dacă îi adaug o panglică neagră la poale ca să fie în ton cu decolteul ? Ar fi prea grea ! Sau o centură neagră, culisată, pe talie... Nu ! Aș semăna cu o fetiță !... Căutară o piatră mai mare și se așezară, strânși unul în altul. Pierre deschidea gura, își umfla nările, bea prospețimea spațiului cu nemăsurată lăcomie. Pe chipul lui se

vedea o mare satisfacție. Ea își culcă obrazul pe umărul lui învelit în stofa aspră.

— Ce bine e ? Tu și cu mine ! Ce ne trebuie mai mult ?...

Pronunța aceste cuvinte cu atâta duioșie că ea se tulbură ca de un ecou al unui trecut timp de fericire. O copleșise vraja. Tot trupul ei era atent la ceea ce avea să urmeze. Trecură câteva minute, într-o tăcere neliniștită, comparabilă cu aceea a unui pământ însetat așteptând furtuna. Apoi Amélie tresări. O mână se așezase pe genunchiul ei. Cealaltă se mișca, cobora de-a lungul brațului, se strecura între cot și coapsă. Cuvintele medicului-șef îi mai răsunau în minte : „Să fii răbdătoare. Nu-l tulbura, nu-l brusca !“ Un scrupul o făcu să șovăie. N-ar fi trebuit să respingă această mângâiere, care totuși îi făcea o atât de vie plăcere ? Nu, nu. Pierre venea spre ea, fără să i-o fi cerut. El singur descoperea că această formă pe care o ținea înlănțuită era o femeie, femeia lui. Începea s-o cunoască din nou, redându-i rolul după luni de neliniști. Îl auzi murmurând, cu o voce abia perceptibilă :

— Te iubesc, Amélie.

Cuvintele simple o suiră atât de sus în bucuria ei, încât simți un vârtej luminos în cap. Ridică spre el un chip implorator. Buzele lor se uniră. Se topi în el ca altădată, respirându-i mirosul, regăsind savoarea sărutului. Când se depărtă de ea, abia trăgându-și sufletul, Amélie fu surprinsă de expresia de uimire dureroasă, de interogație panicată. S-ar fi zis că nu prea înțelegea bine ce se întâmplase între ei. Cu fruntea încrețită, cu ochii goi, începu să tremure din toate încheieturile, mormăind :

— Oh, Amélie ! Amélie ! Ce se întâmplă cu noi ?...

Era oare speriat de violența instinctului pe care ea îl eliberase în el și pe care nu-l mai putea stăpâni ? Neliniștită la rândul ei, Amélie se cuibări în brațele lui, încurajându-l blând :

— Pierre !... Te regăsesc !... E atât de bine... Te rog, Pierre !... Pierre, dragostea mea !...

Se lipea de el, se agăța, pentru a-l împiedica să recadă în pustiitoarea lui stare de vis. I se părea că împiedică o greutate să se prăvale în prăpastie. Încetul cu încetul, ghici că el rezista atracției golului, căpăta încredere, adăpostit în căldura ei. O sărută din nou. De data aceasta, în loc să-l provoace, se lăsă în voia lui. Cu cât i se abandona, cu atât el devenea mai brutal, mai furios. O pipăia cu toată palma, îi zdrobea coastele, îi zgâria buzele cu mustața. Se înăbușea sub greutatea lui. În ochii care se fixau pe ea, lucea o lumină dementă. Gemea de plăcere. Dinții li se ciocniră. Simți pe limbă gustul sângelui. Imagini incoerente-i treceau prin minte : cafeneaua, pivnița. Villarrubia ; „*Por favor*, doamnă Mazalaigue..."

Un fulger o străbătu : „Sunt nebună ! Nu la asta ar trebui să mă gândesc. Niciodată !... Niciodată ! *Por favor ! Por favor...*" Scârțâitul unei căruțe, departe, pe drum. „Să nu ne vadă cineva !" Îl împinse pe Pierre, dar el o luă imediat în brațe, bombănind :

— Nu... Stai... Lasă-mă un pic !...

Își simți, prin haină, sânul prizonier într-o palmă caldă, mișcătoare. Cealaltă mână se străduia să desfacă corsajul. Sări un nasture. Pierre își lipi buzele de carnea ei, la încheietura gâtului. Ea fremătă de o plăcere bizară. Pântecul îi fu străbătut de un val de căldură. Pieptul i se înălța, se arcuia. Gata să cedeze, ea mormăi :

— Nu aici, Pierre... Nu aici !...

El se uită în jur cu un aer nefericit. Gâfâia. O venă i se umflase pe frunte. Brusc, se ridică în picioare, fără să se sprijine în baston și, prinzând-o pe Amélie de încheieturi, o constrânse și pe ea să se ridice. Fețele li se ciocniră. Ea se dădu înapoi.

— Ai dreptate !... Hai acasă ! Repede, repede, Amélie ! Vrei ?

Ea îi aruncă o privire pierdută și lăsă capul în jos.

— Vii ? reluă nerăbdător.

Ea îi dădu bastonul. Pierre luneca prin noroi, gâfâia, se deșela încercând să facă pasul mai mare. Aceeași idee îi obseda pe

amândoi, n-aveau nimic ce să-și mai spună. În fața spălătoriei se întâlniră cu Antoinette Eyrolles. Imposibil s-o mai evite. Amélie o întâlnea adesea în plimbările ei și de fiecare dată îi vorbea despre logodnicul ei care era pe front, de tatăl ei care avea astm și de fratele ei, prizonierul.

— Am primit o scrisoare de la logodnicul meu, azi-dimineață. E la Ban de Sept. Nu era sectorul dumneavoastră acolo, domnule Mazalaigue ?

— Nu... Deloc ! bombăni Pierre, întorcându-i spatele furios.

— În orice caz, e un loc despre care se vorbește mult în comunicate. Logodnicul meu zice că nu e nici un risc, dar cum să-l cred ? Sunt atât de neliniștită !

Ridică ochii ei albaștri spre cer, își împreună mâinile.

— Scuză-ne, o rugă Amélie, suntem grăbiți.

— Când o să putem sta liniștiți de vorbă ?

— Treci pe la magazin !

— Mâine dimineață ?

— Da, mâine dimineață, îi răspunse Pierre.

O trase pe Amélie de braț. Târâtă cu brutalitate, ea se întoarse spre prietena ei din copilărie ca să corecteze printr-un zâmbet ciudat această bruscă despărțire. Dorința li se citea probabil pe fețe. La Chapelle-au-Bois se vedea rar cineva stând la fereastră, dar nu te puteai lăuda că ai trecut pe stradă neobservat. În acest moment chiar, câți oameni urmăreau cu privirile curioase acest cuplu care avansa, în marș forțat, spre pat ?

Ceva mai departe, îi opri domnișoara Bellac, croitoreasa. Pierre, amuțit de turbare, zgâria pământul cu vârful bastonului. Obligată să fie amabilă pentru amândoi, Amélie își stăpânea agasarea și răspundea cu o voce blândă la întrebările fetei bătrâne. În sfârșit, domnișoara Bellac îi lăsă să plece. Amélie îl ajunse din urmă pe Pierre, care se îndepărtase înainte de sfârșitul conversației. Înainta cât îl țineau picioarele, șchiopătând. Umerii se ridicau și coborau într-o mișcare sacadată. O respirație șuierătoare

se auzea ieșindu-i pe gură. Picături de sudoare îi apăruseră pe frunte și în jurul buzelor. Călcă într-o baligă de vacă și înjură:

— Fir-ar a naibii!...

— Pierre, Pierre, calmează-te! îi șopti Amélie.

Domnul perceptor îi depăși, venind din spate pe bicicletă. Din sens invers se apropia un atelaj tras de boi și condus de domnul Ferrière. Mergea pe lângă vite și lovea jugul cu o nuia.

— Ei bine! bombăni Pierre.

Domnul Ferrière se mulțumi să-l salute.

Pierre îi răspunse, se împiedică de un bolovan și se trezi în brațele nevestei.

— Nu vrei să te odihnești un pic?

— Nu. Grăbește-te. Aproape am ajuns!

În capătul străzii, în mica piațetă, casa cenușie, pătrată, îi privea apropiindu-se cu toate ferestrele. Deschizând ușa, doamna Pinteau apăru în prag cu Elisabeth de mână.

— Vezi, Lisou, tata și mama s-au întors de la plimbare!

Amélie își stăpâni o ieșire mânioasă. Elisabeth scăpă din mâna doamnei Pinteau, făcu doi pași spre maică-sa, se împiedică în canal, căzu și începu să plângă. Lăsându-și soțul, Amélie alergă spre fetiță, o ridică, o șterse de praf, o sărută și o certă că nu era atentă.

— Ah! Dumnezeule! S-a lovit!

— Nu, o repezi Amélie nervoasă. N-are nimic, vedeți bine...

Pierre se apropie de ele, cu bustul aplecat înainte, cu bărbia sprijinită în piept. Era extenuat, cu obrajii supți, albăstrii, cu privirea stinsă. Copilul își înghiți lacrimile și se agăță de fusta maică-sii.

— Acum, du-te la magazin să te joci! o îndemnă ea.

— N-o luați cu dumneavoastră? întrebă doamna Pinteau.

— Nu. Soțul meu e obosit. Trebuie să se odihnească.

— O, e adevărat, e foarte palid! Doamne, Dumnezeule, v-ați dus prea departe!... Vreți să vă încălzesc un pic de cafea?

— Nu, mulțumesc.

— Sau un pic de lapte cu miere ? E întăritor !...

Amélie strânse din dinți ca să-și reprime dorința de a țipa, respiră adânc și-i zise :

— Nu, ... nimic, v-am spus !...

Doamna Pinteau se dădu la o parte ca să-i lase să treacă.

— Vii, Pierre ?

Traversară magazinul, bucătăria goală, urcară scara, el înainte, ea după el, foarte încet. Umerii lui Pierre erau încovoiați. Abia dacă-și mai trăgea picioarele. Se împiedica de trepte, la fiecare mișcare, cu bocancii lui cu ținte. Ajunși în cameră, îl conduse până la pat, îl ajută să se așeze și închise ușa cu cheia. Când se întoarse, el se lungise pe spate, cu capul răsturnat. Ea îl contemplă tăcută. Atitudinea lui de om rupt de oboseală o zăpăci. Se simțea părăsită, frustrată, ridicolă, Toate fibrele trupului ei, gata să se rupă, se destindeau prin mici zgâlțâituri ca de febră. Înainte de a pleca, se mai aplecă o dată deasupra lui Pierre, îl prinse de mână și i-o puse pe sân Era o mână slabă, care nu cerea nimic, care nu promitea nimic. O uitase ?

— Oh ! Amélie, murmură el, nu mai pot !... Mi s-a pus o ceață pe ochi...

Elisabeth îi așeză mâna inertă la loc pe pat.

— Aș vrea să-mi scot bocancii.

— Nu te mișca, îi zise ea, ți-i scot eu.

Îi deznodă șireturile, trase cu putere de gheata din piciorul drept și cu multă precauție pe cea din stângul. El își mișca degetele în ciorapi. Surâdea de plăcere.

— Trebuie să te dezbraci, îi mai zise ea, tot cam aspru. O să te simți mai bine...

— Nu. E bine așa...

— Scoate-ți măcar vestonul, îl șifonezi.

Pierre se supuse. Luându-i vestonul din mână, primi în plin mirosul trupului cald care transpirase în mers. Întoarse capul.

Gura i se crispă. O dorință de plâns îi strângea gâtul. Să se arunce asupra lui, să-i descheie cămașa, să-i acopere de sărutări pieptul păros, puternic. Cineva bătu în ușă.

— Cine e, întrebă ea pe un ton iritat.

— Eu sunt.

Vocea tatălui ei. Se îndepărtă de pat, întoarse cheia și își băgă nasul prin deschizătura ușii.

— Ce e, tată ?

Jérôme stătea pe culoar cu Denis.

— Doamna Pinteau mi-a zis că Pierre nu e bine, șopti el. Nu e grav, nu ?

— Nu. E numai un pic obosit de drum...

— Ah ! Bine... eram neliniștit... În orice caz, dacă ai nevoie de ceva, cheamă-mă.

— Da.

— Sunt jos cu Denis.

— Da, da... du-te, tată...

Închise ușa și ascultă zgomotul pașilor depărtându-se, mai întâi pe culoar și după aceea pe scară. Pierre închisese ochii. Dormea ? Așa crezu o secundă. Dar fără să deschidă ochii, mișcă buzele :

— Of ! Cât ești de drăguță ! Ce bine e ! Tu te ocupi de toate !

— Nu mai vorbi atât ! Odihnește-te.

— Când cinăm ?

— Peste două ore. Ți-e foame ?

— Da.

— Vrei să-ți aduc puțină pâine cu dulceață ?

— Nu. Îmi taie pofta de mâncare. Mai bine aștept. Îți dai seama dacă aduceam acum niște păstrăvi ! Îți jur că într-o zi voi pescui păstrăvi ! Când o să vreau ! Nu mi-e frică de moș Castagnot... O, nu ! Când treci prin ce-am trecut eu !...

Limba i se împleticea. Își rostogoli capul pe pernă și tăcu. O respirație lentă îi ridica pieptul. Chipul lui exprima o profundă

înțelepciune. Amélie ieși din cameră, se lipi de zidul culoarului pentru a nu-l mai contempla pe omul adormit care era atât de frumos, care nu se gândea la nimic și părea stăpânul universului.

Până la cină, Amélie se comportă într-un fel dezordonat și febril. Orice fleac o contraria. Își certă fiica pentru că-și murdărise genunchiul, târându-se în patru labe prin magazin, îi reproșă doamnei Pinteau că modificase repartiția articolelor de mercerie în sertare, ceru să controleze registrul de socoteli, greși la adunare și, abandonându-și munca, urcă nemulțumită și obosită în camera ei. Pierre, refăcut după atâta oboseală, se pregătea să coboare. Toată familia era adunată pentru cină.

După masă, doamna Pinteau spălă vasele și se pregăti să plece acasă, ca în fiecare seară. Paltonul îi devenise prea strâmt, nu-l mai putea închide peste sânul revărsat ca o supieră. Își înfășură capul într-o basma cenușie pe care cocul ei o ținea ca pe o cocoașă în vârful capului, își luă umbrela și poșeta, le zâmbi, luându-și rămas-bun.

— Noapte bună, pe mâine.

Abia ieși, că la poartă se auziră prietenii lui Denis : Léonard, Charlot, Augustin. Îl căutau să meargă împreună până la târg. Denis nu dori să-i însoțească. Prietenia cu Paulo îl făcuse mofturos în alegerea prietenilor. Regreta capitala și se plictisea în compania acestor băieți greoi care se încăpățânau să-l considere de-al lor, când el nu avea nimic comun cu ei. Plecară, decepționați și supărați, nu fără a-l trata de „parizianul lui pește". Ceasul de la biserică bătu ora șapte și jumătate. Amélie bătu din palme :

— Elisabeth ! În pat !...

Fetița protestă când maică-sa o puse în leagăn, dar adormi imediat ce fu sărutată și învelită după ritualul nocturn.

Revenind în bucătărie, Amélie își văzu tatăl, fratele și soțul așezați în jurul lămpii de petrol. Drac somnola, cu botul între

labe, la picioarele stăpânului. Denis deschisese un ziar și citea cu voce tare un articol despre bătălia de la Verdun:

„În după-amiaza de 20 mai, patru divizii germane, adică două corpuri de armată, au luat cu asalt localitatea Mort-Homme. Încleștată, bătălia a continuat toată noaptea și ziua de 21. Artileria și mitralierele noastre au zdrobit dușmanii; dar veneau mereu alții să-i înlocuiască. Cu prețul acestor eforturi nemăsurate, dușmanul a reușit să cucerească câteva tranșee, la nord și la vest de Mort-Homme; chiar liniile noastre secunde erau amenințate. Dar nemții, primiți de focurile noastre au pierdut atât de mulți oameni că în cele din urmă s-au retras în dezordine..."

— Cred și eu că Verdunul va decide soarta războiului! Dacă mai rezistăm încă vreo două săptămâni, nemții, care și-au sacrificat cei mai buni soldați, vor cere pace.

— Crezi că războiul se va termina înainte de sfârșitul anului?

— Cum să mai continue cu atâția oameni care cad și de o parte și de cealaltă? De altfel, domnul Calamisse zice și el la fel. El e informat. Primește toate telegramele...

— Și pe la Neuville ce se mai întâmplă? întrebă Pierre.

Denis luă din nou ziarul:

„În Artois n-au avut loc decât angajamente parțiale, pentru cucerirea pâlniilor și a tranșeelor..."

— Știu eu ce înseamnă angajamentele lor parțiale, bombăni Pierre. În timpul unui angajament parțial, am luat-o pe cocoașă...

Își frecă piciorul cu palma și suspină:

— Dacă aș putea să-mi amintesc!... Dar nu e decât întuneric... Mă văd alergând alături de camarazi... și apoi nimic!...

Sprâncenele i se arcuiau deasupra ochilor rotunzi:

— Nimic... nimic până la ambulanța unde au început să mă măcelărească... Nu mă simțeam deloc bine! Jur!... Ce mai puțea, ce mai zbierau acolo!

Améliei îi era teamă să nu mai facă iarăși o criză de depresie, evocându-și amintirile.

— Pierre, aș vrea să mergi să te culci. E târziu. De fiecare dată când te culci târziu, a doua zi nu arăți bine.

— E adevărat... E mai bine să dorm decât să povestesc ce am eu de povestit !

— Vom face toți la fel, chiar și Drac !

Auzindu-și numele, câinele se ridică leneș, se întinse și se îndepărtă cu un pas elegant spre ușă. Jérôme aprinse o lanternă și ieși după el.

— Mă duc să-l închid în fierărie și mă întorc.

În fundul atelierului, îi construise o cușcă învelită cu saci și așternută cu paie. Drac dormea acolo cuminte. Cu urechile ciulite, cu botul fremătând, aștepta ultimul gest al zilei. Jérôme îl scărpină pe bot cu unghiile. Lanterna pe care o așezase pe jos arunca o lumină ciudată asupra uneltelor și potcoavelor atârnate pe pereți. Colțurile ascuțite ale nicovalelor luceau ca niște ogive de obuz. Hota șemineului se sprijinea pe un mare romb de întuneric. Alături, foalele se risipeau în ochiuri de noapte pe perete. Reflexe uleioase sclipeau în apa neagră a unui butoi. Aerul mai era încărcat de un miros de cenușă și pilitură. Jérôme își plimba privirea prin acest univers atât de familiar și continua să-și mângâie câinele care, de plăcere, închidea ochii.

— Ești mulțumit, cum nu se poate mai mulțumit, îl dojenea el.

În sfârșit, se ridică. Copiii lui îl așteptau în bucătărie. Dar nu putea să facă pentru ei nici măcar cât făcuse pentru câine. Suferința unor oameni nu poate fi ușurată cu mângâieri, cu vorbe. Se va face oare bine Pierre, așa cum susținuse Amélie ? Nu va fi oare condamnată să trăiască pentru totdeauna lângă un infirm ? Cu cât se gândea mai mult la viitor, cu atât temerile lui creșteau. Respirația câinelui, culcat în cușca lui, îi însoțea meditația cu gâfâiala ei fierbinte. Simțea că e luat împreună cu ai lui într-un vârtej. Dezordini îngrozitoare îi zguduiau căminul și lumea întreagă. Umanitatea traversa o criză de nebunie extermi-

natoare, la capătul căreia poate că supraviețuitorii nu vor mai avea nici măcar curajul de a ridica dărâmăturile. Își aduse aminte de vorbele preotului care venise ieri la fierărie ca să-i facă o cheie de schimb. „Spiritul răului triumfă numai pentru un timp, domnule Aubernat, dar domnia lui nu va fi eternă. Dumnezeu va recunoaște cauza dreaptă. Și pacea se va face cu onoare." Fără să fie credincios, Jérôme era obligat să recunoască, de altfel, că totul se întâmpla de parcă spiritul răului plana, într-adevăr, deasupra pământului. I-ar fi plăcut să conjure printr-un semn primejdia care își purta aripile negre deasupra casei lui. Dar nu știa nici un semn infailibil. Chiar cele pe care te învață preotul să le faci nu ajungeau pentru a o întoarce din drum. Și atunci ? Resemnarea ? Detașarea ?... Apucă lanterna, suspină, ieși și închise ușa.

— Ce mult ai stat ! îi zise Amélie când intră în bucătărie.

— Am profitat și am făcut un pic de ordine în fierărie...

Se uită la cele trei chipuri întoarse spre el, sub lumina galbenă a lămpii. Fiecare avea problema lui. El ? El avea problemele altora. El nu mai trăia decât pentru alții, de foarte multă vreme. Inima i se umplu de o tandrețe neputincioasă.

— Mergem ?

Toți se ridicară. Pierre își luă bastonul. Familia începu să urce scara. Amélie urca în față, ducând lampa. Soțul ei se ridica din treaptă în treaptă, în spatele ei. Denis și Jérôme închideau marșul. Pe palier se despărțiră. În clipa în care Amélie intră în camera ei, Denis o reținu, rugând-o :

— Îmi împrumuți și mie dicționarul tău ?

— Dicționarul meu ? Ce să faci cu el ?

— Așa... vreau să mă uit la ceva...

Înțelese că, cedând unui scrupul lăudabil, avea intenția să verifice ortografia unor cuvinte înainte de a-i trimite scrisoarea Luciei. Atâta sârguință o emoționă. Îi dădu cartea. El se retrase cu un aer studios și satisfăcut. Pierre începuse să se dezbrace.

Ea îl asista și-l ajuta să se bage în pat. Apoi scoase din dulap bucata de in alb și cutia de cusut.

— Nu te culci încă ? o întrebă el.

— Nu. Aș vrea să mă duc în bucătărie să lucrez.

— Ce vrei să faci ?

— O rochiță pentru Elisabeth. Ai nevoie de lampă ?

— Poți s-o iei. O să mă culc.

Schimbară un sărut afectuos. Pierre se lăsă să lunece pe perne. Amélie luă lampa.

În bucătărie, întinse stofa pe masă, marcă măsurile, tăie lungimea dorită și o împături în două. Principala dificultate consta în a determina dimensiunile decolteului. Și-l dorea foarte rotunjit, pentru a putea, după împrejurări, să-l strângă sau să-l lărgească cu ajutorul unei panglici de culoare neagră culisantă. Îndemânatică, trasă desenul pe o hârtie și-l probă așezându-l pe piept, apoi pe inul alb și tăie cu foarfeca, urmând marginea patronului. Resturile le va folosi pentru a lărgi poalele cămășii.

Terminând cea mai mare parte a lucrului, se așeză sub lumina lămpii și începu să tivească. Deasupra capului ei, toți dormeau. În fiecare cameră câte un suflet. Un câine lătra la lună. Alții îi răspundeau. În sfârșit, totul tăcu. Amélie trase lucrul pe genunchi și, netezind tivul cu mâna, bagă acul, cosând cu o mișcare rapidă. Monotonia acestor mișcări îi legăna mintea, îi ușura tristețea. O împunsătură după alta. Speranța revenea. Totul va fi mult mai bine pentru ea când va fi gata cămașa. Dar după un timp îi amorțiră umerii. Se opri și se sprijini de speteaza scaunului. Privirea ei întâlni, pe peretele din față, cele trei ilustrate fixate de Jérôme acolo : între două portrete de necunoscuți, un tors de femeie cu forme planturoase. Fotografia era cam prăfuită și întunecată de funingine. Și câțiva stropi o marcau pe margine. Doamna Pinteau o murdărise spălând vasele. Amélie contempla visătoare creatura fără cap și fără mâini, goală, cu sânii grei, cu pântecul oferindu-se într-o dulce torsiune a coapselor. Apoi

plecă din nou capul și înfipse acul în tiv. Flacăra lămpii cu petrol ardea dreaptă, nemișcată în manșonul de sticlă. Un pustiu de liniște înconjura casa bătrână, în bucătăria scundă nu se auzea nici un zgomot în afară de tic-tacul pendulei din perete și, din timp în timp, trosnetul uscat al unei mobile cu încheieturile obosite.

Tiparul executat sub comanda 40 004
Regia Autonomă a Imprimeriilor
Imprimeria CORESI
Piaţa Presei Libere, 1, Bucureşti
ROMÂNIA

HENRI TROYAT

Scriitor consacrat al literaturii universale, Troyat se numără printre cei mai tradusi romancieri de pe mapamond, marile lui succese netezindu-i primirea în Academia Franceză (1959). Consacrarea lui s-a produs, miraculos, odată cu apariția volumului de debut, „Zi nefastă" (1935), pentru care primește „Premiul romanului popular". Trei ani mai târziu, i se va conferi „Premiul Goncourt", pentru „Păianjenul", operă ce-l impune definitiv atenției publice. Prozatorul avea atunci doar 27 de ani, primirea entuziastă a primelor sale cărți încurajându-l să se dedice unor cicluri de romane de largă respirație, între care și „Destine" — intitulate în original „Les Semailles et les moissons" — la rândul lor capodopere ale genului.

Cinci volume :

1. „Destine"
2. „Amélie"
3. „Sturzul"
4. „Elisabeth cea duioasă și aprigă"
5. „Întâlnirea"

o adevărată „saga" modernă, au în centrul lor destinul câtorva generații, în zile de pace și război, din preajma și din timpul celor două războaie mondiale, cu fermecătoare povești de dragoste, între viață și moarte, pe care succesul în rândurile cititorilor le-a transformat într-o adevărată legendă.

EDITURA VENUS

I.S.B.N. : 973-9024-42-4

LEI 1 125 lei